

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΠΟΛΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΟΥΣΙΟΣ

ΒΟΛΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1998

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2288/1
Ημερ. Εισ.: 19-11-1998
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
1998
ΥΦΑ

**Στους γονείς μου
Γιώργο και Χριστίνα**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ, ΜΙΚΡΗ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	6
1.1 ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	6
1.2 ΜΙΚΡΗ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΝΔΟΧΩΡΑ	8
1.3 ΒΑΣΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ	14
1.3.1 ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	14
1.3.2 ΠΟΛΥΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	15
1.4 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	22
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	22
2.2 ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ	24
2.2.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ	28
2.2.2 ΣΥΠΛΗΡΩΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	29
2.2.2.1 Προσδιορισμός Ενδοχώρας	30
2.2.2.2 Ο προσδιορισμός της ελκτικότητας της Αλεξάνδρειας	36
2.3 Ο ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	36
2.3.1 ΓΕΝΙΚΑ	36
2.3.2 ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	38
2.3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	41
2.4 Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ	43
2.4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	44
2.4.1.1 Η πρώτη εμφάνιση του οικισμού	44
2.4.1.2 Το Ρουμλούκι	45
2.4.1.3 Από τον Γιδά στην Αλεξάνδρεια	46
2.4.1.4 Η σύγχρονη πόλη	51
2.4.3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	54
2.4.3.1 Γεωγραφία και φυσικό περιβάλλον	54
2.4.3.2 Οικιστικό δίκτυο και συγκοινωνιακές διασυνδέσεις	54
2.4.4 Η ΕΝΔΟΧΩΡΑ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ	61
2.4.4.1 Παρουσίαση της ενδοχώρας	61
2.4.4.2 Το Πρόγραμμα "Ιωάννης Καποδίστριας" για την περιοχή	67
2.5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ - ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	78
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	78
3.2 ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	79
3.2.2 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΕΤΗΣΙΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	82
3.2.2.1 Παρουσίαση του δείκτη	82
3.2.2.1 Εφαρμογή του δείκτη στο Δ. Αλεξάνδρειας	83
3.2.3 ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	84
3.2.3.1 Πληθυσμιακές πυραμίδες	84
3.2.3.2 Παρουσίαση των δεικτών	87
3.2.3.3 Η εφαρμογή των δεικτών στο δήμο	88
3.2.4 ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ	90
3.3 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΗΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΤΗΣ	91
3.4 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΠΑΡΟΜΟΙΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ	96
3.4.1 ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ	96
3.4.2 ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	99
3.4.2.1 Αστικά κέντρα με πληθυσμό μικρότερο του Δ. Αλεξάνδρειας	100
3.4.2.2 Αστικά κέντρα με πληθυσμό μεγαλύτερο του Δ. Αλεξάνδρειας	101
3.5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ - ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	105

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	105
4.2 ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ - ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ	106
4.1.1 ΤΟΜΕΑΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	106
4.1.1.1 Για τον Δ. Αλεξάνδρειας	106
4.1.1.2 Για την ενδοχώρα	111
4.1.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΕΙΔΙΚΕΥΣΕΣ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	117
4.1.3 ΚΛΑΔΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΟΥ Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΤΗΣ	121
4.1.4 ΑΝΕΡΓΙΑ	125
4.2 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	128
4.2.1 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	128
4.2.2 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	131
4.3 ΠΟΛΥΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	134
4.4 Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	135
4.5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	137
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ...	141
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	141
5.2 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	142
5.3 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ	145
5.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	147
5.4.1 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	147
5.4.1.1 Εκπόνηση μελετών για τις καταλληλότερες καλλιέργειες	148
5.4.1.2 Παραγωγή βιολογικών προϊόντων	148
5.4.1.3 Καλύτερη τυποποίηση των προϊόντων	151
5.4.1.4 Επιμόρφωση και κατάρτιση νέων αγροτών	151
5.4.2 ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΤΩΝ ΜΜΕ	152
5.4.3 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	154
5.4.3.1 Αγροτουρισμός	156
5.4.3.2 Μνημειακός - Ιστορικός τουρισμός	157
5.4.3.3 Εκπαιδευτικός τουρισμός	159
5.4.3.4 Επιστημονικός/ Ερευνητικός τουρισμός	159
5.4.4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	162
5.4.4.1 Δημιουργία αναπτυξιακού φορέα	162
5.4.4.2 Δημιουργία διαδημοτικής εταιρίας προώθησης αναπτυξιακών πρωτοβουλιών (ΔΕΤΑΠ)	164
5.4.5 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ	165
5.4.5.1 Συγκοινωνιακό και μεταφορικό δίκτυο	165
5.4.5.2 Βελτίωση του εσωτερικού οδικού δικτύου	165
5.4.5.3 Βελτίωση τηλεπικοινωνιακών τεχνολογιών	166
5.4.5.4 Ορθολογική χωροθέτηση κοινωνικών υποδομών	166
5.4.6 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΩΝ ΙΣΟΡΡΟΠΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	167
5.4.7 ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΑΠΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ	168
5.5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	176
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	180

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

- ΑΕ:** Ανώνυμος Εταιρία
- ΑΕΙ:** Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
- ΑΕΠ:** Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
- ΑΝΗΜΑ:** Αναπτυξιακή Ημαθίας
- Β.Γ.:** Βιολογική Γεωργία
- ΒΔ:** Βασιλικό Διάταγμα
- ΒΙΟΒΑΜ:** Βιομηχανία Βάμβακος
- ΓΠΣ:** Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
- ΔΕΗ:** Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
- ΔΕΤΑΠ:** Διαδημοτική Εταιρία Προώθησης Αναπτυξιακών Πρωτοβουλιών
- ΕΒΙΚΟΝ:** Ελληνική Βιομηχανία Κονσερβοποιίας
- ΕΕ:** Ευρωπαϊκή Ένωση
- ΕΛΒΙΖ:** Ελληνική Βιομηχανία Ζωοτροφών
- ΕΠΕ:** Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
- ΕΣΥΕ:** Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος
- ΕΤΠΑ:** Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
- ΕΧΜ:** Ειδική Χωροταξική Μελέτη
- Η/Υ:** Ηλεκτρονικός Υπολογιστής, Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές κ.λ.π.
- ΙΓΜΕ:** Ινστιτούτο Γεωλογικών Ερευνών
- ΚΑΠ:** Κοινή Αγροτική Πολιτική
- ΚΑΠΗ:** Κέντρο Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων
- Μ.Ε.:** Μέση Εκπαίδευση
- ΜΕΡΜΠ:** Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Πληθυσμού
- ΜΜΕ:** Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
- ΝΔ:** Νομοθετικό Διάταγμα
- ΝΕΟ:** Νέα Εθνική Οδός
- ΟΑΕΔ:** Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
- Ο.Τ.:** Οικονομικός Ταχυδρόμος

ΟΤΑ: Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΟΤΕ: Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
ΠΑΘΕ: Πατρών-Αθηνών-Οεσσαλονίκης-Ειδομένης
ΠΕ.ΜΕ.: Περιοχή Μελέτης
ΠΕΟ: Παλαιά Εθνική Οδός
ΠΟΕ: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΠΣ: Πολεοδομικό Συγκρότημα
Σ/Μ: Σούπερ Μάρκετ
ΣΟΓΕ: Σύλλογος Οικολογικής Γεωργίας Ελλάδος
ΤΑΠ: Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα
ΤΕΔΚ: Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων
ΤΕΙ: Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
ΤΕΛ: Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο
ΤΟΕΒ: Τοπικός Οργανισμός Εγγείων Βελτιώσεων
ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

CCE: Countries of Central Europe
ECU: European Currency Unit
ERDF: European Regional Development Fund
NOW: New Opportunities for Women

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Χάρτης 2.1: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΟΥ

Χάρτης 2.2.2.1: Η ΕΝΔΟΧΩΡΑ ΚΑΙ Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΖΩΝΗ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Χάρτης 2.3.3.2.A: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Χάρτης 2.3.3.2.B: ΟΔΙΚΟ ΚΑΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ

Χάρτης 2.4.4.1: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΘΣ

Χάρτης 2.4.4.2.A: ΟΙ ΝΕΟΙ ΔΗΜΟΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΘΣ

Χάρτης 2.4.4.2.B.: ΟΙ ΝΕΟΙ ΔΗΜΟΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΘΣ ΚΑΙ ΟΙ ΖΩΝΕΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Χάρτης 4.1.1.2.A: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1991

Χάρτης 4.1.1.2.B: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1991

Χάρτης 4.1.1.2.Γ: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1991

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της ανάθεσης των Διπλωματικών Εργασιών του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Ο τίτλος της είναι: “Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη: Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας”. Σκοπός της είναι η διερεύνηση και η μελέτη των σχέσεων που αναπτύσσονται σε ένα σύστημα μικρής πόλης και ενδοχώρας, το οποίο εντοπίζεται σε εκείνον τον χώρο που με την γενικότερη έννοια αποκαλείται ύπαιθρος. Μετά την αποκρυστάλλωση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και των φαινομένων που προσδιορίζουν το παραπάνω χωρικό σύστημα, επιχειρείται και μια προσπάθεια σύνθεσης ορισμένων προτάσεων, δράσεων και ενεργειών, που θα βοηθήσουν στην περαιτέρω αναπτυξιακή του πορεία.

Στην προσπάθεια σύλληψης και επεξεργασίας του θέματος, γεννήθηκαν στον υπογράφοντα ορισμένα ερωτήματα αναφορικά με την ανάπτυξη στη μικρή κλίμακα. Ερωτήματα όπως:

Τι πραγματικά αντιπροσωπεύει ο όρος “Τοπική Ανάπτυξη”; Πότε αυτή επιτυγχάνεται στα πλαίσια ενός χωρικού συνόλου με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (έντονη αγροτική δραστηριότητα, επικυριαρχία κάποιου/κάποιων μικρών κέντρων, πλέγμα μικρότερων οικισμών);

Πότε πραγματικά αναπτύσσεται ένα μικρού μεγέθους αστικό κέντρο; Η μετατόπιση πληθυσμού από την ίδια την ενδοχώρα του προς αυτό που, υποτίθεται, ότι την στηρίζει, αποτελεί κομμάτι της αναπτυξιακής διαδικασίας του; Μήπως αυτό εγκυμονεί κινδύνους στην μετέπειτα πορεία του; Κατά πόσο αυτή η έλξη που το κέντρο ασκεί προέρχεται από τις αστικές εξυπηρετήσεις που παρέχει, και κατά πόσο οφείλεται σε άλλους συγκυριακούς παράγοντες, όπως σε τοπικές και μη οικονομικές “ατέλειες”;

Πόσο λοιπόν επηρεάζει η κρίση στον αγροτικό τομέα(;), και αν επηρεάζει αυτό τελικώς θα αποβεί εις βάρος του ίδιου του κέντρου (αφού στο κάτω κάτω στηρίζεται από τα αγροτικά εισοδήματα); Μήπως μια διαφοροποίηση της οικονομίας σε μια περιοχή από περισσότερο αγροτική, σε κάτι άλλο, που να περικλείει και τον αγροτικό τομέα, υποδηλώνει συγκεκριμένες ικανότητες; Μήπως υποδηλώνει προσαρμοστικότητα στα νέα οικονομικά δεδομένα και άρα κάποιες εν δυνάμει αναπτυξιακές δυνατότητες;

Ποιος λοιπόν είναι πραγματικά ο ρόλος ενός μικρού αστικού κέντρου και τι υποχρεώσεις πρέπει να έχει προς την αγροτική ενδοχώρα του; Ποιο είναι το κρίσιμο σημείο, το κρίσιμο μέγεθος, που πρέπει να φτάσει, οι εξωτερικές επαφές και δίαυλοι που πρέπει να αναπτύξει ώστε να απαγκιστρωθεί από αυτή την εξάρτηση από την ενδοχώρα; Υπάρχει τέτοια περίπτωση απεξάρτησης και αν ναι μήπως το γεγονός καθεαυτό υποδηλώνει κάποιο είδος αχαριστίας προς ένα χωρικό σύνολο που μπορεί και να “γέννησε” το κέντρο αυτό;

Ποιες τέλος θα είναι οι συνέπειες που θα υποστεί η ενδοχώρα; Θα χάσει τον σημερινό χαρακτήρα της ή θα μετατραπεί σε κάτι άλλο; Μήπως λοιπόν η μεταστροφή προέλθει και από τον ίδιο τον αγροτικό χώρο και, ουσιαστικά, μήπως πρόκειται για μία και μόνη αναπτυξιακή προσπάθεια που θα αφορά και θα προέρχεται από τις διαδικασίες αλληλοϋποστήριξης, από το ίδιο το χωρικό σύστημα: από την μικρή πόλη μαζί με την αγροτική της ενδοχώρα;

Στην παρούσα διπλωματική δεν θα εξεταστούν μεμονωμένα τα παραπάνω ερωτήματα, απλά συνιστούν μέρος της γενικότερης προβληματικής της. Επίσης, θα τεθούν κάποιοι νέοι προβληματισμοί όσον αφορά τον προσανατολισμό, τη μορφή δράσεων και ενεργειών που πρέπει να αναλάβει ένας τόπος, ένα χωρικο-οικονομικό βιωμένο σύνολο με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και παραγωγικές μεθόδους, ώστε να τεθούν οι βάσεις για μια δυναμική και σταθερή αναπτυξιακή πορεία.

Η διπλωματική είναι δομημένη σε πέντε κεφάλαια. Στο Πρώτο Κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό μέρος της τοπικής ανάπτυξης και των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ μιας κωμόπολης που βρίσκεται στον υπαίθρο χώρο και της ζώνης που πολώνει και επηρεάζει με τις

δραστηριότητες που χωροθετούνται σε αυτήν. Στο Δεύτερο Κεφάλαιο προσδιορίζεται και παρουσιάζεται η περιοχή μελέτης, που εντοπίζεται στον Νομό Ημαθίας και η οποία αποτελείται από την πόλη της Αλεξάνδρειας καθώς και ένα σύνολο μικρότερων χωριών που βρίσκονται περιμετρικά της.

Στο Κεφάλαια Τρία και Τέσσερα πραγματοποιείται η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή μελέτης και διερευνώνται κάποιοι βασικοί δημογραφικοί δείκτες της Αλεξάνδρειας και της ενδοχώρας της. Επίσης, γίνεται μια συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων με άλλα αστικά κέντρα, παρόμοιου μεγέθους, σε επίπεδο χώρας αλλά και σε πιο τοπικό επίπεδο. Στη συνέχεια διερευνάται η οικονομική διάρθρωση της περιοχής ανά τομέα και παρουσιάζεται το ενεργό δυναμικό και τα επίπεδα ανεργίας της. Τέλος, αναλύονται και ερμηνεύονται κάποια φαινόμενα που λαμβάνουν χώρα στην συγκεκριμένη περιοχή και που σχετίζονται με την πολυδραστηριότητα, την μετεγκατάσταση νοικοκυριών και την επιχειρηματική δραστηριότητα.

Στο Πέμπτο Κεφάλαιο της Διπλωματικής, παρουσιάζεται το σύνολο των πλεονεκτημάτων και των προβλημάτων που χαρακτηρίζουν την περιοχή και που προέκυψαν κυρίως από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης. Στη συνέχεια τίθενται κάποιοι Αναπτυξιακοί Στόχοι, οι οποίοι παράλληλα θα μπορούν να λειτουργούν και στα πλαίσια ενός ευρύτερου στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης για την περιοχή. Το Πέμπτο Κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση κάποιων βασικών προτάσεων, αλλά και των δράσεων που τις στηρίζουν, και που αποσκοπούν στην υλοποίηση των παραπάνω Αναπτυξιακών Στόχων.

Για την βέλτιστη προσέγγιση του θέματος της διπλωματικής, θεωρήθηκε ως απολύτως απαραίτητη μια σειρά ενεργειών που θα βοηθούσε στην καταρχήν άμεση αναγνώριση και επαφή της υπό μελέτη περιοχής, την

κατανόηση της υφιστάμενης της κατάστασης καθώς και των ιδιομορφιών που η συγκεκριμένη περίπτωση παρουσιάζει. Στα πλαίσια αυτών των ενεργειών πραγματοποιήθηκε ένας σημαντικός αριθμός επισκέψεων, επαφών και συνεντεύξεων με διάφορα σημαίνοντα πρόσωπα τόσο στην ίδια την πόλη της Αλεξάνδρειας, όσο και σε ορισμένα από τα γειτονικά της χωριά. Στο σημείο αυτό θεωρώ ηθική υποχρέωση να ευχαριστήσω ένα σύνολο ανθρώπων που βοήθησαν στην όλη προσπάθεια, το αποτέλεσμα της οποίας αποτελεί η συγκεκριμένη διπλωματική.

Καταρχήν ευχαριστώ τις κ.κ. Ποράβου Βέτα και Παπαεμμανουήλ Μάγδα, υπεύθυνη της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αλεξάνδρειας η πρώτη και γραμματέας στο Δημαρχείο Αλεξάνδρειας η δεύτερη, για την πολύ μεγάλη βοήθεια που μου προσέφεραν σε θέματα όπως: παραχώρηση στοιχείων και βιβλιογραφίας για την ιστορική πορεία της περιοχής αλλά και την σύγχρονη πόλη της Αλεξάνδρειας, καθώς επίσης για την εισηγητική πρωτοβουλία σε επαφές με άλλους ανθρώπους της πόλης. Ευχαριστώ και τον Δήμαρχο Αλεξάνδρειας κ. Δημούλη Ιωάννη για την καλή διάθεσή του να βοηθήσει στην προσπάθεια.

Ευχαριστώ επίσης τον κ. Μοσχόπουλο Ιωάννη (Δημοτικό Σύμβουλο στο Δ. Αλεξάνδρειας, δικηγόρο στο επάγγελμα και ερασιτέχνη λαογράφο-συγγραφέα), για την συνέντευξη που μου παρεχώρησε, καθώς και τους κ.κ. Δημητριάδη Δημήτριο (Πρόεδρο του Εμπορικού Συλλόγου Αλεξάνδρειας και Επιχειρηματία) και Καλότση Σάκη (αρχιτέκτων και επιστημονικό σύμβουλο στο Δ. Αλεξάνδρειας). Τους κ.κ. Ιωσηφίδη Απόστολο (επιστημονικό συνεργάτη της Τ.Ε.Δ.Κ. Ημαθίας) και Τσιλιόπουλο Βασίλιο (υπεύθυνο ευρωπαϊκών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών στην Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού της Νομαρχίας Ημαθίας) για την παραχώρηση συνεντεύξεων και επεξεργασμένου και πρωτογενούς υλικού. Θερμά ευχαριστώ και τον κ. Μανόλα Μιχάλη (Γραμματέα της Κ. Νησίου) για τις συνέντευξη, την

παραχώρηση στοιχείων και βιβλιογραφίας, αλλά και για την πολύ κατατοπιστική ξενάγηση στον αρχαιολογικό χώρο Νησίου και την εγγύς περιοχή.

Δεν θα πρέπει να παραλείψω να ευχαριστήσω μια σειρά φορέων και υπηρεσιών για την παραχώρηση στοιχείων και πρωτογενούς υλικού: Τις Ε.Σ.Υ.Ε. Βόλου, Θεσσαλονίκης και Ημαθίας (και ιδιαίτερος τον κ. Γκογκίδη Ιωάννη προϊστάμενο στην τελευταία), την Δ.Ε.Η. Αλεξάνδρειας, την Πολεοδομία Αλεξάνδρειας και το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ημαθίας. Ευχαριστώ και όλες τις εμπορικές επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών της Αλεξάνδρειας που συνεργάστηκαν στην προσπάθεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων και, ιδιαίτερα, εκείνους τους επιχειρηματίες με τους οποίους επιτεύχθηκε μια πιο ουσιαστική συζήτηση. Εδώ θέλω να ευχαριστήσω και τον κ. Καραβασίλη Χρήστο (Τοπογράφο Μηχανικό και επιχειρηματία).

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω και τους επιβλέποντες καθηγητές μου κ.κ. Γούσιο Δημήτρη και Πυργιώτη Ιωάννη για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφεραν, για τις συμβουλές, τις διορθώσεις και την βιβλιογραφία, αλλά και όλους όσους ηθικά και πρακτικά συμπαραστάθηκαν στην προσπάθεια αυτή.

Υφαντίδης Γιάννης,

Αύγουστος 1998.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ, ΜΙΚΡΗ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.1 ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Μέχρι πρόσφατα, η επικρατούσα ιδέα για την ανάπτυξη συνδεόταν με την ύπαρξη ενός παγκόσμιου μοντέλου ανάπτυξης το οποίο υπόκεινταν σε μαζικούς καταναγκασμούς. Η εξέλιξη κάθε μικρής περιοχής, κάθε κοινωνίας και κοινότητας, προσδιοριζόταν από εξωτερικούς παράγοντες, δίχως να της επιτρέπεται η ανάδειξη και μετεξέλιξη της ενδεχόμενης τοπικής, εσωτερικής της, κινητήριας δύναμης (βλ. και Γούσιος Δ. 1993). Όμως κατά την δεκαετία του '80, λόγω της κρίσης του υφιστάμενου μοντέλου, ανέκυψε η ανάγκη μιας διαφορετικής προσέγγισης του αναπτυξιακού ζητήματος και οι έννοιες του *τοπικού* και της *τοπικότητας* έκαναν την εμφάνισή τους.

Έτσι, με την εξέλιξη του νέου - "εκ των κάτω" - μοντέλου ανάπτυξης, δόθηκε έμφαση στην μικρότερη κλίμακα, στο ενδογενές δυναμικό και στις δυνατότητες που έχουν οι περιοχές να διαχειριστούν οι ίδιες το ζήτημα της ανάπτυξης τους (βλ. και Ανδρικοπούλου Ε., 1995). Με αυτό τον τρόπο απορρίφθηκαν οι γνωστές ενέργειες και πολιτικές που στήριζαν το παλαιό μοντέλο (όπως αναδιανομή πλούτου, χωροθέτηση μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεων κ.λ.π.).

Η έννοια όμως του *τοπικού* δεν είναι αποκλειστικά χωρική, η ταυτότητα ενός τόπου δεν ορίζεται με τη χάραξη (γεωγραφικών) ορίων και με τον προσδιορισμό του "μέσα" και του "έξω". Εμπεριέχει την ιδιαίτερη σύνθεση ενός πλέγματος κοινωνικών σχέσεων, πολλές από τις οποίες έχουν τις

αναφορές τους και εκτείνονται πολύ πέρα από τον συγκεκριμένο τόπο (Βαΐου Ντ. και Χατζημιχάλης Κ., 1997: 22). Έτσι, στο πλαίσιο της αναζήτησης κάποιου ορισμού για το *τοπικό* και την *τοπικότητα*, μπορεί να γίνει αποδεκτός ένας ευρύτερος ορισμός του τοπικού, σαν εκείνη η εδαφική ενότητα που αντιστοιχεί είτε σε επίπεδα θεσμικά, όπως η *Κοινότητα*, τα *Τοπικά Συμβούλια* ή οι *Νέοι Δήμοι*, η *Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση* και η *Περιφέρεια*, είτε σε επίπεδα αμιγώς οικονομικά ή άτυπα, όπως η λεκάνη απασχόλησης ή/και οι συγκεκριμένες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα, καθώς και η μικροπεριοχή που χαρακτηρίζεται από μια συλλογική ταυτότητα και από δυναμικές αλληλεγγύης και συνεργασίας.

Η επικράτηση του *Τοπικού* ως επιθετικού προσδιορισμού της ανάπτυξης συνδέθηκε με την αξιοποίηση των τοπικών πόρων (φυσικών και ανθρώπινων) και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων (οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών) μιας μικροπεριοχής. Το πρόβλημα, παρόλα αυτά, τίθεται στο επίπεδο της ικανότητας και της συνειδητοποίησης εκ μέρους της τοπικής κοινωνίας για κινητοποίηση και συμμετοχή στην αξιοποίηση των τοπικών τους πόρων, στον προγραμματισμό και στους τρόπους που προσδιορίζουν μια αναπτυξιακή διαδικασία (βλ. και Γούσιος Δ., 1997).

Έτσι κι αλλιώς, όλες οι χωρικές ενότητες διαθέτουν ένα σύνολο πόρων (ανθρώπινων, οικονομικών, θεσμικών και πολιτιστικών), ικανών να αποτελέσουν την δυναμική της ενδογενούς ανάπτυξης τους. Η ανακάλυψη νέων ιδεών και η κατάλληλη κινητοποίηση των επιπλέον πόρων μπορεί να αναδύει μια τοπική δραστηριότητα (π.χ. στον επιχειρηματικό τομέα) που είναι απαραίτητη συνθήκη για να αρχίσει ή να συνεχιστεί μια αναπτυξιακή διαδικασία.

Επομένως, η ικανότητα χάραξης της κατάλληλης αναπτυξιακής κατεύθυνσης, σε συνδυασμό με την ενεργοποίηση των διαθέσιμων πόρων μιας περιοχής και την ενδογενή δυναμικότητά της, οδηγεί σε διαδικασίες *Τοπικής ή Ενδογενούς Ανάπτυξης*. Σε μια τέτοια ανάπτυξη, θεωρούμενη και ως μια

διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών, θα μπορούσαν να διακριθούν οι εξής κύριες διαστάσεις¹:

1. Η οικονομική, όπου οι τοπικοί επιχειρηματίες εφαρμόζουν την ικανότητά τους στο να οργανώσουν τους τοπικούς παραγωγικούς συντελεστές έτσι ώστε να ανταγωνιστικοί.
2. Η δεύτερη διάσταση σχετίζεται με τις κοινωνικο-πολιτιστικές αξίες, όπου οι τοπικοί θεσμοί αποτελούν τη βάση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Αναγορεύοντας το ανθρώπινο δυναμικό και τις εξειδικεύσεις του σε σημαντικό παράγοντα για την κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και την δράση της μέσα από, κυρίως, καινοτόμες πρωτοβουλίες, θα πρέπει επίσης να δοθεί μεγαλύτερη σημασία στο ρόλο των τοπικών φορέων που συμβάλλουν και συμμετέχουν στις διαδικασίες τοπικής ανάπτυξης (Γούσιος Δ., 1997: 5).
3. Όμως υπάρχει και μια ακόμα διάσταση η πολιτικο-διοικητική, όπου οι χωρικές πολιτικές επιτρέπουν τη δημιουργία ενός τοπικού ευνοϊκού οικονομικού πλαισίου, προστατεύοντάς το από τις εξωτερικές επιδράσεις και προωθώντας την ανάπτυξη της τοπικής δυναμικής.

Στην περίπτωση χωρικών συστημάτων μικρής κλίμακας, όπως μικρό αστικό κέντρο και αγροτική ενδοχώρα, το ζήτημα της τοπικής ανάπτυξης αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς οι έννοιες της τοπικότητας και του τοπικού παρουσιάζονται σε μια από τις πιο αντιπροσωπευτικές τους μορφές.

1.2 ΜΙΚΡΗ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΝΔΟΧΩΡΑ

Η εξέταση των μικρών αγροτικών πόλεων (4.000 - 20.000 κατοίκους) στη Νότια Ευρώπη - και στην Ελλάδα συνεπώς - σε σχέση με τις αντίστοιχες της Βόρειας Ευρώπης, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εξέλιξή τους είναι παρόμοια, τουλάχιστον όσον αφορά τους διάφορους σταθμούς στην ανάπτυξή τους (από την παραδοσιακή βιοτεχνία και το εμπόριο, στις ωφέλειες από τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας της ενδοχώρας, τόσο μέσω των εισροών όσο και των εκροών, και τέλος, την ανάπτυξη των διάφορων υπηρεσιών που συνδέονται με την πρόοδο αυτή), αλλά διαφορετική όσον αφορά τη σημερινή

¹ Vasquez Barquero A., 1991

κατάσταση. Κάποιοι, αποδίδουν το συγκεκριμένο γεγονός στην - πραγματικά χλιοειπωμένη - άποψη της καθυστέρησης των περιοχών του νότου στη διαδικασία ολοκλήρωσης, ενώ κάποιοι άλλοι - ιδίως κατά τις τελευταίες σύγχρονες θεωρήσεις - το αντιμετωπίζουν σαν ένα είδους προσαρμογής και ιδιόμορφης εξέλιξης.

Αυτό που πραγματικά συμβαίνει στη Βόρεια Ευρώπη, και στις αντιστοίχου μεγέθους κωμοπόλεις, είναι μια σημαντική μείωση των δραστηριοτήτων και των κατοίκων τους, δίχως αυτό να συνδέεται με το πάγωμα της προόδου στην αγροτική ενδοχώρα τους. Η εξήγηση του φαινομένου αυτού βρίσκεται στο ότι τόσο η μεταποίηση των παραγωγών όσο και η κατανάλωση σε τοπικό επίπεδο ελέγχεται πλέον από μεγάλες επιχειρήσεις και εμπορικά πολυκαταστήματα μεγάλου εμβαδού, τουλάχιστον σε επίπεδο περιφέρειας. Εξάλλου, η εγκατάσταση νέου πληθυσμού στην ύπαιθρο εντοπίζεται εκτός κωμοπόλεων λόγω της αναζήτησης ενός περισσότερο ποιοτικού χώρου εγκατάστασης και διαβίωσης.

Αντιθέτως, στη Νότια Ευρώπη, ιδίως στην Ισπανία (agro-ciudades), την Ιταλία και την Ελλάδα παρατηρείται το φαινόμενο, το μικρό και μικρομεσαίο αγροτικό κέντρο να κατορθώνει να ελέγχει σημαντικό μέρος από τις εισροές και εκροές που συνδέονται με την παραγωγή και τη κατανάλωση. Οι λειτουργίες τους μοιάζουν περισσότερο με εκείνες μιας μικρής εμπορικής πόλης παρά με τις λειτουργίες ενός άρτιου κοινωνικο-οικονομικού κέντρου. Εξασκούν λοιπόν περισσότερο έναν ενδιάμεσο ρόλο στο επίπεδο των υπηρεσιών μεταξύ του αγροτικού χώρου και της πρωτεύουσας του νομού, ίσως και της χώρας. Αυτές οι μικρές πόλεις αναπτύσσονται συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός αρκετά ενεργού δικτύου κωμοπόλεων και μικρών πόλεων των οποίων η δραστηριότητα εξαρτάται κυρίως από τη γεωργία.

Σε ορισμένες περιπτώσεις δίδεται η ευκαιρία σε κάποια από τα κέντρα αυτά να ξεφύγουν από τον απλό ρόλο της παροχής στοιχειωδών εξυπηρετήσεων προς την ενδοχώρα που ορίζουν, και να αποτελέσουν μικρούς πόλους ανάπτυξης σε ένα ευρύτερο χωρικό σύστημα, αναλαμβάνοντας πλέον έναν

αρκετά πιο διαφοροποιημένο ρόλο. Το γεγονός αυτό αποτελεί ενδιαφέρουσα εξέλιξη για το ρόλο που αυτές οι κωμοπόλεις παίζουν, ή που δύνανται να παίξουν, ανάμεσα στην ενδοχώρα τους και στα εξωτερικά αστικά κέντρα (και στις αγορές τους), αλλά γενικότερα, και στις δημογραφικές δυναμικές που προκαλούν, καθώς και στη διάχυση της ανάπτυξης προς ένα χώρο, με συγκεκριμένη οικονομική δομή και παραγωγικά συστήματα.

Στην Ελλάδα, αντίθετα με τη Β. Ευρώπη, στο εσωτερικό περιοχών με πληθυσμούς που έχουν κοινά χαρακτηριστικά, όπως κοινή καταγωγή και κοινά πολιτιστικά στοιχεία, με πρόσφατη προέλευση από τη γεωργία και κάποια σχετική σταθερότητα, η έννοια της κεντρικότητας ισχύει ακόμη. Σ' αυτή τη διαφορά με τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης, θα πρέπει να προστεθεί και εκείνη της μεγάλης, για τη τοπική και περιφερειακή οικονομία, έντασης των ροών που προσδιορίζει ο παραδοσιακός πρωτογενής τομέας. Ο ρόλος της μικρής πόλης ενισχύεται ακόμη περισσότερο και από το γεγονός ότι ο σύγχρονος τομέας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων συνδέεται με εμπορικά κυκλώματα τα οποία χρησιμοποιούν ωστόσο τις τοπικές διαδρομές. Αυτή η εξέλιξη των συνθηκών της γεωργικής παραγωγής δεν οδήγησε, τουλάχιστον μέχρι τώρα, όπως στην βόρεια Ευρώπη στη διάρρηξη των σχέσεων μεσαίας και μικρής πόλης με την ύπαιθρο.

Η θετική συγκυρία για την ελληνική ύπαιθρο σε σχέση με την αντίστοιχη της Β. Ευρώπης όσον αφορά το ρόλο της ίδιας της κωμόπολης στο εσωτερικό της υπαίθρου, συνδέεται με το γεγονός ότι κατά τα τελευταία 20 χρόνια, οι κωμοπόλεις αναγορεύονται σε σημαντικά κέντρα τόσο ως προς την απασχόληση και τη προσφορά νέων θέσεων εργασίας μέσω της ανάπτυξης δραστηριοτήτων (όμως εμπορικών κυρίως παρά παραγωγικών), όσο και ως τόπο κατοικίας για το πληθυσμό της ενδοχώρας τους. Το φαινόμενο αυτό είναι αξιοπρόσεκτο, οδηγεί σε νέες χωρικές και δημογραφικές συνθήκες και καταστάσεις και προϋποθέτει για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών οργάνωσης των χωρικών και κοινωνικών υποδομών, τη διερεύνησή του. Ο ενισχυμένος οικονομικός, κοινωνικός και πολιτιστικός ρόλος των κωμοπόλεων ως προς τα χωρικά συστήματα που πολώνουν συνδέεται

επομένως, με την καθιέρωσή τους ως κέντρα εξυπηρέτησης αλλά και ως πεδίο επένδυσης ή απασχόλησης και κατοίκησης του αγροτικού πληθυσμού της επαρχίας. Ωστόσο, ένα σημαντικό μέρος αυτής της προόδου οφείλεται στη δομή και λειτουργία του τοπικού γεωργικού συστήματος παραγωγής και στις σχέσεις που επιτρέπει να αναπτυχθούν μεταξύ τοπικής αγροτικής κοινωνίας και οικονομίας (Γούσιος Δ., 1998).

Αν και στην Ελλάδα υπάρχουν δυνάμεις διασποράς στο χώρο που είναι αρκετά σημαντικές σε σχέση με τις δυνάμεις έλξης για λόγους περισσότερο πολιτισμικούς παρά οικονομικούς και επαγγελματικούς που ευνοούν τη μεγάλη κινητικότητα, δεν είναι δύσκολο να προσδιορισθεί η ελκτικότητα μιας μικρής πόλης-κέντρου. Οι διάφορες εμπειρικές μελέτες που έχουν κατά καιρούς γίνει (ειδικές χωροταξικές, ΤΑΠ κ.τ.λ.), δείχνουν τη σημαντική ελκτικότητα των μικρών πόλεων. Οι δημογραφικές μελέτες δείχνουν επίσης με ξεκάθαρο τρόπο τη στενή σχέση και σύνδεση του δείκτη εξοπλισμού και της συγκέντρωσης του πληθυσμού (ibid).

Η μικρή πόλη στην Ελλάδα, τις περισσότερες φορές, λειτουργεί από τη μια ως κοιτίδα μιας καταναλωτικής πελατείας των μεσαίων αστικών κέντρων, και από την άλλη ως κέντρο μιας ενδοχώρας όπου κυριαρχεί ο πρωτογενής τομέας που τις περισσότερες φορές περιορίζεται στην παραγωγή της πρώτης ύλης, η προστιθέμενη αξία της οποίας συνήθως πραγματοποιείται στο μεγαλύτερο, γειτονικό ή μη, αστικό κέντρο. Η άποψη και η θεώρηση αυτή καταλήγουν σε συγκεκριμένες πρακτικές στα πλαίσια των διαφόρων προγραμμάτων ανάπτυξης (εθνικών ή/και νομαρχιακών) που προσπερνούν το ειδικό βάρος και το ρόλο των μικρών αγροτικών πόλεων.

Οι μικρές πόλεις ως κέντρα εξυπηρέτησης, απασχόλησης και κατοίκησης του αγροτικού πληθυσμού

Οι μικρές πόλεις περιλαμβάνουν πλέον σημαντικό αριθμό υπηρεσιών, διάφορα παραρτήματα των νομαρχιών, τραπεζικών υποκαταστημάτων, εμπορικές και βιοτεχνικές επιχειρήσεις που δημιουργούν ένα οικονομικό δίκτυο του οποίου η ποικιλία και η πυκνότητα εκπλήσουν. Η εξέλιξη αυτή

ακολούθησε τη σημαντική ανάπτυξη ή/και τις ριζικές αναδιαρθρώσεις που γνώρισε ο πρωτογενής τομέας.

Ο εκσυγχρονισμός της οικογενειακής εκμετάλλευσης, ιδιαίτερα στις πεδινές ζώνες, είχε ήδη επιτύχει στα τέλη της δεκαετίας του 1980 υψηλές αποδόσεις στις παραγωγές που οδήγησαν, σε συνδυασμό με τις κοινοτικές επιδοτήσεις λιγότερο στην αύξηση των τιμών και περισσότερο στη σταθερότητα των εισοδημάτων της. Κατά τον τρόπο αυτό, ένα τμήμα των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων μπόρεσε να περάσει προοδευτικά σε μια συσσώρευση κεφαλαίου ανάλογα με το μέγεθος και τις αποδόσεις της μέσης εκμετάλλευσης. Ένα μέρος αυτών των κεφαλαίων στράφηκε ακολουθώντας τη παράδοση στην αγορά διαμερισμάτων ή καταστημάτων². Ωστόσο από το τέλος της δεκαετίας του 1980, δειλά-δειλά οι αγροτικές οικογένειες της ενδοχώρας άρχισαν να επενδύουν στο εμπόριο και στις υπηρεσίες, ιδιαίτερα στους τομείς που παρουσιάζονται παρακάτω³:

- ◆ Υπηρεσίες Αυτοκινήτων
- ◆ Ασφάλειες και Λογιστικά
- ◆ Κατασκευές, Οικοδομές
- ◆ Βρεφονηπιακοί Σταθμοί
- ◆ Διασκέδαση και Ψυχαγωγία
- ◆ Ηλεκτρο-οικιακός Εξοπλισμός και Έπιπλα
- ◆ Ρουχισμός και Υποδήματα
- ◆ Εμπόριο Διατροφής.

Πρόκειται για τις βασικές κατηγορίες δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα οι οποίες φαίνεται να αναπτύσσονται στις οικονομίες των μικρών πόλεων σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εμπειρικών μελετών⁴: η διατροφή (κρεοπωλείο, μικρά ή/και μεγαλύτερα σουπερ-μάρκετ, μανάβικα, ζαχαροπλαστεία), η ψυχαγωγία (ταβέρνες, καφετέριες) αλλά και υπηρεσίες

² Η εντατικοποίηση των ρυθμών των οικοδομικών κατασκευών που παρατηρείται τη τελευταία δεκαετία συνδέεται όπως είναι φυσικό με τον προσανατολισμό των επενδύσεων των οικογενειών της ενδοχώρας στα ακίνητα της κωμόπολης.

³ Η πληροφορία αυτή επιβεβαιώνεται πράγματι και από τη σημαντική αύξηση που σημειώνεται την τελευταία δεκαετία (1985-95) και σε εθνικό επίπεδο στο σύνολο των καταστημάτων που ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες.

επισκευών (συνεργεία επισκευής γεωργικών μηχανημάτων/ αυτοκινήτων) καθώς και οι επιχειρήσεις που συνδέονται με τις οικοδομές και τον οικιακό εξοπλισμό, αποτελούν τις βασικές δραστηριότητες εκτός γεωργίας⁵.

Η ανάλυση του οικονομικού δικτύου των κωμοπόλεων φανερώνει ότι η αφθονία στις υπηρεσίες και στο εμπόριο συνδέεται, από τη μια πλευρά, με την ανυπαρξία άλλων κοντινών οικιστικών κέντρων καθώς και με την κατανομή και οργάνωση των υπηρεσιών (σπάνια κάποιοι γειτονικοί οικισμοί διαθέτουν σημαντικές υπηρεσίες). Η συγκέντρωση μικρών επιχειρήσεων και σε άλλους δευτερεύοντες οικισμούς (εντοπίζονται σε μια ακτίνα 10-15 χιλιομέτρων από το αδιαμφισβήτητο κέντρο της κωμόπολης), παρατηρείται μόνο στη περίπτωση που αυτοί κατέχουν μια ενδιάμεση θέση μεταξύ της κωμόπολης και μιας ζώνης πιο απομακρυσμένων οικισμών ως προς την ακτίνα επιρροής της. Οι επιχειρήσεις αυτές αξιοποιούν το στοιχείο της χρονο-απόστασης για να εντάξουν αυτούς τους οικισμούς στη ζώνη εξυπηρέτησής τους αλλά και για να αποσπάσουν μέσω διαπροσωπικών σχέσεων ένα μέρος από τη πελατεία της μικρής πόλης (Γούσιος Δ., 1998).

Οι κάτοικοι των αγροτικών οικισμών εξαρτώνται επομένως όλο και περισσότερο και ως προς την εξυπηρέτησή τους και ως προς την απασχόλησή τους (όσον αφορά τους πολυδραστήριους) από τις εμπορικές υπηρεσίες της κωμόπολης. Κατά αυτό το τρόπο, αυτή συγκεκριμένη και ιδιόμορφη πρόοδος συμβάλλει και συντηρεί τη πληθυσμιακή συγκέντρωση. Αυτή η συγκέντρωση και η ποικιλία των υπηρεσιών και των εμπορικών εξοπλισμών στις κωμοπόλεις, οι άμεσες ή έμμεσες δυνατότητες δημιουργίας απασχόλησης και ο ίδιος ο αστικός πληθυσμός συνιστούν με τη σειρά τους, ισχυρό παράγοντα έλξης για τον υπόλοιπο αγροτικό πληθυσμό των οικισμών, σε ακτίνα τουλάχιστον 25 χλμ. από αυτές ανάλογα με την θέση τους στο περιφερειακό αστικό δίκτυο (ibid).

⁴ Στις περιπτώσεις προηγούμενων ερευνών (Καναλάκι, Αλμυρός, Φάρσαλα κ.α.).

⁵ Η ανάπτυξη φυσικά αυτών των δραστηριοτήτων παίρνει μια άλλη διάσταση στη περίπτωση των τουριστικών περιοχών. Οι δραστηριότητες γύρω από την ψυχαγωγία και το λιανικό εμπόριο βιοτεχνικών προϊόντων για τους τουρίστες διογκώνονται χωρίς ωστόσο η ζήτηση που δημιουργείται να καλύπτεται από την εγχώρια παραγωγή. Επίσης, ένα άλλο φαινόμενο που εμφανίζεται σ'αυτές τις περιοχές και επηρεάζει την οικονομική και κοινωνική ζωή της

Θα πρέπει παρόλα αυτά να επισημανθεί ότι η ευθραυστότητα της προόδου της κωμόπολης προέρχεται από το γεγονός ότι η προσφερόμενη, στα όριά της, απασχόληση, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο λιανικό εμπόριο και στην τοπική κατανάλωση που με τη σειρά τους εξαρτώνται άμεσα από την όλο και φθίνουσα τοπική γεωργία. Επίσης, ένα άλλο στοιχείο που επηρεάζει αρνητικά τις δυνατότητες διαφοροποίησης της οικονομίας από πλευράς εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού είναι ότι η μεγάλη πλειονότητα των θέσεων απασχόλησης παλιών και νέων εγγράφεται στο τομέα του λιανικού εμπορίου και των καταναλωτικών υπηρεσιών, πιέζοντας και περιορίζοντας πολύ την επαγγελματική κλίμακα (ibid).

1.3 ΒΑΣΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ

1.3.1 ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Μεταξύ της περιόδου 1961-1981 η διαδικασία της αγροτικής εξόδου στις περισσότερες πεδινές περιοχές συνδέεται επίσης με την απελευθέρωση ενός σημαντικού τμήματος των εργατικών χεριών, εξαιτίας των αλλαγών που προκάλεσε η αποδιάθρωση των παραδοσιακών παραγωγικών συστημάτων και το τέλος των κοινωνικο-οικονομικών πρακτικών της αγροτικής οικογένειας από την εποχή του τσιφλικιού. Στις περιοχές αυτές, ένα μέρος των μεταναστών στη δεκαετία 1960-1970 είχε ως προορισμό ακολουθώντας το εθνικό παράδειγμα, την Αθήνα και λιγότερο τα γειτονικά μεσαία ή μικρά αστικά κέντρα. Παρόλα αυτά, από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, οι εμπειρικές μελέτες φανερώνουν μια όλο και μεγαλύτερη στροφή των γεωργών προς εγκατάσταση στις γειτονικές τους κωμοπόλεις. Πρόκειται στην ουσία, για γεωργούς που ενώ δεν αλλάζουν επάγγελμα επιλέγουν την κωμόπολη ως τόπο διαμονής ή/και συμπληρωματικής απασχόλησης.

Η συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου που παρατηρείται τις τελευταίες δύο δεκαετίες σε εθνικό επίπεδο, δεν θα πρέπει να αποκρύψει τις εσωτερικές δημογραφικές διαφοροποιήσεις. Η ανάλυση των δεδομένων των απογραφών

κωμόπολης είναι η ύπαρξη και λειτουργία εποχιακών καταστημάτων που συχνά ανήκουν σε ιδιοκτήτες από άλλες περιοχές.

και η σύγκριση με τα αποτελέσματα των εμπειρικών μελετών προσδιορίζουν καθαρά το νέο δημογραφικό χάρτη του αγροτικού χώρου για τα πεδινά:

- Συγκράτηση του πληθυσμού τους χωρίς εμφανείς τάσεις βελτίωσης των δημογραφικών δομών.
- Σημαντική συγκέντρωση πληθυσμού στις κωμοπόλεις.

Πράγματι, τα πρώτα αποτελέσματα της απογραφής του 1991 ήλθαν να επιβεβαιώσουν τις ενδείξεις για συγκράτηση του πληθυσμού αλλά και της χωρικά ανομοιόμορφης κατανομής του στο εσωτερικό των επαρχιών. Τη μεγάλη μερίδα φαίνεται να κερδίζουν οι κωμοπόλεις, ο πληθυσμός των οποίων αντιπροσωπεύει πλέον σε πολλές περιπτώσεις πάνω από το 60% του συνόλου του πραγματικού αγροτικού πληθυσμού των οικισμών της ενδοχώρας τους.

1.3.2 ΠΟΛΥΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Στις νοτιοευρωπαϊκές και ελληνικές περιοχές, μαζί με τα χαμηλά ποσοστά ενεργού πληθυσμού και μισθωτής απασχόλησης, συναντάται ο καθημερινός συνδυασμός τυπικών και άτυπων δραστηριοτήτων, η πολυαπασχόληση, η σημαντική παρουσία του νοικοκυριού/οικογένειας στην παραγωγή, η έντονη επιχειρηματικότητα, αλλά και οι κακές συνθήκες εργασίας, οι χαμηλές αμοιβές, η έλλειψη κοινωνικής προστασίας, η μαζική παρουσία των γυναικών στην παραγωγή και η ένταξή τους στην αγορά εργασίας με δυσμενείς όρους και τέλος οι ιδιόζουσες συνθήκες παρουσίας/απουσίας κεντρικών κρατικών ρυθμίσεων και τοπικών παρεμβάσεων, οριοθετημένες από τις εκάστοτε πελατειακές σχέσεις (Βαΐου Ντ. και Χατζημιχάλης Κ., 1997: 13).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, παρατηρείται μια μαζικότερη δραστηριοποίηση των αρχηγών ή/και μελών των αγροτικών νοικοκυριών σε επιχειρήσεις εκτός οικογενειακής εκμετάλλευσης και σε τομείς εκτός γεωργίας η οποία συνδέεται και συμπίπτει περισσότερο με την ενίσχυση του λιανικού εμπορίου, των κοινωνικού εξοπλισμού των κωμοπόλεων και του τουρισμού παρά με την ανάπτυξη της αγροτο-βιομηχανίας ή της βιοτεχνίας. Ένα μέρος από αυτούς τους πολυδραστήριους νέους θα επιλέξει για μόνιμη

εγκατάσταση τη γειτονική κωμόπολη χωρίς όμως να εγκαταλείψει την απασχόληση στη γεωργία.

Αυτή η αναζήτηση συμπληρωματικών εισοδημάτων, σαν κύριο στόχο έχει το αντιστάθμισμα στη συνεχή κατάτμηση της οικογενειακής γης και το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων. Το μέγεθος του φαινομένου εξαρτάται από ένα πλήθος παραγόντων: από τις δυνατότητες εποχιακής απασχόλησης προς τη βιομηχανία, τον τουρισμό, το εμπόριο και τις άλλες υπηρεσίες στις αγροτικές περιοχές, από την ενσωμάτωση της αγροτικής οικογένειας στο καταναλωτικό σύστημα αλλά και από την αδυναμία της αύξησης σε τοπικό επίπεδο της προστιθέμενης αξίας των παραγωγών του πρωτογενή τομέα. Για την αγροτική οικογένεια, ο στόχος της επέκτασης της επιχείρησής της όχι μέσω της έγγειας μεγέθυνσης αλλά προς την κατεύθυνση των μη γεωργικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται ως επι το πλείστον στη γειτονική κωμόπολη, εμφανίζεται τελικά, περισσότερο εφικτός και με λιγότερο κόστος (αξία γής, πρόσθετη εκμηχάνιση κ.τ.λ.).

Φαίνεται επομένως, ότι η δυναμική ενός αυξανόμενου τμήματος των αγροτικών οικογενειακών εκμεταλλεύσεων τείνει να μετατοπισθεί, μέσω της ανάπτυξης του φαινομένου της πολυδραστηριότητας, εκτός γεωργίας, γεγονός που εκφράζεται και από τον αντίστοιχο προσανατολισμό των οικογενειακών επενδύσεων ιδιαίτερα προς το εμπόριο. Η εξέλιξη αυτή εξεταζόμενη στο πλαίσιο της λειτουργίας του τοπικού χωρικού συστήματος επιπέδου κωμοπόλεως, είναι θετική και προσαρμοσμένη στις τοπικές έγγειες, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες και δομές, και εκφράζει τη δυναμικότητα και το άνοιγμα προς τα έξω του αγροτικού πληθυσμού. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί εδώ η στενή άρθρωση μεταξύ του τοπικού γεωργικού παραγωγικού συστήματος, της οικονομίας της μικρής πόλης και της πολυδραστηριότητας.

Η σημερινή διάρθρωση του υφιστάμενου γεωργικού συστήματος επιτρέπει τη διατήρηση ενός σημαντικού γεωργικού και πολυαπασχολούμενου πληθυσμού στο εσωτερικό του χωρικού συστήματος. Ο σχετικά υψηλός βαθμός

εκσυγχρονισμού των εκμεταλλεύσεων και οι ποικίλες μορφές συνεργασίας καθώς εξασφαλίζουν τη λειτουργία και την αναπαραγωγή της οικογενειακής εκμετάλλευσης, επιτρέπουν με τη σειρά τους στο πληθυσμό αυτό να αναπτύξει συμπληρωματικές δραστηριότητες και να τονώσει τη τοπική καταναλωτική αγοραστική δύναμη. Η αναπαραγωγή αυτού του συστήματος χωρίς μείωση του απασχολούμενου πληθυσμού απαιτεί στήριξη των επενδύσεων για νέες δραστηριότητες με υψηλότερη προστιθέμενη αξία είτε στο πρωτογενή, είτε σε άλλους τομείς της οικονομίας. Παράλληλα προϋποθέτει και την ικανότητα της συνέχισης του ελέγχου μέρους της τοπικής αγοράς από τη τοπική κοινωνία.

Απο την άλλη πλευρά, η συγκέντρωση των νέων δραστηριοτήτων αλλά και του πληθυσμού στην αγροτική κωμόπολη ευνοεί την οικονομία της (θεωρείται ότι εμφανίζονται εδώ θετικές εξωτερικότητες - externalities positives) δημιουργώντας μικρές οικονομίες κλίμακας στο τομέα των υπηρεσιών και των επαγγελμάτων που συνδέονται με τη λειτουργία των πολυδραστήριων επιχειρήσεων από την ανάπτυξη των οποίων φαίνεται να επωφελείται επίσης ένα μέρος από τον πληθυσμό της μικρής πόλης.

1.4 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα ζητήματα της τοπικότητας, της τοπικής και της ενδογενούς ανάπτυξης αφορούν ένα σχετικά νέο πλαίσιο θεώρησης της αναπτυξιακής διαδικασίας και ουσιαστικά αποτελούν το προϊόν της κρίσης του προηγούμενου μοντέλου ανάπτυξης (Φορντικού). Ήδη από τις αρχές της περασμένης δεκαετίας οι τοπικές κοινωνίες της ελληνικής περιφέρειας έχουν αρχίσει να αναζητούν ενδογενείς στρατηγικές για την ανάπτυξή τους, σε ένα κοινωνικο-οικονομικό και θεσμικό πλαίσιο που συνεχώς εξελίσσεται.

Το *τοπικό* δεν προσδιορίζεται απαραίτητως από μια χωρική και μόνο ενότητα προκαθορισμένης έκτασης, αλλά περιλαμβάνει επίσης και τις ιδιαιτερότητες της ενότητας, του τόπου δηλαδή, αυτές που δημιουργούν τις στενές κοινωνικο-πολιτιστικές σχέσεις των κατοίκων της, προσδίνοντας με τον τρόπο αυτό στον συγκεκριμένο χώρο τον χαρακτήρα του *τοπικού*. Το *τοπικό*, λοιπόν,

με την πιο ευρεία έννοια, μπορεί να προσδιορίζεται και από τα αόρατα όρια μιας γεωγραφικής-χωρικής ενότητας, τέτοιας που να απαντάται σε ένα ομοιογενές πεδίο με συγκεκριμένα στοιχεία περιβάλλοντος, οικονομικών δομών και πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων. Πολλές φορές το τοπικό προσδιορίζεται από στενά θεσμικά και διοικητικά πλαίσια (π.χ. Τοπικά Συμβούλια, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση) και τους χωρικούς περιορισμούς τους, κυρίως υπό την έννοια ότι αποτελούν πεδία άσκησης ορισμένων δράσεων και πολιτικών.

Τα ζητήματα του τοπικού χώρου και της αναπτυξιακής προσπάθειας σχετίζονται και συγκλίνουν σε μια δέσμη δράσεων “εκ των έσω” και “εκ των άνω”, εμπλέκοντας έτσι ένα σύνολο φορέων και παραγόντων σε τοπικό, κεντρικό και διεθνές επίπεδο. Πρόκειται για μια συνεχή και διαρκώς μορφούμενη διαδικασία που απαιτεί χωρική συνοχή, ταυτότητα και αλληλεγγύη και οδηγεί στην ανάγκη προσδιορισμού των χώρων, φορέων και των δρώντων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τους μηχανισμούς υποστήριξης και στήριξης της τοπικής ανάπτυξης. Οι χώροι αυτοί δεν μπορούν παρά να ταυτίζονται με τις εδαφο-χωρικές εκείνες ενότητες των οποίων η συνοχή αλλά και η σύνδεσή τους με τον έξω χώρο εξαρτώνται στενά από την παρουσία, στο εσωτερικό τους, κέντρων παραγωγικών δραστηριοτήτων, υπηρεσιών και απασχόλησης όπως είναι οι μικρομεσαίες πόλεις⁶.

Οι πρωτοβουλίες συγκεκριμένων δράσεων και πολιτικών αφορούν τους τοπικούς φορείς, όχι μόνο τις τοπικές εξουσίες και αρχές, αλλά και ένα πλήθος ακόμη παραγόντων και προσώπων που επηρεάζουν το τοπικό και που δύνανται να προωθήσουν και να στηρίξουν αποτελεσματικά την αναπτυξιακή προσπάθεια. Παράγοντες όπως οι ιδιωτικοί φορείς, ντόπιοι επιχειρηματίες μικροί και μεγάλοι, συνεταιρισμοί και σύλλογοι, αγροτικοί και εμπορικοί, αλλά και ολόκληρο το ανθρώπινο δυναμικό που, δια μέσω οργανωμένων ή λιγότερο οργανωμένων ομάδων και συλλόγων, θα πρέπει να αποκτήσουν και αυτοί λόγο και φωνή σε θέματα άμεσης προτεραιότητας που

⁶ βλ. και Γούσιος Δ., 1998: 2

αφορούν τους ίδιους και τον τόπο τους. Αδιαμφισβήτητα βέβαια, το βάρος των αναγκαίων υποστηρικτικών μηχανισμών για την τοπική κοινωνία και την οικονομία θα πρέπει να αναλάβει το κράτος.

Το ζήτημα λοιπόν του τοπικού και της τοπικής ανάπτυξης μπορεί να εντοπιστεί και στην περίπτωση μιας αγροτικής περιοχής, όπου κυριαρχεί ο αγροτικός τομέας, και ενός ισχυρότερου οικιστικού κέντρου - μιας μικρής πόλης ή μιας κωμόπολης για παράδειγμα - που λειτουργεί πολωτικά σε αυτήν και την εξυπηρετεί με τις διάφορες λειτουργίες του (διοικητικές εξυπηρετήσεις, εμπορικές και άλλες υπηρεσίες, σχολεία κ.λ.π.). Στην περίπτωση αυτή, η αγροτική περιοχή παίζει τον ρόλο της ενδοχώρας της μικρής πόλης, στηρίζοντάς την οικονομικά και σε αντάλλαγμα "απολαμβάνει" τις προαναφερόμενες παροχές και λειτουργίες από αυτόν. Από την άλλη πλευρά, η μικρή πόλη ευνοείται και στηρίζεται από την παρουσία του αγροτικού χώρου που τον περιβάλλει και πιο συγκεκριμένα του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων εντός του χώρου αυτού και του παρέχει τις γνωστές εξυπηρετήσεις. Ο μικρός δυναμισμός της πόλης την καθιστά σε πολύ μεγάλο ποσοστό, εξαρτώμενη από την ενδοχώρα της. Έτσι, η ευμάρεια της πρώτης καθορίζεται, σε σημαντικό βαθμό, και από την ευμάρεια της τελευταίας.

Μια βασική διαπίστωση από τα παραπάνω είναι ότι η εξάρτηση της οικονομίας ενός τέτοιου χωρικού συστήματος από έναν τομέα παραγωγής ενέχει πολλούς κινδύνους. Πιθανοί κλυδωνισμοί στην γεωργικό τομέα μπορεί να αποβούν μοιραίοι για το σύνολο της χωρικής ενότητας (μικρής πόλης και αγροτικής υπαίθρου). Άλλωστε η νέα πραγματικότητα εξαιτίας της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ και των μέτρων που επιβάλλει η ΠΟΕ, προμηνύουν για τον αγροτικό χώρο ένα δύσκολο μέλλον. Εν ολίγοις, η επιβίωση του συστήματος προϋποθέτει τη μείωση της εξάρτησής από την κύρια απασχόληση και την κυρίαρχη δραστηριότητα στο χώρο που είναι η γεωργία. Η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας πρέπει να συντελεσθεί στη βάση

της αύξησης της προστιθέμενης αξίας των τοπικών παραγωγών και στην ανάπτυξη υπηρεσιών στήριξης αυτής της διαδικασίας⁷.

Ένα από τα αποτελέσματα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία, είναι και η μείωση του αγροτικού εισοδήματος που με τη σειρά του έχει οδηγήσει τον αγροτικό πληθυσμό στην αναζήτηση άλλων συμπληρωματικών εσόδων. Αυτό οδηγεί στο φαινόμενο της πολυδραστηριότητας το οποίο παρουσιάζει έξαρση κατά τα τελευταία χρόνια. Νέοι άνθρωποι εγκαταλείπουν τις αγροτικές ενασχολήσεις, τουλάχιστον σαν κύρια δραστηριότητα, και αναζητούν εργασία στην γειτονική κωμόπολη (γίνονται έμποροι, δουλεύουν ως υπάλληλοι κ.λ.π.). Πολλοί, αποφασίζουν να εγκατασταθούν μόνιμως στην κωμόπολη που άλλωστε τους προσφέρει και φθηνότερη κατοικία από το χωριό⁸. Άλλωστε για τους νέους οικογενειάρχες παίζει πολύ σημαντικό ρόλο το γεγονός των εξυπηρετήσεων που τους παρέχει η κωμόπολη (νέα πρότυπα ζωής, εκπαίδευση, δηλ. σχολεία και φροντιστήρια για τα παιδιά τους κ.α.). Παρόλα αυτά, διατηρούν την επαφή τους με την ύπαιθρο και δε χάνουν την ευκαιρία να βελτιώσουν το εισόδημα τους με την εκμετάλλευση κάποιων οικογενειακών αγροτεμαχίων.

Εν κατακλείδι, πρέπει να ειπωθεί ότι στην προσπάθεια προσδιορισμού μιας σύγχρονης και κατάλληλης χωροταξικής θεώρησης και πολιτικής για την λειτουργική οργάνωση και την ανάπτυξη του ύπαιθρου χώρου, η προβληματική που αναπτύσσεται συναντάται με την αναζήτηση ενός νέου ρόλου των μικρών πόλεων στο εσωτερικό αυτών των χωρικών συνόλων, περισσότερο λειτουργικών για τη συνοχή και την τοπική ανάπτυξη. Στόχος της αναζήτησης αυτής καθίσταται η μείωση των πολλαπλών περιορισμών

⁷ Φυσικά, το θέμα της τοπικής ανάπτυξης εμπεριέχει ένα σύνολο στόχων, προτάσεων και ενεργειών που περιλαμβάνουν όλους τους παραγωγικούς τομείς και κλάδους (βιοτεχνία - βιομηχανία, τουρισμός, εμπορικές επιχειρήσεις και υπηρεσίες κ.α.) και που αναφέρονται σε κάθε πτυχή του αναπτυξιακού ζητήματος (οικονομία, αειφορία, βελτίωση της ποιότητας ζωής, πολιτισμός και ψυχαγωγία, διευκολύνσεις και εύκολη πρόσβαση σε όλα τα κοινωνικά αγαθά, όπως είναι η εκπαίδευση, από όλους τους κατοίκους κ.λ.π.). Παρακάτω ακολουθεί ειδικό κεφάλαιο για την παρουσίασή τους.

⁸ Το κόστος αγοράς ενός διαμερίσματος στην κωμόπολη είναι χαμηλότερο από το κόστος κατασκευής μιας μονοκατοικίας στο χωριό. Επίσης, τα υψηλά ενοίκια και τα απαγορευτικά κόστη αγοράς κατοικίας στις μεγάλες πόλεις τους έχουν στερήσει τη (παλαιότερη) δυνατότητα εγκατάστασής τους σε αυτές, ενώ άλλους τους αναγκάζουν να γυρίσουν στις πατρογονικές εστίες τους, και έτσι συνεχίζεται η διαδικασία εγκατάστασης προς τις κωμοπόλεις.

(εδαφικών, γραφειοκρατικών κ.λ.π.) που θέτει το υφιστάμενο διοικητικό σύστημα, αλλά και η αναχωροθέτηση όλων εκείνων των λειτουργιών και υπηρεσιών που θα μπορούσαν να διαμορφώσουν και να συγκροτήσουν νέες *αστικότητες* στην ύπαιθρο τέτοιες που να συμβάλλουν όχι μόνο στη συγκράτηση του πληθυσμού, αλλά και στη συνεργασία με τους περιφερειακούς μηχανισμούς στη στήριξη μιας κίνησης διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας.

Η μικρή πόλη μπορεί και πρέπει να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της υπαίθρου και το επίκεντρο για την οργάνωση του χωρικού συστήματος που η ίδια δημιουργεί⁹. Ο ρόλος της θα είναι επιτυχημένος ανάλογα με το βαθμό που θα είναι σε θέση να δημιουργήσει νέες προϋποθέσεις σχέσεων και δεσμών αυτής με την ύπαιθρο, χωρίς όμως να τις επιβάλλει. Η εξέλιξη και η πρόοδος της μικρής πόλης συνδέεται στενά με αυτή τη σταθερότητα και την αποτελεσματικότητα των τοπικών αξιών και των δεσμών πάνω στις οποίες βασίζονται οι σχέσεις που αυτή διατηρεί, ή μπορεί να ενδυναμώσει και να αναπτύξει με την ενδοχώρα της (βλ. και Γούσιος Δ., 1998).

⁹ Άλλωστε ένας από τους στόχους του νόμου 2539/1997 (Ι. Καποδίστριας) είναι και αυτός.

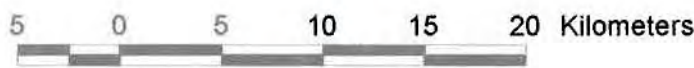
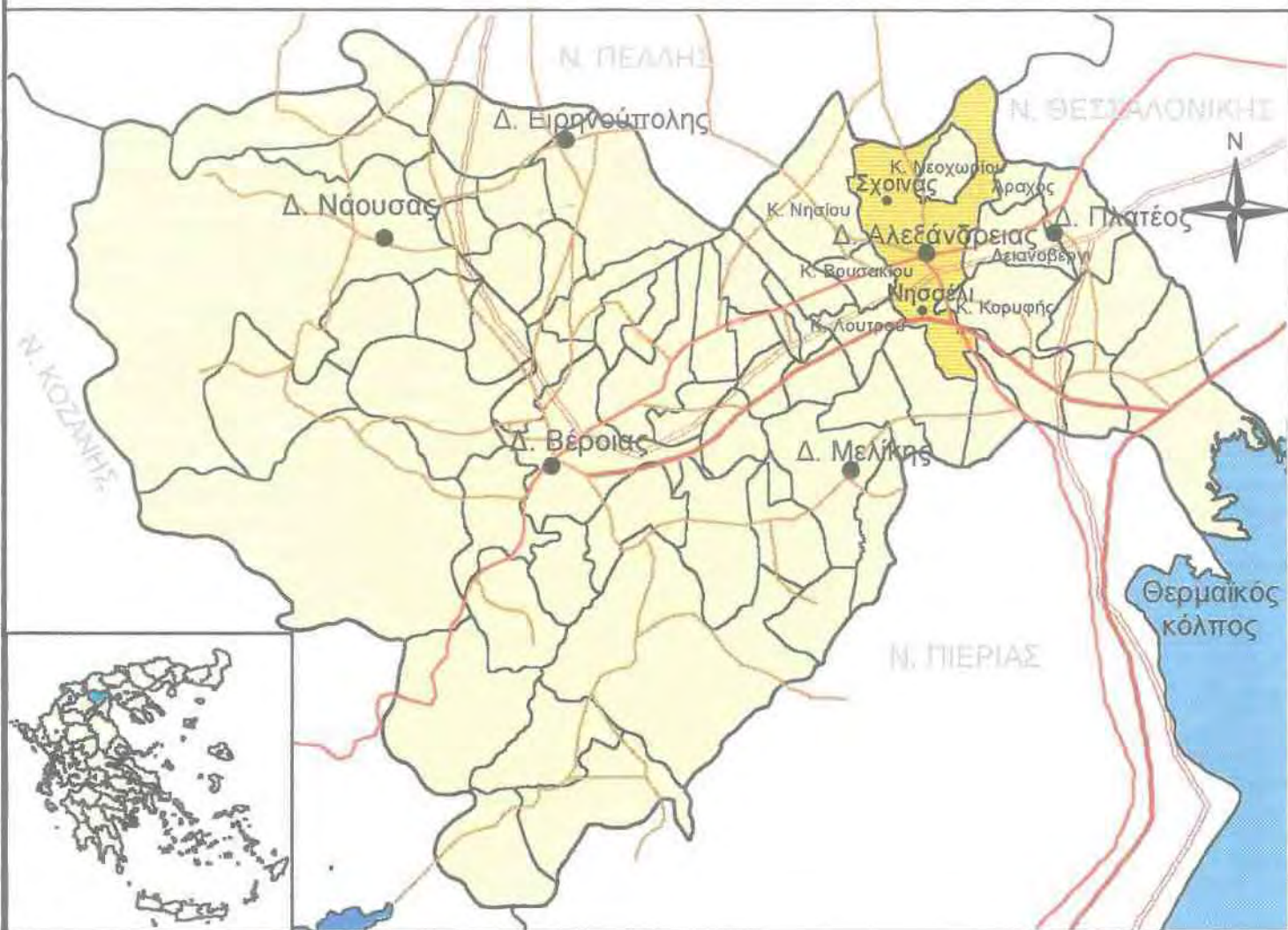
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν οι λόγοι, και θα παρουσιαστεί ο τρόπος δια του οποίου έγινε η επιλογή της υπό μελέτη περιοχής. Επίσης, θα γίνει η παρουσίαση της οικιστικής ενότητας η οποία και αποτελεί την περιοχή ενδιαφέροντος για την παρούσα διπλωματική. Η συγκεκριμένη οικιστική ενότητα εντάσσεται στον ύπαιθρο χώρο (με την γενικότερη έννοια αποκαλείται αγροτικός), και αποτελείται από ένα κυρίαρχο αστικό κέντρο - μικρού όμως μεγέθους - και από την αγροτική ενδοχώρα (ένα δίκτυο μικροτέρων χωριών και οικισμών) που αυτό ορίζει. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για το Δήμο Αλεξάνδρειας που βρίσκεται στην επαρχία Ημαθίας του νομού Ημαθίας, και για ένα σύνολο μικρότερων κοινοτήτων που βρίσκονται περιμετρικά του (Χάρτης 2.1), αλλά εντός της ακτίνας επιρροής του.

Πιο αναλυτικά, στο κεφάλαιο αυτό, θα πραγματοποιηθεί μια γενική παρουσίαση του νομού και της επαρχίας Ημαθίας, του ευρύτερου δηλαδή χωρικο-διοικητικού πλαισίου όπου εντάσσεται η Περιοχή Μελέτης (ΠΕ.ΜΕ.). Επίσης, θα γίνουν κάποιες ειδικές αναφορές στην ιστορική πορεία που ακολούθησε το προαναφερόμενο οικιστικό κέντρο, αυτό που σήμερα αποτελεί την πόλη της Αλεξάνδρειας, αλλά και της ευρύτερης περιοχής όπου το κέντρο αυτό εξελίχθηκε. Κατόπιν θα παρουσιασθεί η σύγχρονη Πόλη της Αλεξάνδρειας και η οικονομική της ενδοχώρα (τα σημαντικά χωριά και οι κώμες της εγγύς της περιοχής).

ΧΑΡΤΗΣ 2.1: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΟΥ

ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΡΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΔΕΥΤΕΡΕΥΩΝ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
- ΠΑΛΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ
- ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ
- ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
- ΈΔΡΕΣ ΟΤΑ
- Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
- ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ ΟΤΑ ΝΟΜΟΥ
- ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΗ
- ΘΑΛΑΣΣΑ

Στη συνέχεια θα ακολουθήσει η παρουσίαση κάποιων γεωγραφικών χαρακτηριστικών και στοιχείων φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, καθώς και του τοπικού συγκοινωνιακού δικτύου, δηλαδή των οδικών και σιδηροδρομικών διασυνδέσεων. Τέλος θα πραγματοποιηθεί η ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου της ΠΕ.ΜΕ. και θα παρουσιαστεί η τελική μορφή των νέων οντοτήτων αυτοδιοίκησης στην περιοχή, σύμφωνα με τον τελευταίο νόμο 2539/97 (Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας). Το παρόν κεφάλαιο κλείνει με τις κυριότερες διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση και παρουσίαση όλων των παραπάνω.

2.2 ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ

Καταρχήν θα παρουσιαστούν οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή για την μελέτη της συγκεκριμένης περιοχής. Πρέπει λοιπόν να ειπωθεί ότι η Αλεξάνδρεια αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα κέντρου παροχής υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων σε μια αγροτική ενδοχώρα η οποία και την πλαισιώνει. Έτσι, η ύπαρξη της ίδια της πόλης εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, από το συνολικό εισόδημα της ενδοχώρας της. Δεδομένου, λοιπόν, των διαρθρωτικών προβλημάτων που ο πρωτογενής τομέας αντιμετωπίζει ή που θα αντιμετωπίσει, σε συνδυασμό με το ζήτημα της σύγχρονης θεώρησης της ενδογενούς ανάπτυξης, συνθέτουν, για τη συγκεκριμένη περίπτωση, ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον θέμα προβληματισμού, ανάλυσης και έρευνας· άλλωστε, το ενδιαφέρον του γράφοντα για τα ζητήματα της τοπικής και της ενδογενούς ανάπτυξης υπήρχε εξ αρχής.

Επίσης, ένας άλλος λόγος που οδήγησε σε αυτή την επιλογή, εκτός από το προσωπικό ενδιαφέρον για τον χώρο της Κεντρικής Μακεδονίας, είναι ότι για την συγκεκριμένη μικροπεριοχή δεν έχει γίνει κάποια παρόμοια έρευνα ούτε σε επίπεδο διπλωματικής εργασίας από κάποιο φοιτητή, αλλά ούτε και από κάποιον φορέα σχεδιασμού (κρατικό ή ιδιωτικό).

Το γεγονός ότι η συγκεκριμένη μελέτη δεν ασκήθηκε στα χωρικά πλαίσια κάποιου διοικητικού επιπέδου, όπως ο νομός ή η επαρχία, αλλά σε επίπεδο οικονομικής ενδοχώρας, προσέθεσε μια ακόμη σημαντική δυσκολία,

τουλάχιστον στο βαθμό που αφορά τη συλλογή πρωτογενούς υλικού, στοιχείων και δεδομένων. Τα περισσότερα στοιχεία που προέρχονταν είτε από την ΕΣΥΕ είτε από τη Νομαρχία Ημαθίας, αλλά και από άλλους, τοπικούς και μη, φορείς (όπως το Επιμελητήριο Ημαθίας), έφθαναν μέχρι επίπεδο επαρχίας αλλά όχι σε επίπεδο ΟΤΑ. Έτσι, η εξακρίβωση και αναγωγή αρκετών από τα διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο χαμηλότερο του νομού ή της επαρχίας, δηλαδή σε επίπεδο ΟΤΑ, απαιτούσε επιπλέον διερεύνηση και κόπο.

Βέβαια, υπήρχε και η δυνατότητα επιλογής περιοχής μελέτης που να αντιστοιχεί σε συγκεκριμένη διοικητική οντότητα, π.χ. της επαρχίας Ημαθίας. Κάτι τέτοιο όμως έχει συμβεί αρκετές φορές κατά το παρελθόν, τουλάχιστον σε επίπεδο επιλογής θέματος διπλωματικής εργασίας, και η επιθυμία του γραφόντα για διαφοροποίηση από το χωρικο-διοικητικό επίπεδο (στο να ξεφύγει δηλαδή η συγκεκριμένη διπλωματική από την μελέτη χωρικών συνόλων σε επίπεδο επαρχίας) ήταν όχι μόνο για λόγους πρωτοτυπίας, αλλά και για δύο άλλους, πολύ σημαντικούς λόγους:

A. Καταρχήν, η τοπική ανάπτυξη, ιδίως με τα κριτήρια που επιλέχθηκαν για την παρούσα μελέτη (μικρή πόλη - ενδοχώρα), δεν μπορεί να περιοριστεί μέσα σε προκαθορισμένα διοικητικά όρια, αφού αποτελεί μια διαδικασία αλληλοσυσχέτισης πολλαπλών χωρικών και οικονομικών επιπέδων.

B. Επιπλέον, η φύση των μελετώμενων οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών της παρούσας διπλωματικής, είναι αδύνατο να περιχαρακωθεί στα πλαίσια συγκεκριμένων διοικητικών χωρικών συνόλων. Έτσι, πιθανή επιλογή σε επίπεδο χωρικο-διοικητικό όχι μόνο θα αλλοίωνε τους αρχικούς στόχους και θα περιόριζε τις “δυνατότητες” της παρούσας μελέτης, αλλά θα στερούνταν και κάθε ουσίας.

Η έλλειψη ορισμένων στοιχείων οφείλεται στην απουσία βοήθειας από έναν αριθμό (περιορισμένο βέβαια) φορέων της περιοχής. Χαρακτηριστικά αναφέρεται για την περίπτωση της Νομαρχίας Ημαθίας ότι ενώ η Διεύθυνση

Σχεδιασμού και Προγραμματισμού μας παρείχε όλα τα διαθέσιμα στοιχεία¹⁰, η Διεύθυνση Γεωργίας αρνήθηκε να μας εξυπηρετήσει επικαλούμενη το απόρρητο των στοιχείων. Επίσης, ορισμένες από τις τοπικές αρχές κοινοτήτων της περιοχής, μας αρνήθηκαν τις πληροφορίες που τους ζητήσαμε, αλλά και κάποια από τα στοιχεία που είχαν στη διάθεσή τους.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί και το γεγονός ότι πολλά από τα αναγκαία για την εκπόνηση της μελέτης στοιχεία της ΕΣΥΕ, δεν είχαν ακόμη κυκλοφορήσει, τυπικά τουλάχιστον. Εδώ πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία για τη βοήθεια που το προσωπικό των ΕΣΥΕ Ημαθίας και Θεσσαλονίκης μας παρείχε, αφού πολλά από τα στοιχεία που μας έδωσαν δεν ήταν διαθέσιμα στα γραφεία τους και με προσωπική τους παρέμβαση και κόπο τα έλαβαν από τα κεντρικά γραφεία της ΕΣΥΕ στην Αθήνα.

Μια άλλη αντικειμενική δυσκολία ήταν το να προσδιοριστεί η ενδοχώρα που η Αλεξάνδρεια εξυπηρετεί. Όπως προαναφέρθηκε, μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει κάποια μελέτη (Αναπτυξιακή Μελέτη, ΕΧΜ, ΤΑΠ κ.λ.π.) που να αφορά ειδικά ή και να περιλαμβάνει τον συγκεκριμένο χώρο. Όσον αφορά το ΓΠΣ που έχει γίνει για την Αλεξάνδρεια, δεν κατέστη δυνατό να το αποκτήσουμε, παρά τις επανελλημένες προσπάθειές μας. Όπως όμως μας γνωστοποιήθηκε, το διαθέσιμο αντίτυπο δεν περιελάμβανε κάτι το ιδιαίτερα σημαντικό - τουλάχιστον κάτι που να ήταν χρήσιμο στην μελέτη - παρά μόνο κάποιους χάρτες. Έτσι, ελλείπει αναγκαίων στοιχείων, η συγκεκριμένη μελέτη δε μπορούσε να προχωρήσει εάν δεν διαπιστώνονταν η χωρικο-οικονομική συσχέτιση και αλληλεπίδραση του παραπάνω οικιστικού συνόλου.

Έτσι λοιπόν, πρώτα έπρεπε να προσδιοριστεί η οικονομική ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας. Ένας τρόπος να επιτευχθεί αυτό σχετίζεται με το να βρεθεί η γεωγραφική προέλευση των πελατών που έχουν οι επιχειρήσεις της αγοράς της Αλεξάνδρειας. Η ελκτικότητα της Αλεξάνδρειας και η συχνότητα των επισκέψεων (καθημερινών ή/και εβδομαδιαίων), από πλευράς κατοίκων των γύρω χωριών προς την αγορά της, είναι μία άλλη παράμετρος που βοηθά.

¹⁰ Ιδιαίτερα ο κ. Βασίλης Τσιλιόπουλος, που έθεσε στη διάθεσή μας και στοιχεία απ' το

Άλλοι παράγοντες που μπορούν να διερευνηθούν είναι αυτοί που αφορούν τους τόπους εργασίας και κατοικίας, δηλαδή το εάν κάποιο ποσοστό εργαζομένων στην Αλεξάνδρεια διαμένει σε κάποιο από τα γύρω χωριά, ή ακόμα και η αντίθετη, όμως μάλλον σπάνια, περίπτωση.

Η πολυδραστηριότητα και η πολυαπασχόληση είναι μια άλλη παράμετρος που μπορεί να διερευνηθεί και που συναρτάται, μέχρις κάποιου βαθμού, με το παραπάνω φαινόμενο. Η πολυδραστηριότητα και η πολυαπασχόληση είναι εκείνα τα, πολύ διαδεμένα στον ευρωπαϊκό νότο και στην Ελλάδα ειδικότερα, φαινόμενα κατά τα οποία το εισόδημα ενός εργαζομένου προκύπτει από τις αποδοχές περισσότερων από μιας οικονομικής πηγής.

Έτσι, μπορεί κάποιος να εργάζεται στην Αλεξάνδρεια, σε κάποια υπηρεσία, σε κάποιο κατάστημα ή και να έχει τη δική του επιχείρηση ενώ παράλληλα να διατηρεί και μια δεύτερη δραστηριότητα αγροτικού τύπου. Το φαινόμενο αυτό δημιουργεί ορισμένες ιδιαίτερες σχέσεις με τον αγροτικό χώρο, όχι μόνο οικονομικές αλλά και κοινωνικές και πολιτιστικές, ενώ μέσω των κοινών ιστορικών καταβολών ενισχύει την έννοια της τοπικότητας, αφυπνίζει τη συνείδηση της κοινής μοίρας που συνδέει τους ανθρώπους μιας περιοχής, και συνεπώς ενισχύει τους δεσμούς της ίδιας της πόλης με την αγροτική ενδοχώρα και τους οικισμούς που την πλαισιώνουν.

Για τον προσδιορισμό και την κατανόηση όλων των παραπάνω (της ενδοχώρας που ορίζει η Αλεξάνδρεια, της πολυδραστηριότητας κ.λ.π.), έλαβαν χώρα τρεις κύριες διαδικασίες: (Α) Η διεξαγωγή συνεντεύξεων, (Β) οι επιτόπιες έρευνες και επισκέψεις και (Γ) η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Παρακάτω ακολουθεί η αναλυτική παρουσίαση των τριών αυτών δράσεων.

2.2.1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων¹¹, που έγιναν κατά τις πρώτες κυρίως φάσεις της μελέτης στην προσπάθεια να γνωρίσουμε την περιοχή μας, λήφθηκαν πολλά και χρήσιμα στοιχεία που βοήθησαν όχι μόνο στο να προσδιοριστεί η ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας, αλλά και στο να γίνουν γνωστές πολλές λεπτομέρειες και πληροφορίες (ιστορικές, γεωγραφικές, μεταναστεύσεων και δεσμών με άλλες περιοχές της Ελλάδος και του εξωτερικού κ.α.) για ολόκληρη την περιοχή ενδιαφέροντος.

Οι συνεντεύξεις έγιναν με τους εξής:

- * κ. Μοσχόπουλο Ιωάννη. (Δικηγόρος, Δημοτικός Σύμβουλος του Δήμου Αλεξάνδρειας αλλά και ερασιτέχνης λαογράφος/ συγγραφέας)
- * κ. Καλότση Σάκη. (Αρχιτέκτων Μηχανικός, επιστημονικός σύμβουλος στο Δήμο Αλεξάνδρειας)
- * κ. Δημητριάδη Δημήτριο. (Εμπόρος και Πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου του Δήμου Αλεξάνδρειας)
- * κ. Ιωσηφίδης Απόστολος. (Επιστημονικός Συνεργάτης της ΤΕΔΚ Ημαθίας)
- * κ. Μανόλας Μιχάλης. (Γραμματέας Κοινότητας Νησίου)
- * κ. Τσιλιόπουλος Βασίλιος. (Νομαρχία Ημαθίας, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού).

Επίσης, πραγματοποιήθηκε ακόμη και μια σειρά συνεχών επαφών και συζητήσεων με τους:

- * κα. Παπαεμμανουήλ Μάνδα. (Γραμματέας του Δήμου Αλεξάνδρειας)
- * κα. Ποράβου Βέτα. (Υπεύθυνη της Δημοτικής Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας)
- * κ. Καραβασίλη Χρήστο. (Τοπογράφος Μηχανικός, επιχειρηματίας)
- * κ. Μιχαλάκη Γ., (Γραμματέας στην Πολεοδομία Αλεξάνδρειας)
- * κ. Γκονκίδης Γιάννης, (προϊστάμενος ΕΣΥΕ Ημαθίας)
- * με ορισμένους επιχειρηματίες (μικροβιοτέχνες και εμπόρους) της Αλεξάνδρειας.

¹¹ Ουσιαστικά πρόκειται για την ιδιαίτερη τεχνική των Ημικατευθυνόμενων Συνεντεύξεων.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι έγιναν κάποιες προσπάθειες να ληφθεί κάποια συνέντευξη από τον σημερινό Δήμαρχο Αλεξάνδρειας κ. Δημούλη Ιωάννη ή από κάποιον από τους Αντιδημάρχους (κκ. Μαυρακάκη και Παπαποστόλου) αλλά λόγω ιδιαίτερου φόρτου εργασίας των, δεν μπόρεσαν να μας παραχωρήσουν.

Συνολικά, πραγματοποιήθηκε ένας σημαντικός αριθμός επισκέψεων (άνω των 20), που πραγματοποιήθηκαν τόσο στα πλαίσια των προσωπικών επαφών με τα προαναφερθέντα πρόσωπα, όσο και για το λόγο των επιτόπιων ερευνών και διασταυρώσεων διαφόρων πληροφοριών, για την άμεση επαφή και την καλύτερη γνωριμία με την ΠΕ.ΜΕ. Έτσι, πραγματοποιήθηκε μια σειρά επισκέψεων όχι μόνο στην Αλεξάνδρεια αλλά και στους γύρω οικισμούς, αυτούς που βρίσκονται στην ακτίνα επιρροής της, στο Πλατύ, το Νησί, το Νησσέλιο και τον Σχοινά, το Βρυσάκι κ.α. Επίσης, για την ανάγκη συλλογής πρωτογενούς υλικού, αλλά και στα πλαίσια των συνεντεύξεων, χρειάστηκε να βρεθούμε αρκετές φορές στην πόλη της Βέροιας (ΕΣΥΕ, ΤΕΔΚ, διάφορες διευθύνσεις της Νομαρχίας Ημαθίας, Επιμελητήριο, ΟΑΕΔ κ.α.).

2.2.2 ΣΥΠΛΗΡΩΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Τα ερωτηματολόγια απευθύνονταν στις εμπορικές επιχειρήσεις και στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών που έχουν την έδρα τους στην Αλεξάνδρεια¹². Τα ερωτηματολόγια αυτά αποσκοπούσαν στην διεξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με:

1. Την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας.
2. Την ελκτικότητα της Αλεξάνδρειας.
3. Την πολυδραστηριότητα που υπάρχει στην περιοχή.
4. Το “προφίλ” της επιχειρηματικότητας που επικρατεί στην περιοχή.

Συνολικά, συμπληρώθηκαν 46 ερωτηματολόγια. Οι τύποι των επιχειρήσεων καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα που ξεκινά από τις απλές εμπορικές επιχειρήσεις (μπακάλικα, καταστήματα υποδημάτων κ.α.) και φθάνει μέχρι

¹² Για τον τύπο του ερωτηματολογίου που συμπληρώθηκε στις επιχειρήσεις της Αλεξάνδρειας, βλ. στο Παράρτημα.

επιχειρήσεις εμπορίας σύγχρονης τεχνολογίας (καταστήματα Η/Υ και περιφερειακών, κινητής τηλεφωνίας κ.α.). Επίσης, οι περιπτώσεις επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών που εξετάστηκαν, περιλαμβάνουν καταστήματα όπως αυτά που πραγματοποιούν ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις, τεχνικά γραφεία, φαρμακεία κ.α.

Παρακάτω ακολουθεί η παρουσίαση της μεθόδου προσδιορισμού της ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας και ο βαθμός έλξης που ασκεί στους γύρω της οικισμούς. Το μέγεθος του φαινομένου της πολυδραστηριότητας καθώς και και κάποια γενικά συμπεράσματα σχετικά με το επιχειρηματικό προφίλ και πνεύμα που επικρατεί στην περιοχή, ακολουθεί σε επόμενο κεφάλαιο.

2.2.2.1 Προσδιορισμός Ενδοχώρας

Για τον προσδιορισμό της ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας υπήρξε ειδική ερώτηση προς τους επιχειρηματίες, που αναφερόταν στην γεωγραφική προέλευση των πελατών τους¹³. Πρόκειται για ερώτηση που γίνεται με τη μέθοδο “Ντέλφι”. Στην προκειμένη περίπτωση δώθηκε μια λίστα από γειτονικούς και πιο μακρυνούς οικισμούς, και αυτοί “αξιολογήθηκαν” από τους επιχειρηματίες με μια αριθμητική κλίμακα από το 0 μέχρι το 6. Όταν κάποιος οικισμός αξιολογείται με 0, αυτό σημαίνει ότι ο επιχειρηματίας δεν έχει κανέναν πελάτη από τον συγκεκριμένο οικισμό. Όταν, αντιθέτως, βαθμολογείται με 6, αυτό σημαίνει ότι έχει πάρα πολλούς πελάτες. Οι ενδιάμεσοι αριθμοί σημαίνουν: το 1 ελάχιστοι πελάτες, το 2 πολύ λίγοι, το 3 λίγοι, το 4 αρκετοί και το 5 πολλοί πελάτες.

Μετά την επεξεργασία των ερωτηματολογίων, προέκυψε και η τελική βαθμολογία που έλαβαν οι οικισμοί. Η βαθμολογία αυτή προέκυψε ως εξής: Καταρχήν μετρήθηκε το σύνολο των “ψήφων” που πήρε ο κάθε οικισμός σε κάθε αριθμό (σε μηδέν, άσους, δυάρια κλπ.). Κατόπιν, πολλαπλασιάστηκε ο αριθμός των ψήφων για τον κάθε αριθμό με τον ίδιο τον αριθμό και τέλος αφού προστέθηκαν αυτά τα αθροίσματα, έγινε η διαίρεση με τον συνολικό αριθμό των ερωτηθέντων επιχειρηματιών.

¹³ βλ. και Παράρτημα σελ. Σ, στο ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ, ερώτηση 32 (σελ. Δ Εργΐου)

Για παράδειγμα, σε σύνολο 46 επιχειρήσεων (δηλ. σε σύνολο 46 ψήφων από 46 ερωτηθέντες), η κοινότητα Νησίου πήρε:

- I. Δύο ψήφους (από δύο ερωτηθέντες, δηλ. από δύο επιχειρήσεις) για την κατηγορία που αντιστοιχεί στον αριθμό 1 (δηλ. οι συγκεκριμένοι ερωτηθέντες έκριναν ότι έχουν *ελάχιστους πελάτες* από την κοινότητα Νησίου). Πολλαπλασιάζοντας το 2 (τους δύο ψήφους) με τον αριθμό 1 (την κατηγορία που αντιστοιχεί σε *ελάχιστους πελάτες*) προκύπτει ο αριθμός **2**.
- II. Δύο ψήφους (από δύο ερωτηθέντες, δηλ. από δύο επιχειρήσεις) για την κατηγορία που αντιστοιχεί στον αριθμό 2 (δηλ. οι συγκεκριμένοι ερωτηθέντες έκριναν ότι έχουν *πολύ λίγους πελάτες* από την κοινότητα Νησίου). Πολλαπλασιάζοντας το 2 (τους δύο ψήφους) με τον αριθμό 2 (την κατηγορία που αντιστοιχεί σε *πολύ λίγους πελάτες*) προκύπτει ο αριθμός **4**.
- III. Δεκαέξι ψήφους (από δεκαέξι ερωτηθέντες, δηλ. από δεκαέξι επιχειρήσεις) για την κατηγορία που αντιστοιχεί στον αριθμό 3 (δηλ. οι συγκεκριμένοι ερωτηθέντες έκριναν ότι έχουν *λίγους πελάτες* από την κοινότητα Νησίου). Πολλαπλασιάζοντας το 16 (τους δεκαέξι ψήφους) με τον αριθμό 3 (την κατηγορία που αντιστοιχεί σε *λίγους πελάτες*) προκύπτει ο αριθμός **48**.
- IV. Οκτώ ψήφους (από οκτώ ερωτηθέντες, δηλ. από οκτώ επιχειρήσεις) για την κατηγορία που αντιστοιχεί στον αριθμό 4 (δηλ. οι συγκεκριμένοι ερωτηθέντες έκριναν ότι έχουν *αρκετούς πελάτες* από την κοινότητα Νησίου). Πολλαπλασιάζοντας το 8 (τους οκτώ ψήφους) με τον αριθμό 4 (την κατηγορία που αντιστοιχεί σε *αρκετούς πελάτες*) προκύπτει ο αριθμός **32**.
- V. Οκτώ ψήφους (από οκτώ ερωτηθέντες, δηλ. από οκτώ επιχειρήσεις) για την κατηγορία που αντιστοιχεί στον αριθμό 5 (δηλ. οι συγκεκριμένοι ερωτηθέντες έκριναν ότι έχουν *πολλούς πελάτες* από την κοινότητα Νησίου). Πολλαπλασιάζοντας το 8 (τους οκτώ ψήφους) με τον αριθμό 5 (την κατηγορία που αντιστοιχεί σε *πολλούς πελάτες*) προκύπτει ο αριθμός **40**.
- VI. Έξι ψήφους (από έξι ερωτηθέντες, δηλ. από έξι επιχειρήσεις) για την κατηγορία που αντιστοιχεί στον αριθμό 6 (δηλ. οι συγκεκριμένοι

ερωτηθέντες έκριναν ότι έχουν *πάρα πολλούς πελάτες* από την κοινότητα Νησίου). Πολλαπλασιάζοντας το 6 (τους έξι ψήφους) με τον αριθμό 6 (την κατηγορία που αντιστοιχεί σε *πάρα πολλούς πελάτες*) προκύπτει ο αριθμός **36**.

Κατόπιν, γίνεται η πρόσθεση των παραπάνω αριθμών (από τα I, II, III, IV, V και VI) και βγαίνει ο αριθμός **162**, ο οποίος και διαιρείται με το σύνολο των 46 επιχειρήσεων (δηλ. το σύνολο των 46 ψήφων από τους 46 ερωτηθέντες επιχειρηματίες) και προκύπτει η τελική βαθμολογία που πήρε η κοινότητα Νησίου από τους ερωτηθέντες, και που είναι **3,521**.

Με τον ίδιο τρόπο προκύπτει και η τελική βαθμολογία όλων των οικισμών. Ο παρακάτω πίνακας δείχνει με αριθμητική σειρά (από την μεγαλύτερη βαθμολογία προς τη μικρότερη) τα τελικά αποτελέσματα των οικισμών:

Πίνακας 2.2.2.1: Η τελική “βαθμολογία” των οικισμών από τους ερωτηθέντες επιχειρηματίες

A/A	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	ΤΕΛΙΚΗ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ	A/A	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	ΤΕΛΙΚΗ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ
	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	5,521	22	ΚΕΦΑΛΟΧΩΡΙ	1,086
1	ΝΗΣΙ	3,521	23	ΑΙΓΙΝΙΟ (Ν. ΠΙΕΡΙΑΣ)	1,043
2	ΝΗΣΣΕΛΙ	3,478	24	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ	1,000
3	ΣΧΟΙΝΑΣ	3,173	25	ΞΕΧΑΣΜΕΝΗ	0,956
4	ΝΕΟΧΩΡΙ	3,043	26	Ν. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ*	0,826
5	ΒΡΥΣΑΚΙ	2,956	27	ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ	0,782
6	ΠΛΑΤΥ	2,826	28	ΠΑΛΑΙΟ ΣΚΥΛΙΤΣΙ	0,782
7	ΚΑΜΠΟΧΩΡΙ	2,608	29	ΚΑΒΑΣΙΑ	0,739
8	ΛΟΥΤΡΟΣ	2,521	30	ΣΤΑΥΡΟΣ	0,739
9	ΚΟΡΥΦΗ	2,521	31	ΚΡΥΑ ΒΡΥΣΗ (Ν. ΠΕΛΛΗΣ)	0,521
10	ΛΙΑΝΟΒΕΡΓΙ	2,434	32	ΒΕΡΟΙΑ*	0,304
11	ΑΡΑΧΟΣ	2,130	33	ΚΟΥΛΟΥΡΑ	0,304
12	ΚΛΕΙΔΙ	1,739	34	ΡΑΨΩΜΑΝΙΚΗ	0,304
13	ΤΡΙΚΑΛΑ	1,652	35	Ν. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ*	0,260
14	ΠΛΑΤΑΝΟΣ	1,608	36	Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ*	0,217
15	ΑΓΚΑΘΙΑ	1,565	37	ΝΕΑ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑ	0,217
16	ΚΥΨΕΛΗ	1,478	38	ΒΕΡΓΙΝΑ	0,217
17	ΜΕΛΙΚΗ	1,260	39	ΠΑΛΑΤΙΤΣΙΑ	0,217
18	ΠΡΑΣΙΝΑΔΑ	1,217	40	Ν. ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ *	0,043
19	ΚΥΔΩΝΙΑ	1,217	41	ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ (Ν. ΠΙΕΡΙΑΣ)*	0,043
20	ΚΟΛΙΝΔΡΟΣ (Ν. ΠΙΕΡΙΑΣ)	1,173	42	ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ (Ν. ΠΕΛΛΗΣ)*	0,043
21	ΝΗΣΕΛΟΥΔΙ	1,086	43	ΑΓΓΕΛΟΧΩΡΙ	0,043

ΠΗΓΗ: ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Την μεγαλύτερη βαθμολογία συγκέντρωσε, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο, η Αλεξάνδρεια (5,521). Αυτό όμως που κάνει ιδιαίτερη εντύπωση είναι ότι ορισμένα καταστήματα απάντησαν ότι έχουν μεγαλύτερη

πελατεία από κάποιους άλλους οικισμούς (παρά από την ίδια την Αλεξάνδρεια), και αρκετά μαγαζιά απάντησαν ότι έχουν ισόρροπα κατανεμημένη πελατεία από την Αλεξάνδρεια και κάποια άλλα περιμετρικά χωριά (κυρίως από το Νησί και το Νεοχώρι)¹⁴.

Τη πρώτη θέση στον πίνακα 2.2.2.1 - μετά την Αλεξάνδρεια που δε λαμβάνεται υπόψη - κατέχει η κοινότητα Νησίου, πράγμα που δείχνει τις έντονες σχέσεις που έχει η συγκεκριμένη κοινότητα με την Αλεξάνδρεια. Μάλιστα, οι πελάτες από το Νησί, σύμφωνα πάντα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, ξεπερνούν ακόμα και αυτούς που προέρχονται από τον Σχοινά και το Νησσέλι, τους δύο δηλαδή συνοικισμούς που ανήκουν στο δήμο Αλεξάνδρειας.

Από τον παραπάνω πίνακα, προκύπτουν τρεις ομάδες οικισμών:

1. Η Πρώτη Ομάδα που περιλαμβάνει τους ένδεκα (11) πρώτους, οι οποίοι συγκεντρώνουν βαθμολογία άνω του 2,000.

Συγκεκριμένα ισχύει: 3,521 >= Πρώτη Ομάδα >= 2,130.

2. Η Δεύτερη Ομάδα που περιλαμβάνει τους οικισμούς από 12 μέχρι 24, οι οποίοι συγκεντρώνουν βαθμολογία μικρότερη από 2,000 και μεγαλύτερη από 0,999.

Συγκεκριμένα ισχύει: 1,739 >= Δεύτερη Ομάδα >= 1,000.

3. Η Τρίτη Ομάδα που περιλαμβάνει τους οικισμούς και τις περιοχές από 25 μέχρι 43, και που συγκεντρώνουν βαθμολογία μικρότερη από 1,000.

* Οι συγκεκριμένοι οικισμοί και νομοί, επιλέχθηκαν κατά βούληση από τους ερωτηθέντες, δηλ. δεν υπήρχαν αρχικώς στην λίστα που του ερωτηματολογίου.

¹⁴ Η αξιολόγηση, από πλευράς επιχειρηματιών, της πελατείας από τους οικισμούς με τη συγκεκριμένη μέθοδο, επαφίεται περισσότερο στην κρίση των ερωτηθέντων. Η σωστότερη αξιολόγηση θα έπρεπε να γίνει με βάση τις πληθυσμιακές αναλογίες της Αλεξάνδρειας με τους υπόλοιπους οικισμούς. Βέβαια, το γεγονός ότι κάποια μαγαζιά που βρίσκονται στην Αλεξάνδρεια και έχουν πελατεία από κάποιους μικρούς οικισμούς, λειτουργεί περισσότερο "ψυχολογικά" στους ερωτηθέντες, που τους αποτυπώνεται το συγκεκριμένο γεγονός. Προσωπικά μας ενδιαφέρει μόνο το γεγονός και όχι η εξαγωγή συγκεκριμένων και απόλυτων αριθμητικών αποτελεσμάτων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο απόλυτος αριθμός των πελάτων από κάποια άλλα χωριά ήταν μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο των πελατών της Αλεξάνδρειας.

Συγκεκριμένα ισχύει: 0,956 > =Τρίτη Ομάδα>=0,043.

Οι οικισμοί που βρίσκονται στην Πρώτη Ομάδα¹⁵ (οι οικισμοί με αριθμούς από 1 μέχρι 11, που συγκέντρωσαν βαθμολογία από 5,521 μέχρι 2,130), αυτοί δηλαδή που επιλέγουν την Αλεξάνδρεια για τα ψώνια και τη διασκέδασή τους, αποτελούν τελικά την Οικονομική της Ενδοχώρα (βλ. Χάρτη 2.2.2.1). Μια Δεύτερη Ζώνη Επιρροής της πόλης παρουσιάζεται σε ένα δεύτερο σύνολο χωριών, αυτών που ανήκουν στη Δεύτερη Ομάδα (οι οικισμοί με αριθμούς από 12 μέχρι 24 και που συγκέντρωσαν βαθμολογία από 2,130 μέχρι 1, βλ. και Χάρτη 2.2.2.1). Τέλος, η Τρίτη Ομάδα, της οποίας οι οικισμοί και οι περιοχές συγκέντρωσαν βαθμολογία από 1 έως 0,043, βρίσκεται εντελώς έξω από τη ζώνη επιρροής της Αλεξάνδρειας.

Εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός ερωτηθέντων, απάντησε ότι έχει πελατεία και πέρα από τα όρια του νομού Ημαθίας. Συγκεκριμένα, ο νομός Πιερίας, με τον Κολινδρό¹⁶, το Αιγίνιο (βλ. παραπάνω στη Δεύτερη Ομάδα), αλλά και την Λεπτοκαρυά, φαίνεται να προτιμά ιδιαίτερα την αγορά της Αλεξάνδρειας. Επίσης, θετικά απάντησαν για την Κρύα Βρύση και τα Γιαννισά του νομού Πέλλης, ενώ επίσης αναφέρθηκαν και σε πελατεία από τους νομούς Θεσσαλονίκης, Γρεβενών, Καστοριάς, ακόμα και Χαλκιδικής.

¹⁵ Αυτή η ομάδα οικισμών μαζί με την Αλεξάνδρεια αποτελούν και την κύρια περιοχή ενδιαφέροντος της παρούσας διπλωματικής.

¹⁶ Ειδικά για την περίπτωση του Κολινδρού μας γνωστοποιήθηκε - από τις συνεντεύξεις - ότι υπάρχουν ιδιαίτερες σχέσεις με την Αλεξάνδρεια. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι κατά την δεκαετία του 1950 υπήρχε έντονη μεταναστευτική κίνηση από τον Κολινδρό προς την Αλεξάνδρεια. Πρόκειται για χαρακτηριστική περίπτωση όπου *άτυπες μορφές δικτύων* μπορούν να δημιουργήσουν οικονομικές σχέσεις εισροών-εκροών σε διάφορες περιοχές και οικισμούς. Αυτά με τη σειρά τους μπορούν να αποτελέσουν για τις μικροπεριοχές αυτές, με τις κατάλληλες πολιτικές σχεδιασμού και προγραμματισμού, σημαντικούς αναπτυξιακούς παράγοντες.

ΧΑΡΤΗΣ 2.2.2.1: Η ΕΝΔΟΧΩΡΑ ΚΑΙ Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΖΩΝΗ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

5 0 5 10 15 20 Kilometers

Η ΕΝΔΟΧΩΡΑ ΚΑΙ Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΖΩΝΗ ΕΠΙΡΡΟΗΣ
(με βάση την επιτόπια έρευνα)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΈΔΡΕΣ ΟΤΑ
- Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
- ΟΤΑ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΔΟΧΩΡΑ
- ΟΤΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΖΩΝΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ
- ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ ΟΤΑ ΝΟΜΟΥ
- ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΗ
- ΘΑΛΑΣΣΑ

2.2.2.2 Ο προσδιορισμός της ελκτικότητας της Αλεξάνδρειας

Όσον αφορά στην ελκτικότητα της Αλεξάνδρειας, έγινε προσπάθεια αυτή να αξιολογηθεί από τον προσδιορισμό των μεταναστεύσεων (οικογενειών και μεμονωμένων ατόμων) προς την Αλεξάνδρεια. Καταρχήν, ένα 42% των ερωτηθέντων έχουν μεταναστεύσει στην Αλεξάνδρεια. Από αυτούς, οι μισοί περίπου έχουν εγκατασταθεί στην Αλεξάνδρεια εδώ και πολλά χρόνια (άνω των τριάντα), από διάφορα μέρη της χώρας όπως Ελασσώνα, Φλώρινα, Πτολεμαίδα, Βέροια κ.α. Οι άλλοι μισοί εγκαταστάθηκαν στην Αλεξάνδρεια κατά τα τελευταία δέκα με είκοσι χρόνια, και προέρχονταν κυρίως από τα γύρω χωριά όπως από τον Άραχο, το Νησί, Κυψέλη κ.α.

Οι μετακινήσεις για τους τελευταίους οφείλονταν σε μια πληθώρα αιτιών, κυρίως όμως για τις εξυπηρετήσεις που η Αλεξάνδρεια τους παρέχει (π.χ. σχολεία, φροντιστήρια, διάφορα καταστήματα και υπηρεσίες) και για οικονομικούς λόγους (όπως αναζήτηση καλύτερης/ καλύτερα αμοιβόμενης εργασίας, δημιουργίας επιχείρησης, αγορά ή κατασκευή φθηνότερης κατοικίας). Βέβαια, υπήρξε και ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων που άνοιξαν την επιχείρησή τους στην Αλεξάνδρεια, ενώ ο τόπος κατοικίας τους παρέμεινε στα γύρω χωριά. Σε δύο περιπτώσεις ερωτηθέντων, ο τόπος κατοικίας βρισκόταν στην πόλη της Βέροιας¹⁷ οι λόγοι που μας εκμυστηρεύτηκαν ήταν το φθηνότερο ενοίκιο και το “παρθένο” πεδίο της αγοράς, δηλαδή ο μικρός ανταγωνισμός.

2.3 Ο ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ¹⁷

2.3.1 ΓΕΝΙΚΑ

Ο Νομός Ημαθίας βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της Κεντρικής Μακεδονίας, μεταξύ των παραλλήλων 40°18'Β και 40°44'Β και των μεσημβρινών 21°53'Α και 22°40'Α. Βόρεια συνορεύει με τον νομό Πέλλας, βορειοανατολικά με τον νομό Θεσσαλονίκης, νοτιοανατολικά με τον νομό Πιερίας, και νοτιοδυτικά και δυτικά με τον νομό Κοζάνης. Εντάσσεται διοικητικά στην Περιφέρεια

¹⁷ Ημαθία: Από το άμαθος (=άμμος). Παλιά ονομασία της κεντρικής Μακεδονίας ανάμεσα στον Αλιάκμονα και τον Αξιό. Ο Πτολεμαίος αναφέρει την Ημαθία ανάμεσα σε δεκατρία άλλα αστικά κέντρα της Μακεδονίας (Έδεσσα, Βέροια, Πέλλα κλπ.). Αργότερα η ονομασία αυτή δόθηκε σε ολόκληρη τη Μακεδονία, ιδίως από τους ποιητές.

Κεντρικής Μακεδονίας, στην οποία περιλαμβάνονται επίσης και οι νομοί Θεσσαλονίκης, Κιλκίς, Πέλλης, Πιερίας, Σερρών και Χαλκιδικής.

Μετά την προσάρτησή της στην Ελλάδα, το 1913 με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου, η περιοχή του νομού Ημαθίας αποτέλεσε τμήμα του νομού Θεσσαλονίκης. Το 1946 συγκροτήθηκε ο νομός Ημαθίας που περιελάμβανε την ομώνυμη επαρχία και την επαρχία Νάουσας. Αυτή τη διοικητική σύνθεση διατηρεί ο νομός μέχρι σήμερα.

Έτσι λοιπόν, σήμερα ο νομός Ημαθίας έχει τις δύο προαναφερθείσες επαρχίες, 6 Δήμους και 52 κοινότητες. Πρωτεύουσα του νομού είναι η Βέροια με πληθυσμό 37.858 κατοίκους (Δ. Βέροιας 38.713 κατ.). Οι σπουδαιότερες πόλεις, εκτός της πρωτεύουσας Βέροιας, είναι και η Νάουσα (πληθυσμός Δ. Ναούσης 20.279 κατ.) και η Αλεξάνδρεια με 12.109 κατοίκους (Δ. Αλεξάνδρειας 13319 κατ.). Κυριότερες κωμοπόλεις είναι το Μακροχώρι - που αποτελεί αυτοτελή κοινότητα - με πληθυσμό 4.338 κατοίκους, η Μελίκη με πληθυσμό 3.290 κατοίκους (Δ. Μελίκης 4.239 κατ.), και το Πλατύ με πληθυσμό 2.506 κατοίκους (Δ. Πλατέος 4.573 κατ.).

Ο νομός, από το 1974, όταν δηλαδή η κοινότητα Ελάφου, που αποτελούσε θύλακο της στον γειτονικό νομό Πιερίας αποσπάστηκε από αυτόν, έχει έκταση 1.701 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Ο συνολικός πληθυσμός του νομού, κατά την απογραφή της ΕΣΥΕ το 1991, είναι 139.934 άτομα. Η πληθυσμιακή πυκνότητα του νομού είναι 82,3 άτομα κατά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Ο πεδινός πληθυσμός είναι 110.048 (ποσοστό 78,7% επί του συνόλου του πληθυσμού), ο ημιορεινός 3.685 (2,6%) και ο ορεινός 26.201 (18,7%). Επίσης, ο αστικός πληθυσμός είναι 72.311 (το 51,7% επί του συνόλου του πληθυσμού), ο ημιαστικός 14.287 (10,2%) και ο αγροτικός 53.336 (38,1%). Ο νομός διαιρείται διοικητικά σε δύο Επαρχίες: την Επαρχία Νάουσας με πρωτεύουσα την Νάουσα, και την Επαρχία Ημαθίας με πρωτεύουσα την πρωτεύουσα και του ίδιου του νομού Ημαθίας, τη Βέροια.

Η επαρχία Ημαθίας καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους του νομού, εκτός από το βορειοδυτικό, όπου εκτείνεται η επαρχία Νάουσας. Συνορεύει βόρεια με την επαρχία Νάουσας και την επαρχία Γιαννιτσών (νομός Πέλλας), δυτικά με τις επαρχίες Εορδαίας και Κοζάνης (του νομού Κοζάνης), νότια με την επαρχία Πιερίας (του ομώνυμου νομού) και ανατολικά με την επαρχία Θεσσαλονίκης (του ομώνυμου νομού), ενώ ένα μικρό τμήμα της βρέχεται από τον θερμαϊκό κόλπο.

Η επαρχία Ημαθίας είναι μία από τις πύο ανεπτυγμένες αγροτικές περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας. Τα εύφορα πεδινά εδάφη, τα άφθονα νερά και οι ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες, σε συνδυασμό με τα μεγάλα αποξηραντικά και εγχειοβελτιωτικά έργα που εκτελέστηκαν, επέτρεψαν την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και την μεγάλη αύξηση της παραγωγής. Το γεγονός αυτό ώθησε στην ίδρυση διαφόρων βιομηχανιών όπως τα εργοστάσια γαλακτοκομικών προϊόντων και το εργοστάσιο ζάχαρης στο Πλατύ, τα εκκοκιστήρια στην Αλεξάνδρεια κ.α. Ανεπτυγμένη επίσης είναι και η κτηνοτροφία της επαρχίας.

2.3.2 ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το έδαφος του νομού είναι κατά το ήμισυ και πλέον ορεινό και ημιορεινό (54%) και κατά το υπόλοιπο (46%) πεδινό. Πεδινό είναι το βόρειο και ανατολικό τμήμα του, που έχει δημιουργηθεί από προσχώσεις. Το ορεινό (49%) και ημιορεινό (5%) τμήμα του νομού (δυτικό και νότιο) κατέχουν το Βέρμιο και τα Πιέρια Όρη (Φλάμπουρο).

Όρη

Το όρος Βέρμιο εκτείνεται κοντά στα όρια με τον νομό Κοζάνης, με υψηλότερη την κορυφή Τσανακτσή (2.052 μέτρα). Αποτελεί νότια προέκταση του Βόρα (Καϊμακτσαλάν) και έχει διεύθυνση νοτιοανατολική. Άλλες κορυφές του, από Βορρά προς Νότο, είναι η Μαγούλα (1.364 μέτρα) στα όρια με τον νομό Πέλλας, η Μαύρη Πέτρα (2.027 μέτρα), το Παλάτι (1.895 μέτρα), η Γκιώνα (1.739 μέτρα) στα όρια με τον νομό Κοζάνης, το Αρσούμπασι (1.874 μέτρα), το Ξηροβούνι (1.804 μέτρα), ο Πιλάλοφος (1.749 μέτρα) επίσης στα όρια με τον νομό Κοζάνης, και το Μάτι Πουλιού (1.237 μέτρα).

Τα Πιέρια ή Φλάμπουρο (η υψηλότερη κορυφή τους έχει ύψος 2.190 μέτρα), στα όρια των νομών Πιερίας και Κοζάνης, έχουν τον κύριο όγκο τους και τις υψηλότερες κορυφές τους στον νομό Πιερίας. Στον νομό Ημαθίας εισέρχονται οι βορειότερες βουνοκορφές τους, με μέγιστο υψόμετρο 1.150 μέτρα περίπου.

Δάση

Τα δάση καλύπτουν περίπου 470.000 στρέμματα (το 28% της συνολικής επιφάνειας του νομού) και αποτελούνται κυρίως από πεύκα, οξιές, βελανιδιές, λεύκες (στα αναχώματα των διωρύγων άρδευσης), καστανιές και έλατα (στα πολύ ορεινά). Τα δάση καλύπτουν τις πλαγιές του Βερμίου και των Πιερίων. Εκτείνονται επίσης στην περιοχή του παραποτάμου του Αλιάκμονα, Άνω Κρασσπούλη, καθώς και στη χαμηλή περιοχή του Νεοχωρίου.

Πεδιάδες

Στο ανατολικό τμήμα του νομού εκτείνεται η εύφορη πεδιάδα της Βέροιας, που αποτελεί τμήμα της ευρύτερης πεδιάδας της Μακεδονίας και νότια προέκταση της πεδιάδας των Γιαννιτών. Το νότιο τμήμα της διαρέει ο ποταμός Αλιάκμονας, που εισέρχεται στον νομό Ημαθίας από τον νομό Κοζάνης, μέσα από τη βαθιά κοιλάδα που έχει σχηματίσει ανάμεσα στα Πιέρια και στο Βέρμιο. Το βόρειο τμήμα της διαρέει ο Λουδίας και το δυτικό η Περιφερειακή Διώρυγα¹⁸. Στην περιοχή που διαρέει ο Λουδίας βρισκόταν η, αποξηραμένη σήμερα, λίμνη των Γιαννιτών. Η περιοχή αυτή έχει πλέον αποδοθεί στην καλλιέργεια και αρδεύεται, με αποτέλεσμα να έχουν δημιουργηθεί εξαιρετικά εύφορα εδάφη.

Υδρογραφία

Στον νομό Ημαθίας υπάρχουν αρκετοί σημαντικοί ποταμοί. Κυριότεροι είναι ο Αλιάκμονας που διαρέει τον νομό από τα νοτιοδυτικά προς τα βορειανατολικά. Δέχεται τα νερά πολλών παραποτάμων, καθώς και της Περιφερειακής Διώρυγας. Η Περιφερειακή Διώρυγα, εισέρχεται στο νομό από

τον νομό Πέλλας βόρεια του χωριού Πολυπλάτανος και ακολουθεί νοτιοανατολική σχεδόν κατεύθυνση. Ανατολικά του χωριού Διαβατός στρέφεται προς τα ανατολικά και αποχετεύεται στον Αλιάκμονα, ύστερα από διαδρομή εικοσιδύο περίπου χιλιομέτρων στο νομό Ημαθίας. Η Περιφερειακή Διώρυγα δέχεται μέσα στο νομό Ημαθίας πολλά νερά μικρών ποταμών, που κατέρχονται από το Βέρμιο, το οποίο, επειδή προσβάλλεται από τους υγρούς βορειοανατολικούς θαλάσσιους ανέμους, δέχεται μεγάλες βροχοπτώσεις.

Κοντά στον Λουτρό, στο βορειοανατολικό τμήμα του νομού, ο Αλιάκμονας στρέφεται πρώτα προς τα ανατολικά και ύστερα από μικρή διαδρομή προς τα νοτιοανατολικά. Κοντά στο χωριό Πρασινάδα, τα νερά του ποταμού διοχετεύονται σε νέα κοίτη. Διαγράφει για μικρό διάστημα τα όρια των νομών Πιερίας και Ημαθίας και χύνεται στον Θερμαϊκό Κόλπο, κοντά στις εκβολές του Λουδία και του Αξιού.

Άλλος ποταμός του νομού είναι ο Λουδίας, που βρίσκεται στο βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα του. Μετά τα έργα για την κατασκευή της Περιφερειακής Διώρυγας, η περιοχή από όπου πηγάζει ο Λουδίας καθώς και το ολικό μήκος του δεν μπορούν να καθοριστούν με σαφήνεια. Σήμερα ο Λουδίας διαρρέει την την περιοχή της αποξηραμένης λίμνης των Γιαννιτών και αποστραγγίζει το βόρειο τμήμα του νομού, τα νερά του οποίου συγκεντρώνονται με πολλές τεχνητές διώρυγες.

Στην περιοχή του νομού επίσης βρίσκονται: Το μεγάλο Ρέμα, που πηγάζει από το βόρειο Βέρμιο και χύνεται στην Περιφερειακή Διώρυγα. Η Αραπίτσα, που πηγάζει από το κεντρικό Βέρμιο και ονομάζεται αρχικά Σελιώτικο Ρέμα¹⁸ διέρχεται από τη Νάουσα, όπου οι καταράκτες της χρησιμοποιούνται για την κίνηση εργοστασίων υφαντουργίας, και χύνεται στην Περιφερειακή Διώρυγα. Ο Τριπόταμος, στο νοτιοδυτικό τμήμα του νομού, που πηγάζει από το νότιο Βέρμιο μεταξύ της Καστανιάς και της κορυφής Μάτι Πουλιού¹⁸ ακολουθεί βορειοανατολική κατεύθυνση και περνώντας από τα Στενά του Τριποτάμου,

¹⁸ Πρόκειται για τη μεγάλη περιφραγμένη τεχνητή διώρυγα, μήκους 32 χιλιομέτρων, που κατασκευάστηκε για την αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτών στον νομό Πέλλας.

από όπου διέρχεται η οδός Κοζάνης - Βέροιας, διασχίζει τη Βέροια, όπου οι καταράκτες του χρησιμοποιούνται επίσης για την κίνηση εργοστασίων. Το Ρέμα Κουτύχα, που πηγάζει από το κεντρικό Βέρμιο, μεταξύ των χωριών Κάτω Βέρμιο και Αρκοχώρι ακολουθεί αρχικά βορειοανατολική και κατόπιν ανατολική κατεύθυνση και εκβάλλει στην Περιφερειακή Διώρυγα. Επίσης, ο Κρασοπούλης, που έχει τις πηγές του κοντά στα όρια με τον νομό Πιερίας, στο νότιο τμήμα του νομού ακολουθεί βόρεια κατεύθυνση και χύνεται στον Αλιάκμονα.

Ακτογραφία και Κλίμα

Η ακτογραμμή του νομού περιορίζεται στο μικρό Δέλτα, που σχηματίζεται στον Θερμαϊκό Κόλπο, μεταξύ των εκβολών του Αλιάκμονα και του Λουδία. Η παραλία στην περιοχή αυτή είναι χαμηλή, προσχωσιγενής και τελματώδης και έχει δημιουργηθεί από τις φερτές ύλες των ποταμών Αλιάκμονα και Λουδία.

Το κλίμα του νομού είναι ηπειρωτικό, παρόμοιο με το κλίμα των άλλων νομών της Κεντρικής Μακεδονίας. Το γεγονός ότι γειτνιάζει με τη θάλασσα περιορίζει τον ηπειρωτικό χαρακτήρα. Τον χειμώνα οι θερμοκρασίες κατέρχονται συχνά κάτω από το μηδέν, ενώ τα καλοκαίρια είναι θερμά. Στο ορεινό δυτικό και στο κεντρικό τμήμα του οι θερμοκρασίες είναι χαμηλότερες τον χειμώνα από ό,τι στο ανατολικό, που δέχεται την ευεργετική επίδραση της θάλασσας. Περισσότερες βροχοπτώσεις δέχεται το δυτικό ορεινό τμήμα του νομού.

2.3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η οικονομία του νομού Ημαθίας βασίζεται στην ανεπτυγμένη αγροτική παραγωγή, τη βιομηχανία και τη βιοτεχνία. Η αγροτική οικονομία του νομού σημείωσε μεγάλη ανάπτυξη μετά την εκτέλεση μεγάλων αποξηραντικών, εγγειοβελτιωτικών και αρδευτικών έργων, που επέτρεψαν την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών. Εγκαταλήφθηκε η πατροπαράδοτη, μικρής απόδοσης, καλλιέργεια των σιτηρών και εφαρμόστηκαν νέες καλλιέργειες αποδοτικότερων προϊόντων, όπως των φρούτων (ροδάκινων, μήλων, αχλαδιών), μεγάλο μέρος των οποίων εξαγεται, του βαμβακιού, των ζαχαρότευτλων, του αραβόσιτου, των κηπευτικών και των κτηνοτροφών. Η

ανάπτυξη της καλλιέργειας κτηνοτροφών έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, κυρίως των βοοειδών και των χοίρων.

Κορμός της τοπικής αγροτικής παραγωγής παραμένει η δένδροκαλλιέργεια, που αναπτύχθηκε πολύ συστηματικά από το 1920 και γνώρισε μια συγκρατημένη ανάπτυξη μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η τομή υπήρξε στο διάστημα 1960-1980, οπότε είχαμε μια θεαματική αύξηση των δένδροκαλλιεργειών στην Ημαθία κατά 547% έναντι 82% του εθνικού μέσου όρου. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στη στροφή προς δυναμικές καλλιέργειες ροδακινιάς για εξαγωγές και μεταποίηση. Στην Ημαθία το 1987 οι εκτάσεις ήταν: ροδάκινα 165.000 στρέμματα, μήλα 44.000 στρέμματα, αχλάδια 22.000 στρέμματα, κεράσια 5.000 στρέμματα και ακτινίδια 2.900 στρέμματα. Η πολιτική του Υπουργείου Γεωργίας, οι σχετικές δανειοδοτήσεις και οι παρεμβάσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της ΕΕ υποστήριζαν τις εξαγωγές ροδακινιών, ενώ τα 42 εργοστάσια κονσερβοποιίας στην περιοχή, που αξιοποιούν κυρίως τα συμπύρινα ροδάκινα, ιδρύθηκαν όλα σχεδόν μετά το 1965 (Βαΐου Ν., Χατζημιχάλης Κ, 1997: 163).

Έτσι λοιπόν, η αύξηση και αναδιάρθρωση της γεωργικής παραγωγής οδήγησε και στην ίδρυση διαφόρων βιομηχανιών επεξεργασίας και εξευγενισμού γεωργικών προϊόντων, καθώς και άλλων βιομηχανιών. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της γεωργικής παραγωγής του νομού έπαιξαν οι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και τη Βουλγαρία, που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή μετά το 1922, με τη μεγάλη εμπειρία που είχαν κυρίως στη δένδροκαλλιέργεια.

Ο νομός, ήδη από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, συμμετέχει σε σημαντικό βαθμό στη βιομηχανική παραγωγή της χώρας. Η εκμετάλλευση των υδατοπτώσεων, από τους καταρράκτες, για την παραγωγή ηλεκτρισμού είχε δώσει την ώθηση για την ανάπτυξη της νηματοουργίας και της υφαντουργίας, με κέντρο τη Νάουσα. Η ουσιαστική όμως ανάπτυξη της βιομηχανίας παρατηρείται κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1950 και κατά τη δεκαετία του 1960. Με την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και την αύξηση της αγροτικής παραγωγής,

εμφανίστηκαν αρκετοί κλάδοι επεξεργασίας των άφθονων αγροτικών προϊόντων του νομού. Στους κλάδους αυτούς συγκαταλέγονται η κονσερβοποιία (φρούτων, χυμών κλπ.), η βιομηχανία γαλακτοκομικών προϊόντων, η βιομηχανία ζάχαρης κ.α. Παράλληλα ιδρύθηκαν βιομηχανίες κατασκευής γεωργικών μηχανημάτων.

Σημαντική ανάπτυξη παρουσιάζει και η βιοτεχνία, ειδικότερα στους κλάδους συσκευασίας και επεξεργασίας φρούτων, εκκόκισης βαμβακιού, γαλακτοκομικών προϊόντων και κυρίως τυροκομίας, ζυμαρικών, οινοποιίας, ξυλείας, επίπλων, υφαντών κ.α., με κύρια κέντρα τη Νάουσα, τη Βέροια και την Αλεξάνδρεια.

Ο νομός Ημαθίας θεωρείται, παρά τη μικρή του έκταση, ως ένας από τους παραγωγικότερους της χώρας. Ο επισκέπτης της περιοχής δεν χρειάζεται να ανατρέξει στις στατιστικές· η καταναλωτική ικανότητα των κατοίκων της είναι ορατή σε κάθε του βήμα, σε όλες τις εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής. Το επίσημα καταγεγραμμένο ΑΕΠ του νομού Ημαθίας είναι, από το 1971, σταθερά υψηλότερο του εθνικού μέσου όρου κατά 15-20%. Ωστόσο ο δυναμισμός που παρατηρήθηκε στο διάστημα 1971-1989 μοιάζει να εγγίζει τα όριά του, όπως φαίνεται στις μικρότερες αυξητικές τάσεις σε πληθυσμό, διαθέσιμο εισόδημα, απασχόληση στη βιομηχανία και σύνολο καταθέσεων μετά το 1990 (Βαΐου Ν., Χατζημιχάλης Κ, 1997: 163).

2.4 Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Η πόλη της Αλεξάνδρειας βρίσκεται στο νομό Ημαθίας, σε βορειοανατολική διεύθυνση, και αποτελεί έδρα ομώνυμου δήμου της Επαρχίας Ημαθίας. Βρίσκεται σε υψόμετρο 10 μέτρων στην γνωστή για τα εύφορα εδάφη της πεδιάδα της Ημαθίας και κοντά στον ποταμό Αλιάκμονα. Παλαιότερα υπαγόταν διοικητικά στο νομό και στην υποδιοίκηση της Θεσσαλονίκης. Ως αυτοτελής κοινότητα αναγνωρίσθηκε το 1918 (ΒΔ 26/6/1918, ΦΕΚ 152/1918, τ. Α') με το αρχικό όνομα Γιδάς, ενώ το 1941 αποσπάσθηκε από την επαρχία Θεσσαλονίκης και υπάχθηκε στην επαρχία Ημαθίας. Με το ΒΔ της 6/1/1953 (βλ. και ΦΕΚ 10/1953, τ. Α') μετονομάσθηκε σε Αλεξάνδρεια, ενώ ως δήμος

εμφανίζεται ήδη από το 1948 (ΒΔ 9/2/1948, ΦΕΚ 56/1948, Δήμος Γιδά). Σήμερα, ο Δήμος Αλεξάνδρειας έχει πληθυσμό 13.319 κατοίκους (σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1991), συνολική επιφάνεια 61,693 τετραγωνικά χιλιόμετρα και παρουσιάζει μέση πυκνότητα πληθυσμού 216 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

2.4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

2.4.1.1 Η πρώτη εμφάνιση του οικισμού

Το αρχικό όνομα του οικισμού της σημερινής Αλεξάνδρειας, που ήταν “Γιδάς”, μερικοί το αποδίδουν στους αρχαίους Μακεδόνες. Αυτό μπορεί να συμβαίνει είτε για τον λόγο ότι είχαν σαν ιερό ζώο την κατσίκα (Γίδα), άρα ίσως πρόκειται για παραφθορά του αρχικού “Αίγα”, είτε για τον λόγο ότι προς την συγκεκριμένη περιοχή, η οποία κατά την αρχαιότητα ήταν κατακλυσμένη από θάλασσα, παρατηρούσαν κάποιες νησίδες στεριάς (Γη Είδα)¹⁹.

Χρονολογικά, η πρώτη εμφάνιση του οικισμού, καθώς και η ακριβής γεωγραφική του θέση δεν είναι απόλυτα γνωστή. Αν και είναι πολύ πιθανό η γύρω περιοχή να ήταν γνωστή με το όνομα Γιδάς από τα βυζαντινά ακόμη χρόνια²⁰, το σίγουρο είναι ότι έως τα μέσα του 18ου αιώνα δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη αναφορά περί χωριού ονόματι Γιδά στην περιοχή. Το χωριό εμφανίζεται ξαφνικά στις ιστορικές πηγές και το αξιοσημείωτο είναι ότι αναφέρεται ως το πολυπληθέστερο όλων των υπολοίπων. Χαρακτηριστικά, ο κ. Γιάννης Μοσχόπουλος²¹, ερασιτέχνης λαογράφος/συγγραφέας, ειδήμονας της ιστορικής πορείας και των παραδόσεων της περιοχής, στο βιβλίο του “Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα 1980-1988”, σελ. 81-82, γράφει:

Από το 1710 βλέπουμε ότι σε περιγραφή περιοδείας του Μητροπολίτη Καμπανίας, δεν αναφέρεται χωριό Γηδός, ενώ μνημονεύονται γειτονικά χωριά όπως το Παλιοχώρι, το Καψοχώρι κ.α. Λείπει ακόμα κι από Τουρκικό κατάλογο περί του αριθμού των σπιτιών των χωριών και τσιφλικιών της περιοχής κατά τον 17ο-18ο αιώνα, ενώ αναφέρονται διπλανά χωριά.

¹⁹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ορθογραφία του ονόματος, την ετυμολογία της ονομασίας του οικισμού, βλέπε στο βιβλίο του κ. Γ. Μοσχόπουλου “Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα 1980-1988”, σελ. 29-31.

²⁰ Μοσχόπουλος Γ., 1989: 32.

²¹ Δημοτικός Σύμβουλος στο Δήμο Αλεξάνδρειας και δικηγόρος στο επάγγελμα.

Το γεγονός ότι ο Γιδάς εμφανίζεται ξαφνικά στις ιστορικές πηγές με αυξημένο σε σχέση με τα διπλανά χωριά αριθμό κατοίκων, πρέπει να εξηγηθεί κατά τη γνώμη μου με την σοβαρή πιθανότητα να δημιουργήθηκε ένα νέο χωριό στην τοποθεσία Γιδά ή το εκεί υπάρχον να μεγάλωσε απότομα από κατοίκους άλλων χωριών που εγκαταλήφθηκαν επειδή καταστράφηκαν από κάποια μεγάλη πλημμύρα του Αλιάκμονα. Πράγματι μια τέτοια μεγάλη και καταστρεπτική πλημμύρα έγινε γύρω στα μέσα του 18ου αιώνα, όπως μνημονεύει σε μια επιστολή του ο επίσκοπος Καμπανίας Θεόφιλος που τότε είχε την έδρα του στο Καψοχώρι.

Έτσι λοιπόν αυτή η ξαφνική κατάκλυση των χωριών απ' τα νερά του Αλιάκμονα ήταν μάλλον ο λόγος που ανάγκασε πολλούς Ρουμλουκιώτες²² γειτονικών χωριών να χτίσουν τα σπίτια τους σε ασφαλέστερο από τις πλημμύρες σημείο, που τότε έτυχε να είναι ο Γιδάς, όπου συνέρευσαν πολλοί πλημμυροπαθείς.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί και το γεγονός ότι κατά την δράση του Κοσμά του Αιτωλού (1760-1779), ο Γιδάς ήταν ήδη ένα μεγάλο κεφαλοχώρι, και είχε σημαντικό ρόλο στην περιοχή. Έτσι από όλα τα παραπάνω, μπορεί να ειπωθεί, με σχετική σιγουριά, ότι πριν από τα μέσα του 18ου αιώνα δεν θα πρέπει να υπήρχε κάποιος οικισμός στην περιοχή με το όνομα Γιδάς, ή τουλάχιστον, εάν υπήρχε, δε θα παρουσίαζε κάποιο σημαντικό οικιστικό μέγεθος αναφορικά με το υπόλοιπο δίκτυο των χωριών της συγκεκριμένης περιοχής. Όμως από τα μέσα του 18ου αιώνα και ύστερα το, ασήμαντο αρχικά, χωριό άρχισε να αναπτύσσεται σε κεφαλοχώρι της περιοχής και, σταδιακά εξελισσόμενο, έφτασε στην σύγχρονη εποχή σε μέγεθος πόλης με πληθυσμό της τάξης των 13.000 κατοίκων, στη γνωστή πόλη της Αλεξάνδρειας.

2.3.2.2 Το Ρουμλούκι

Η Αλεξάνδρεια ανήκει σε μια ευρύτερη περιοχή που είναι γνωστή πολλά χρόνια πριν με το όνομα *Ρουμλούκι* (ή *Ουρουμλούκ*). Η λέξη προήλθε από τους Οθωμανούς κατακτητές και σημαίνει *Ελληνότοπος* ή *Ελληνοχώρα*²³. Το συγκεκριμένο τοπωνύμιο που δώθηκε από τους κατακτητές, φανερώνει την αναγνώριση τους προς τον αμιγή ελληνικό πληθυσμό που κατοικούσε στην περιοχή.

²² Ρουμλουκιώτες - Ρουμλούκι. Παρακάτω ακολουθεί συνοπτική αναφορά.

²³ Πρόκειται για σύνθετη λέξη από το "(ου)ρούμ" που σημαίνει Ρωμιός δηλαδή Έλληνας, και από το "λούκ" πιθανόν από το λατινικό *locus*, που σημαίνει τόπος (Τζαφερόπουλος Μ., 1969: 135).

Το Ρουμλούκι εκτείνονταν από τις βόρειες παρυφές των Πιέριων μέχρι τα όρια της Λίμνης των Γιαννιτσών και κάτω από τα υψώματα της Βέροιας μέχρι τον Λουδία και τις εκβολές του Αλιάκμονα. Τα χωριά που κάποτε αποτελούσαν το Ρουμλούκι ήταν τα ακόλουθα: Γιδάς, Σχοινιάς, Νιχώρι, Ρέσινα, Νησί, Καταφύγι, Τριχοβίστα, Σκυλίτσι, Καβάσιλα, Σταυρός, Ξεχασμένη, Ραφιομανίκι, Πουζαρίτες, Επισκοπή, Λουτρός, Καψόχωρα, Παλιόχωρα, Νησελούδι, Κορυφή, Τρίκαλα, Καρυά, Αηδονοχώρι, Πλατύ, Λειανοβέργι, Παλιοχώρι, Νησέλι, Γκριτζάλι, Νιοχωρόπουλο, Μελίκη, Πρόδρομος, Νιόκαστρο, Μέλοβο, Μικρό Αλάμπορο, Μεγάλο Αλάμπορο, Κουλούρα, Διαβατός, Μικρογούζι, Μέτσι, Άμμος, Σάντενα, Γεράκι, Μαυραγγέλι, Μπάρμπες, Κούτλες, Παλατίτσια, Βούλπιστα, Τρίχλεβο, Σφήνιτσα, Κλειδί, Κάλιανη, Τσινάφορο. Από αυτά, τα μεγαλύτερα υπήρξαν ο Γιδάς, η Μελίκη και η Κορυφή. Φυσικά, ο αριθμός και η θέση των χωριών δεν ήταν πάντα σταθερά καθώς από τις συχνές πλημμύρες της περιοχής, λόγω του Αλιάκμονα, πολλά από τα χωριά είτε εγκαταλείπονταν εντελώς είτε αλλάζανε τοποθεσία (βλ. Μοσχόπουλος Γ., 1989: 13-14).

Στην τουρκοκρατία, τα χωριά του Ρουμλουκιού ήταν χωρισμένα σε διαφορετικούς καζάδες, ενώ και εκκλησιαστικά ανήκαν σε διαφορετικές μητροπόλεις. Από το 1922 με την εγκατάσταση προσφύγων και στην περιοχή του Ρουμλουκιού, την δημιουργία νέων χωριών ή την πρόσθεση νέων κατοίκων στα παλιά, αλλά και την μετέπειτα μαζική μετακίνηση πολλών κατοίκων από γειτονικές ορεινές περιοχές στον κάμπο, η αρχική ομοιογένεια του ντόπιου πληθυσμού του Ρουμλουκιού μεταβλήθηκε σημαντικά, ενώ παράλληλα το τοπωνύμιο “Ρουμλούκι” άρχισε σταδιακά να περιέρχεται σε αχρηστία. Η περιοχή πέρασε στον τότε μεγάλο Νομό Θεσσαλονίκης κι αργότερα στον Νομό Ημαθίας (ibid).

2.3.2.3 Από τον Γιδά στην Αλεξάνδρεια

Στα τέλη του 19ου αιώνα, ο Γιδάς ήταν ένα μικρό χωριό με 600 περίπου κατοίκους. Ο ίδιος ο οικισμός ήταν τοποθετημένος στο κέντρο του τσιφλικιού του Γιδά (στα τουρκικά αρχεία αναφέρεται ως Γκινταχόρ), με ιδιοκτήτη τον τούρκο Μεχμέτ Σεφίκ Πασά (που το κατείχε τουλάχιστον από το 1875), και

ανήκε στην επαρχία (Σαντζάκι) Θεσσαλονίκης, στο δήμο (Ναχιγιέ) του Βαρδάρη.

Γύρω από τον οικισμό του Γιδά υπήρχε μεγάλο τσιφλίκι που συνόρευε με τα εξής άλλα τσιφλίκια: του Καψοχωρίου, της Παλιόχωρας, του Νεοχωρόπουλου, του Νεοχωρίου, του Σχοινά, του Καταφυγίου και της Ρέσιανης (Βρυσακίου). (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 36). Ο ιδιοκτήτης του, που κατοικούσε στη Θεσσαλονίκη, ερχόταν στο Γιδά συνήθως τη θερινή περίοδο για να επιστατήσει στη συγκομιδή των δημητριακών. Ένα μεγάλο διοικητήριο (κονάκι) αποτελούσε την εξοχική του έπαυλη η οποία σώζεται μέχρι και σήμερα και βρίσκεται πίσω από το Δημαρχείο (βλ. Παράρτημα, φωτ. 2). Στο κέντρο του Γιδά κατά το 1894, βρίσκονταν, εκτός από το Κονάκι του Μπέη, και μερικά καταστήματα (π.χ. πώλησης δημητριακών, φαρμάκων και μύρων και ένα βαφείο), αποθήκες και στάβλοι, η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου, το δημοτικό σχολείο και φυσικά οι οικίες των κατοίκων (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 36).

Κατά τις αρχές του 20ου αιώνα και όταν η περιοχή ήταν ακόμη υποδουλωμένη στους Τούρκους, ο Γιδάς παρουσιάζεται σαν ένα μεγάλο χωριό με περίπου 800 κατοίκους. Ο τελευταίος ιδιοκτήτης του τσιφλικιού - που είχε έκταση περίπου 19,5 χιλιάδων στρεμμάτων - ήταν ο Ισίν Μπέη που διέμενε στην Κωνσταντινούπολη. Εκείνη την περίοδο η κτηνοτροφία παρουσίαζε μεγάλη ακμή κυρίως για τον λόγο ότι οι Τούρκοι δεν επέβαλαν φόρο για την συγκεκριμένη δραστηριότητα. Λέγεται μάλιστα ότι τότε στο Γιδά υπήρχε εκτροφή 7.000 προβάτων και άλλων 1.000 μεγάλων ζώων, βοδιών κ.α., αριθμός πράγματι ιδιαίτερα εντυπωσιακός για τα δεδομένα της εποχής εκείνης (βλ. και Μοσχόπουλος Γ., 1989: 49-50).

Κάθε Αύγουστο πραγματοποιούνταν στο χωριό εμποροπανήγυρη και ζωοπανήγυρη, που συγκέντρωνε πληθυσμό από όλα τα γύρω χωριά του Ρουμλουκιού. Το τότε εμπορικό κέντρο του Γιδά βρίσκονταν στον χώρο που

σήμερα αποκαλείται παλιά αγορά²⁴, και εκεί ήταν συγκεντρωμένα όλα τα εμπορικά καταστήματα ενώ κάθε Παρασκευή γινόταν το Παζάρι. Τα μόνιμα εμπορικά καταστήματα ανήκαν στην πλειοψηφία τους σε Ηπειρώτες. Επισκέπτες και πραγματευτάδες ερχόταν όχι μόνο από τα γύρω χωριά, αλλά και από τη Βέροια, τα Γιαννισά, την Κοζάνη. Οι υπηρεσίες που παρέχονταν από τα καταστήματα της αγοράς σχετίζονταν όχι μόνο με το εμπόριο αγαθών, αλλά και με πιο ειδικές παροχές (π.χ. σιδερωτήρια). Στο χώρο της αγοράς, επίσης, υπήρχε και ένα μεγάλο πανδοχείο όπου διανυκτέρευαν ή έτρωγαν στο μαγειρείο του οι αραμπατζήδες που εκτελούσαν τα δρομολόγια Θεσσαλονίκης - Κοζάνης. Από το Γιδά περνούσε και η σιδηροδρομική γραμμή που ένωνε τη Θεσσαλονίκη με το Μοναστήρι (βλ. και Μοσχόπουλος Γ., 1989: 50-51).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι η κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής Θεσσαλονίκη - Μπίτολα (Μοναστήρι), που διέρχονταν από τον οικισμό, και που ολοκληρώθηκε στα 1894, έπαιξε μείζονα ρόλο στην μετέπειτα εξέλιξη του Γιδά. Το πλεονέκτημα της σιδηροδρομικής επικοινωνίας, τόσο για τους επιβάτες όσο και για τα εμπορεύματα, διαμόρφωσε νέες σχέσεις. Αυτό είναι προφανές αφού προηγουμένως το ταξίδι μέχρι τη Θεσσαλονίκη χρειαζόταν μία ημέρα ταξίδι, ενώ με το τραίνο απαιτούνταν μόλις μιάμιση ώρα. Τεράστια μεταφορική διευκόλυνση υπήρχε και για τα παραγόμενα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα. Η ωφέλεια από το μεταφορικό έργο της γραμμής είναι δεδομένη και πολύ σημαντική. Όχι μόνο στο Γιδά αλλά και σε ολόκληρη την πεδιάδα της Ημαθίας, που έγινε ευφορότερη μετά την αποξήρανση της λίμνης των Γιαννισών, ο σιδηρόδρομος θα γίνει ο κύριος, αν όχι ο αποκλειστικός, μεταφορέας των παραγόμενων προϊόντων (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 45).

Ο πολύ σύμφωρος ρόλος της σιδηροδρομικής μεταφοράς προσέλκυσε νέες επαγγελματικές δραστηριότητες στο Γιδά. Τα εμπορικά καταστήματα της περιοχής πολλαπλασιάστηκαν στο εμπορικό κέντρο του χωριού. Με την

²⁴ Στο σημείο όπου σήμερα τέμνονται οι οδοί Μακεδονομάχων και Β. Παύλου.

έλευση νέων επαγγελματιών, κυρίως από το Βρυσοχώρι Ιωαννίνων, δώθηκε νέα ώθηση στην εμπορική ανάπτυξη του χωριού. Αυτή η αλματώδης εξέλιξη επέβαλε την δημιουργία μιας οργανωμένης και πολύ σημαντικής εβδομαδιαίας λαϊκής αγοράς, οποία τελικά καθιερώθηκε το 1906²⁵. Κάθε Παρασκευή συγκεντρώνονταν στο Γιδά πολλοί πρματευτάδες οι οποίοι πουλούσαν τα εμπορεύματά τους κάτω από ένα μεγάλο ξύλινο υπόστεγο που κατασκευάστηκε γι' αυτό το σκοπό (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 45).

Την εποχή εκείνη, η κατασκευή των αμαξιτών δρόμων Κατερίνης-Θεσσαλονίκης και Βέροιας - που διασταυρώνονταν και τότε, όπως και σήμερα, στην Αλεξάνδρεια - κατέστησε τον Γιδά κέντρο της συγκοινωνίας και βοήθησε και αυτή με τη σειρά της στην περαιτέρω ανάπτυξη του, μέχρι τότε, μικρού χωριού. Το 1910 ο Γιδάς αριθμούσε 760 κατοίκους, και τελικά, λίγο πριν από το 1912, ο Γιδάς κατείχε τον τίτλο του κεφαλοχωριού του Ρουμλουκιού (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 80).

Ο Γιδάς απελευθερώθηκε στις 18 Οκτωβρίου του 1912, ενώ η επίσημη προσάρτηση του με την Ελλάδα έγινε στις 28 Ιουλίου του 1913, με την συνθήκη του Βουκουρεστίου. Στην πρώτη απογραφή της ελεύθερης Μακεδονίας ο Γιδάς αριθμούσε 715 κατοίκους. Μετά την ενσωμάτωσή του με την υπόλοιπη Ελλάδα υπάχθηκε διοικητικά στο νομό Θεσσαλονίκης και στην υποδιοίκηση Θεσσαλονίκης. Το 1918 ο συνοικισμός του Γιδά θα αναγνωρισθεί ως αυτοτελής κοινότητα και θα περιλαμβάνει και τους οικισμούς Πλατέος, Λιανοβεργίου, Παλαιοχωριού, Νεοχωριού και Σχοινιά. Την ίδια χρονιά θα γίνει και η απαλλοτρίωση του αγροκτήματος του Γιδά εκτάσεως 19.242 στρεμμάτων με σκοπό τη δημιουργία μικρών ιδιοκτησιών, χωρίς όμως να αρχίσει και η διανομή του (ΒΔ της 20/2/1918, ΦΕΚ 42/1918). Με την ανταλλαγή των πληθυσμών θα εγκατασταθούν δυτικά του συνοικισμού 40 οικογένειες προσφύγων από την Ανατολική Θράκη και συγκεκριμένα από το χωριό Βιζύη. Η δυναμική παρουσία τους στις γεωργικές και επαγγελματικές δραστηριότητες θα δώσουν το έναυσμα στην κοινότητα για μια ταχύτερη

²⁵ Επίσημα καθιερώθηκε με ΒΔ στις 5/6/1924 (ΦΕΚ 130/1924).

πορεία προς την πρόοδο (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 80-81).

Στην απογραφή του 1920 ο Γιδάς θα αριθμεί 844 κατοίκους, ενώ το 1928 ο πληθυσμός του θα στους 1.151 και μαζί με τους συνοικισμούς στις 3.447. Η πληθυσμιακή αυτή αύξηση της νεοφανείσας κωμόπολης είχε σαν συνέπεια και τη λειτουργία στο Γιδά των πρώτων δημοσίων υπηρεσιών, όπως του κτηνιατρείου, του τηλεφωνείου και του ταχυδρομείου. Την ίδια περίοδο θα εμφανιστεί δυναμικά στη ζωή της κοινότητας και η ιδιωτική πρωτοβουλία με την ίδρυση των πρώτων τοπικών και υπεραστικών γραμμών λεωφορείων και φορτηγών αυτοκινήτων (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 81).

Τελικά, το αγρόκτημα του Γιδά μοιράσθηκε το 1931, μαζί με άλλα 600 στρέμματα από το γειτονικό αγρόκτημα του Καταφυγίου, ως εξής: Οι γεωργοί πήραν από 50 στρέμματα σε τέσσερα τεμάχια, οι γεωργοεργάτες (αυτοί που δεν είχαν ζώα και γεωργικά εργαλεία, όπως είχαν οι γεωργοί) πήραν από 25 στρέμματα, και τέλος οι επαγγελματίες πήραν από 5 στρέμματα. Τον επόμενο χρόνο, το 1932, αποξηράνθηκε η Λίμνη των Γιαννιτών και οι εκτάσεις της διανεμήθηκαν το 1936. Το 1937 ήρθε η σειρά των οικοπέδων. Με τη ρυμοτόμηση του οικισμού του Γιδά, πήραν όλοι ανεξαιρέτως από 3 στρέμματα οικόπεδο (βλ. Μοσχόπουλος Γ., 1989: 70-71).

Η δεκαετία του 1940 θα είναι αποφασιστική για την πληθυσμιακή αύξηση της κωμόπολης, αλλά και για τις διοικητικές μεταβολές που θα επέλθουν στην κοινότητα. Η γερμανική κατοχή και ο εμφύλιος θα δημιουργήσουν ένα κύμα εσωτερικής μετανάστευσης, με την εγκατάσταση στο Γιδά οικογενειών κυρίως από τη δυτική Μακεδονία (περιοχή Σερβίων Κοζάνης, Μοναχήτι, Κηπουριό, Σπήλαιο και άλλα χωριά των Γρεβανών) αλλά και από άλλα μέρη. Μέχρι τις 19 Ιανουαρίου 1946 ο Γιδάς είχε δεχθεί 105 οικογένειες (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 81-82).

Το 1941 η κοινότητα θα υπαχθεί στην επαρχία Ημαθίας (ΝΔ 325/ 10.7.1941, ΦΕΚ 257/1941). Το 1946 θα ιδρυθεί ο Νομός Ημαθίας και ο Γιδάς με τους

συνοικισμούς του θα ενσωματωθεί στο νεοσύστατο νομό (ΝΔ 903/ 5.2.1946, ΦΕΚ 35/1946). Το 1948, μετά από σχετική αίτηση του κοινοτικού συμβουλίου (17/7/1947) η κοινότητα του Γιδά προήχθει σε Δήμο (Δήμος Γιδά). Η απογραφή του 1951 έδειξε 3.083 κατοίκους, ενώ με τους συνοικισμούς έφθανε τους 5.613. Το 1953 και συγκεκριμένα στις 6 Ιανουαρίου, ο Γιδάς μετονομάζεται σε Αλεξάνδρεια και ο ομώνυμος Δήμος σε Δήμο Αλεξάνδρειας (ΦΕΚ 10 τ.Α./1953, βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 82).

Κάποια χρόνια μετά, το 1950, έγινε η δεύτερη απαλλοτρίωση σε περιοχές βοσκοτόπων συνολικής έκτασης 1,4 χιλ. στρεμμάτων. Με τη διανομή των παραπάνω εκτάσεων εξυπηρετήθηκαν όχι μόνο οι ντόπιοι αγρότες και κάτοικοι, αλλά και πρόσφυγες καθώς και άλλοι ετεροδημότες νέοι ακτήμονες. Μετά την εκπόνηση των αρδευτικών έργων και συγκεκριμένα το 1962, πραγματοποιήθηκε αναδασμός γης και έτσι συγκεντρώθηκαν τα διάσπαρτα αγροτεμάχια σε ένα.

Τα επόμενα χρόνια οι εκάστοτε δημοτικές αρχές θα πραγματοποιήσουν πολλά έργα υποδομής, βελτιώνοντας συνεχώς την εικόνα της πόλης και τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων της. Έτσι η Αλεξάνδρεια, με ανεπτυγμένο τον επαγγελματισμό και το εμπόριο, με οργανωμένη κτηνοτροφία, κόμβος οδικός και σιδηροδρομικός θα θέσει τις σταθερές βάσεις για την μετέπειτα εντυπωσιακή πορεία της (βλ. Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη, 1994: 80, 82).

2424

2.3.2.4 Η σύγχρονη πόλη

Η Αλεξάνδρεια είναι μία από τις πόλεις μικρού μεγέθους της Ελλάδας και αποτελεί το τρίτο μεγαλύτερο αστικό κέντρο του νομού Ημαθίας, μετά την πρωτεύουσα Βέροια και την Νάουσα. Ο δήμος Αλεξάνδρειας που συμπεριλαμβάνει επίσης και τους συνοικισμούς Νησσέλιο και Σχοινάς, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής της ΕΣΥΕ, παρουσίαζε, για το 1991, πληθυσμό άνω των 13.000 κατοίκων. Σήμερα, το 1998, ο Δήμος παρουσιάζει ένα πληθυσμιακό σύνολο που ξεπερνά τους 15.000 κατοίκους²⁶,

²⁶ Η πρόβλεψη του πληθυσμού προέκυψε από την επεξεργασία στοιχείων της ΔΕΗ Αλεξάνδρειας.

ακολουθώντας έτσι μια παράδοση πενήντα και πλέον χρόνων συνεχούς ανάπτυξης και δυναμισμού.

Η πόλη αποτελεί ένα σύγχρονο αστικό κέντρο με πολλές διοικητικές εξυπηρετήσεις και άλλες αστικές υπηρεσίες, ενώ επίσης διαθέτει και ένα δυναμικό επιχειρηματικό κέντρο προσφέροντας ένα ευρύ φάσμα εμπορικών καταστημάτων και υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα, η πόλη διαθέτει Ειρηνοδικείο, Υποθηκοφυλακείο, Οικονομική Εφορία, Δημόσιο Ταμείο, Πολεοδομική Υπηρεσία, Αστυνομικό Τμήμα και Αγρονομείο. Επίσης στην πόλη εντοπίζονται ένα Κέντρο Υγείας, ένα ΚΑΠΗ, ο ΟΑΕΔ, το Ταχυδρομείο, ο ΟΤΕ και η ΔΕΗ και ο Σιδηροδρομικός Σταθμός. Προς το παρόν υπάρχουν τέσσερα υποκαταστήματα τραπεζών της Εθνικής, της Αγροτικής, της Εμπορικής και της Ιονικής. Τέλος, στην πόλη υπάρχουν δύο βιβλιοθήκες, η μία, η μεγαλύτερη, είναι Δημοτική.

Το 1993 η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης του Δήμου Αλεξάνδρειας, κατάφερε να λύσει ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα, αυτό της ύδρευσης της πόλης. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα που αντιμετωπίζει σήμερα η πόλη της Αλεξάνδρειας είναι το αποχετευτικό. Συγκεκριμένα, πρέπει να ολοκληρωθούν γύρω στα πέντε χιλιόμετρα αποχετευτικού δικτύου για να λυθεί το μείζον αυτό θέμα.

Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η πόλη σχετίζεται με την ένονη κυκλοφορία σε ορισμένους δρόμους της και κυρίως στον κεντρικό εμπορικό της δρόμο, την Βετσοπούλου. Έτσι, για ορισμένες ώρες της ημέρας παρουσιάζονται φαινόμενα συμφόρησης με κύρια αίτια την άσχημη κατάσταση των δρόμων (πολλά έργα πραγματοποιούνται στην κεντρική οδό και σε παρόδιους δρόμους), αλλά και στην καταχρηστική στάθμευση που παρατηρείται στην Βετσοπούλου (διπλοπαρκαρίσματα κ.λ.π.). Η πόλη επίσης επιβαρύνεται και από το γεγονός ότι η παλαιά εθνική οδός διέρχεται μέσα από αυτήν. Ένας τρόπος μείωσης της κίνησης στο εσωτερικό της πόλης είναι να κατασκευαστεί ένας περιφερειακός δρόμος.

Στην πόλη επίκεινται έργα ανάπλασης ελεύθερων χώρων και πρασίνου, κατασκευής σταθμού υπεραστικών λεωφορείων, ενώ επίσης προβλέπονται και έργα πεζοδρομήσεων²⁷. Η Αλεξάνδρεια δεν παρουσιάζει αρχιτεκτονικά σύνολα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στην Βέροια ή στην Νάουσα. Απλά εντοπίζονται διάσπαρτα στην πόλη λίγα σημαντικά κτίρια που η κατασκευή τους ολοκληρώθηκε στα τέλη του περασμένου ή στις αρχές αυτού του αιώνα. Τα σπουδαιότερα από αυτά είναι ο Σιδηροδρομικός Σταθμός που κατασκευάστηκε το 1894 (βλ. Παράρτημα φωτ. 1) και το Κονάκι του Μεχμέτ Σεφίκ Πασά, που χρονολογείται τουλάχιστον από το 1875 και που σήμερα βρίσκεται πίσω από το Δημαρχείο (βλ. Παράρτημα φωτ. 2). Ένα άλλο σημαντικό κτίριο οικοδομήθηκε από τους Τούρκους στις αρχές του αιώνα για να στεγαστεί η αστυνομία τους, ενώ το 1955 διαμορφώθηκε σε ξενοδοχείο με την επωνυμία “Δωδώνη”.

Στον Δ. Αλεξάνδρεια λειτουργούν έξι δημοτικά σχολεία, επτά νηπιαγωγεία, καθώς και ένα ειδικό σχολείο με σύνολο 1.500 μαθητές. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση λειτουργούν δύο γυμνάσια, δύο λύκεια και ένα τεχνικό επαγγελματικό λύκειο (ΤΕΛ) στα οποία φοιτούν 1.600 μαθητές.

Επίσης, η Αλεξάνδρεια παρουσιάζει έντονη πολιτιστική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα υπάρχει το Αλεξανδρινό Καρναβάλι που απευθύνεται στο τοπικό επίπεδο, ενώ το “Πολιτιστικό Καλοκαίρι” (πρώην “Ημαθιώτικα”) που γίνεται κατά τον Αύγουστο και Σεπτέμβριο στο αμφιθέατρο της πόλης, αποτελεί το επίκεντρο των πολιτιστικών εκδηλώσεων με θεατρικές παραστάσεις, μπαλέτο και συναυλίες, ενώ προσελκύει κόσμο από όλον τον νομό. Τέλος, στην Αλεξάνδρεια δραστηριοποιούνται και πάρα πολλοί πολιτιστικοί σύλλογοι που διοργανώνουν διάφορες εκδηλώσεις. Η περάτωση του έργου της κατασκευής του Πνευματικού Κέντρου της πόλης θα συμβάλει καταλυτικά στην περαιτέρω ανάπτυξη των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων αλλά και στην ανάδειξη της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς, όχι μόνο της πόλης αλλά και ολόκληρου του Ρουμλουκιού.

²⁷ Προς το παρόν στην πόλη υπάρχει μόνο ένας πεζόδρομος.

2.4.3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

2.4.3.1 Γεωγραφία και φυσικό περιβάλλον

Γεωγραφικά η πόλη της Αλεξάνδρειας βρίσκεται στον πολύ γνωστό για τα εύφορα εδάφη του Μακεδονικό Κάμπο και συγκεκριμένα στο τμήμα του που ανήκει στην Ημαθία. Το μεγαλύτερο μέρος της εύφορης πεδιάδας προέκυψε από την αποξήρανση και τον αποστραγγισμό μεγάλων υδατικών εκτάσεων, λιμνών, λιμναζόντων νερών, ελών και βάλτων. Παλαιότερα, βόρεια του σημείου όπου σήμερα βρίσκεται η πόλη, υπήρχε η λίμνη των Γιαννιτών.

Στην ευρύτερη, εγγύς της Αλεξάνδρειας, περιοχή του Κάμπου της Ημαθίας, απαντώνται δύο σημαντικά ποτάμια. Νοτίως της πόλης και σε απόσταση πέντε περίπου χιλιομέτρων περνά ο ποταμός Αλιάκμονας, ενώ προς τα δυτικά υπάρχει και ο Λουδίας ο οποίος ορίζει και τα όρια των νομών Ημαθίας και Θεσσαλονίκης. Το δέλτα που σχηματίζουν οι δύο αυτοί ποταμοί, μαζί με τον Αξιό ποταμό και την Αλυκή Κίτρους (νομοί Ημαθίας, Θεσσαλονίκης και Πιερίας), αποτελεί αναγνωρισμένο Υγρότοπο Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ²⁸.

2.3.3.2 Οικιστικό δίκτυο και συγκοινωνιακές διασυνδέσεις

A. Το οικιστικό δίκτυο

Σύμφωνα με την θεωρία των κεντρικών τόπων, ο βασικός ρόλος των πόλεων είναι η παροχή υπηρεσιών προς την ενδοχώρα τους. Στο πλαίσιο αυτό οι πόλεις και οι οικισμοί - και αντίστοιχα οι περιοχές που εξυπηρετούν - ιεραρχούνται συναρτήσει των λειτουργιών τους (Οικονόμου Δ., 1996). Αυτή η ιεράρχιση ακολουθεί ένα σχήμα πέντε επιπέδων (ΥΧΟΠ 1984):

1ο Επίπεδο: Περιφερειακό Κέντρο. Περιοχή επιρροής περίπου 450.000 κατ. Λειτουργίες όπως ΑΕΙ, Περιφερειακό νοσοκομείο, Περιφερειακές Υπηρεσίες Υπουργείων, Εφετείο κ.λ.π.

2ο Επίπεδο: Νομαρχιακό Κέντρο. Περιοχή επιρροής περίπου 80.000 κατ. Λειτουργίες όπως ΤΕΙ, Νομαρχιακό νοσοκομείο, Νομαρχιακές Υπηρεσίες Υπουργείων, Πρωτοδικείο, Μουσείο, Θέατρο κ.λ.π.

²⁸ βλ. Κουτράκης Μ., 1995: 398.

3ο Επίπεδο: Κωμόπολη (Τοπικό Κέντρο). Περιοχή επιρροής περίπου 20.000 κατ. Λειτουργίες όπως Κέντρο Υγείας, Πνευματικό Κέντρο Ειρηνοδικείο, Οικονομική Εφορία, Πταισματοδικείο κ.λ.π.

4ο Επίπεδο: Κεφαλοχώρι. Περιοχή επιρροής περίπου 2.000-8.000 κατ. Λειτουργίες όπως Λύκειο, Περιφερειακό Ιατρείο, βιβλιοθήκη, Ταχυδρομείο κ.λ.π.

5ο Επίπεδο: Απλό Χωριό. Χωρίς ή με πολύ μικρή περιοχή επιρροής. Λειτουργίες όπως δημοτικό σχολείο, βρεφονηπιακός σταθμός, γήπεδο ποδοσφαίρου κ.λ.π.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, η ιεράρχιση του υπό μελέτη οικιστικό συνόλου και η θέση του στο ευρύτερο οικιστικό δίκτυο του νομού, φαίνεται στον πίνακα και στον χάρτη που ακολουθούν:

Πίνακας 2.3.3.2.Α: Η περιοχή μελέτης στο ευρύτερο οικιστικό δίκτυο

1ο Επίπεδο (Περιφερειακό)	2ο Επίπεδο (Νομαρχιακό)	3ο Επίπεδο (Τοπικό- Κωμόπολη)	4ο Επίπεδο (Κεφαλοχώρι)	5ο Επίπεδο (Απλό Χωριό)
Θεσσαλονίκη				
	Βέροια			
		Αλεξάνδρεια		
				Βρυσάκι
				Καμποχώρι
				Λουτρός
				Νεοχώρι
				Νησί
			Πλατύ	
				Κλειδί
				Κορυφή
				Πλάτανος
				Πρασινάδα
				Τρίκαλα

ΠΗΓΗ: ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Το επικυρίαρχο αστικό κέντρο στην Περιφέρεια της Κ. Μακεδονίας είναι το Π.Σ. Θεσσαλονίκης. Σε επίπεδο νομών, τα κύρια αστικά κέντρα είναι οι πρωτεύουσές τους: οι Σέρρες (για τον Ν. Σερρών), το Κιλκίς (Ν. Κιλκίς), η Έδεσσα, αλλά και τα Γιαννιτσά (Ν. Πέλλης), η Βέροια (Ν. Ημαθίας) και η Κατερίνη (Ν. Πιερίας). Ειδικά για τον Ν. Ημαθίας, έχουν να ειπωθούν τα εξής: Το μεγαλύτερο αστικό κέντρο είναι ο Δήμος της Βέροιας (38.713 κατ.). Ακολουθεί ο Δήμος Νάουσας (20.279 κατ.), ενώ το τρίτο και τελευταίο αστικό

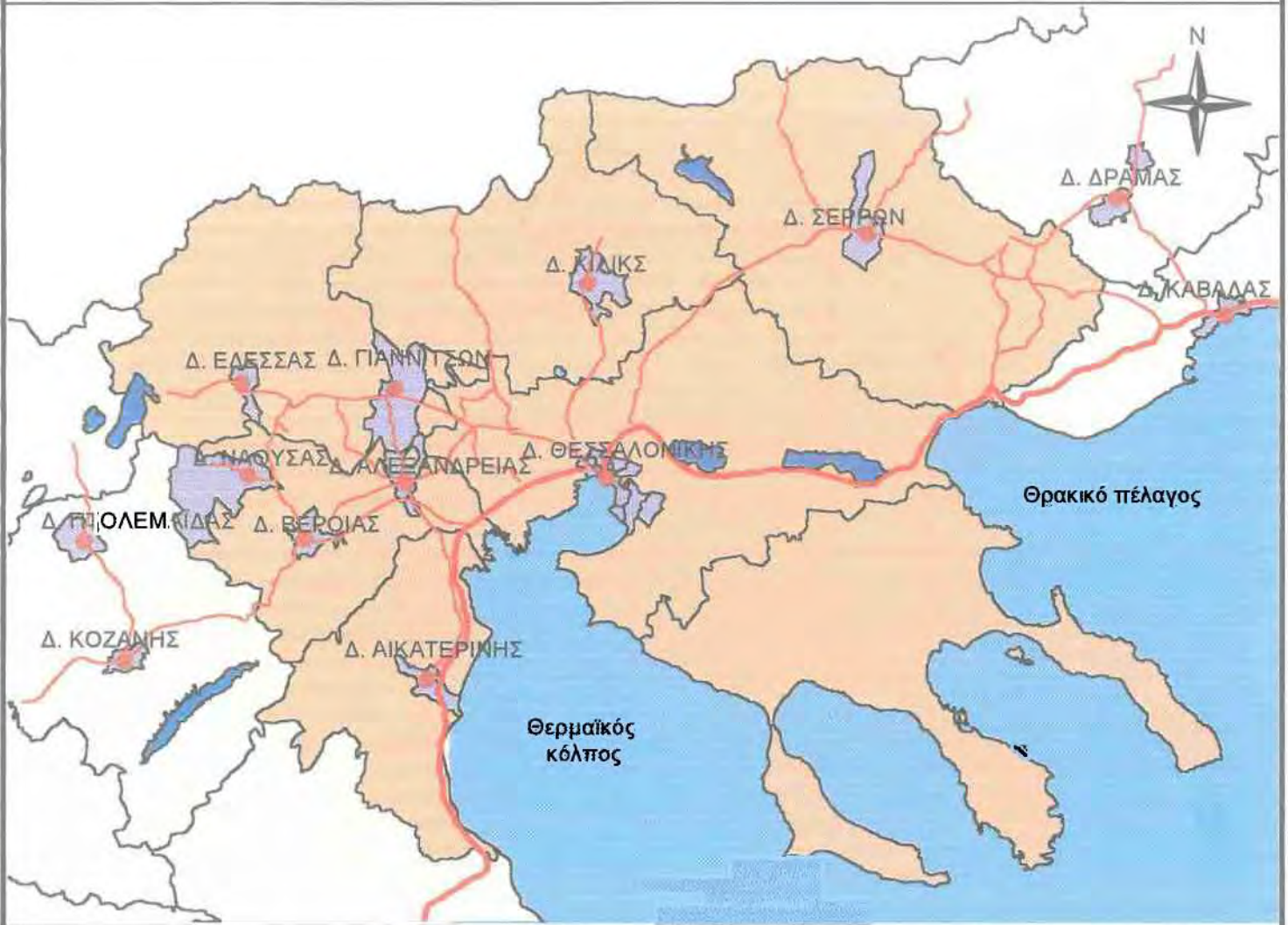
κέντρο είναι ο Δήμος Αλεξάνδρειας (13.319 κατ.). Ακολουθούν κάποια ημιαστικά κέντρα όπως ο Δήμος Ειρηνούπολης (4.153 κατ.), ο Δήμος Μελίκης (4.239 κατ.), η κοινότητα Μακροχωρίου (4.338 κατ.) και ο, κοντινός της Αλεξάνδρειας και σχετικά νεοσύστατος, Δήμος Πλατέος²⁹ (4.573 κατ.). Κατόπιν, ακολουθούν τα αγροτικά κέντρα που συνθέτουν έναν συνολικό αριθμό 52 Κοινοτήτων.

Κοιτώντας το χάρτη στην επόμενη σελίδα (Χάρτης 2.3.3.2.A) φαίνεται ότι η Αλεξάνδρεια βρίσκεται περίπου στο ενδιάμεσο δύο σημαντικότερων πόλεων της Μακεδονίας: Του δεύτερου μεγαλύτερου αστικού συγκροτήματος σε εθνικό επίπεδο, και συμπρωτεύουσας, Θεσσαλονίκης, και της Βέροιας που είναι και η πρωτεύουσα του νομού Ημαθίας. Πιο συγκεκριμένα, η Θεσσαλονίκη βρίσκεται Ανατολικά της Αλεξάνδρειας, και το κέντρο της απέχει 52 χιλιόμετρα μέσω της Νέας Εθνικής Οδού (ΝΕΟ) και 54 χιλιόμετρα μέσω της Παλαιάς Εθνικής Οδού (ΠΕΟ). Η Βέροια βρίσκεται προς τα δυτικά της Αλεξάνδρειας και χωρίζεται από αυτήν με μια απόσταση 33 χιλιομέτρων από την ΝΕΟ και 27 από την ΠΕΟ.

Βορείως της Αλεξάνδρειας και σε απόσταση 20 χιλιομέτρων, βρίσκεται, στο Ν. Πέλλης, η πόλη των Γιαννιτσών (25.392 κάτ.), ενώ η πρωτεύουσα του νομού Πιερίας Κατερίνη (43.613 κατ.) απαντάται νοτίως σε μια απόσταση 52 χιλιομέτρων από την ΠΕΟ και σε απόσταση 56 χιλιομέτρων από τη ΝΕΟ.

²⁹ Το Πλατύ συνενώθηκε με τις κοινότητες Λειανοβέργι και Άραχος (Ν.2218/94) και πλέον, οι τρεις μαζί, αποτελούν τον Δήμο Πλατέος.

ΧΑΡΤΗΣ 2.3.3.2.Α: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

10 0 10 20 30 40 50 Kilometers

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΚΥΡΙΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
- ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ
- ΈΔΡΕΣ ΔΗΜΩΝ
- ΔΗΜΟΙ ΜΕ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΑΝΩ ΤΩΝ 10.000
- ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
- ΆΛΛΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΕΣ
- ΘΑΛΑΣΣΑ

B. Συγκοινωνιακές διασυνδέσεις

Το οδικό δίκτυο της περιοχής (όσο και ολόκληρου του νομού Ημαθίας) είναι σε αρκετά καλή κατάσταση. Η Αλεξάνδρεια βρίσκεται πολύ κοντά στον άξονα Πατρών - Αθηνών - Θεσσαλονίκης - Ειδομένης (ΠΑΘΕ) αφού απέχει από αυτόν μόλις 20 χιλιόμετρα. Συγχρόνως όμως ο οδικός άξονας που την συνδέει με την κεντρική εθνική οδό, είναι το τμήμα της νέας εθνική οδού που συνδέει την Βέροια με την Θεσσαλονίκη, και έτσι είναι υψηλών προδιαγραφών (βλ. Χάρτη 2.3.3.2.B).

Η Θεσσαλονίκη απέχει από την Αλεξάνδρεια 52 χιλιόμετρα δια της Παλαιάς Εθνική Οδού (ΠΕΟ) και 53 χιλιόμετρα μέσω της Νέας Εθνικής Οδού (ΝΕΟ). Η Βέροια προσεγγίζεται με 27 χιλιόμετρα σχετικά καλού δρόμου, από την ΠΕΟ, και με 33 χιλιόμετρα πολύ καλού δρόμου από την ΝΕΟ. Στον πίνακα 2 που ακολουθεί φαίνονται οι χιλιομετρικές αποστάσεις που χωρίζουν την Αλεξάνδρεια από κάποια σημαντικά αστικά κέντρα τοπικού και εθνικού χαρακτήρα.

Πίνακας 2.3.3.2.A: Χιλιομετρικές αποστάσεις

ΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ (σε χιλιόμετρα)	
	ΝΕΟ	ΠΕΟ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	53	52
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΒΕΡΟΙΑ	33	27
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΝΑΟΥΣΑ	54	44
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΕΔΕΣΣΑ	56	-
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ	20	20
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΚΟΖΑΝΗ	95	88
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΚΑΤΕΡΙΝΗ	56	52
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΛΑΡΙΣΣΑ	141	-
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ - ΑΘΗΝΑ	500	-

ΠΗΓΗ: ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ (ΚΑΠΡΑΝΙΔΗΣ-ΦΩΤΗΣ & ΕΛΠΑ), ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Όσον αφορά τη σιδηροδρομική διασύνδεση (βλ. Χάρτη 2.3.3.2.B), αυτή άρχισε το 1894 όταν πέρασε για πρώτη φορά το τραίνο από το Γιδά και συνέδεσε τη Θεσσαλονίκη με το Μοναστήρι. Σήμερα, πραγματοποιούνται τακτικότερα δρομολόγια από και προς την Θεσσαλονίκη και την Βέροια. Έτσι,

τόσο προς Θεσσαλονίκη όσο και προς Βέροια, πραγματοποιούνται καθημερινά επτά σιδηροδρομικές διασυνδέσεις με τα απλά τρένα και δύο συνδέσεις INTERCITY.

ΧΑΡΤΗΣ 2.3.3.2.Β: ΟΔΙΚΟ ΚΑΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

5 0 5 10 15 20 Kilometers

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΔΕΥΤΕΡΕΥΩΝ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
- ΠΑΛΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ
- ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ
- ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
- ΈΔΡΕΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΔΗΜΩΝ ΝΟΜΟΥ
- ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ ΔΗΜΟΙ ΝΟΜΟΥ
- ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ ΟΤΑ ΝΟΜΟΥ
- ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΗ
- ΘΑΛΑΣΣΑ

2.4.4 Η ΕΝΔΟΧΩΡΑ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Κατά τη διαδικασία όμως των συνεντεύξεων, τις επιτόπιες έρευνες και την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, ξεκαθαρίστηκε το τοπίο της ζώνης επιρροής και της ενδοχώρας που η Αλεξάνδρεια ορίζει. Στο ίδιο κεφάλαιο, κατά την αναφορά στα ερωτηματολόγια και την πελατεία των επιχειρήσεων της Αλεξάνδρειας, έγινε λόγος για Τρεις Ομάδες οικισμών (βλ. σελ. 11-12). Οι οικισμοί της Πρώτης Ομάδας συνθέτουν τελικά την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας (βλ. σελ. 35, Χάρτη 2.2.2.1) πρόκειται για τους εξής οικισμούς: τον Σχοινά και το Νησσέλι, το Νησί, το Νεοχώρι, το Βρυσάκι, το Πλατύ, το Καμποχώρι, τον Λουτρό, την Κορυφή, το Λειανοβέργι και τον Άραχο. Το Νησσέλι και ο Σχοινάς αποτελούν τους δύο συνοικισμούς του Δήμου Αλεξάνδρειας, το Λειανοβέργι και ο Άραχος μαζί με το Πλατύ αποτελούν τον Δήμο Πλατέος, ενώ όλοι υπόλοιποι οικισμοί αποτελούν ξεχωριστές κοινότητες. Όλοι αυτοί οικισμοί, μαζί με την Αλεξάνδρεια αποτελούν ένα πληθυσμιακό σύνολο 25.000 κατοίκων³⁰.

2.4.4.1 Παρουσίαση της ενδοχώρας

Στο σημείο αυτό θα γίνει μια συνοπτική παρουσίαση των παραπάνω οικισμών, αυτών δηλαδή που αποτελούν την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας. Ως κέντρο εξυπηρέτησης, η Αλεξάνδρεια, λογικό είναι να ελκύει κάποιους κατοίκους από τα γύρω χωριά και γενικότερα να λειτουργεί πολωτικά σε μια μικροπεριοχή που βρίσκεται στην ακτίνα επιρροής της.

Πλατύ

Το Πλατύ απαντάται προς τα ανατολικά της Αλεξάνδρειας (Χάρτης 2.4.4.1), σε μια απόσταση μόλις 8 χιλιομέτρων και, όπως είναι γνωστό, αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο οικισμό στην ΠΕ.ΜΕ. Από το 1994 αποτελεί ξεχωριστό Δημό μαζί με τους οικισμούς Άραχο και Λειανοβέργι, με συνολικό πληθυσμός 4.573 κατοίκους (Πλατύ 2.506 κατ., Άραχος 415 κατ., Λειανοβέργι 1.652 κατ., στοιχεία από ΕΣΥΕ, 1991). Ο Άραχος και το Λειανοβέργι βρίσκονται πολύ κοντά στο Πλατύ, και από την Αλεξάνδρεια απέχουν 8 και 6 χιλιόμετρα

αντίστοιχα (Χάρτης 2.4.4.1). Στο Πλατύ επίσης ανήκει και ο πολύ μικρός οικισμός του Εργοταξίου του Λουδία.

Το Πλατύ, παρουσιάζει ορισμένες αναλογίες με την Αλεξάνδρεια: Έχει μια ενδογενή δυναμικότητα με την παρουσία πολλών και σημαντικών βιομηχανιών εντός των ορίων του, αποτελεί πολύ σημαντικό μεταφορικό κόμβο αφού εκεί διασταυρώνεται ο σιδηροδρομικός άξονας και η ΠΕΟ περνά από πολύ κοντά του, ενώ επίσης και η ΝΕΟ συναντάται μόλις σε απόσταση 16 χιλιομέτρων. Κάλιστα μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι και το Πλατύ, όπως και η Αλεξάνδρεια, ορίζει και εξυπηρετεί μια δική του αγροτική ενδοχώρα, ενώ επίσης παρουσιάζει και τα όποια πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα με το γεγονός της εγγύτητάς του στα πολύ σημαντικά αστικά κέντρα της περιοχής (Θεσσαλονίκη, Βέροια, Γιαννιτσά, Κατερίνη).

Με τις συνεντεύξεις και τις επιτόπιες έρευνες λήφθηκαν τα πρώτα αναγκαία στοιχεία για την δυναμικότητα του δήμου Πλατέος (διοικητική, εμπορική κλπ.) και τις σχέσεις που έχουν δημιουργηθεί με την Αλεξάνδρεια. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ένα σημαντικό τμήμα του νεαρού πληθυσμού του Πλατέος, επιλέγουν την πόλη της Αλεξάνδρειας για τη διασκέδασή τους. Κατόπιν, με τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων σχετικά με την πελατεία των εμπορικών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών, και την πολύ υψηλή βαθμολογία που έλαβε το Πλατύ (ήταν έκτο με ελάχιστη διαφορά από μερικά προηγούμενα), φάνηκε η “συμπάθεια” και οι σχέσεις που έχουν αναπτύξει οι κάτοικοί του με την Αλεξάνδρεια. Έτσι, αν και το Πλατύ παρουσιάζει έναν σχετικό δυναμισμό, παρόλα αυτά μπορεί να ειπωθεί ότι αποτελεί τμήμα της οικονομικής ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι εντός των ορίων του Πλατέος εντοπίζονται οι σημαντικότερες βιομηχανίες της ΠΕ.ΜΕ. Εκεί βρίσκεται η γαλακτοβιομηχανία της NESTLE, η βαμβακοβιομηχανία BIOBAM, η ελληνική βιομηχανία ζωοτροφών ELBIZ, το εργοστάσιο της ελληνικής βιομηχανίας ζάχαρης κ.α. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι νεαροί γεωργοί του Πλατέος,

³⁰ Η παρουσίαση και η ανάλυση των πληθυσμιακών χαρακτηριστικών θα πραγματοποιηθεί

απασχολούνται εποχιακά κατά 60% περίπου στις τοπικές αυτές βιομηχανίες³¹.

Νησί

Πρόκειται για αυτόνομη κοινότητα της περιοχής (Κοινότητα Νησίου), που βρίσκεται βορειοδυτικά της Αλεξάνδρειας, σε απόσταση μόλις 7 χιλιομέτρων και παρουσιάζει ένα πληθυσμιακό σύνολο 1.661 κατοίκων (απογραφή ΕΣΥΕ 1991). Σύμφωνα με στοιχεία που λήφθηκαν από τα γραφεία της κοινότητας, ο πληθυσμός αποτελείται, εκτός από Ντόπιους Ρουμλουκιώτες της περιοχής, και από Μικρασιάτες καθώς και από μικρές ομάδες Ποντίων και Βλάχων. Η βασική ενασχόληση των κατοίκων είναι κατά κύριο λόγο η γεωργική και μετά έρχεται η κτηνοτροφία (πρόβατα ελευθέρως βοσκής και ενσταυλισμένη βοοτροφία). Η έκταση που καταλαμβάνει η κοινότητα είναι 33.790 στρέμματα, ενώ τα κυριότερα είδη καλλιεργειών και προϊόντων είναι: τεύτλα, καλαμπόκι, καπνά, βαμβάκι, αχλάδια και μήλα και τέλος ροδάκινα. Επίσης, στην περιοχή έχουν γίνει έρευνες από το ΙΓΜΕ για την ύπαρξη θερμών νερών με θετικά αποτελέσματα³².

Το ρυμοτομικό σχέδιο του χωριού ακολουθεί ένα, σχεδόν τέλειο, Ιπποδάμειο Σύστημα, ενώ οι διοικητικές εξυπηρετήσεις, υποδομές και υπηρεσίες που διαθέτει η κοινότητα, είναι οι εξής: Το Κοινοτικό Κατάστημα που περιλαμβάνει εκτός από τα γραφεία της Κοινότητας, και Αγροτικό Ιατρείο, Αίθουσα Συνεδριάσεων - Συνελεύσεων (σημαντικής χωρητικότητας), Βιβλιοθήκη και αναγνωστήριο. Ένα εξαθέσιο Δημοτικό Σχολείο, Διθέσιο Νηπιαγωγείο, Βρεφονηπιακό Σταθμό και Παιδικές Χαρές. Αθλητικές εγκαταστάσεις με γήπεδο ποδοσφαίρου, γήπεδα μπάσκετ και ένα μικρό γυμναστήριο. Κτίριο Συνεταιρισμού με γραφειακούς χώρους, αποθήκες και Σούπερ Μάρκετ. Κοινοτική Αγορά συνολικού εμβαδού 800 τετραγωνικών μέτρων. Επίσης, διαθέτει έδρα ταξί, φαρμακείο, σούπερ μάρκετ και μανάβικο, παντοπωλεία, κρεοπωλεία και αρτοποιεία, πρατήριο υγρών καυσίμων, κουρεία και κομμωτήρια, καταστήματα ετοίμων ενδυμάτων, καφετέριες και καφενεία και

στο Τρίτο Κεφάλαιο.

³¹ Βαΐου Ν. και Χατζημιχάλης Κ., 1997.

³² Συνέντευξη με κ. Μανόλα Μιχάλη, Γραμματέα Κοινότητας Νησίου.

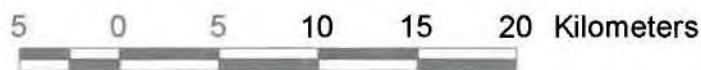
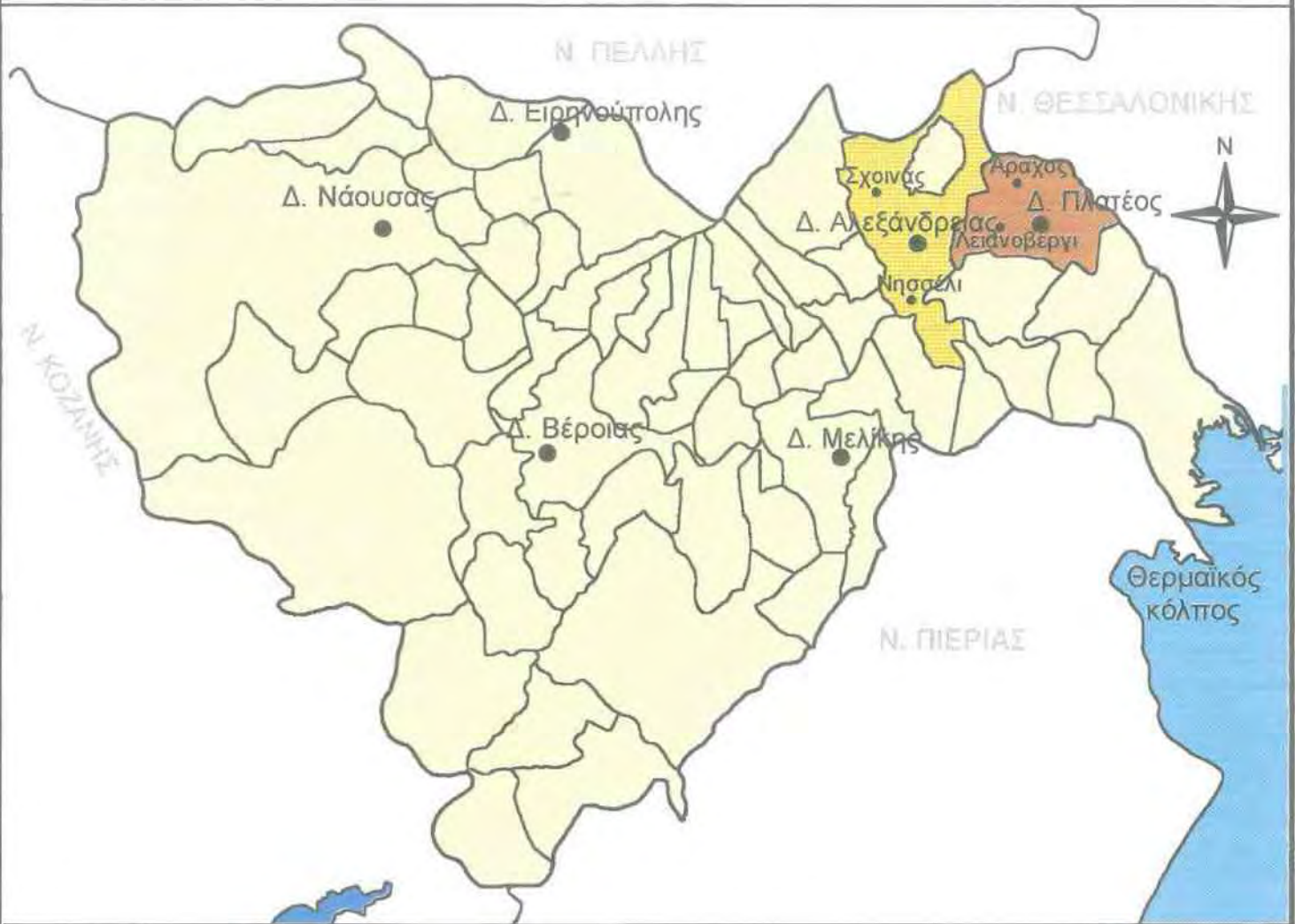
μερικά περίπτερα. Υπάρχει και δίκτυο ύδρευσης και ατομικές γεωτρήσεις, αποστραγγιστικό δίκτυο και, τέλος, μετέχει ισότητα στους Συνδέσμους Καθαριότητας και Υδρεύσεως των Δήμων και Κοινοτήτων της Περιοχής.

Στην κοινότητα επίσης απαντώνται πολύ σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα. Στα βορειοδυτικά του χωριού υπάρχει ένας μεγάλος τύμβος, η Μεγάλη Τούμπα όπως λέγεται (βλ Παράρτημα, φωτ. 3 και 4), η οποία στάθηκε ως αφορμή για να πραγματοποιηθούν ανασκαφές κατά το 1966 στην γύρω από αυτήν περιοχή. Οι εργασίες αποκάλυψαν θεμέλια αρχαίων κτιρίων, μαρμάρινα αρχιτεκτονικά τμήματα, δάπεδα με ψηφιδωτά και όστρακα μεγάλων αγγείων. Η πιο σημαντική ανακάλυψη είναι ένα οικοδόμημα διαστάσεων 15 επί 18 μέτρων, το οποίο ήταν λουτρόνας των ύστερων Ρωμαϊκών Χρόνων (3ος-4ος μ.Χ. αιώνας)³³. Το άσχημο βέβαια είναι ότι μετά από την αποκάλυψη των ευρημάτων δεν λήφθηκε κανένα μέτρο για την προστασία και προβολή τους με αποτέλεσμα να βρίσκονται ακόμα εκτεθειμένα σε φυσικούς και άλλους κινδύνους (βλ. Παράρτημα, φωτ. 5, 6 και 7).

Ένα άλλο πολύ σημαντικό μνημείο είναι και ο Παλαιός Ναός των Αγίων Αναργύρων (βλ. Παράρτημα, φωτ. 8, 9 και 10), που παρουσιάζει αξιόλογη εκκλησιαστική αρχιτεκτονική και που χρονολογείται από το 1813. Το βάρος του χρόνου έχει αφήσει έντονα τα σημάδια πάνω του και συγκεκριμένα στη στέγη του που έχει πάρει μια επικύνδυνη κλίση. Η πλήρης αναστήλωση του θα πρέπει να είναι άμεση καθώς η πιθανή κατάρρευση της στέγης θα έχει σαν αποτέλεσμα και την καταστροφή των πολύ σημαντικών κειμηλίων που βρίσκονται εντός του (λειψανοθήκες, ξύλινο τέμπλο και διάφορα ξυλόγλυπτα όπως κιονοστοιχίες, εικόνες, ο άμβωνας κλπ.).

³³ βλ. και Πανταζόπουλος Δ., 1995: 49

ΧΑΡΤΗΣ 2.4.4.1: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΟΣ

ΔΗΜΟΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξανδρείας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΓΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΈΔΡΕΣ ΔΗΜΩΝ
- ΟΙΚΙΣΜΟΙ
- Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
- Δ. ΠΛΑΤΕΟΣ
- ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ ΟΤΑ ΝΟΜΟΥ
- ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΗ
- ΘΑΛΑΣΣΑ

Βρυσάκι

Βρίσκεται δυτικά της Αλεξάνδρειας, σε απόσταση χιλιομέτρων και αποτελεί ξεχωριστή Κοινότητα, ενώ σύμφωνα με την τελευταία απογραφή της ΕΣΥΕ, έχει 700 κατοίκους. Οι μισοί κάτοικοι του χωριού είναι Ποντιακής καταγωγής και οι άλλοι μισοί ντόπιοι και Θρακιώτες. Ανάμεσά τους υπάρχουν και ορισμένες οικογένειες Σαρακατσάνων και Γραβενιωτών. Οι κυριότερες ασχολίες των κατοίκων αφορούν, φυσικά, τις δραστηριότητες στον πρωτογενή τομέα, και η συνολική έκταση της κοινότητας είναι 9.479 στρέμματα. Οι κυριότερες καλλιέργειες είναι τα τεύτλα, το καλαμπόκι και το βαμβάκι, ενώ υπάρχουν και σημαντικές εκτάσεις φρουτόδενδρων (όπως ροδακινιές, αχλαδιές, μηλιές, δαμασκηνιές, κερασιές) με σημαντική παραγωγή.

Η ρυμοτομία του χωριού είναι καλή (Ιπποδάμειο Σύστημα), ενώ οι διοικητικές εξυπηρετήσεις, οι κυριότερες υποδομές και οι υπηρεσίες που διαθέτει η κοινότητα, είναι οι εξής: Κοινοτικό Γραφείο και αίθουσα δεξιώσεων, αγροτικό ιατρείο, δημοτικό σχολείο και νηπιαγωγείο, ΤΟΕΒ, Συνεταιρισμός και δύο Αγροτικοί Σύλλογοι. Επίσης υπάρχουν παιδικές χαρές και πάρκα καθώς και ένα γήπεδο ενώ υπάρχει και δίκτυο ύδρευσης, έντεκα περίπου χιλιομέτρων. Τα κυριότερα εμπορικά καταστήματα και οι υπηρεσίες είναι: παντοπωλεία, πρατήριο άρτου, κρεοπωλείο, ταβέρνες, καφενεία και μία καφετέρια, πρατήρια βενζίνης, συνεργείο αυτοκινήτων και βουλκανιζατέρ, καταστήματα ανταλλακτικών αυτοκινήτων και βαφών.

Λουτρός

Βρίσκεται νοτιοδυτικά της Αλεξάνδρειας. Ο πληθυσμός της κοινότητας Λουτρού ανέρχεται σε 1.290 κατοίκους, ενώ η συνολική έκταση του είναι 10.680 στρέμματα. Το 95% των κατοίκων είναι ντόπιοι, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό μοιράζεται σε μικρασιάτες, θρακιώτες, βλάχους κ.α. Αν και η κύρια απασχόληση των κατοίκων είναι η γεωργία, οι περισσότεροι ασκούν παράλληλα και κάποια δευτερεύοντα επαγγέλματα (κυρίως εργάτες στις βιομηχανίες της περιοχής) προς ενίσχυση των εισοδημάτων τους.

Όσον αφορά τις υποδομές και τις διοικητικές εξυπηρετήσεις, αυτές είναι οι εξής: Καταρχήν στο Κοινοτικό Κατάστημα συστεγάζονται το κοινοτικό γραφείο, το αγροτικό ιατρείο και η αίθουσα συνεδριάσεων. Λειτουργεί δημοτικό σχολείο και νηπιαγωγείο, ενώ υπάρχει και γήπεδο μπάσκετ. Το αρνητικό είναι ότι δεν υπάρχει δίκτυο ύδρευσης, αλλά οι κάτοικοι εξυπηρετούνται από ιδιωτικές γεωτρήσεις. Επίσης, ούτε δίκτυο αποχέτευσης υπάρχει. Τέλος, το σύνολο σχεδόν του οδικού δικτύου είναι ασφαλτοστρωμένο. Παρατηρείται λοιπόν μια σχετική υστέρηση του χωριού σε ότι τουλάχιστον αφορά τις τεχνικές υποδομές.

Έξω από το χωριό, δίπλα στις όχθες του Αλιάκμονα, βρίσκεται το μοναστήρι της Αγίας Κυριακής. Ο χώρος του μοναστηρίου είναι στενά δεμένος στη μνήμη όλων των κατοίκων των γύρω χωριών λόγω του ονομαστού πανηγυριού που γινόταν, και εξακολουθεί να γίνεται ακόμη και σήμερα, κάθε καλοκαίρι³⁴.

2.4.4.2 Το Πρόγραμμα “Ιωάννης Καποδίστριας” για την περιοχή

Παρουσίαση του Ν. 2539/1997

Σε ότι αφορά τον νόμο 2539/1997 (ευρύτερα γνωστό με το όνομα “Ιωάννης Καποδίστριας”) που ψηφίστηκε σχετικά πρόσφατα από τη Βουλή των Ελλήνων, αποτελεί ουσιαστικά τη σύγχρονη προσπάθεια για άρση του φαινομένου της πολυδιάσπασης των ΟΤΑ και τη συνένωσή τους σε βιώσιμους δήμους³⁵. Πιο συγκεκριμένα, σε επίπεδο χώρας, μετά την εφαρμογή του νόμου θα προκύψουν 900 νέοι δήμοι και 133 κοινότητες, δηλαδή συνολικά 1.033 ΟΤΑ έναντι 5.775 που υπάρχουν σήμερα.

Οι έδρες και οι ονομασίες των νέων δήμων προτάθηκαν από ειδικές επιτροπές που συστάθηκαν ανά νομό ή από τις διοικούσες επιτροπές των Τοπικών Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ). Εν συνεχεία, οι προτάσεις αυτές αξιολογήθηκαν από τους περιφερειάρχες, οι οποίοι λαμβάνοντας υπόψη και τις διαμαρτυρίες που είχαν εγερθεί (άλλοτε περισσότερο και

³⁴ βλ. Γ. Μοσχόπουλος, 1989: 40.

άλλοτε λιγότερο), υπέβαλαν τις προτάσεις τους στην κυβέρνηση, η οποία και έλαβε τις τελικές αποφάσεις.

Η συγκεκριμένη νομοθετική μεταρρύθμιση ως βασικούς και άμεσα επιδιωκόμενους στόχους έχει:

- Τον εκσυγχρονισμό του διοικητικού συστήματος.
- Την δημιουργία πρωτοβάθμιων ΟΤΑ νέου τύπου σύμφωνα με τη δομή των σύγχρονων ανοικτών πόλεων.
- Την αναβάθμιση του τοπικού πολιτικού συστήματος.
- Την διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια των ΟΤΑ.
- Τον συντονισμό των τοπικών δημοσίων επενδύσεων.
- Την νομιμότητα, διαφάνεια και κοινωνικό έλεγχο της τοπικής εξουσίας.

(βλ. Σχέδιο Νόμου, *ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ*).

Η διοικητική εξουσία, στους νέους δήμους, θα ασκείται από τον δήμαρχο, το δημοτικό συμβούλιο και την δημαρχιακή επιτροπή³⁵· ο τρόπος εκλογής τους παραμένει ο ίδιος. Οι καταργηθείσες κοινότητες θα αποτελούν πλέον τα *Δημοτικά Διαμερίσματα*, με την ταυτόχρονη διατήρηση των ονομάτων τους. Στα δημοτικά διαμερίσματα με πληθυσμό κάτω των 300 κατοίκων εκλέγεται πρόεδρος και τριμελές τοπικό συμβούλιο. Ο πρόεδρος αυτός συμμετέχει με δικαίωμα ψήφου στις αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου που αναφέρονται στο οικείο δημοτικό διαμέρισμα (δημαρχιακός πάρεδρος).

Στα δημοτικά διαμερίσματα με πληθυσμό άνω των 300 κατοίκων και μέχρι τους 1.500, εκλέγεται πρόεδρος και πεντεμελές τοπικό συμβούλιο. Στα δημοτικά διαμερίσματα με πληθυσμό άνω των 1.500 κατοίκων εκλέγεται πρόεδρος και επταμελές τοπικό συμβούλιο. Οι πρόεδροι των δύο τελευταίων περιπτώσεων είναι ταυτόχρονα και δημοτικοί σύμβουλοι του νέου δήμου και, συνεπώς, έχουν το δικαίωμα εκλογής στο προεδρείο του Δημοτικού Συμβουλίου, στη θέση του αντιδημάρχου ή στην δημαρχιακή επιτροπή ως μέλη.

³⁵ Η πρώτη προσπάθεια συνενώσεων έγινε με το ΒΔ της 27ης Δεκεμβρίου του 1833, σε συνέχεια του ΒΔ της 3ης Απρίλη του ίδιου έτους, οπότε καταργήθηκαν οι κοινότητες και στη

Οι αρμοδιότητες των τοπικών συμβουλίων είναι ο προγραμματισμός και η ιεράρχηση των έργων που αναφέρονται στην περιοχή τους, η παρακολούθηση της εκτέλεσης των έργων και η εφαρμογή προγραμμάτων που αφορούν το δημοτικό διαμέρισμα καθώς και η άσκηση των ειδικών καθηκόντων για τη διαχείριση κληροδοτημάτων και άλλων περιουσιακών στοιχείων που ανήκαν στην καταργηθείσα κοινότητα. Όσον αφορά τις διοικητικές αρμοδιότητες, τα τοπικά συμβούλια μπορούν να ασκήσουν κάποιες, μόνο στην περίπτωση που το δημοτικό συμβούλιο επιθυμεί τους παραχωρήσει δικές του³⁶.

Οι Νέοι Δήμοι στην ΠΕ.ΜΕ.

Κατά τη συνέντευξη με τον κ. Ιωσηφίδη Απόστολο, επιστημονικού συνεργάτη της ΤΕΔΚ Ημαθίας, μας γνωστοποιήθηκε ότι τα κριτήρια που ίσχυσαν για την Πρόταση της Επιτροπής σε ότι αφορά την μορφή των νέων διοικητικών οντοτήτων στον Ν. Ημαθίας, είχαν να κάνουν με:

1. Τις προδιαγραφές που έθετε το Πρόγραμμα "Ι. Καποδίστριας".
2. Την εμπειρία κατά τους προηγούμενους νόμους: α) τον Ν.1416/84 των ασχεδίαστων εθελοντικών συνενώσεων και την θέσπιση των *Αναπτυξιακών Συνδέσμων*, β) τον Ν.1622/86 των σχεδιασμένων εθελοντικών συνενώσεων με τον καθορισμό των *Γεωγραφικών Περιοχών* και γ) τον Ν.2218/94 των διακοινοτικών συνεργασιών και την θεσμοθέτηση των *Συμβουλίων Περιοχής*.
3. Την απευθείας επαφή με τους τοπικούς άρχοντες των υπό συννένωση ΟΤΑ.

Η πρόταση της ΤΕΔΚ του Ν. Ημαθίας για την εφαρμογή του Ν.2539/1997 στον Ν. Ημαθίας προέβλεπε την συγκρότηση δώδεκα Νέων Δήμων στο νομό στην περίπτωση που δεν καταργηθούν οι εφαρμογές παλαιότερων μεταρρυθμίσεων ή την συγκρότηση έντεκα Νέων Δήμων στην περίπτωση που δεν θα ληφθούν υπόψη αυτές.

Θέση τους δημιουργήθηκαν 250 περίπου δήμοι.

³⁶ Βλ. και Κατσούλης Δ., 1997: 5

Έτσι, στην πρώτη περίπτωση πρότειναν τη δημιουργία των εξής δώδεκα Νέων Δήμων: Βέροιας, Περιών, Βεργίνας, Μελίκης, Αλεξάνδρειας, Πλατέος, Αντιγονιδών, “Μακροχωρίου”, Νάουσας, “Κοπανού”, Ειρηνούπολης, και “Πατρίδας”. Εναλλακτικά προτάθηκε η εξής συγκρότηση: Βέροιας, Περιών, Βεργίνας, Μελίκης, Αλεξάνδρειας, Πλατέος, Αντιγονιδών, “Μακροχωρίου”, Νάουσας, “Κοπανού” και Ειρηνούπολης. Σύμφωνα με τον κ. Ιωσηφίδη, οι διαφωνίες και αντιρρήσεις που ανέκυψαν στην Πρόταση της ΤΕΔΚ από την πλευρά των ενδιαφερομένων ΟΤΑ, δεν ήταν τελικά και τόσο έντονες.

Σε ότι αφορά τώρα την περιοχή μελέτης, η τελική απόφαση για την εφαρμογή του νέου νόμου συμπίπτει με την αντίστοιχη πρόταση της ΤΕΔΚ Ημαθίας και έχει ως εξής:

Α. Νέος Δήμος Αλεξάνδρειας: έχει ως έδρα την Αλεξάνδρεια και περιλαμβάνει έξι ΟΤΑ: έναν δήμο (τον Δ. Αλεξάνδρειας) και πέντε κοινότητες (Χάρτης 2.4.4.2.Α):

Πίνακας 2.4.4.2.Α: Ο Νέος Δ. Αλεξάνδρειας σύμφωνα με τον νόμο 2539/97

ΟΤΑ	Έκταση (στρέμμ.)	Πληθυσμός 1991
Δ. Αλεξάνδρειας	61.693	13.319
Κ. Βρυσακίου	9.479	700
Κ. Καμποχωρίου	14.732	916
Κ. Λουτρού	10.680	1.290
Κ. Νεοχωρίου	10.240	759
Κ. Νησίου	33.790	1.661
Σύνολο	140.614	18.645
% του Ν. Ημαθίας	8,26	13,32

ΠΗΓΗ: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 22/1/98

Β. Νέος Δήμος Πλατέος: έχει ως έδρα το Πλατύ και περιλαμβάνει έξι οικισμούς* ένα δήμο (τον Δ. Πλατέος) και πέντε κοινότητες (Χάρτης 2.4.4.2.Α):

Πίνακας 2.4.4.2.Β: Ο Νέος Δ. Πλατέος σύμφωνα με τον νόμο 2539/97

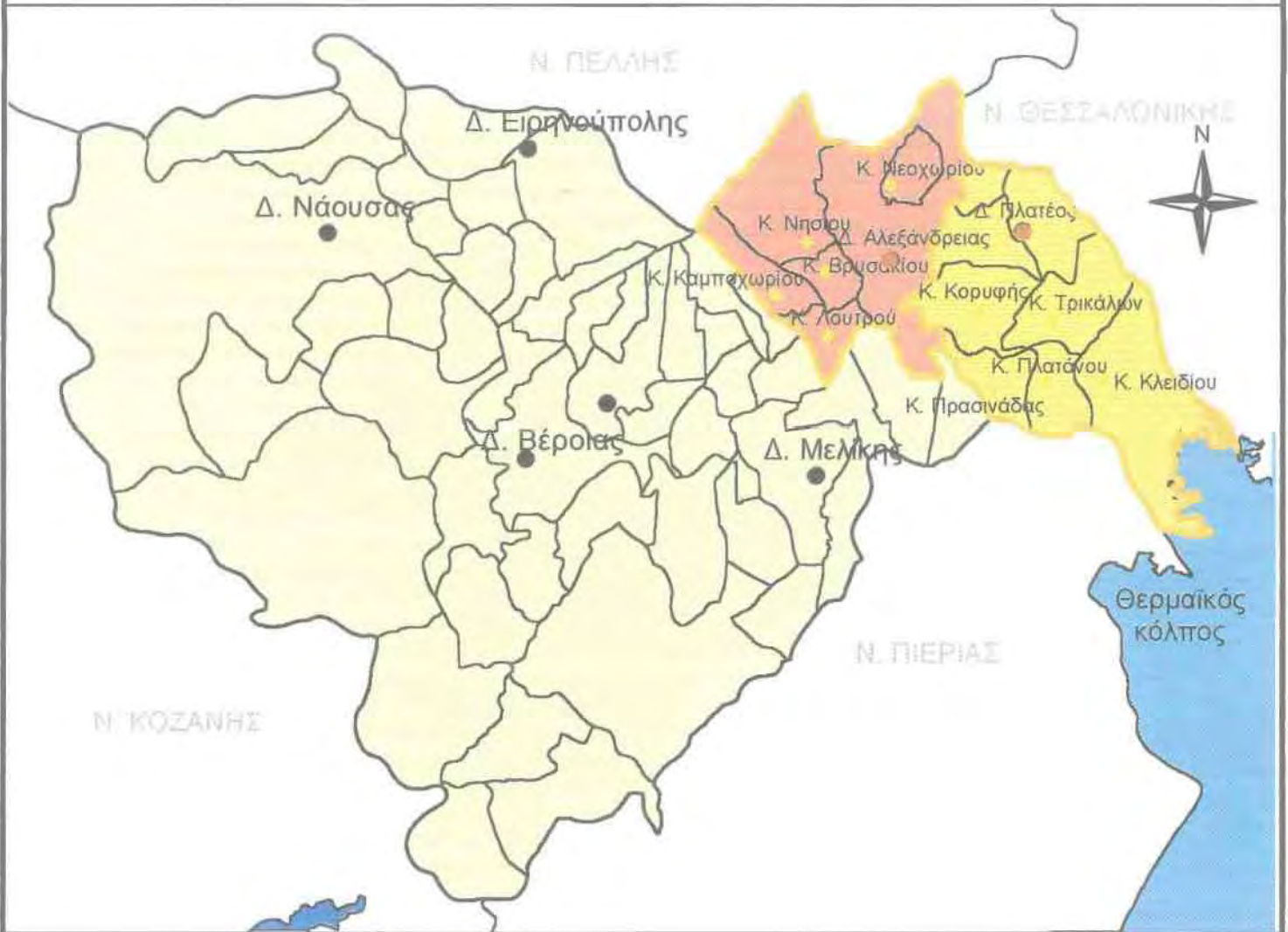
ΟΤΑ	Έκταση (στρέμμ.)	Πληθυσμός 1991
Δ. Πλατέος	42.102	4.573
Κ. Κλειδίου	60.567	1.412
Κ. Κορυφής	24.915	1.802
Κ. Πλατάνου	13.325	1.098
Κ. Πρασινάδας	14.451	694
Κ. Τρικάλων	26.025	1.725
Σύνολο	181.375	11.304
% του Ν. Ημαθίας	10,66	8,07

ΠΗΓΗ: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 22/1/98

Παρατηρείται δηλαδή ότι μετά την εφαρμογή του νόμου, ολόκληρη η περιοχή ενδιαφέροντος ουσιαστικά θα “ενωθεί” σε δύο μόλις νέες διοικητικές οντότητες, δηλ. σε δύο Νέους Δήμους: τον Δήμο Αλεξάνδρειας με ένα πληθυσμιακό σύνολο της τάξης των 20.000 κατοίκων, και τον Δήμο Πλατέος με συνολικό πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων. Όπως φαίνεται στον Χάρτη 2.4.4.2.Β, τα γεωγραφικά όρια του Νέου Δ. Αλεξάνδρειας δεν ταυτίζονται με τα αντίστοιχα της οικονομικής ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας. Παρατηρείται δηλαδή ότι τα πρώτα υπερκαλύπτονται από τα δεύτερα, στα οποία περιλαμβάνεται και ο Νέος Δ. Πλατέος.

Το ζήτημα για το ποιά θα ήταν η καλύτερη επιλογή για τους άμεσα ενδιαφερομένους ΟΤΑ, δηλ. για το ποιά θα έπρεπε να είναι η τελική μορφή των συνενώσεων, αν έπρεπε κάποιες κοινότητες να παραμείνουν αυτοτελείς, ή ακόμα (στο άλλο άκρο) το αν η συγκεκριμένη περιοχή έπρεπε να συνενωθεί σε έναν και μόνο νέο δήμο, δεν είναι του παρόντος να διερευνηθεί. Ένα τέτοιο σημαντικό ζήτημα απαιτεί ειδική διερεύνηση και μελέτη και αποτελεί - από μόνο του - ένα ειδικό θέμα Διπλωματικής Εργασίας.

ΧΑΡΤΗΣ 2.4.4.2.Α: ΟΙ ΝΕΟΙ ΔΗΜΟΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΟΣ

5 0 5 10 15 20 Kilometers

ΝΕΟΙ ΔΗΜΟΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΈΔΡΕΣ ΟΤΑ ΝΕΩΝ ΔΗΜΩΝ
- ΈΔΡΕΣ ΝΕΩΝ ΔΗΜΩΝ
- ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΝΟΜΟΥ
- ΟΡΙΑ ΝΕΩΝ ΔΗΜΩΝ
- ΟΤΑ ΝΕΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
- ΟΤΑ ΝΕΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΛΑΤΕΟΣ
- ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ ΟΤΑ ΝΟΜΟΥ
- ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΗ
- ΘΑΛΑΣΣΑ

ΧΑΡΤΗΣ 2.4.4.2.Β: ΟΙ ΝΕΟΙ ΔΗΜΟΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΖΩΝΕΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

5 0 5 10 15 20 Kilometers

ΝΕΟΙ ΔΗΜΟΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΖΩΝΕΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΓΟΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΟΡΙΑ ΝΕΩΝ ΔΗΜΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΟΣ
- Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
- ΟΤΑ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΔΟΔΩΡΑ
- ΟΤΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΖΩΝΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ
- ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ ΟΤΑ ΝΟΜΟΥ
- ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΗ
- ΘΑΛΑΣΣΑ

2.5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται στον πολύ γνωστό για τα εύφορα εδάφη του και την σημαντική βιομηχανική παραγωγή του, Ν. Ημαθίας, συγκεκριμένα στο βορειοανατολικό τμήμα του και ανήκει στον χώρο που με τη γενικότερη έννοια αποκαλείται αγροτικός. Αποτελείται από ένα κυρίαρχο οικιστικό κέντρο, την πόλη της Αλεξάνδρειας, και μια ζώνη οικισμών και ύπαιθρου χώρου που την πλαισιώνουν και που αποτελούν την ενδοχώρα της. Ανάμεσά τους υπάρχει μία αμφίδρομη σχέση: από την πλευρά της πόλης συντελείται η παροχή υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων προς την ενδοχώρα στην οποία κυριαρχούν οι αγροτικές κυρίως δραστηριότητες, και από την πλευρά της ενδοχώρας η παροχή υποστήριξης της οικονομίας και της ανάπτυξης, με την περιεκτικότερη έννοια, της πόλης (πληθυσμιακής, πολιτιστικής κ.λ.π.) και συνεπώς στην ίδια την επιβίωση και παρουσία της.

Αρχικά, η ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας, ήταν σχετικά δύσκολο να προσδιοριστεί αφού πέραν των πολύ κοντινών οικισμών που η πόλη επηρεάζει (όχι μόνο των συνοικισμών του δήμου Νησσελίου και Σχοινά, αλλά και των κοινοτήτων Νησίου, Βρυσακίου και Νεοχωρίου), υπήρχε μια σχετική αμφιβολία για το αν η παρουσία της γίνονταν αισθητή και σε πιο μακρυνούς οικισμούς. Υπήρχε η αμφιβολία που σχετιζόταν με την παρουσία και τον ρόλο του Δήμου Πλατέος στην ίδια περιοχή. Δηλαδή, μήπως ο εν λόγω δήμος, λειτουργούσε "ανταγωνιστικά" προς την Αλεξάνδρεια, περιορίζοντας την έτσι σε μια μικρότερη ακτίνα επιρροής.

Η πόλη της Αλεξάνδρειας αποτελεί πλέον ένα σύγχρονο αστικό κέντρο με πολλές διοικητικές υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις, καθώς και μια πολύ σημαντική αγορά με καταστήματα εμπορικά και παροχής υπηρεσιών. Εντάσσεται σε μια εξαιρετικά εύφορη πεδιάδα, και πλαισιώνεται από μια σειρά πολύ σημαντικών και πλούσιων αγροτικών χωριών που στήριξαν επί τόσες δεκαετίες και που εξακολουθούν να στηρίζουν την ανάπτυξή της. Βρίσκεται σε ένα πολύ σημαντικό συγκοινωνιακό και μεταφορικό σταυροδρόμι, σιδηροδρομικό και οδικό, από Βορρά σε Νότο (ΠΑΘΕ ή άξονας

Σ), και από Ανατολή σε Δύση³⁷. Σε ότι αφορά την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου στην ΠΕ.ΜΕ., πρέπει να αναφερθεί ότι, ο ρόλος της Αλεξάνδρειας είναι πολύ σημαντικός. Ορισμένες από τις διευκολύνσεις που - ως κυρίαρχο κέντρο - παρέχει, είναι για τους κατοίκους της εγροτικής ενδοχώρας, απολύτως απαραίτητες, και δίχως αυτές υπήρχε σοβαρός κίνδυνος μετανάστευσης, εγκατάλειψης και τελικά ερήμωσης της αγροτικής υπαίθρου.

Όσον αφορά τα χωριά που αποτελούν την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας, έχουν και αυτά παίξει τον ρόλο τους στην ιστορική πορεία και εξέλιξη της περιοχής τους, συμβάλλοντας στον πολιτισμό και στην οικονομική ανάπτυξη γενικότερα, προσφέροντας ανθρώπινο δυναμικό και σημαντική γεωργική παραγωγή. Στον αγροτικό αυτό χώρο υπάρχει ένας αρκετά ισχυρός πρωτογενής τομέας που παράγει ποιοτικά αγροτικά προϊόντα τα οποία είτε διατίθενται στην εσωτερική αγορά, είτε εξάγονται. Πολλά από αυτά προορίζονται για την τοπική βιομηχανία (ζάχαρη, καπνά, γάλα κ.α.) που αρχικά έκανε δειλά-δειλά την εμφάνισή της, και που σήμερα συμβάλλει στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας που παραμένει στην περιοχή. Επίσης, ο αγροτικός χώρος προσφέρει, εκτός από τα τοπικά γεωργικά προϊόντα, και το απαραίτητο εργατικό δυναμικό για την επάνδρωση των βιομηχανιών αυτών, στηρίζοντας έτσι και την ανάπτυξη της βιομηχανίας στην περιοχή.

Η ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου της ΠΕ.ΜΕ., με κριτήρια παροχής εξυπηρετήσεων και διοικητικών υπηρεσιών, δείχνει σαν κυρίαρχο κέντρο την Αλεξάνδρεια, ενώ ακολουθεί το Πλατύ σαν δευτέρου μεγέθους κέντρο - μόνο για την ΠΕ.ΜΕ. Όλα τα υπόλοιπα χωριά και οικισμοί αποτελούν τμήματα της ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας, κυρίως, ενώ μερικά από αυτά "επηρεάζονται" από την παρουσία του Πλατέος στην περιοχή. Εξάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι και το Πλατύ έχει τη δική του ενδοχώρα, τη δική του περιοχή εξυπηρέτησης η οποία όμως αποτελεί υποσύνολο της ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας. Δηλαδή, όλα τα χωριά της ΠΕ.ΜΕ. και οι οικισμοί - μαζί με το

³⁷ Η περάτωση της Εγνατίας Οδού θα προσδώσει ένα ακόμη πολύ σημαντικό πλεονέκτημα που θα φέρει την Αλεξάνδρεια στο δρόμο του πιο σπουδαίου μεταφορικού/ αναπτυξιακού άξονα των Βαλκανίων.

Πλατύ - επηρεάζονται και στρέφονται για ορισμένους τύπους δραστηριοτήτων, υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων, προς την Αλεξάνδρεια.

Όσο όμως απομακρυνόμαστε από την Αλεξάνδρεια, τόσο μειώνεται το παραπάνω φαινόμενο (αλληλ)εξάρτησης/ εξυπηρέτησης του συστήματος Αλεξάνδρειας - Χωριών. Η εγγύτητα ενός δευτέρου συνόλου χωριών και οικισμών προς άλλα, σημαντικότερα της Αλεξάνδρειας, αστικά κέντρα (Θεσσαλονίκη, Γιαννιτσά, Κατερίνη, Βέροια) συμβάλλει αρνητικά στην “προτίμηση” της από αυτά για την κάλυψη των αναγκών τους που σχετίζονται περισσότερο με τις υπηρεσίες του τριτογενή τομέα.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί και το γεγονός ότι εμφανίζονται στις ενδιάμεσες περιοχές κάποιες “γκρίζες ζώνες” στις οποίες υπάρχει μια σχετική αδιαφάνεια στο θέμα της εξυπηρέτησής τους. Συνήθως αυτές οι ζώνες δημιουργούνται στις περιοχές που εξασθενίζει η ελκτικότητα των μεγάλων αστικών κέντρων. Εκεί δημιουργούνται προϋποθέσεις ανάδειξης ορισμένων άλλων κέντρων που θα αναλαμβάνουν ένα μικρό ή λίγο μεγαλύτερο ποσοστό παροχής υπηρεσιών προς τα γειτονικά τους πιο ανίσχυρα χωριά. Συνήθως στα χωριά αυτά χωροθετούνται μερικά εμπορικά μαγαζιά, ορισμένες καφετέριες κ.λ.π.

Για παράδειγμα αναφέρεται και η περίπτωση της κοινότητας Σταυρού που βρίσκεται περίπου στο ενδιάμεσο της απόστασης Βέροιας - Αλεξάνδρειας. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα κεφαλοχώρι με πληθυσμό άνω των 1.500 κατοίκων που “κυριαρχεί” σε ένα άλλο σύνολο μικρότερων χωριών γύρω του. Το συγκεκριμένο κεφαλοχώρι διαθέτει μια μικρή αγορά που εξυπηρετεί ένα μέρος των αναγκών των κατοίκων των χωριών που το περιβάλλουν, τα οποία αποφεύγουν να ταξιδέψουν σε συχνή βάση στις πιο μακρινές πόλεις της Βέροιας και της Αλεξάνδρειας. Η κυριαρχία και η ανάπτυξη που γνώρισε η συγκεκριμένη κοινότητα δεν είναι διόλου ευκαταφρόνητη. Από το 1951 μέχρι το 1991 έχει τριπλασιάσει τον πληθυσμό του ακολουθώντας μια ποσοστιαία αύξηση για την τεσσαρακονταετία της τάξης του 75%. Αντιθέτως, οι γύρω του

κοινότητες (Π. Σκυλίτοι, Ξεχασμένη και Καβάσιλα) για το ίδιο χρονικό διάστημα, έχουν παραμείνει σχεδόν στάσιμες.

Όσον αφορά στην επικείμενη συνένωση που πρόκειται να λάβει χώρα στην περιοχή μετά την εφαρμογή του νόμου 2539/97, δεν δύναται να εκφρασθεί κάποια θετική ή αρνητική άποψη αφού για να γίνει αυτό απαιτείται η εκπόνηση ειδικής μελέτης. Μιας μελέτης τέτοιας που θα πρέπει να εξετάσει το κατά πόσο το νέο διοικητικό και χωρικό πλαίσιο που ο νόμος θεσπίζει, εντάσσεται σε συγκεκριμένο όραμα και σχέδιο για την ύπαιθρο και, σε τελική ανάλυση, στο αν θα συμβάλλει ή όχι στην αρμονική πρόοδο και την ισόρροπη ανάπτυξη της συγκεκριμένης ΠΕ.ΜΕ. Δηλαδή, να διερευνήσει το αν ευνοεί, στηρίζει και δεν εγκλωβίζει τις δυναμικές του υπό μελέτη τοπικού συστήματος.

Συνοψίζοντας τα χαρακτηριστικά της ΠΕ.ΜΕ., θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτά συνθέτουν ένα πολύ ισχυρό πλεονέκτημα: την έντονη πολιτιστική ταυτότητα που κατέχουν όλοι οι μελετώμενοι οικισμοί. Το “Ρουμλούκι” τους περικλείει σαν προστατευτική ομπρέλλα και τους προσδίδει όλες εκείνες τις κοινές καταβολές που συνθέτουν το ιδιαίτερο πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής. Η πλούσια ιστορική πορεία (Αρχαία Μακεδονία - Ρωμαϊκή Κατάκτηση - Βυζάντιο - Τουρκοκρατία - Μακεδονικός Αγώνας - Ένωση με την Ελλάδα), τα διάφορα μνημεία και αξιοθέατα που υπάρχουν (ρωμαϊκά τμήματα, εκκλησίες και μοναστήρια κ.α.), η παράδοση με το “κατσούλι”³⁸, τα διάφορα έθιμα που αναβίωσαν αλλά και αυτά που χάθηκαν (π.χ. τα Ρουγκάτσια και οι Ντουντουλίνες)³⁹ καθώς και η συνύπαρξη πολλών σύγχρονων στοιχείων (όπως το καρναβάλι, τα Ημαθιώτικα, οι διάφοροι πολιτιστικοί σύλλογοι κ.α.), όλα αυτά μαζί αποτελούν ένα σημαντικό πολιτιστικό κεφάλαιο που θα μπορούσε να αποτελέσει καταλυτικό αναπτυξιακό παράγοντα για την περιοχή.

³⁸ Ο πολύ γνωστός γυναικείος κεφαλόδεσμος που παραπέμπει στον Μέγα Αλέξανδρο και την Αρχαία Μακεδονία.

³⁹ Για τα έθιμα της περιοχής βλ. Μοσχόπουλος Γ., 1989: 22-26.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ - ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται η παρουσίαση διαφόρων δημογραφικών στοιχείων και χαρακτηριστικών που αφορούν όχι μόνο τον δήμο της Αλεξάνδρειας, αλλά και την ευρύτερη γεωγραφική περιοχή όπου αυτός ανήκει. Επίσης, πραγματοποιείται η εξέταση δεικτών που αναφέρονται στην πληθυσμιακή εξέλιξη ορισμένων χωρικών συνόλων όπως συγκεκριμένοι ΟΤΑ, σύνολα οικισμών στον νομό Ημαθίας, καθώς και σε άλλους γειτονικούς νομούς. Για λόγους μεθοδολογίας το κεφάλαιο δομήθηκε σε τρεις υποενότητες.

Στην πρώτη υποενότητα, πραγματοποιείται μια γενικότερη ανάλυση των πληθυσμιακών χαρακτηριστικών του δήμου Αλεξάνδρειας και της εγγύς της περιοχής, με τη χρήση δεικτών, όπως αυτού που εκφράζει τον Μέσο Ετήσιο Ρυθμό Μεταβολής του Πληθυσμού (ΜΕΡΜΠ). Μελετάται ο εγγράμματος πληθυσμός του πληθυσμού που διαμένει στην Αλεξάνδρεια και την γύρω περιοχή, καθώς και κάποιοι επιπλέον πληθυσμιακοί δείκτες, όπως ο δείκτης του ενεργού πληθυσμού ως προς τον συνολικό πληθυσμό, ο δείκτης εξάρτησης και ο δείκτης γήρανσης. Η ανάλυση συνεχίζεται με τη μελέτη της διαχρονικής ποσοστιαίας “συμμετοχής” του αστικού πληθυσμού του δήμου Αλεξάνδρειας σε σχέση με τα μεγάλα αστικά κέντρα του νομού.

Σε μια δεύτερη υποενότητα εξετάζεται η διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού - από το έτος 1951 έως το έτος 1991 - του Δ. Αλεξάνδρειας και της αγροτικής ενδοχώρας του, όπως αυτή ορίζεται από τις θέσεις των διαφόρων, μικρών και

μεγάλων, χωριών που συναντώνται στην περίμετρό του. Η αύξηση του πληθυσμού της Αλεξάνδρειας συγκρινόμενη με την μεταβολή του πληθυσμού στην ενδοχώρα της, μπορεί να οδηγήσει σε πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα όσον αφορά στην έλξη που ασκεί ένα μικρομεσαίο αστικό κέντρο προς την ενδοχώρα του.

Τέλος, για την εξαγωγή επιστημονικά εμπειριστατωμένων και σχετικά ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με την δυναμικότητα που παρουσιάζει ο δήμος Αλεξάνδρειας και η υπό μελέτη περιοχή κατά τις τελευταίες δεκαετίες, θεωρήθηκε αναγκαία μια γενικότερη αξιολόγηση και παρουσίαση της πληθυσμιακής εξέλιξης και άλλων μικρών και μεσαίων αστικών κέντρων γεωγραφικά διεσπαρμένων σε διάφορα μέρη της Ελλάδος.

Έτσι, αρχικά, εξετάζονται κάποια άλλα αστικά κέντρα, από όλη την Ελλάδα, που το πληθυσμιακό τους μέγεθος βρίσκεται στα επίπεδα της πόλης της Αλεξάνδρειας (από 10.000 μέχρι 15.000 κατοίκους για το έτος 1991). Στη συνέχεια πραγματοποιείται σύγκριση του δείκτη πληθυσμιακής εξέλιξης της Αλεξάνδρειας με τους αντίστοιχους δείκτες αστικών κέντρων που ανήκουν στην ευρύτερη περιοχή που υπάγεται και αυτή. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται μια ασφαλέστερη και, όσο το δυνατόν, αντικειμενικότερη αξιολόγηση της πραγματικής δυναμικότητας της Αλεξάνδρειας σε σχέση με άλλα αστικά κέντρα.

3.2 ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

3.2.1 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ

Ο Δήμος Αλεξάνδρειας που συμπεριλαμβάνει επίσης και τους συνοικισμούς Νησσέλιο και Σχοινάς έχει, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1991, συνολικό πληθυσμό 13.319 άτομα (Πίνακας 3.2.1.Α), αποτελώντας έτσι το τρίτο, σε πληθυσμιακό μέγεθος, αστικό κέντρο του νομού Ημαθίας, μετά την Βέροια και τη Νάουσα.

Πίνακας 3.2.1.Α: Αναλυτική παρουσίαση πληθυσμού Δ. Αλεξάνδρειας, 1991

Οικισμοί/ Δήμος	Πληθυσμός
Αλεξάνδρεια	12.109
Νησέλλιο	791
Σχοινιάς	419
Σύνολο Δ. Αλεξάνδρειας	13.319

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

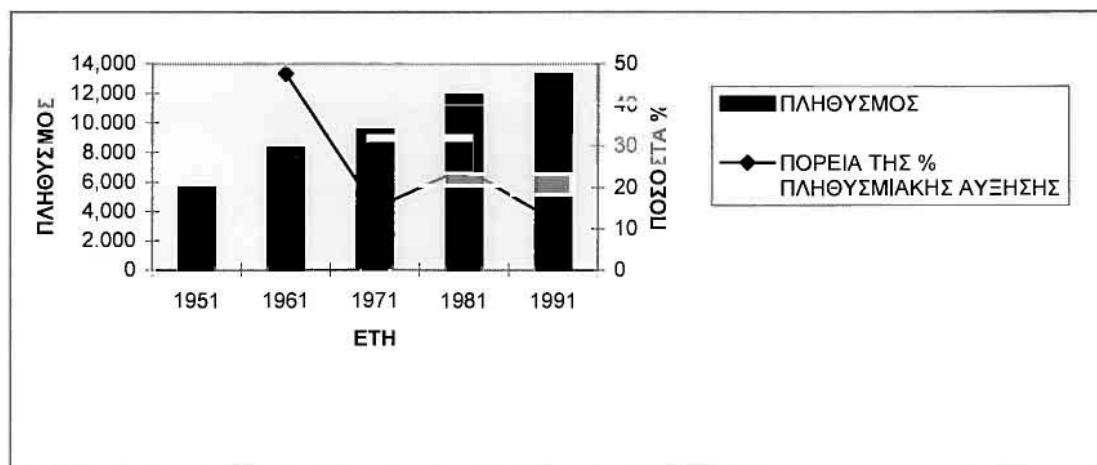
Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού που συντελέστηκε στον Δήμο Αλεξάνδρειας, ενώ στο Διάγραμμα 3.2.1.Α φαίνεται σχηματικά η πορεία του πληθυσμού, από το 1951 έως το 1991, πάντα σύμφωνα με τα στοιχεία των απογραφών της ΕΣΥΕ.

Πίνακας 3.2.1.Β: Διαχρονική εξέλιξη πληθυσμού, και ποσοστιαία αύξησης του, στο Δ. Αλεξάνδρεια

Έτη	Πληθυσμός	Πληθυσμιακή αύξηση %
1951	5.613 ⁴⁰	-
1961	8.289	47,68
1971	9.535	15,03
1981	11.889	24,69
1991	13.319	12,03

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Διάγραμμα 3.2.1.Α: Πληθυσμιακή εξέλιξη στο Δ. Αλεξάνδρεια

⁴⁰ Τη συγκεκριμένη χρονιά ο Δήμος λεγόταν Δ. Γιδά.

Παρατηρώντας το διάγραμμα, διαπιστώνεται ότι ο πληθυσμός του δήμου ακολουθεί μια σταθερή ανοδική πορεία κατά την διάρκεια της τελευταίας τεσσαρακονταετίας. Έτσι, από τα 5.613 άτομα το 1951 υπερδιπλασιάστηκε στα 13.319 το 1991. Πιο συγκεκριμένα κατά την πρώτη δεκαετία ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 47%, την δεύτερη η αύξηση μειώθηκε στο 15%, την τρίτη ανέβηκε κατά 25% και την τελευταία δεκαετία ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 12%. Μέσα σε σαράντα λοιπόν χρόνια ο πληθυσμός πραγματοποίησε μια ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 137,3%.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται διαχρονικά η πορεία του ποσοστού του πληθυσμού του Δ. Αλεξάνδρειας στο σύνολο του αστικού πληθυσμού που διαμένει στα τρία μεγαλύτερα αστικά κέντρα (της Βέροιας, της Νάουσας και της ίδιας της Αλεξάνδρειας) του νομού Ημαθίας. Η πορεία του ποσοστού αυτού, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 3.2.1.B, είναι συνεχώς ανοδική, πράγμα που σημαίνει ότι από το 1951 μέχρι το 1991 η Αλεξάνδρεια έχει αυξήσει το “ειδικό της βάρος” σαν αστικό κέντρο εντός του νομού. Πιο συγκεκριμένα, από το 13% του συνόλου του αστικού πληθυσμού του νομού Ημαθίας που κατείχε το 1951, κατέληξε στο να κατέχει περίπου το 18,5% για το 1991. Βέβαια μπορεί ο Δ. Αλεξάνδρειας να καταλαμβάνει πάντα λιγότερο από το 20% του συνολικού αστικού πληθυσμού του νομού, παρουσιάζει όμως μια μικρή αλλά σταθερή αύξηση κάθε δεκαετία.

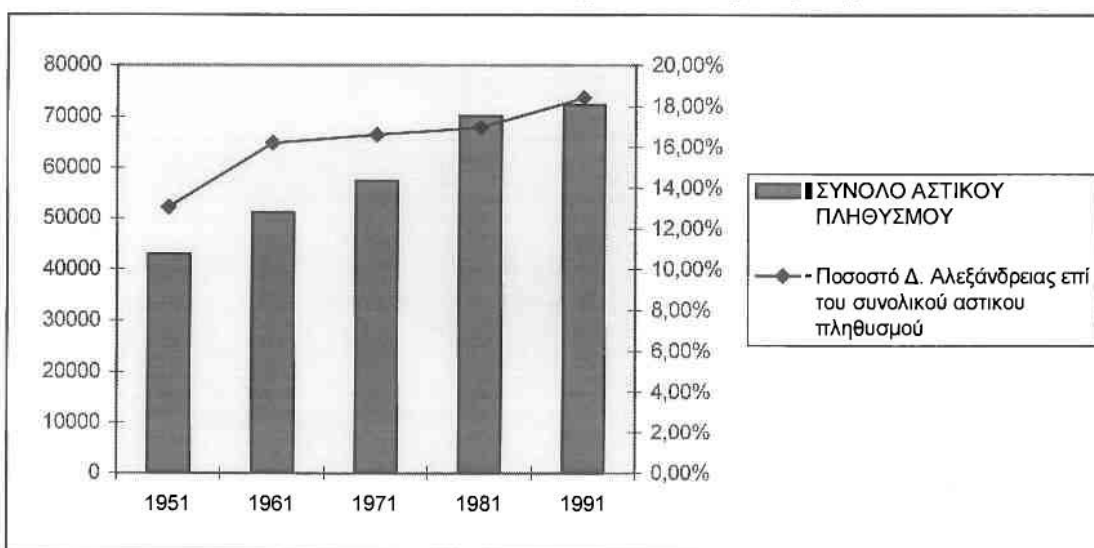
Αντίθετα, την μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση σημείωσε ο δήμος της Βέροιας αφού από το 57% του συνολικού αστικού πληθυσμού που κατείχε το 1951, έπεσε για το 1991 στο 53,5%. Όσον αφορά τον δήμο Ναούσης, αυτός παρέμεινε σχεδόν στα ίδια επίπεδα κατά την διάρκεια της εξεταζόμενης τεσσαρακονταετίας. Επίσης, πρέπει να ειπωθεί ότι ο δήμος της Βέροιας κατέχει τα μεγαλύτερα ποσοστά του αστικού πληθυσμού καθ' όλη την διάρκεια του μελετώμενου χρονικού διαστήματος, ενώ ο δήμος της Νάουσας είναι πάντα δεύτερος. Γενικά η Βέροια καταλαμβάνει πάντα ποσοστό περισσότερο από το 50% του συνολικού αστικού πληθυσμού του νομού, ενώ ο δήμος Νάουσας κυμαίνεται γύρω στο 30%.

Πίνακας 3.2.1.Γ: Διαχρονική κατανομή αστικού πληθυσμού στο νομό Ημαθίας

Έτη/Πληθυσμός	Δ. Αλεξάνδρειας		Δ. Βέροιας		Δ. Ναούσης		Σύνολο αστικού πληθυσμού
	Απόλυτα μεγεθη	% ποσοστό	Απόλυτα μεγεθη	% ποσοστό	Απόλυτα μεγεθη	% ποσοστό	
1951	5.613	13,06	24.577	57,1	12.782	29,74	42.972
1961	8.289	16,20	27.116	53	15.752	30,79	51.157
1971	9.535	16,61	30.425	53	17.443	30,38	57.403
1981	11.895	16,96	38.810	53,33	19.430	27,57	70.135
1991	13.319	18,42	38.713	53,53	20.279	28,04	72.311

ΠΗΓΗ:ΕΣΥΕ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Διάγραμμα 3.2.1.Β: Εξέλιξη του αστικού πληθυσμού του Ν. Ημαθίας και του ποσοστού του συνολικού αστικού πληθυσμού που κατέχει ο Δ. Αλεξάνδρειας

3.2.2 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΕΤΗΣΙΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

3.2.2.1 Παρουσίαση του δείκτη

Η παρουσίαση της διαχρονικής εξέλιξης του πληθυσμού σε ένα αστικό κέντρο πρέπει να συνοδεύεται και από τη χρήση δεικτών που να δείχνουν τους ρυθμούς με τους οποίους αυτή συντελείται. Ένας τέτοιος δείκτης είναι ο Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής του Πληθυσμού (ΜΕΡΜΠ). Ο ΜΕΡΜΠ δείχνει τον μέσο ρυθμό που μεταβάλλεται ο πληθυσμός ανά έτος για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα κάποιων ετών και υπολογίζεται από τον εξής τύπο:

$$P_t = P_0 * (1 + \text{ΜΕΡΜΠ})^{t-0} \Rightarrow \text{ΜΕΡΜΠ} = \sqrt[t]{P_t / P_0} - 1$$

Όπου P_t : ο πληθυσμός τη στιγμή (χρόνο) κατάληξης, t .

P_o : ο πληθυσμός τη στιγμή (χρόνο) εκκίνησης, o .

$t - o$: η διαφορά ανάμεσα στο χρόνο εκκίνησης (o) και το χρόνο κατάληξης (t).

3.2.2.1 Εφαρμογή του δείκτη στο Δ. Αλεξάνδρειας

Στην περίπτωση του Δήμου της Αλεξάνδρειας, υπολογίσθηκαν οι ΜΕΡΜΠ με βάση τον παραπάνω τύπο για τις δεκαετίες 1951-61, 1961-71, 1971-81 και 1981-91. Στον πίνακα 3.2.2.1.Α φαίνονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν.

Πίνακας 3.2.2.1: Οι ΜΕΡΜΠ του Δ. Αλεξάνδρειας, για κάθε δεκαετία

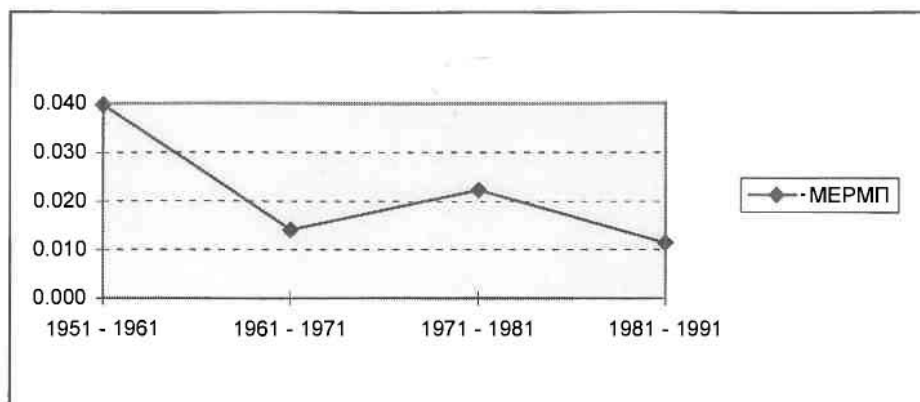
Δεκαετίες	ΜΕΡΜΠ
1951 - 1961	0,039754263
1961 - 1971	0,014102505
1971 - 1981	0,022309656
1981 - 1991	0,011422543

ΠΗΓΗ: ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΣΥΕ

Όπως φαίνεται ο μεγαλύτερος ΜΕΡΜΠ παρουσιάζεται κατά την πρώτη περίοδο 1951-61. Πράγματι, την συγκεκριμένη χρονική περίοδο οι ρυθμοί συγκέντρωσης του πληθυσμού στο δήμο ήταν εντυπωσιακοί. Εξ αιτίας του συγκεκριμένου ρυθμού ο πληθυσμός στο δήμο από τις 5.613 άτομα το 1951 αυξήθηκε σε 8.289 άτομα το 1961. Στη συνέχεια, κατά την επόμενη δεκαετία 1961-71, ο ΜΕΡΜΠ παρουσίασε σημαντική κάθοδο και ο πληθυσμός αυξήθηκε στο επίπεδο των 9.535 ατόμων⁴¹. Την επόμενη δεκαετία 1971-81 ο ΜΕΡΜΠ επανέκαμψε σε κάποιο βαθμό αυξάνοντας τον πληθυσμό στις 11.889 άτομα. Τέλος, κατά την τελευταία δεκαετία 1981-91 ο ΜΕΡΜΠ παρουσιάζει τη μικρότερη τιμή του που σημαίνει ότι ο πληθυσμός αυξήθηκε με μικρότερο ρυθμό φθάνοντας το 1991 τα 13.319 άτομα. Το διάγραμμα 3.2.2.1 που ακολουθεί δείχνει την πορεία των ΜΕΡΜΠ που παρουσιάστηκαν στο δήμο τις προαναφερθείσες δεκαετίες.

⁴¹ Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι η πτώση του ΜΕΡΜΠ οφείλεται περισσότερο στο γεγονός ότι η κοινότητα Νεοχωρίου, η οποία ανήκε στον Δήμο και το 1951 και το 1961, αυτονομήθηκε και έτσι του "αφαίρεσε" πληθυσμό της τάξης των 585 ατόμων. Παρόλα αυτά, ο Δήμος αύξησε συνολικά τον πληθυσμό του κατά 1.246 άτομα. Το πληθυσμιακό μέγεθος του Νεοχωρίου δεν

Διάγραμμα 3.2.2.1: Εξέλιξη του μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού, του Δ. Αλεξάνδρειας ανά δεκαετία

Όσον αφορά την τελευταία δεκαετία 1981-91 πρέπει να ειπωθεί ότι αυτή η μικρότερη τιμή, που παρουσιάζεται σχετικά με τις προηγούμενες δεκαετίες, δε σημαίνει κατ' ανάγκη και απώλεια κάποιων "ικανοτήτων" του δήμου προσέλκυσης ανθρώπων για εγκατάσταση σε αυτόν⁴². Η πορεία τέτοιων δεικτών συναρτάται άμεσα με πληθώρα λόγων και αιτιών που αφορούν τις μετακινήσεις και συγκεντρώσεις ατόμων ανά περιοχές. Άλλωστε, όπως θα φανεί στην συγκριτική ανάλυση που ακολουθεί, η συγκεκριμένη τιμή του δείκτη αποτελεί για την περίοδο 1981-91 μία αρκετά υψηλή τιμή τόσο στην εγγύς, όσο και σε σχέση με άλλα αστικά κέντρα παρόμοιου πληθυσμιακού μεγέθους.

3.2.3 ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΚΑΙ ΆΛΛΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

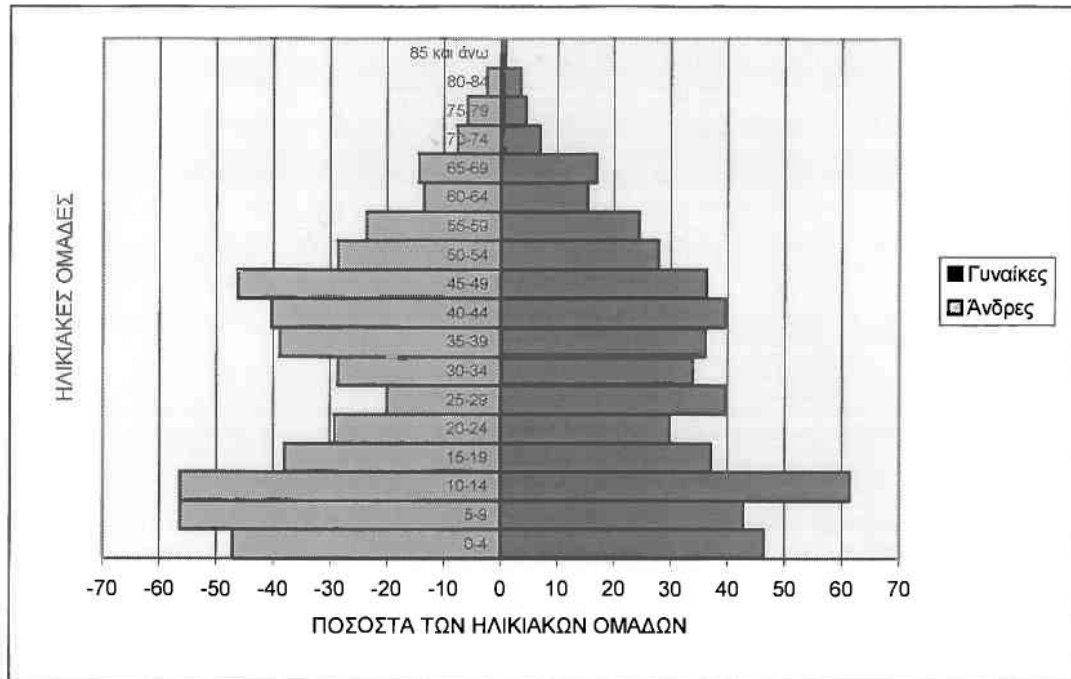
3.2.3.1 Πληθυσμιακές πυραμίδες

Με την ανάλυση των δύο πληθυσμιακών πυραμίδων του 1981 και του 1991 δύναται να εξαχθούν πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα σχετικά με την δομή και εξέλιξη συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού της Αλεξάνδρειας. Πρώτα από όλα η ανάλυση κατά φύλο δείχνει ότι στην πόλη της Αλεξάνδρειας υπερτερούν ελαφρά οι γυναίκες, κάτι που βέβαια ισχύει γενικότερα στο σύνολο του ελληνικού πληθυσμού.

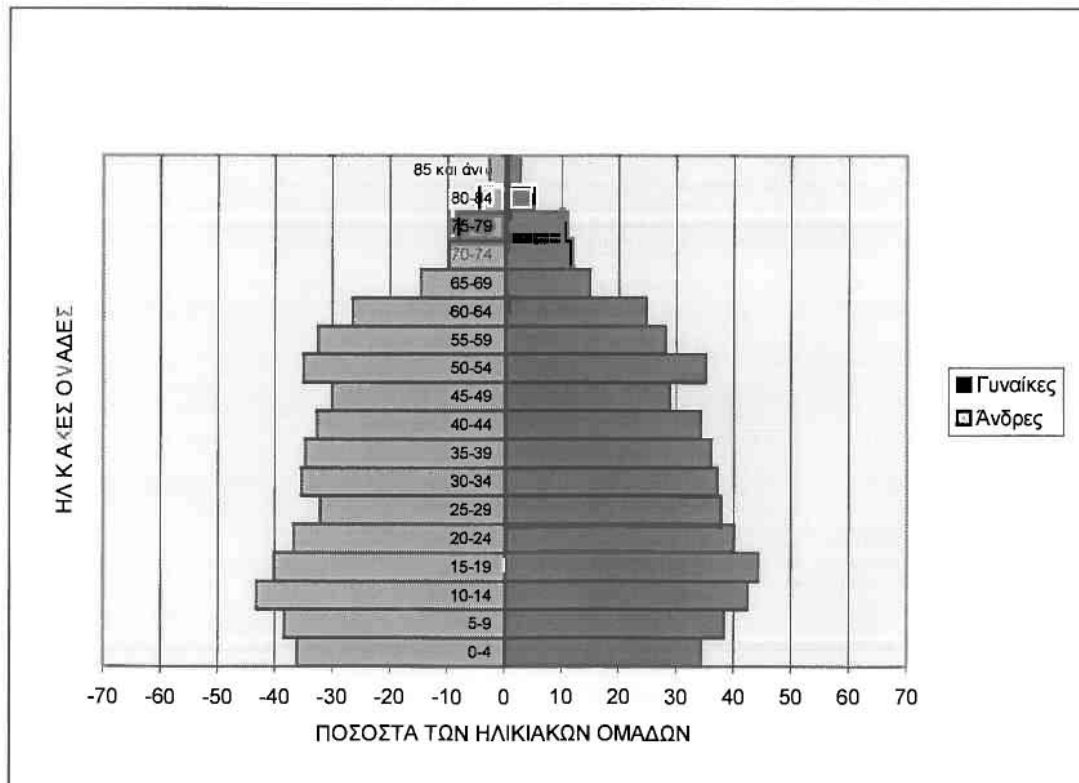
αλλοιώνει σημαντικά τη μορφή του συνολικού πληθυσμού του Δήμου, άρα δεν επηρεάζει και την διαδικασία συγκριτικής ανάλυσης.

⁴² Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι η συγκέντρωση πληθυσμού σε ένα αστικό κέντρο από άλλες περιοχές δεν θα πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό ούτε και σημαίνει απαραίτητα ότι συντελεί θετικά στην αναπτυξιακή του πορεία.

Διάγραμμα 3.2.3.1.Α: Ηλικιακή πυραμίδα του Δ. Αλεξάνδρειας το έτος 1981

Διάγραμμα 3.2.3.1.Β: Ηλικιακή πυραμίδα του Δ. Αλεξάνδρειας το έτος 1991

Κατά την παρατήρηση και σύγκριση των δύο πυραμίδων, εξάγονται τα εξής:

⇒ Οι δύο πυραμίδες διαφέρουν έντονα τόσο στη μορφή όσο και στη δομή του πληθυσμού που αντιπροσωπεύουν.

⇒ Η πληθυσμιακή πυραμίδα του 1981 είναι μια αρκετά νεανική πυραμίδα αφού είναι σημαντικά πεπλατυσμένη στις χαμηλές ηλικιακές ομάδες, οι οποίες αντιστοιχούν στις μικρές ηλικίες. Όσο όμως ανεβαίνει παρατηρείται μια στένωση αυτής κυρίως στις ηλικίες από 15-34 έτη, τα οποία είναι από τα πιο ενεργά μέλη μιας κοινωνίας και καθοριστικά σε ότι αφορά την μελλοντική οικονομική αποδοτικότητα αυτής. Τέλος, η πυραμίδα επανέρχεται σε πιο φυσιολογικά επίπεδα στις μεσαίες και υψηλές πληθυσμιακές ομάδες και ιδιαίτερα η ηλικιακή δεκαετία 40-50 παρουσιάζει μια ιδιαίτερη αύξηση. Γενικά η συγκεκριμένη πυραμίδα μπορεί να ισχυρισθεί ότι αντιπροσωπεύει ένα σχετικά ώριμο πληθυσμό, λόγω της μεγέθυνσής της λίγο πάνω από το κέντρο της.

⇒ Σε ότι αφορά την πληθυσμιακή πυραμίδα του 1991 πρέπει να ειπωθεί ότι παρουσιάζει μια πιο ομοιόμορφη κατανομή αφού προσεγγίζει την μορφή μιας ιδανικής (κανονικής) πυραμίδας, με την μόνη διαφορά ότι στενεύει στο κάτω άκρο. Αυτό σημαίνει ότι ο πληθυσμός που συνιστά τη συγκεκριμένη πυραμίδα χαρακτηρίζεται σχετικά ώριμος.

Συγκρίνοντας τις δύο πυραμίδες μεταξύ τους, μπορούν επίσης να εξαχθούν ενδιαφέροντα συμπεράσματα σχετικά με την δομή του πληθυσμού κατά την διάρκεια των δύο δεκαετιών. Η πρώτη διαπίστωση που εύκολα προκύπτει, είναι η αξιόλογη διαφορά ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες 0-4, 5-9 και 10-14, δηλαδή στις μικρότερες ηλικιακές κατηγορίες. Παρατηρείται ότι τα ποσοστά που αντιστοιχούν σε αυτές τις ηλικιακές κατηγορίες στην πυραμίδα του 1981 είναι πολύ μεγαλύτερα από αυτά της πυραμίδας του 1991 (υπάρχει διαφορά της τάξης του 10 με 15%). Αυτό σημαίνει ότι τα ποσοστά γεννήσεων μειώθηκαν πάρα πολύ την τελευταία δεκαετία.

Συμπερασματικά λοιπόν από την ανάλυση των πυραμίδων προκύπτουν δύο γενικά συμπεράσματα: (α) οι γεννήσεις έχουν μειωθεί σημαντικά κατά την

διάρκεια της τελευταίας δεκατίας, γεγονός που συνεπάγεται κάποιους πιθανούς κινδύνους όσον αφορά την διάρθρωση του πληθυσμού στην επόμενη δεκαετία, και (β) η δομή του πληθυσμού για το 1991 είναι πολύ “καλύτερη” από αυτή του 1981, τουλάχιστον στο επίπεδο των παραγωγικών ηλικιών, γεγονός που συνεπάγεται περισσότερες και ευνοϊκότερες προοπτικές για την οικονομική ανάπτυξη της πόλης.

Με βάση τα υπάρχοντα αναλυτικά στοιχεία, κατά ηλικία και φύλο, μπορούν επίσης να υπολογιστούν κάποιοι βασικοί δημογραφικοί δείκτες, οι οποίοι παρέχουν πληροφορίες για το επίπεδο της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης του πληθυσμού.

3.2.3.2 Παρουσίαση των δεικτών

Οι τέσσερις δείκτες που υπολογίζονται για το απογραφικό έτος 1991 είναι: (Α) ο δείκτης του ενεργού πληθυσμού ως προς τον συνολικό πληθυσμό, (Β) ο δείκτης εξάρτησης, (Γ) ο δείκτης γήρανσης και (Δ) η μέση ηλικία.

- * Ο Δείκτης Ενεργού Πληθυσμού ως προς τον Συνολικό Πληθυσμό.
Ο ενεργός ή αλλιώς ο παραγωγικός πληθυσμός, είναι το σύνολο του πληθυσμού που βρίσκεται σε ηλικία ικανή να απασχοληθεί σε κάποιου είδους εργασία. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται από τον εξής τύπο:
 $[P(15-64)/P]*100$.
Όπου: $P(15-64)$ = ο ενεργός πληθυσμός, και P = ο συνολικός πληθυσμός.
- * Ο Δείκτης Εξάρτησης.
Ο δείκτης αυτός δείχνει πόσοι συντηρούμενοι (δηλαδή ο πληθυσμός της νηπιακής και της τρίτης ηλικίας) αντιστοιχούν σε 100 άτομα του ενεργού πληθυσμού. Φανερώνει δηλαδή το ειδικό βάρος του ενεργού πληθυσμού σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Όσο υψηλότερη είναι η τιμή του δείκτη τόσο μεγαλύτερο είναι το βάρος που φέρνει ο ενεργός πληθυσμός και αντίστροφα. Ο συγκεκριμένος δείκτης υπολογίζεται από τον εξής τύπο:
 $[P(0-14)+ P(65+)/P(15-64)]*100$.
Όπου: $P(0-14)$ = ο πληθυσμός κάτω των 14 ετών,

$P(65+)$ = ο πληθυσμός άνω των 65 ετών,

$P(15-64)$ = ο ενεργός πληθυσμός.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, μείωση του δείκτη εξάρτησης σημαίνει ότι ο ενεργός πληθυσμός συντηρεί λιγότερους μη ικανούς για εργασία ανθρώπους και άρα έχει περισσότερες δυνατότητες για αποταμίευση. Αυτό μπορεί να συνεπάγεται και αύξηση της επενδυτικής δραστηριότητας. Επομένως, ο χαμηλός δείκτης εξάρτησης αποτελεί ικανοποιητική ένδειξη, όσον αφορά την αναπτυξιακή δυναμική ενός χωρικού συνόλου.

* Ο Δείκτης Γήρανσης.

Ο δείκτης Γήρανσης φανερώνει τη σχέση μεταξύ των δύο κατηγοριών συντηρούμενου πληθυσμού και δείχνει πόσοι συντηρούμενοι γέροντες αναλογούν σε 100 συντηρούμενους νέους. Αυτό σημαίνει ότι όσο μικρότερος είναι ο δείκτης τόσο νεαρότερος είναι ο πληθυσμός και αντίστροφα όσο ο δείκτης αυξάνει σημαίνει ότι ο πληθυσμός πιο γηρασμένος.

Υπολογίζεται από τον εξής τύπο: $[P(65+)/P(0-14)]*100$.

Όπου: $P(65+)$ = ο πληθυσμός άνω των 65 ετών, και

$P(0-14)$ = ο πληθυσμός κάτω των 14 ετών.

Οι παραπάνω δείκτες αποτελούν χρησιμότερα εργαλεία και εναύσματα για περαιτέρω ανάλυση όταν υπολογίζονται για περισσότερα από ένα αστικά κέντρα ή χωρικά σύνολα ή για χρονικές περιόδους (συγκριτική ανάλυση). Έτσι μπορεί να πραγματοποιηθεί σύγκριση μεταξύ τους και να διεξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την αναπτυξιακή δυναμική που εμπεριέχει μια περιοχή ή ένα αστικό κέντρο καθώς και για την εξελικτικής της/του πορείας μεταξύ δεδομένων χρονικών στιγμών⁴³.

3.2.3.3 Η εφαρμογή των δεικτών στο δήμο

Στη συγκεκριμένη λοιπόν περίπτωση υπολογίστηκαν οι παραπάνω δείκτες, κατά το έτος 1991, για δύο χωρικές ενότητες: τον Δήμο της Αλεξάνδρειας και

τον νομό Ημαθίας τα αποτελέσματα των οποίων αναγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.2.3.3: Διάφοροι πληθυσμιακοί δείκτες του Δ. Αλεξάνδρειας και του Ν. Ημαθίας, 1991

Δείκτες (%)	Δ. Αλεξάνδρειας	Ν. Ημαθίας
Δείκτης Ενεργού Πληθυσμού	68,25	68,21
Δείκτης Εξάρτησης	31,74	31,78
Δείκτης Γήρανσης	36,16	52,19

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΒΟΛΟΥ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Με βάση τον παραπάνω πίνακα μπορούν να εξαχθούν πολύ χρήσιμα συμπεράσματα σε ότι αφορά την κοινωνική δομή του πληθυσμού της περιοχής. Παρατηρείται ότι ο δείκτης του ενεργού πληθυσμού είναι αρκετά υψηλός, όπως άλλωστε επιβεβαιώνεται και από την ηλικιακή πυραμίδα. Αυτό σημαίνει ότι ο Δ. Αλεξάνδρειας διαθέτει αρκετό ανθρώπινο δυναμικό το οποίο μπορεί να εργαστεί αποδοτικά (βέβαια αυτό εγκυμονεί κινδύνους και για αυξημένα ποσοστά ανεργίας), γεγονός που σημαίνει ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται από μια έντονη αναπτυξιακή δυναμική.

Επίσης, αρκετά χαμηλός (της τάξης του 35%) είναι και ο δείκτης γήρανσης. Αυτό σημαίνει ότι πληθυσμός του δήμου είναι αρκετά νεανικός, κάτι που φανερώνει δυνατότητες για ταχύρυθμη και ισόροπη οικονομική ανάπτυξη, αφού οι νέοι αποτελούν τους φορείς νέων και καινοτόμων δράσεων που μπορούν να εφαρμοστούν σε μια περιοχή. Τέλος, σε ότι αφορά τον δείκτη εξάρτησης, επίσης κρίνεται αρκετά χαμηλός. Αυτό σημαίνει ότι ένα μικρό σχετικά ποσοστό της απόδοσης του ενεργού πληθυσμού χρησιμοποιείται για την συντήρηση του οικονομικά ανενεργού πληθυσμού και άρα η αποταμιευτική ικανότητα της περιοχής είναι υψηλή. Έτσι, με αυτό τον τρόπο εντείνεται η επενδυτική δραστηριότητα και άρα η οικονομική αποδοτικότητα της περιοχής.

⁴³ Στη συγκεκριμένη περίπτωση πραγματοποιείται σύγκριση των δεικτών του Δ. Αλεξάνδρειας με τους αντίστοιχους του Ν. Ημαθίας.

Συγκρίνοντας τώρα τους παραπάνω δημογραφικοκοινωνικούς δείκτες για τον Δ. Αλεξάνδρεια και τον Ν. Ημαθίας προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

A. Οι δείκτες ενεργού πληθυσμού και εξάρτησης της πόλης έχουν ελάχιστα μεγαλύτερη τιμή από τους αντίστοιχους του νομού. Έτσι, μπορεί να ειπωθεί ότι κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα. Αυτό σημαίνει ότι, όχι μόνο ο συγκεκριμένος δήμος, αλλά και ολόκληρος ο νομός διαθέτουν αρκετό ανθρώπινο δυναμικό το οποίο μπορεί να εργαστεί αποδοτικά. Συγχρόνως ένα μικρό μόνο μέρος της αποδοτικότητας του ενεργού πληθυσμού χρησιμοποιείται για την συντήρηση του οικονομικά ανενεργού πληθυσμού με αποτέλεσμα ένα σημαντικό ποσοστό του ενεργού πληθυσμού να διατίθεται κάπου πιο αποδοτικά.

B. Αρκετά μεγάλη διαφορά ανάμεσα στα δύο χωρικά σύνολα παρατηρείται στον δείκτη γήρανσης. Διαπιστώνεται ότι η Αλεξάνδρεια παρουσιάζει αρκετά μικρότερο δείκτη γήρανσης από το σύνολο του νομού. Αυτό σημαίνει ότι ο πληθυσμός του Δ. Αλεξάνδρειας είναι αρκετά πιο νεανικός, επομένως έχει σημαντικές και μεγαλύτερες δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη.

3.2.4 ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1991, στο δήμο Αλεξάνδρειας υπάρχει πολύ μεγάλο ποσοστό ατόμων που δεν έχουν τελειώσει την στοιχειώδη εκπαίδευση (41,4%). Επίσης, μόλις το 2% του πληθυσμού είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης, ενώ το 15,9% έχει τελειώσει την τρίτη τάξη σε εξατάξιο σχολείο μέσης εκπαίδευσης. Οι απόφοιτοι της στοιχειώδους εκπαίδευσης αποτελούν μόνο το 11% του πληθυσμού, ενώ ως αγράμματοι, μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση, δήλωσαν ένα ποσοστό της τάξης του 13,4%. Το άθροισμα των κατόχων μεταπτυχιακού τίτλου, μαζί με τους πτυχιούχους ανωτάτων, ανωτέρων καθώς και τους φοιτητές ανωτέρας ή ανωτάτης σχολής, είναι μόλις 5,9%. Τέλος, ένα 10,4% δεν δήλωσε το επίπεδο μορφώσεως του κάτι που οδηγεί στην υποψία επίσης χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται αναλυτικά - σε απόλυτες τιμές και ποσοστά - η κατηγοριοποίηση των επιπέδων εκπαίδευσης για τον Δ. Αλεξάνδρειας και τον Ν. Ημαθίας.

Πίνακας 3.2.4: Επίπεδα εκπαίδευσης για τον Δήμο Αλεξάνδρειας και τον νομό Ημαθίας το 1991

Επίπεδα εκπαίδευσης	Δ. Αλεξάνδρειας		Ν. Ημαθίας	
	Απόλυτες τιμές	%	Απόλυτες τιμές	%
Πτυχιούχοι με μεταπτυχιακό τίτλο	12	0,1056617	141	0,115402
Πτυχ/οι Ανωτάτων Σχολών	467	4,1120014	5.174	4,234666
Πτυχ/χοι Ανωτέρων Σχολών	158	1,3912125	1.702	1,393004
Φοιτούν σε Ανωτάτη ή Ανωτέρα Σχολή	39	0,3434005	386	0,315922
Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης	228	2,0075724	2.295	1,878345
Τελείωσαν την Γ' τάξη θτάξιου σχολ. Μ.Ε.	1.804	15,884477	17.967	14,70511
Απόφοιτοι Στοιχειώδους Εκπαίδευσης	1.250	11,006428	12.508	10,23719
Δεν τελείωσαν τη Στοιχειώδη Εκπαίδευση	4.698	41,366558	55.033	45,04182
Αγράμματοι, μη γνωρίζοντες γραφή/ανάγνωση	1.517	13,357401	16.999	13,91285
Δεν δήλωσαν	1.184	10,425288	9.977	8,165687
Σύνολο	11.357	100	122.182	100

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Είναι γνωστό ότι το μορφωτικό επίπεδο ενός πληθυσμιακού συνόλου αντανακλά, έως ένα βαθμό, και τις αναπτυξιακές δυνατότητες και προϋποθέσεις που μπορούν να υπάρξουν στον γεωγραφικό χώρο όπου δραστηροποιείται το συγκεκριμένο πληθυσμιακό σύνολο. Ένα χαμηλό μορφωτικό επίπεδο επιδρά ανασταλτικά στην ανάπτυξη, ενώ πληθυσμός με υψηλό μορφωτικό επίπεδο συνεπάγεται περισσότερες δυνατότητες για ανάπτυξη, η οποία θα στηρίζεται σε γερές βάσεις και δεν θα είναι πρόσκαιρη και παροδική.

3.3 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΗΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΤΗΣ

Οι οικισμοί που αποτελούν την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας είναι εννέα και παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.3.Α. Επίσης, στον ίδιο πίνακα αναγράφονται και οι πληθυσμοί αυτών κατά την διάρκεια της τεσσαρακονταετίας 1951-1991.

Παρατηρείται ότι τρεις από αυτούς μείωσαν τον πληθυσμό τους κατά την διάρκεια του μελετώμενου αυτού χρονικού διαστήματος, ενώ οι υπόλοιποι έξι τον αύξησαν (Πίνακας 3.3.A). Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν η Κορυφή, το Λειανοβέργι και ο Άραχος και στην δεύτερη το Βρυσάκι, το Καμποχώρι, ο Λουτρός, το Νεοχώρι, το Πλατύ και το Νησί. Βέβαια, η αύξηση αυτή του πληθυσμού τους είναι μικρή σε σχέση με την αντίστοιχη του Δ. Αλεξάνδρειας καθώς και άλλων αστικών κέντρων (Πίνακας 3.3.1.A).

Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι η Αλεξάνδρεια ως το μεγαλύτερο αστικό κέντρο της περιοχής (και άρα με περισσότερες και πιο έντονες οικονομικές δραστηριότητες), ανέκαθεν προσέλκυε πληθυσμό από τα γύρω χωριά (κυρίως νέους ανθρώπους), με αποτέλεσμα αυτά να μην μπορούν να ισχυροποιήσουν ή στην καλύτερη περίπτωση να σταθεροποιήσουν το πληθυσμιακό τους μέγεθος. Το συγκεκριμένο γεγονός αυτοεπιβεβαιώθηκε και από τα συμπεράσματα, τα οποία εξήχθησαν από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων.

Πίνακας 3.3.A: Οι οικισμοί της ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας και οι πληθυσμοί τους κατά την διάρκεια της τεσσαρακονταετίας 1951-1991

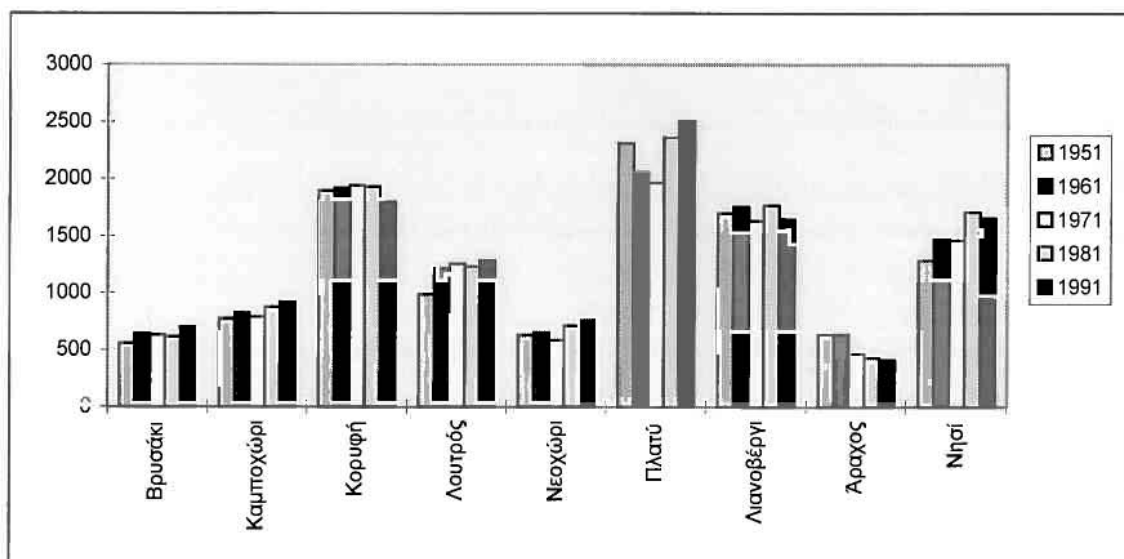
Οικισμοί	Πληθυσμός					% μεταβολή 1951-91
	1951	1961	1971	1981	1991	
Βρυσάκι	557	638	629	615	700	25,7
Καμποχώρι	772	824	791	876	916	18,6
Κορυφή	1.901	1.925	1.945	1.932	1.802	-5,2
Λουτρός	987	1.217	1.257	1.238	1.290	30,7
Νεοχώρι	632	653	585	710	759	20
Πλατύ	2.315	2.063	1.970	2.367	2.506	8,2
Λειανοβέργι	1.704	1.760	1.631	1.770	1.652	-3,05
Άραχος	634	635	467	430	415	-34,5
Νησί	1.289	1.477	1.464	1.710	1.661	28,8
Σύνολο	10.791	11.192	10.739	11.648	11.701	8,4

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Στο παρακάτω διάγραμμα (το 3.3.A), φαίνεται η πορεία της εξέλιξης των πληθυσμών για τους συγκεκριμένους οικισμούς. Παρατηρώντας το συγκεκριμένο διάγραμμα προκύπτει μια πολύ ενδιαφέρουσα διαπίστωση, ότι οι επτά από τους εννέα μελετώμενους οικισμούς υφίσταται μια μικρή κάμψη ή

στην καλύτερη περίπτωση σταθεροποίηση του πληθυσμού τους στα μέσα του μελετώμενου χρονικού διαστήματος. Αυτό σημαίνει ότι κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '60, δηλαδή από το έτος 1961 έως το επόμενο απογραφικό έτος 1971, συνέβει κάτι που επηρέασε ολόκληρη την περιοχή, έχοντας ανασταλτικές συνέπειες στην πληθυσμιακή της εξέλιξη. Το πιθανότερο γεγονός που θα μπορούσε να εξηγήσει το παραπάνω φαινόμενο είναι αυτό της εσωτερικής (προς Αλεξάνδρεια, Βέροια και Θεσσαλονίκη) και εξωτερικής μετανάστευσης (προς Γερμανία κυρίως), το οποίο βέβαια έλαβε χώρα σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια και κυρίως στην ελληνική ύπαιθρο.

Διάγραμμα 3.3.A: Συγκριτική απεικόνιση του απολύτου μεγέθους του πληθυσμού των οικισμών της ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας

Στον παρακάτω πίνακα αναγράφεται το ποσοστό του πληθυσμού που κατέχει ο Δ. Αλεξάνδρειας στο σύνολο του πληθυσμού της περιοχής της ενδοχώρας του. Παρατηρώντας τον πίνακα διαπιστώνεται σταδιακή αύξηση του συγκεκριμένου ποσοστού, γεγονός άλλωστε που αναμενόταν από την ανάλυση που έχει προηγηθεί. Έτσι, παρατηρείται ότι ενώ η Αλεξάνδρεια κατείχε το 1951 το 34% περίπου του συνολικού πληθυσμού, το 1991 το ποσοστό αυτό ανέβηκε στο 53%, αυξήθηκε δηλαδή κατά 20 σχεδόν ποσοστιαίες μονάδες (Πίνακας 3.3.B). Η κατοχή από τον Δ. Αλεξάνδρειας του περισσότερου του 50% του συνολικού πληθυσμού της περιοχής, αποδεικνύει για άλλη μια φορά την υπερισχύουσα θέση της στην περιοχή. Αυτό που στην ουσία συμβαίνει είναι ότι κατά τη τεσσαρακονταετία 1951-91, ο συνολικός

πληθυσμός των χωριών και κοινοτήτων της περιοχής της παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος (αυξήθηκε λιγότερο από 1.000 άτομα, Πίνακας 3.3.Β), ενώ αυξήθηκε κατά πολύ ο πληθυσμός του δήμου, άρα αυξήθηκε και το “ειδικό βάρος” του στην περιοχή.

Πίνακας 3.3.Β: Ποσοστό του πληθυσμού του Δ. Αλεξάνδρειας στο σύνολο της ενδοχώρας του

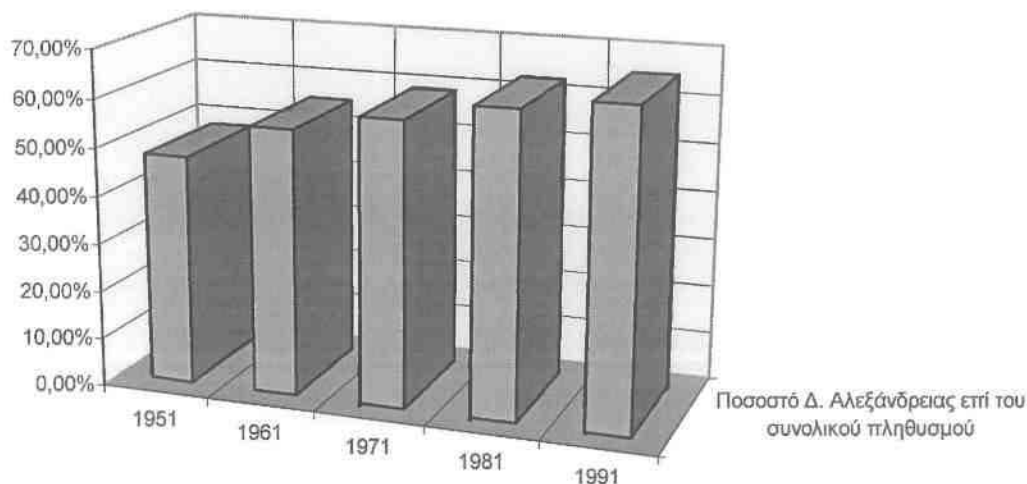
Πληθυσμός	1951	1961	1971	1981	1991
Πληθυσμός κοινοτήτων περιοχής	10.791	11.192	10.739	11.648	11.701
Πληθυσμός Δ. Αλεξάνδρειας	5.613	8.289	9.535	11.889	13.319
Συνολικός Πληθυσμός περιοχής	16.404	19.481	20.274	23.537	25.020
Ποσοστό % Δ. Αλεξάνδρειας επί του συνολικού πληθυσμού	34,2	42,5	47	50,5	53,2

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Στο παρακάτω διάγραμμα αναπαρίστανται με γραφικό τρόπο το ποσοστό του πληθυσμού που κατέχει η Αλεξάνδρεια στο συνολικό πληθυσμό της περιοχής και η σημαντική αύξηση αυτού τα τελευταία σαράντα χρόνια.

Διάγραμμα 3.3.Β: Γραφική αναπαράσταση του ποσοστού του πληθυσμού του Δ. Αλεξάνδρειας επί του συνολικού πληθυσμού της ενδοχώρας της

Ποσοστό Δ. Αλεξάνδρειας επί του συνολικού πληθυσμού

Στο σημείο αυτό θα πραγματοποιηθεί αναφορά σε μια δεύτερη σειρά οικισμών, οι οποίοι, όπως προέκυψε από την στατιστική επεξεργασία των

ερωτηματολογίων, αποτελούν μια δεύτερη ζώνη επιρροής της Αλεξάνδρειας. Η ζώνη αυτή είναι αρκετά πιο ευρύτερη από την προηγούμενη, ενώ περιλαμβάνει και δύο κοινότητες από τον νομό Πιερίας. Η δεύτερη αυτή ζώνη ορίστηκε από τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια και προέκυψε με βάση τις οικονομικές κυρίως σχέσεις της Αλεξάνδρειας με τους συγκεκριμένους οικισμούς. Σαφώς λοιπόν η ελκτικότητα της Αλεξάνδρειας σε αυτούς τους οικισμούς δεν είναι της ίδιας εντάσεως με αυτή που ασκεί στους προηγούμενους, απλά μπορεί να ειπωθεί ότι έχουν αναπτυχθεί μεταξύ τους κάποιες σχέσεις, οικονομικού κυρίως χαρακτήρα.

Στον Πίνακα 3.3.Γ στον οποίο αναγράφονται οι κοινότητες και οι πληθυσμοί τους, φαίνεται ότι αυτές σημείωσαν σαφώς μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης του πληθυσμού τους από τις αντίστοιχες της ενδοχώρας της Αλεξάνδρειας. Επίσης, από τις δέκα κοινότητες μόνο δύο, ο Κολινδρός και η Πρασινάδα, μείωσαν τον πληθυσμό τους κατά την διάρκεια της συγκεκριμένης τεσσαρακονταετίας. Αυτό σημαίνει ότι η επιρροή που ασκεί της Αλεξάνδρειας δεν πλέον τόσο μεγάλη, ώστε να προσελκύει πληθυσμό από τις συγκεκριμένες κοινότητες, ενώ θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι η ύπαρξή της επέδρασε κατά κάποιο τρόπο θετικά στην ανάπτυξή τους, με την παροχή υπηρεσιών, εμπορικών εξυπηρετήσεων και κοινωνικών υποδομών που αυτή προσέφερε.

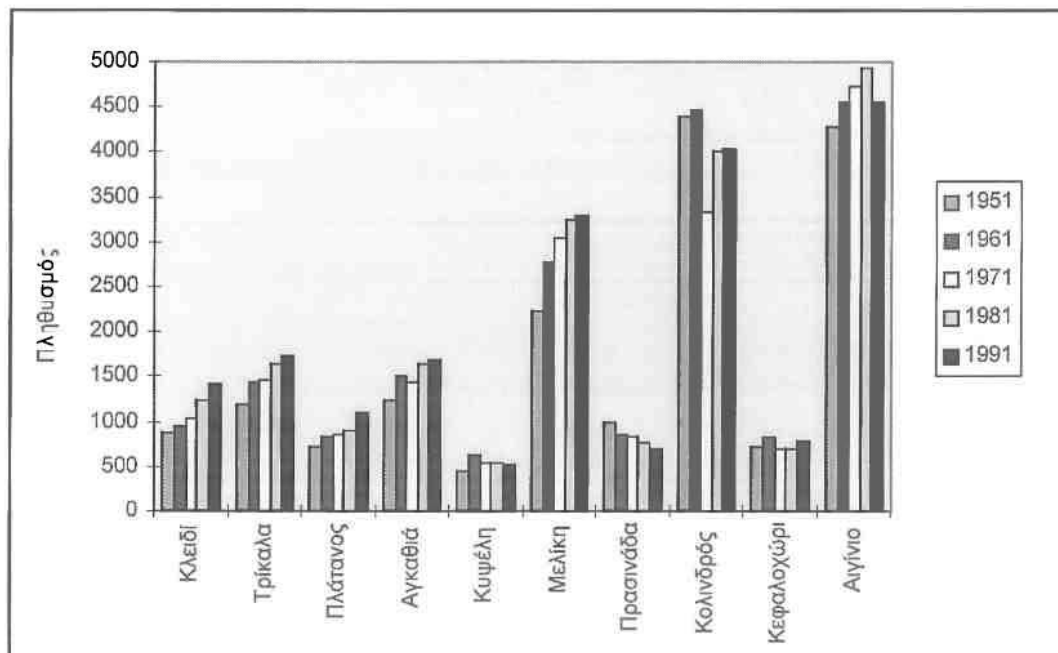
Πίνακας 3.3.Γ: Οι οικισμοί της ευρύτερης ζώνης επιρροής της Αλεξάνδρειας και οι πληθυσμοί τους κατά την διάρκεια της τεσσαρακονταετίας 1951-1991

Κοινότητες	Πληθυσμός					% μεταβολή '51-'91
	1951	1961	1971	1981	1991	
Κλειδί	879	955	1034	1244	1412	60,6
Τρίκαλα	1.204	1441	1462	1643	1725	43,3
Πλάτανος	730	823	855	910	1098	50,4
Αγκαθιά	1241	1516	1437	1645	1680	35,4
Κυψέλη	458	625	536	536	521	13,7
Μελίκη	2220	2777	3033	3245	3290	48,2
Πρασινάδα	983	862	842	768	694	-29,4
Κολινδρός (Ν. Πιερίας)	4401	4450	3324	4016	4026	-8,5
Κεφαλοχώρι	721	832	702	695	792	9,8
Αιγίνιο (Ν. Πιερίας)	4289	4560	4737	4924	4553	6,1
Σύνολο	17126	16064	17962	19626	19791	15,5

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η εξέλιξη του πληθυσμού των μελετώμενων οικισμών κατά την διάρκεια της τεσσαρακονταετίας 1951-91. Όπως προκύπτει από το διάγραμμα οι περισσότερες κοινότητες ακολουθούν μια ανοδική πληθυσμιακή εξέλιξη, ενώ μόνο τρεις από αυτές (Κυψέλη, Πρασινάδα και Κολινδρός) εμφανίζουν αυξομειώσεις του πληθυσμού τους.

Διάγραμμα 3.3.Γ: Συγκριτική απεικόνιση του απολύτου μεγέθους του πληθυσμού των οικισμών της ευρύτερης ζώνης επιρροής της Αλεξάνδρειας

3.4 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΠΑΡΟΜΟΙΟΥ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

3.4.1 ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Στο υποκεφάλαιο αυτό πραγματοποιείται η συγκριτική ανάλυση της πληθυσμιακής εξέλιξης του δήμου της Αλεξάνδρειας με την αντίστοιχη των αστικών κέντρων της Ελλάδας που το έτος 1991 είχαν συγκρίσιμο πληθυσμιακό μέγεθος - από 10.000 μέχρι 15.000 κατοίκους - με αυτό του Δήμου Αλεξάνδρειας. Αυτό γίνεται με τον υπολογισμό των ΜΕΡΜΠ κατά τη δεκαετία 1981-91, για κάθε αστικό κέντρο ξεχωριστά, και εν τέλει με τη σύγκριση αυτών αναμεταξύ τους.

Τα αστικά αυτά κέντρα που τελούν υπό την συγκεκριμένη πληθυσμιακή προϋπόθεση, χωρίς το δήμο Αλεξάνδρειας αριθμούνται στα δεκαεπτά και

είναι: Οι δήμοι Μαραθώνα, Παλλήνης, Νέας Μάκρης, Μάνδρας, Μαρκοπούλου-Μεσογαίας και Λαυρεωτικής από το νομό Αττικής, οι δήμοι Ναυπάκτου και Μεσολογγίου από το νομό Αιτωλοακαρνανίας, ο δήμος Λουτρακίου από το νομό Κορινθίας, ο δήμος της Κώ από το νομό Δωδεκανήσου, ο δήμος Ιεράπετρας από το νομό Λασιθίου, ο δήμος Ναυπλίου από το νομό Αργολίδος, ο δήμος Τυρνάβου του νομού Λαρίσης, ο δήμος Ζακύνθου του νομού Ζακύνθου, ο δήμος Φλώρινας του νομού Φλωρίνης, ο δήμος Ορεστιάδας του νομού Έβρου και επίσης της πρωτεύουσας του - κοντινού του νομού Ημαθίας - νομού Κιλκίς, τον δήμο Κιλκίς.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται τα αστικά κέντρα της Ελλάδος με τα προαναφερθέντα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά, καθώς και οι ΜΕΡΜΠ που αυτά παρουσίασαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1981-91. Η κατάταξη των αστικών κέντρων του πίνακα γίνεται με βάση το επίπεδο του ΜΕΡΜΠ του.

Πίνακας 3.4.1: Απόλυτες τιμές και ρυθμός μεταβολής πληθυσμού αστικών κέντρων χωροθετημένα ανά την Ελλάδα

Αύξων αριθμός	Αστικά κέντρα (Νομός)	Πληθυσμός 1981	Πληθυσμός 1991	ΜΕΡΜΠ 1981-91
1	Μαραθώνας (Αττικής)	4.841	12.979	0,103648
2	Παλλήνη (Αττικής)	5.475	10.908	0,071361
3	Νέα Μάκρη (Αττικής)	8.516	13.009	0,043279
4	Λουτράκι (Κορινθίας)	8.543	11.068	0,026232
5	Μάνδρα (Αττικής)	8.804	11.343	0,025663
6	Κως (Δωδεκανήσου)	11.851	14.714	0,021874
7	Ναύπακτος (Αιτωλοακαρνανίας)	9.012	10.854	0,018771
8	Ιεράπετρα (Λασιθίου)	10.744	12.519	0,015407
9	Ναύπλιο (Αργολίδος)	10.611	11.897	0,011505
10	Αλεξάνδρεια (Ημαθίας)	11.889	13.319	0,011422
11	Μαρκόπουλος-Μεσογαίας (Αττικής)	9.388	10.499	0,011247
12	Τύρναβος (Λάρισας)	11.118	12.197	0,009305
13	Μεσολόγγι (Αιτωλοακαρνανίας)	11.375	12.103	0,006222
14	Ζάκυνθος (Ζακύνθου)	9.767	10.237	0,004710
15	Κιλκίς (Κιλκίς)	12.648	13.128	0,003731

Συνέχεια Πίνακα 3.4.1

Αύξων αριθμός	Αστικά κέντρα (Νομός)	Πληθυσμός 1981	Πληθυσμός 1991	ΜΕΡΜΠ 1981-91
16	Λαυρεωτική (Αττικής)	10.124	10.293	0,001656
17	Φλώρινα (Φλωρίνης)	12.573	12.622	0,000389
18	Ορεστιάδα (Έβρου)	14.727	14.783	0,000379

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΒΟΛΟΥ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Παρατηρείται ότι οι ΜΕΡΜΠ κυμαίνονται μεταξύ των τιμών 0,218745 και 0,000379. Έτσι, σε εθνικό επίπεδο, και σε σύνολο δεκαοκτώ αστικών κέντρων, η Αλεξάνδρεια κατατάσσεται δέκατη με βάση το επίπεδο των ΜΕΡΜΠ. Αυτό σημαίνει ότι για την δεκαετία 1981-91 ο δήμος Αλεξάνδρειας είχε την δέκατη καλύτερη “επίδοση” όσον αφορά στην αύξηση του πληθυσμιακού μεγέθους που παρουσίασαν τα αστικά κέντρα με πληθυσμό από 10.000 μέχρι 15.000 κατοίκους.

Αναλυτικότερα, αξίζει να παρατηρηθεί ότι τα αστικά κέντρα που πέτυχαν ΜΕΡΜΠ υψηλότερο από του δήμου Αλεξάνδρειας, παρουσιάζουν ουσιαστικά δύο κύρια χαρακτηριστικά. Το πρώτο είναι ότι τα περισσότερα από αυτά είτε ανήκουν στην περιφέρεια Αττικής και άρα στην ακτίνα επιρροής της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών με αποτέλεσμα να επωφελούνται των πλεονεκτημάτων που αυτή προσφέρει (Δ. Μαραθώνα, Δ. Παλλήνης, Νέα Μάκρη, Μάνδρα). Οι δήμοι αυτοί αποτελούν ειδική περίπτωση για τον λόγο ότι οι τάσεις και προοπτικές ανάπτυξής τους ξεφεύγουν κατά πολύ από τις αντίστοιχες άλλων δήμων παρόμοιου μεγέθους όπως είναι και ο Δ. Αλεξάνδρειας και ίσως δεν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στην προκειμένη σύγκριση. Ακόμη όμως και να παρακαμφθούν (όλοι οι δήμοι του Ν. Αττικής και το Λουτράκι), ο Δ. Αλεξάνδρειας θα καταλαμβάνει και πάλι κάποια θέση λίγο πάνω από το μέσο και συγκεκριμένα την 5η θέση σε ένα σύνολο 11 περιπτώσεων.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι κάποια από αυτά αποτελούν κύριους τουριστικούς πόλους, επομένως εμπεριέχουν σημαντικό αναπτυξιακό παράγοντα (Κως, Δ. Ναυπάκτου, Ιεράπετρα, Ναύπλιο). Βέβαια, αρκετά από

τα παραπάνω αστικά κέντρα συνδυάζουν και τα δύο χαρακτηριστικά γνωρίσματα όπως για παράδειγμα το Λουτράκι⁴⁴.

Αυτά τα αστικά κέντρα, που παρουσιάζουν τα παραπάνω συγκριτικά πλεονεκτήματα, κατέχουν τις δέκα πρώτες θέσεις. Το αξιοσημείωτο είναι ότι η πληθυσμιακή μεγέθυνση του Δήμου της Αλεξάνδρειας είναι συγκρίσιμη με τις αντίστοιχες των παραπάνω αστικών κέντρων (όπως μπορεί να παρατηρηθεί και στον Πίνακα 3.4.1), αφού ο ΜΕΡΜΠ του υστερεί μόνο κατά 0,000083 από τον αμέσως προηγούμενο του.

Έτσι λοιπόν προκύπτει το συμπέρασμα ότι ο Δ. Αλεξάνδρειας ο οποίος παρουσιάζει έναν από τους δέκα καλύτερους ΜΕΡΑΠ και μάλιστα συγκρίσιμο πολλών ΜΕΡΜΠ αστικών κέντρων που προηγούνται, το έχει πετύχει δίχως τα πλεονεκτήματα του τουρισμού και της θετικής επιρροής της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών, αλλά σε κάποιες άλλους παράγοντες που ισχύουν ειδικά για αυτή.

3.4.2 ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο της περιοχής όπου ανήκει ο δήμος της Αλεξάνδρειας δεν απαντώνται αστικά κέντρα που για το 1991 να παρουσιάζουν πληθυσμό μεγαλύτερο από 10.000 και μικρότερο από 15.000 κατοίκους. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η πρωτεύουσα του Νομού Κιλκίς, η πόλη του Κιλκίς, με πληθυσμό 13.128 κατοίκους.

Έτσι λοιπόν, αφού αποκλείστηκε η εκδοχή προσδιορισμού συγκεκριμένης κατηγορίας αστικών κέντρων που να παρουσιάζουν πληθυσμιακά χαρακτηριστικά όπως προηγουμένως (10-15.000 κατ.), σκόπιμο θεωρήθηκε το να εξεταστούν δύο κατηγορίες αστικών κέντρων: Η πρώτη, θα περιλαμβάνει Δήμους που να έχουν πληθυσμό μικρότερο από τον αντίστοιχο

⁴⁴ Βέβαια, η αναπτυξιακή πορεία των αστικών κέντρων, όχι μόνο των μικρού μεγέθους, όπως του Δ. Αλεξάνδρειας, εξαρτάται και από πλήθος άλλων παραγόντων (όπως από κρατικές πολιτικές επενδύσεων ή κινήτρων, από διεθνείς συγκυρίες κ.λ.π.) που δεν είναι του παρόντος να τους αναλύσουμε.

της Αλεξάνδρειας, ενώ η δεύτερη κατηγορία θα περιλαμβάνει Δήμους με πληθυσμό μεγαλύτερο από αυτόν της Αλεξάνδρειας.

Για την πρώτη κατηγορία εντοπίστηκαν τα εξής αστικά κέντρα: Ο Δήμος Ειρηνούπολης με 4.153 κατοίκους (από τον Νομό Ημαθίας), ο Δήμος Αιγινίου με 4.553 κατοίκους (από τον Νομό Πιερίας), ο Δήμος Κρύας Βρύσης με 5.521 κατοίκους (από τον Νομό Πέλλης), Ο Δήμος Κουφαλίων με 7.558 κατοίκους (από τον Νομό Θεσσαλονίκης) και ο Δήμος Κιλκίς, όπως προαναφέρθηκε, με 13.128 κατοίκους (από τον Νομό Κιλκίς).

Στην δεύτερη κατηγορία εντάχθηκαν εκείνα τα αστικά κέντρα που να έχουν πληθυσμό μεγαλύτερο από αυτόν του δήμου Αλεξάνδρειας, αλλά να μην τον ξεπερνούν κατά πολύ σε δυναμικότητα και, επίσης, σε εν δυνάμει ικανότητες όσον αφορά την περαιτέρω αναπτυξιακή τους πορεία. Έτσι, αποκλείστηκαν οι πρωτεύουσες των γειτονικών νομών με πληθυσμό άνω των 50.000 κατοίκων (εξάλλου στην περιοχή έτυχε να μην υπάρχουν τέτοιου μεγέθους αστικά κέντρα, εκτός από αυτό της Θεσσαλονίκης). Έτσι, σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι δήμοι Βέροιας, Νάουσας, Γιαννιτσών και Κατερίνης.

Με την πληθυσμιακή ανάλυση των αστικών κέντρων της ευρύτερης περιοχής του Δ. Αλεξάνδρειας (αμφοτέρων κατηγοριών) θα σκιαγραφηθεί η δυναμικότητα και η αναπτυξιακή πορεία που παρουσίασαν την δεκαετία 1981-91 τα σημαντικότερα αστικά κέντρα της συγκεκριμένης γεωγραφικής ενότητας όπου ανήκει και υπό μελέτη δήμος. Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται μια κατάταξη των αστικών κέντρων με βάση τον ΜΕΡΜΠ που αυτά παρουσιάζουν ώστε να δίδεται μια πρώτη γενική εντύπωση στις τάσεις εξέλιξής τους.

3.4.2.1 Αστικά κέντρα με πληθυσμό μικρότερο του Δ. Αλεξάνδρειας

Παρατηρώντας τον παρακάτω πίνακα διαπιστώνεται ότι ο Δ. Αλεξάνδρειας παρουσιάζει τον τρίτο μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης του πληθυσμού μετά τον Δ. Ειρηνούπολης (ο οποίος παρουσιάζει τον μεγαλύτερο) και τον Δ. Σκύδρας. Όλοι οι υπόλοιποι δήμοι έχουν μικρότερους ρυθμούς μεταβολής πληθυσμού και μάλιστα ένας από αυτούς, και συγκεκριμένα το Αιγίνιο, σημείωσε μείωση

του πληθυσμού του κατά την διάρκεια της δεκαετίας 1981-1991. Διαπιστώνεται δηλαδή ότι σε σύνολο επτά αστικών κέντρων της περιοχής με παρόμοιο και μικρότερο πληθυσμιακό μέγεθος, η Αλεξάνδρεια κατέχει την τρίτη θέση σε ότι αφορά την πληθυσμιακή τους αύξηση.

Πίνακας 3.4.2.1: Αστικά κέντρα της ευρύτερης με πληθυσμό μικρότερο αυτού της Αλεξάνδρειας

Αστικά κέντρα	Πληθυσμός 1981	Πληθυσμός 1991	ΜΕΡΜΠ 1981-91
Δ. Ειρηνούπολης	1.670	4.153	0,0953
Δ. Κρύας Βρύσης	5.521	5.767	0,0043
Δ. Κουφαλίων	7.269	7.558	0,0039
Δ. Αιγινίου	4.920	4.553	-0,0077
Δ. Σκύδρας	4.319	9.253	0,079
Δ. Κιλκίς	12.648	13.128	0,0037
Δ. Αλεξάνδρειας	11.889	13.319	0,0114

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

3.4.2.2 Αστικά κέντρα με πληθυσμό μεγαλύτερο του Δ. Αλεξάνδρειας

Στο σημείο αυτό πραγματοποιείται σύγκριση του ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού του Δ. Αλεξάνδρειας με τους αντίστοιχους των τεσσάρων γειτονικών μεγάλων αστικών της ερύτερης περιοχής. Παρατηρώντας τον παρακάτω πίνακα διαπιστώνεται ότι μόνο η Κατερίνη παρουσιάζει ρυθμό αύξησης του πληθυσμού την δεκαετία 1981-91 μεγαλύτερο από αυτόν του Δ. Αλεξάνδρειας. Τα υπόλοιπα αστικά κέντρα (Βέροια, Νάουσα και Γιαννιτσά) παρουσιάζουν ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού τους αρκετά μικρότερους από αυτόν της Αλεξάνδρειας.

Η πιθανότερη αιτία που η Κατερίνη έχει αρκετά μεγάλο ρυθμό μεταβολής πληθυσμού είναι το γεγονός ότι βρίσκεται πάνω στον κεντρικό οδικό και σιδηροδρομικό άξονα της χώρας. Η σημαντικότερη πάντως διαπίστωση είναι ότι η Αλεξάνδρεια παρουσιάζει μεγαλύτερο ρυθμό από κάποια άλλα κοντινά και αρκετά μεγαλύτερα από αυτή, αστικά κέντρα, γεγονός που σημαίνει ότι διαθέτει κάποια επιπλέον συγκριτικά πλεονεκτήματα και βασικές αναπτυξιακές προοπτικές.

Πίνακας 3.4.2.2: Αστικά κέντρα της ευρύτερης με πληθυσμό μεγαλύτερο αυτού της Αλεξάνδρειας

Αστικά κέντρα	Πληθυσμός 1981	Πληθυσμός 1991	ΜΕΡΜΠ 1981-91
Δ. Βέροιας	37.996	38.713	0,00187
Δ. Νάουσας	19.430	20.279	0,00426
Δ. Γιαννιτσών	23.966	25.392	0,00579
Δ. Κατερίνης	38.404	45.281	0,0166
Δ. Αλεξάνδρειας	11.889	13.319	0,0114

ΠΗΓΗ: ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΣΥΕ

3.5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ως γνωστόν, η αναπτυξιακή δυναμική που παρουσιάζει ένα συγκεκριμένο χωρικό σύνολο (μια περιφέρεια, ένας νομός, ένα αστικό κέντρο) εκφράζεται, εν μέρει τουλάχιστον, από έναν απλό δείκτη, αυτόν της εξέλιξης των πληθυσμιακών του μεγεθών, που ουσιαστικά δείχνει και τον τρόπο της διαχρονικής αναπτυξιακής του πορείας.

Έτσι, και στην συγκεκριμένη περίπτωση το πληθυσμιακό μέγεθος χρησιμοποιείται ως ένα μέσο προσδιορισμού της αναπτυξιακής δυναμικότητας της Αλεξάνδρειας. Επίσης, χρησιμοποιείται ως μέτρο σύγκρισης αυτής με την αντίστοιχη άλλων αστικών κέντρων μικρότερου, ίσου αλλά και μεγαλύτερου πληθυσμιακού μεγέθους με αυτού της Αλεξάνδρειας.

Το βασικότερο συμπέρασμα που προέκυψε από την ανάλυση που προηγήθηκε είναι ότι η Αλεξάνδρεια αύξησε σταθερά τον πληθυσμό της καθ' όλη την διάρκεια του μελετώμενου χρονικού διαστήματος (δηλ. 1951-1991). Βέβαια, η αύξηση του πληθυσμού κατά την διάρκεια των πρώτων δεκαετιών είναι μεγαλύτερη και μετέπειτα μειώνεται, σημασία όμως έχει ότι ο δήμος ακολουθεί μια σταδιακή και συνεχή αύξηση του πληθυσμού του. Συγχρόνως, η αύξηση αυτή κρίνεται ιδιαίτερα αξιόλογη αφού συγκρινόμενη με τις αντίστοιχες άλλων παρόμοιων αστικών κέντρων, στην περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας αλλά και σε ολόκληρη τη χώρα, κρίνεται αρκετά υψηλή.

Γενικά θα μπορούσε να ισχυρισθεί κάποιος ότι ενώ ο Δ. Αλεξάνδρειας παρουσιάζει μια σταδιακή και σταθερή αύξηση του πληθυσμού του τα

τελευταία χρόνια, δεν παρουσιάζει κάποιο ιδιαίτερο συγκριτικό πλεονέκτημα, όπως παρουσιάζουν τα, συγκρίσιμου μεγέθους, αστικά κέντρα της χώρας (τουριστική δραστηριότητα ή επιρροή από το μητροπολιτικό κέντρο των Αθηνών) όπως προέκυψε από την συγκριτική ανάλυση.

Αξίζει να αναφερθεί ότι, εκτός από την πληθυσμική αύξηση (οι γεννήσεις βέβαια έχουν μειωθεί κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας), ο δήμος Αλεξάνδρειας παρουσιάζει και μια αρκετά καλή δομή του πληθυσμού του. Έχει χαμηλούς δείκτες γήρανσης και εξάρτησης και αρκετά υψηλό δείκτη του ενεργού πληθυσμού.

Σε ότι αφορά την μελέτη του αστικού πληθυσμού του νομού προέκυψε το συμπέρασμα ότι ο Δ. Αλεξάνδρειας έχει αυξήσει το “ειδικό του βάρος”, σαν αστικό κέντρο, και εντός του νομού, αφού η πορεία του ποσοστού του πληθυσμού του στο σύνολο του αστικού πληθυσμού του νομού είναι συνεχώς ανοδική τα τελευταία σαράντα χρόνια που μελετήθηκε.

Από τα παραπάνω προκύπτουν κάποιες εν δυνάμει ικανότητες και προοπτικές του δήμου για μια περαιτέρω αναπτυξιακή πορεία η οποία θα συμπαρασύρει και ολόκληρη την περιοχή σε μια ταχύρυθμη και περισσότερο ισορροπη οικονομική ανάπτυξη.

Αναζητώντας τα αίτια αυτής της πολύ σημαντικής πληθυσμιακής αύξησης που παρουσιάζει η πόλη της Αλεξάνδρειας κατά τα τελευταία 40 χρόνια (που εν προκειμένω αποτελούν και την περίοδο μελέτης) προκύπτουν οι σημαντικές δυνατότητες που παρουσιάζει η Αλεξάνδρεια, αλλά και ένα “εσωτερικό” πρόβλημα της ΠΕ.ΜΕ. Καταρχήν παρατηρείται μια γενικότερη ευρωστία όχι μόνο στην πόλη αλλά και σε όλη την περιοχή. Ο λόγος είναι η συνύπαρξη ενός πολύ ισχυρού πρωτογενή τομέα μαζί με ορισμένες πολύ σημαντικές επιχειρήσεις που ανήκουν σε κλάδους του δευτερογενή τομέα⁴⁵. Η πόλη έχει ευνοηθεί από την ισχυρή παρουσία των προηγούμενων, εν συναρτήσει με τις διάφορες διοικητικές υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις που

⁴⁵ Στο επόμενο κεφάλαιο η αναλυτική παρουσίαση των τομέων της οικονομίας.

χωροθετούνται σε αυτή και έτσι έχει ευνοηθεί στο να αναπτύξει ένα πολύ σημαντικό κέντρο εμπορίου και υπηρεσιών. Η οικονομία της Αλεξάνδρειας βέβαια, αν και ακόμα εξαρτάται από τον πρωτογενή τομέα, έχει φθάσει σε τέτοιο σημείο που με τις κατάλληλες πολιτικές και την αξιοποίηση ορισμένων πλεονεκτημάτων που η πόλη παρουσιάζει (όπως η γεωγραφική θέση, η επικείμενη ολοκλήρωση της Εγνατίας κ.λ.π.) θα μπορούσε να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο με την προσέλκυση επενδύσεων (περισσότερο ή και λιγότερο παραγωγικών). Αυτά όσον αφορά την δυναμικότητα που παρουσιάζει η Αλεξάνδρεια.

Το προαναφερόμενο “εσωτερικό” πρόβλημα της περιοχής έγκειται στο γεγονός ότι η πόλη επιδρά στην πληθυσμιακή στασιμότητα ορισμένων όμορων της χωριών, που παρατηρήθηκε, καθώς προσελκύει από αυτά ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού τους και μάλιστα αυτό που αποτελεί και τον νέο και ενεργό πληθυσμό. Αυτό οφείλεται και στις εξυπηρετήσεις που προσφέρει (π.χ. φροντιστήρια, ψυχαγωγία), των ευκαιριών απασχόλησης στον τριτογενή τομέα (η γεωργία αντιμετωπίζει προβλήματα) κ.λ.π. Βέβαια, όπως και έχει προαναφερθεί, η πόλη συμβάλλει στο να παραμείνει ο πληθυσμός εντός της περιοχής καθώς εάν δεν υπήρχε αυτή το πιο πιθανό είναι να παρουσιάζονταν φαινόμενα μετανάστευσης προς άλλα μεγαλύτερα αστικά κέντρα π.χ. στη Βέροια ή στη Θεσσαλονίκη. Έτσι, ο ρόλος που εφεξής καλείται να παίξει είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς η δυναμικότητα που αυτή παρουσιάζει, θα πρέπει να αποτελέσει αναπτυξιακή παράμετρο για ολόκληρη την περιοχή μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ - ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό πραγματοποιείται η αξιολόγηση της οικονομικής δομής του δήμου Αλεξάνδρειας και της ενδοχώρας του. Έτσι, το πεδίο ενδιαφέροντος, αποτελεί η διερεύνηση της τομεακής διάρθρωσης της παραγωγής και της απασχόλησης, με σκοπό τον εντοπισμό των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή.

Επίσης, μελετώνται τα χαρακτηριστικά του εργατικού του δυναμικού καθώς και το επίπεδο κατάρτισης και εξειδίκευσης με σκοπό να διεξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την ποιότητα και αποδοτικότητά του. Βέβαια, δεν απουσιάζει και η μελέτη του φαινομένου της ανεργίας καθώς και του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

Τέλος, πραγματοποιείται η διευκρίνιση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής καθώς και ο εντοπισμός των κλάδων στους οποίους έχει ειδικευτεί, γιατί έχει μεγάλη σημασία, όσον αφορά την παραιτέρω ανάπτυξή της, εάν παρατηρηθεί εξειδίκευση σε δυναμικούς ή σε φθίνοντες οικονομικούς κλάδους. Τέλος, εξάγονται ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με την διάρθρωση του ανθρώπινου δυναμικού και την δομή της οικονομίας της περιοχής.

4.2 ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ - ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

Εξίσου σημαντική με την δημογραφική ανάλυση του πληθυσμού είναι και αυτή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Οι προοπτικές ανάπτυξης μιας περιοχής σχετίζονται - εκτός από το μέγεθος και την δημογραφική σύνθεση του πληθυσμού - με το μέγεθος και την διάρθρωση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, την διάρθρωση της απασχόλησης και τα χαρακτηριστικά της, καθώς και την εξέλιξη της παραγωγικής της βάσης.

4.1.1 ΤΟΜΕΑΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

4.1.1.1 Για τον Δ. Αλεξάνδρειας

Σε ότι αφορά την τομεακή σύνθεση της απασχόλησης αυτή παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα και έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Παρατηρώντας τον πίνακα διαπιστώνεται ότι το 1981 οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα κατείχαν το 28% της συνολικής απασχόλησης, οι απασχολούμενοι στον δευτερογενή το 35% και αυτοί στον τριτογενή το υπόλοιπο, περίπου 34%. Αυτό σημαίνει ότι το 1981 το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολουμένων παρουσιάζεται στον δευτερογενή τομέα.

Μελετώντας όμως τα αντίστοιχα ποσοστά των απασχολουμένων για το έτος 1991, διαπιστώνεται μια σημαντική αλλαγή, αφού ο τομέας με το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολουμένων είναι τώρα ο τριτογενής. Έτσι, στον τριτογενή τομέα εργάζεται το 46% περίπου του συνόλου των απασχολουμένων, στον δευτερογενή το 30% και στον πρωτογενή το 20%. Παρατηρείται δηλαδή ότι, κατά το χρονικό διάστημα 1981-91 επήλθε μια μεταστροφή στη σύνθεση του απασχολούμενου δυναμικού του Δ. Αλεξάνδρειας με κυριότερες τάσεις: α) μια αρκετά σημαντική μείωση του ποσοστού των απασχολουμένων που κατείχε ο πρωτογενής τομέας, β) μια μικρότερη μείωση του ποσοστού των απασχολουμένων του δευτερογενή τομέα και γ) μια αξιόλογη αύξηση του αντίστοιχου ποσοστού του τριτογενή τομέα.

Πίνακας 4.1.1.Α: Τομεακή σύνθεση της απασχόλησης τα έτη 1981,1991

Έτη	Σύνολο απασχ.	Πρωτογενής τομέας		Δευτερογενής τομέας		Τριτογενής τομέας		Δεν δήλωσαν
		Απόλυτα μεγέθη	% ποσοστ ά	Απόλυτα μεγέθη	% ποσοστ ά	Απόλυτ α μεγέθη	% ποσοστ ά	
1981	3.503	990	28,26	1.233	35,19	1.191	33,99	89
1991	4.563	932	20,42	1.335	29,25	2.089	45,78	207

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Μελετώντας επιπλέον τους απόλυτους αριθμούς των απασχολουμένων στους τρεις τομείς, διαπιστώνεται ότι μόνο στον πρωτογενή τομέα μειώθηκε ο αριθμός των απασχολουμένων. Αναλυτικότερα παρατηρείται ότι:

- ο πρωτογενής τομέας υπέστη μείωση κατά 58 απασχολούμενους, μειώθηκε δηλαδή περίπου κατά 6%,
- ο δευτερογενής τομέας αυξήθηκε κατά 102 άτομα (δηλαδή περίπου κατά 8%), και
- ο τριτογενής αυξήθηκε κατά 898 άτομα, παρουσιάζοντας μια σημαντική αύξηση περίπου ίση με 12%.

Παρατηρείται δηλαδή, μια σημαντικότερη αύξηση των απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα, η οποία άλλωστε αναφέρθηκε και προηγουμένως. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην εντατικοποίηση της εμπορικής δραστηριότητας και των υπηρεσιών στην περιοχή. Γενικά οι τάσεις που παρατηρούνται, σε ότι αφορά τη μεταβολή των απασχολουμένων στους τρεις παραγωγικούς τομείς, είναι μείωση των εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα, μικρή αύξηση των εργαζομένων στον δευτερογενή και πολύ μεγάλη αύξηση των εργαζομένων στον τριτογενή.

Παρατηρώντας τον Πίνακα 4.1.1.Β διαπιστώνεται μια αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων για την δεκαετία 1981-91 ίση με 1.060 άτομα, η οποία ισοδυναμεί με 30 ποσοστιαίες μονάδες. Με τη μελέτη της κατά φύλλο σύνθεσης της απασχόλησης εντοπίζεται μια σημαντική αύξηση του αριθμού

των γυναικών, οι οποίες από 626 διπλασιάστηκαν στις 1.222, παρουσιάζοντας μια αύξηση ίση με 95%. Μια ερμηνεία αυτού του γεγονότος δίδεται παρακάτω, στην υποενότητα της ανεργίας.

Πίνακας 4.1.1.Β: Απασχολούμενοι κατά φύλλο τα έτη 1981, 1991

Έτη	Απασχολούμενοι					
	Σύνολο	Ανδρες	Γυναίκες	% μεταβολή συνόλου απασχ/νων	% μεταβολή ανδρών	% μεταβολή γυναικών
1981	3.503	2.877	626	30	16,12	95,2
1991	4.563	3.341	1.222			

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Σε ότι αφορά το ποσοστό που κατέχουν οι απασχολούμενοι στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, παρατηρείται μείωση αυτού την δεκαετία 1981-91 (βλ. Πίνακα 4.1.1.Γ). Έτσι, από το 91% του ενεργού πληθυσμού που κατείχαν οι απασχολούμενοι το 1981, το 1991 το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο 86% (υπέσκει δηλαδή μείωση ίση με 5 περίπου ποσοστιαίες μονάδες). Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι αυξήθηκε το ποσοστό των ανέργων κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα. Σε παρακάτω υποενότητα ακολουθεί η μελέτη του φαινομένου της ανεργίας.

Πίνακας 4.1.1.Γ: Απασχολούμενοι ως ποσοστό του συνολικού και του ενεργού πληθυσμού τα έτη 1981, 1991

Έτη	Συνολικός Πληθυσμός	Οικονομικώς ενεργοί	Απασχολούμενοι		
			Σύνολο	% στο συνολικό πληθυσμό	% στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό
1981	11.889	3.834	3.503	29,4	91,3
1991	13.319	5.259	4.563	34,2	86,7

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Πραγματοποιώντας μια σύγκριση της τομεακής δομής της απασχόλησης του Δ. Αλεξάνδρειας με την αντίστοιχη του Ν. Ημαθίας (Πίνακας 4.1.1.Δ) διαπιστώνεται ότι ο πρωτογενής τομέας κατέχει στον Δ. Αλεξάνδρειας ένα αρκετά πιο μικρό ποσοστό από ότι στον Ν. Ημαθίας. Ενώ δηλαδή στον Δ.

Αλεξάνδρειας παρουσιάζει ένα ποσοτό 20% περίπου, στον νομό Ημαθίας αυτό το ποσοστό αυξάνει στο 35%. Αυτό σημαίνει ότι ο νομός Ημαθίας στο σύνολο του είναι πολύ πιο εξαρτημένος από τον πρωτογενή τομέα από ότι ένας μεμονωμένος δήμος του, αυτός της Αλεξάνδρειας. Αυτή η διαφορά βέβαια είναι αναμενόμενη αφού τα αστικά κέντρα χαρακτηρίζονται από την έντονη παρουσία του τριτογενή τομέα.

Αντίστοιχα, ο δευτερογενής τομέας αποκλίνει λιγότερο στις δύο χωρικές ενότητες από ότι ο πρωτογενής. Ενώ στον Δ. Αλεξάνδρειας κατέχει το 29% της συνολικής απασχόλησης, στον Ν. Ημαθίας κατέχει το 24% (Πίνακας 4.1.1.Δ). Τα ποσοστά αυτά κρίνονται αρκετά χαμηλά και για τις δύο χωρικές ενότητες και δικαιολογούνται από την κρίση που υφίσταται ο δευτερογενής τομέας, και την γενικότερη αποβιομηχάνιση όχι μόνο στην περιοχή αλλά και στο σύνολο του Ελλαδικού χώρου. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί και το γεγονός, ότι μια σημαντική βιομηχανία της περιοχής, η ΕΒΙΚΟΝ, έχει διακόψει τη λειτουργία της⁴⁶.

Τέλος, σε ότι αφορά τον τριτογενή τομέα, αξίζει να αναφερθεί ότι ο Δ. Αλεξάνδρειας καταλαμβάνει το 46% περίπου της συνολικής απασχόλησης, ενώ το σύνολο του νομού το 37% (Πίνακας 4.1.1.Δ). Παρατηρείται και εδώ μια αρκετά μεγάλη διαφορά στις δύο χωρικές ενότητες, γεγονός που σημαίνει ότι ο Δ. Αλεξάνδρειας εξειδικεύεται στον τριτογενή τομέα, αφού εκεί απασχολείται η πλειοψηφία του εργατικού του δυναμικού, κάτι εντελώς αναμενόμενο όπως και προαναφέρθηκε.

⁴⁶ Η ΕΒΙΚΟΝ αγοράστηκε από τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Βέροιας (VENUS) και πρόκειται να επαναλειτουργήσει σύντομα.

Πίνακας 4.1.1.Δ: Σύγκριση της τομεακής σύνθεσης της απασχόλησης του Δ. Αλεξάνδρειας και του Ν. Ημαθίας το έτος 1991

Χωρική Ενότητα	Σύνολο	Πρωτογενής τομέας		Δευτερογενής τομέας		Τριτογενής τομέας	
		Απόλυτα μεγέθη	% ποσοστό	Απόλυτα μεγέθη	% ποσοστό	Απόλυτα μεγέθη	% ποσοστό
Δ. Αλεξάνδρειας	4.563	932	20,4	1.335	29,2	2.089	45,8
Ν. Ημαθίας	49.648	17.548	35,3	12.140	24,4	18.415	37,1
Σύνολο χώρας	-	-	26	-	28	-	47

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Επιχειρώντας μια σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσοστά που ισχύουν για το σύνολο της χώρας διαπιστώνεται ότι ο Δ. Αλεξάνδρειας πλησιάζει αυτά και στους τρεις παραγωγικούς τομείς, ενώ σημαντικές είναι οι αποκλίσεις που εμφανίζει ο Ν. Ημαθίας. Δηλαδή η τομεακή σύνθεση της απασχόλησης του Δ. Αλεξάνδρειας, μοιάζει με την αντίστοιχη του συνόλου της χώρας (Πίνακας 4.1.1.Δ). Συγκρινόμενα βέβαια αυτά τα μεγέθη με τα αντίστοιχα της ΕΕ προκύπτει ότι όπως και στο σύνολο της Ελλάδος, έτσι και στον Δ. Αλεξάνδρειας, παρουσιάζεται ένα αρκετά μεγαλύτερο ποσοστό στον πρωτογενή τομέα, ένα μικρότερο ποσοστό στον δευτερογενή τομέα, ενώ μόνο στον τριτογενή τομέα ο Δήμος πλησιάζει τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Τέλος, πραγματοποιώντας μια σύγκριση της μεταβολής του συνολικού αριθμού των απασχολουμένων του δήμου Αλεξάνδρειας με αυτή του νομού (Πίνακας 4.1.1.Δ), διαπιστώνονται τα εξής: Ο Δ. Αλεξάνδρειας παρουσιάζει μια αύξηση του συνολικού αριθμού των απασχολουμένων ίση με 32%, ενώ αντίστοιχα ο Ν. Ημαθίας παρουσιάζει μια πολύ μικρή αύξηση της τάξης του 6%.

Πίνακας 4.1.1.Δ: Ποσοστιαία μεταβολή των απασχολουμένων του Δ. Αλεξάνδρειας και του Ν. Ημαθίας κατά την δεκαετία 1981-91

Έτη / Χωρική ενότητα	Δ. Αλεξάνδρειας	Ν. Ημαθίας
1981	3.503	46.729
1991	4.563	49.648
απόλυτη μεταβολή	1.060	2.919
% μεταβολή	32,5	6,2

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΒΕΡΟΙΑΣ

4.1.1.2 Για την ενδοχώρα

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η μελέτη της τομεακής σύνθεσης της απασχόλησης των οικισμών που απαρτίζουν την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας. Τα ποσοστά απασχόλησης σε κάθε τομέα των εννέα οικισμών της ενδοχώρας, για το έτος 1991, παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.1.1.2. Παρατηρώντας λοιπόν τον συγκεκριμένο πίνακα διαπιστώνονται τα εξής:

A. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων, εργάζεται στον πρωτογενή τομέα. Αυτό ισχύει για τους οκτώ από τους εννέα οικισμούς. Την μοναδική εξαίρεση αποτελεί ο Δ. Πλατέος, στον οποίο ο τριτογενής υπερισχύει έναντι των άλλων παραγωγικών τομέων αν και με πολύ μικρή διαφορά. Πιο ειδικά, οι έξι οικισμοί παρουσιάζουν εξαιρετικά υψηλά ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή που κυμαίνονται από το 54% μέχρι το 67%. Πρόκειται δηλαδή για καθαρά αγροτικούς οικισμούς αφού πάνω από τους μισούς εργαζόμενους τους απασχολούνται στον αγροτικό τομέα.

B. Στο Πλατύ παρατηρείται μια ισορροπία ανάμεσα στους τρεις παραγωγικούς τομείς, αφού το σύνολο των εργαζομένων σχεδόν ισοκατανέμεται σε αυτούς. Εξακολουθεί να διατηρεί τον αγροτικό του χαρακτήρα αφού γύρω στο 30% των απασχουμένων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα. Το Πλατύ όμως, όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, λειτουργεί και ως τοπικό κέντρο εξυπηρητήσεων αφού διαθέτει έναν αρκετά σημαντικό αριθμό εμπορικών καταστημάτων και υπηρεσιών. Έτσι εξηγείται και η συγκέντρωση των εργαζομένων στον τριτογενή τομέα. Τέλος, στον Δ. Πλατέος υπάρχει μια πολύ μεγάλη συγκέντρωση βιομηχανιών στην οποία οφείλεται και το μέγεθος του ποσοστού απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα, όχι μόνο για το Πλατύ αλλά και για τους συνοικισμούς του Λειανοβέργι και Άραχο.

Πίνακας 4.1.1.2: Τομεακή σύνθεση της απασχόλησης των οικισμών της ενδοχώρας το έτος 1991

Οικισμοί	Σύνολο απασχ.	Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής τομέας	Τριτογενής τομέας
Άραχος	116	37,93%	29,31%	26,72%
Βρυσάκι	243	53,49%	14,4%	30,04%
Καμποχώρι	304	59,86%	16,11%	20,39%
Κορυφή	756	66,66%	12,56%	19,04%
Λειανοβέργι	543	39,96%	36,64%	20,62%
Λουτρός	463	56,58%	20,73%	19,22%
Νεοχώρι	305	59,67%	20,32%	18,03%
Νησί	621	57,8%	20,61%	21,09%
Πλατύ	822	28,71%	32,23%	33,21%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

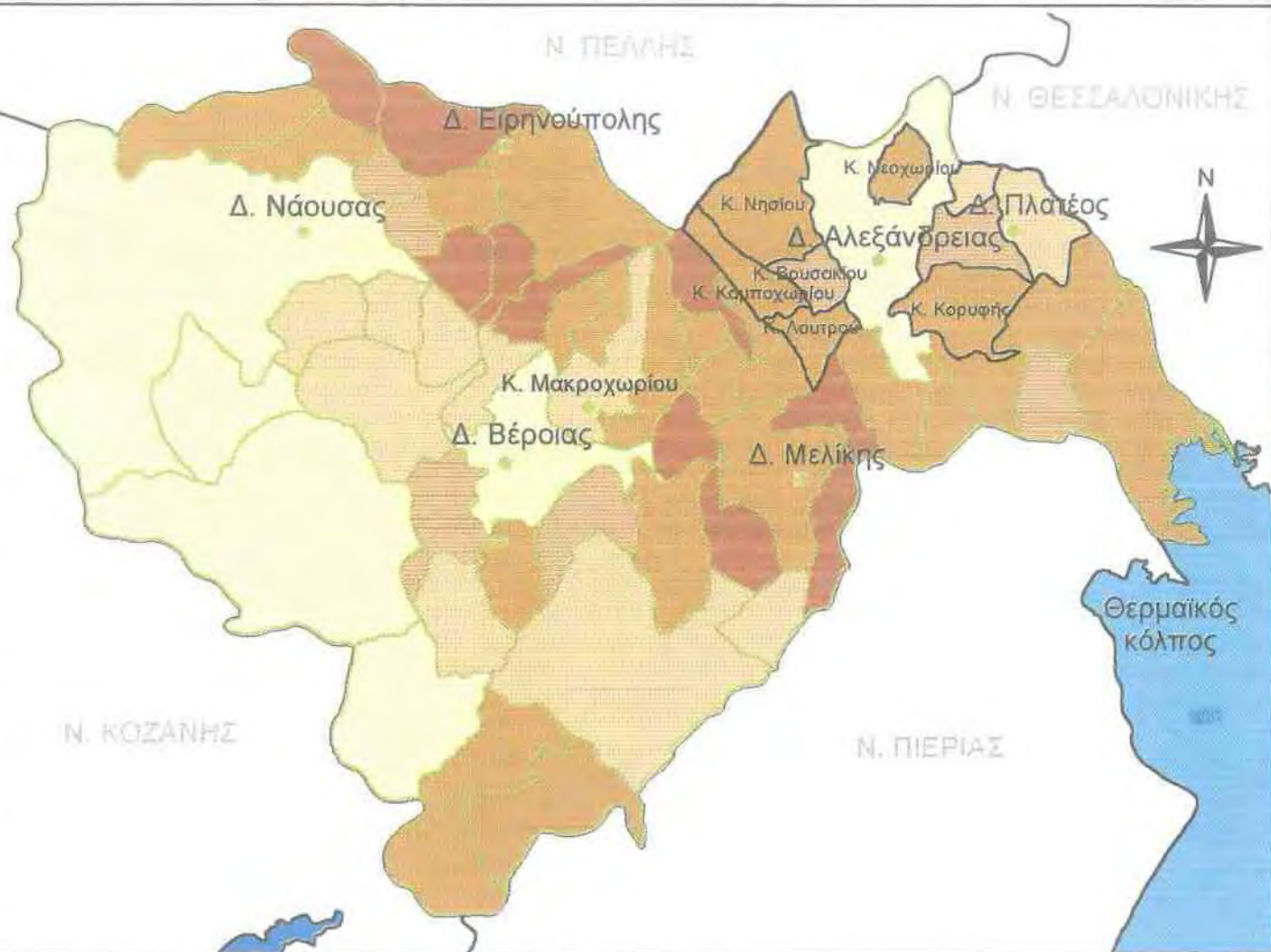
Από τα παραπάνω φαίνεται ότι η ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας χαρακτηρίζεται από μεγάλα ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, δηλ. πρόκειται ουσιαστικά για αγροτική ενδοχώρα. Εξάιρεση αποτελεί το ανατολικό τμήμα της ενδοχώρας στο οποίο υπάρχει και μια έντονη παρουσία του δευτερογενή τομέα. Αυτά φαίνονται και από τους χάρτες που απεικονίζουν την ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης σε κάθε ΟΤΑ του νομού Ημαθίας.

Ειδικότερα, παρατηρώντας τον Χάρτη 4.1.1.2.Α διαπιστώνεται ότι οι ΟΤΑ που αποτελούν την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας παρουσιάζουν από τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα (εκτός από το Πλατύ). Από τον Χάρτη 4.1.1.2.Α γίνεται επίσης προφανές ότι ολόκληρη η ανατολική περιοχή του Ν. Ημαθίας χαρακτηρίζεται από μεγάλα ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, εκτός από τον Δ. Αλεξάνδρειας.

Ο Χάρτης 4.1.1.2.Β δείχνει ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται από μέτρια ποσοστά απασχολουμένων στον δευτερογενή τομέα, με μόνη εξαίρεση τον Δ. Πλατέος στον οποίο χωροθετείται και ο μεγαλύτερος αριθμός των βιομηχανιών της περιοχής. Σε επίπεδο νομού, τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης παρουσιάζονται στο δυτικό και νοτιοανατολικό τμήμα του.

Τέλος σε ότι αφορά τον τριτογενή τομέα, ο Χάρτης 4.1.1.2.Γ δείχνει ότι η Αλεξάνδρεια ανήκει στην κατηγορία των ΟΤΑ με τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχολουμένων σε αυτόν, όχι μόνο για την ΠΕ.ΜΕ. αλλά και για ολόκληρο τον νομό. Οι ΟΤΑ της ενδοχώρας της χαρακτηρίζονται από μικρά σχετικά ποσοστά απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα, ενώ χαρακτηριστικό είναι ότι μόνο στο δυτικό και νοτιοδυτικό τμήμα του νομού - εκεί που εντοπίζεται και η μεγαλύτερη τουριστική κίνηση - σημειώνονται τα πιο σημαντικά ποσοστά απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα.

ΧΑΡΤΗΣ 4.1.1.2.Α: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1991

5 0 5 10 15 20 Kilometers

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

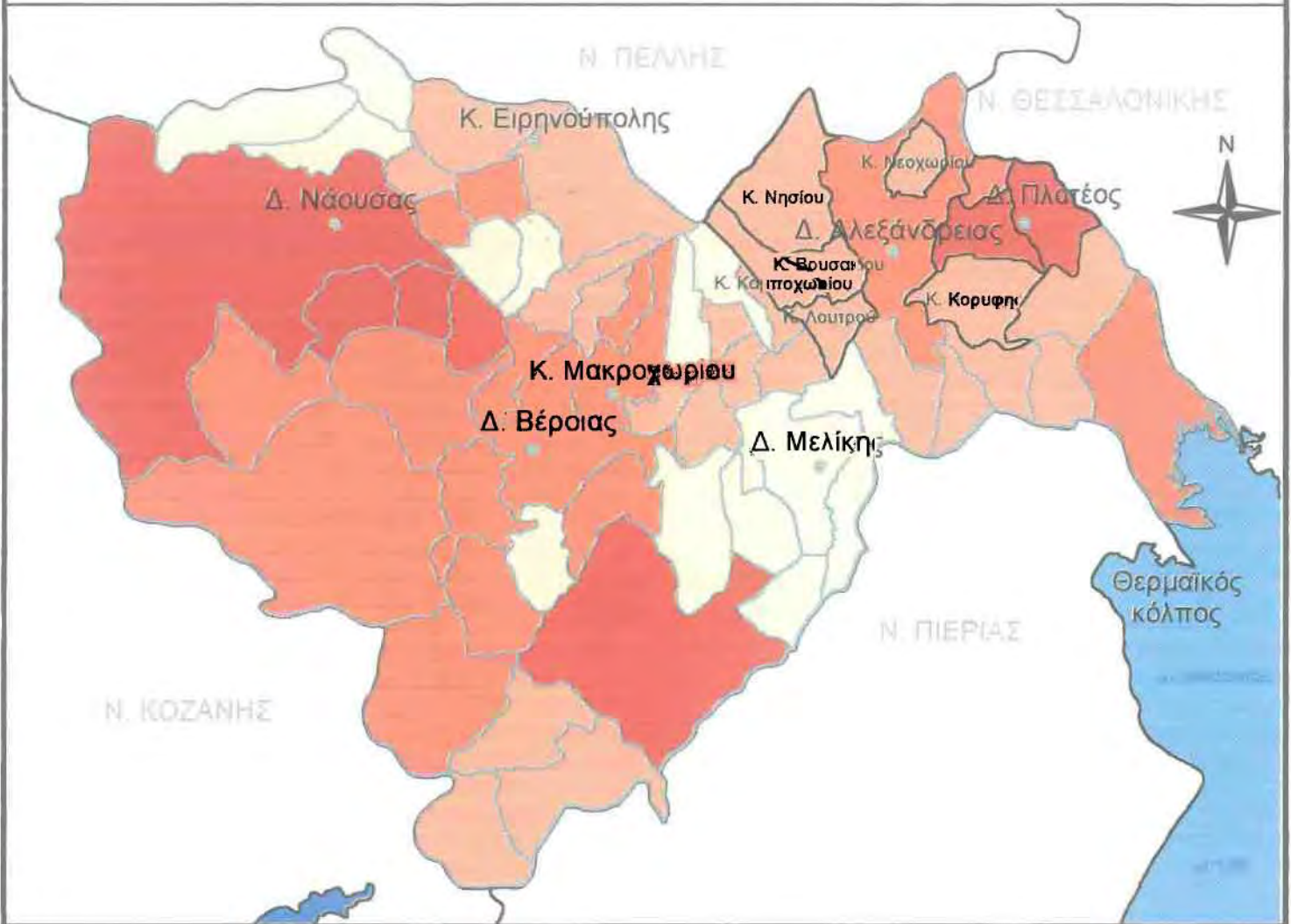
- ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΝΟΜΟΥ
- ΟΤΑ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΔΟΔΩΡΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ Ι ΤΟΜΕΑ

- 8% - 23%
- 24% - 38%
- 39% - 53%
- 54% - 68%
- 69% - 83%

- ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΗ
- ▨ ΘΑΛΑΣΣΑ

ΧΑΡΤΗΣ 4.1.1.2.Β: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1991

5 0 5 10 15 20 Kilometers

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΓΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

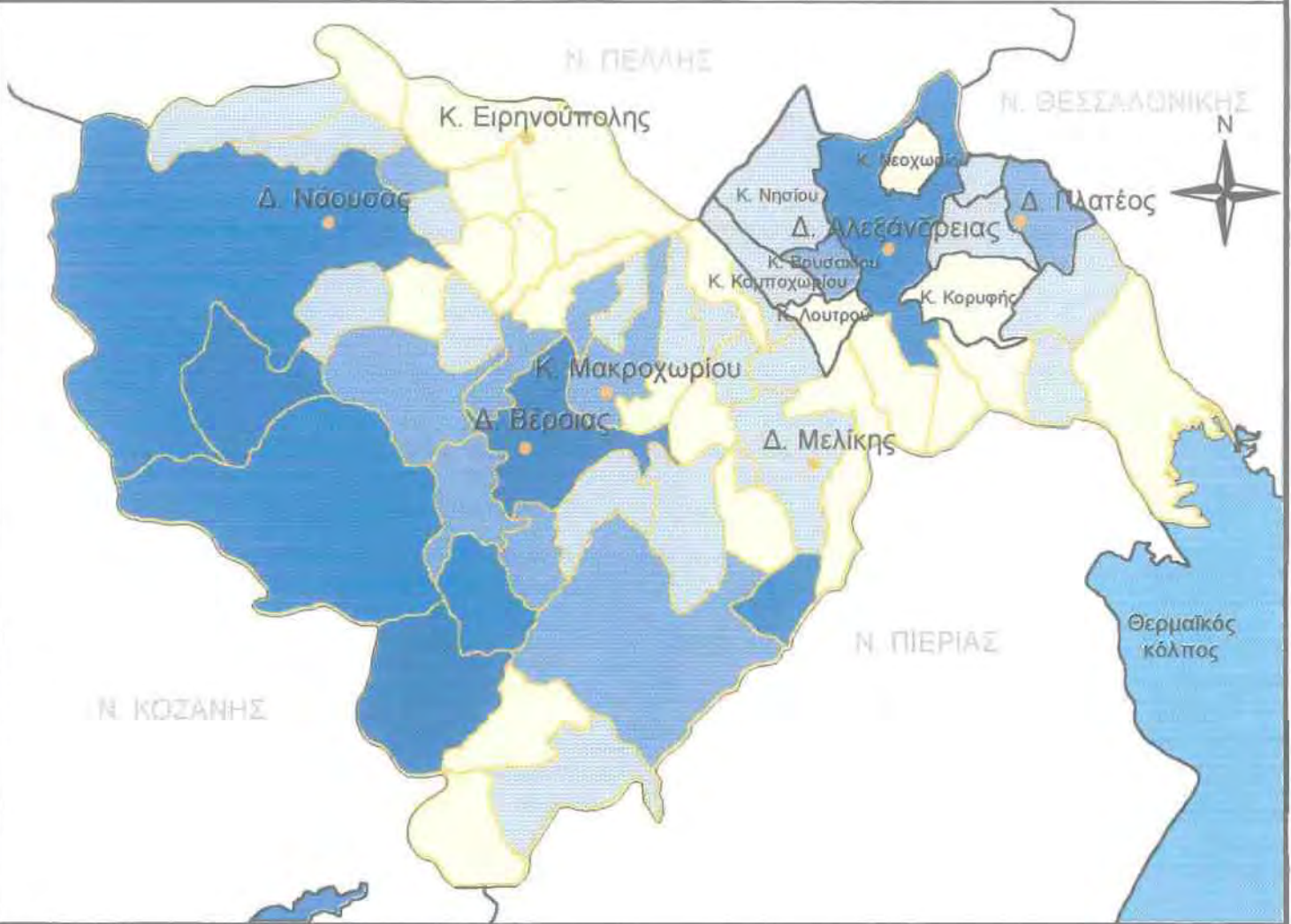
- ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΝΟΜΟΥ
- ΟΤΑ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΔΟΔΩΡΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΙΙ ΤΟΜΕΑ

- 4% - 12%
- 13% - 21%
- 22% - 30%
- 31% - 39%
- 40% - 48%

- ▭ ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ▭ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ▭ ΛΙΜΝΗ
- ▭ ΘΑΛΑΣΣΑ

ΧΑΡΤΗΣ 4.1.1.2.Γ: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1991

5 0 5 10 15 20 Kilometers

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
Τοπική Ανάπτυξη και Μικρή Πόλη:
Η περίπτωση της Αλεξάνδρειας

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΦΑΝΤΙΔΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Δ. ΓΟΥΣΙΟΣ
Ι. ΠΥΡΡΙΩΤΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΝΟΜΟΥ
- ΟΤΑ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΤΗΝ ΕΝΔΟΧΩΡΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΙΙΙ ΤΟΜΕΑ

- 9% - 19%
- 20% - 29%
- 30% - 39%
- 40% - 49%
- 50% - 60%

- ΝΟΜΟΣ ΗΜΑΘΙΑΣ
- ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ
- ΛΙΜΝΗ
- ΘΑΛΑΣΣΑ

4.1.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΕΙΔΙΚΕΥΣΕΣ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Ο ενεργός πληθυσμός του Δ. Αλεξάνδρειας ανέρχεται για το 1991 στα 5.259 άτομα και αποτελεί το 39,5% του συνολικού πληθυσμού του δήμου. Αντίστοιχα, το 1981 κυμαίνονταν στα 3.834 και αποτελούσε το 32,2% του συνολικού πληθυσμού (Πίνακας 4.1.2.A). Αυτό σημαίνει ότι παρουσίασε μια ποσοστιαία αύξηση περίπου ίση με 7%, ενώ αντίστοιχα ο πληθυσμός του δήμου αυξήθηκε κατά 10% περίπου (βλ. και Τρίτο Κεφάλαιο). Παρατηρείται δηλαδή ότι ο ενεργός πληθυσμός δεν αυξήθηκε αναλογικά με τον συνολικό πληθυσμό.

Πίνακας 4.1.2.A: Ενεργός πληθυσμός ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού κατά τα έτη 1981, 1991

Έτη	Συνολικός Πληθυσμός	Οικονομικώς ενεργοί	
		Απόλυτα μεγέθη	% ποσοστό στον συνολικό πληθυσμό
1981	11.889	3.834	32,2%
1991	13.319	5.259	39,5%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Σε ότι αφορά την σύνθεση, και άρα την εξειδίκευση του ενεργού πληθυσμού (όπως παρατηρείται στον Πίνακα 4.1.2.B), αυτή παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις κατά την διάρκεια της δεκαετίας 1981-1991, οι οποίες συνιστούν δύο γενικές τάσεις. Η πρώτη είναι η αξιόλογη μείωση του ενεργού πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα (αφού από 25% που καταλάμβανε το 1981, το 1991 μειώθηκε στο 18%), καθώς και της ομάδας των *τεχνιτών, εργατών* (δευτερογενής τομέας) κ.λ.π., οι οποίοι από το 40% που καταλάμβαναν το 1981 μειώθηκαν στο 33% το 1991.

Η δεύτερη τάση είναι η αντίστοιχη αύξηση του ενεργού πληθυσμού στον τριτογενή τομέα καθώς και της ομάδας των *ασκούντων επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα*. Όπως μπορεί να παρατηρηθεί στον Πίνακα 4.1.2.B, οι *απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών* καθώς και οι *έμποροι και πωλητές* αυξήθηκαν κατά 2,6% και 3,7% αντίστοιχα, ενώ οι *ασκούντες επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα* κατά 3% (εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι η συγκέντρωση

επιστημονικών ειδικοτήτων στην περιοχή αφορά τα παραδοσιακά επαγγέλματα όπως εκπαιδευτικοί, δικηγόροι, λογιστές κ.λ.π.).

Γενικά λοιπόν μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι στον Δ. Αλεξάνδρειας την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μια μετατόπιση του ενεργού πληθυσμού από τον πρωτογενή τομέα κυρίως, αλλά και από μερικούς κλάδους του δευτερογενή, προς τον τριτογενή τομέα.

Πίνακας 4.1.2.Β: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός του Δ. Αλεξάνδρειας κατά ομάδες ατομικών επαγγελματιών τα έτη 1981 και 1991

Ομάδες επαγγελματιών	1981		1991	
	Απόλυτα μεγέθη	%	Απόλυτα μεγέθη	%
Ασκούντες επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα	213	5,5	449	8,5
Διευθυντές και ανώτερα διοικητικά στελέχη	30	0,8	33	0,6
Υπάλληλοι Γραφείου	262	6,8	381	7,2
Έμποροι και πωλητές	381	9,9	716	13,6
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	206	5,4	421	8,0
Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, υλοτόμοι, αλιείς κλπ.	990	25,8	983	18,7
Τεχνίτες, εργάτες και χειριστές μεταφ/κών μέσων	1.552	40,5	1.732	32,9
Δήλωσαν ανεπαρκώς ή ασαφώς το επάγγελμα	0	0	113	2,1
Νέοι	130	3,4	269	5,1
Δεν δήλωσαν επάγγελμα	70	1,8	162	3,1
Σύνολο	3.834	100	5.259	100

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σε ότι αφορά την δομή του ενεργού πληθυσμού ανάλογα με την θέση στο επάγγελμα, διαπιστώνεται ότι στους απασχολούμενους στον τριτογενή τομέα (υπηρεσίες, εμπόριο) έχουν αυξηθεί σημαντικά οι εργοδότες, οι εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό και τα συμβοηθούμενα μέλη οικογένειας (βλ. Πίνακα

4.1.2.Γ). Αυτό σημαίνει ότι πολλά άτομα, διαθέτοντας κάποιο κεφάλαιο, προχωρούν στην δημιουργία μιας επιχείρησης, επιλέγοντας κάποιον από τους κλάδους του τριτογενή τομέα, στην οποία, περισσότερες περιπτώσεις, απασχολούν μέλη της ίδιας της οικογένειάς τους. Παρατηρείται δηλαδή η σύσταση πολλών οικογενειακών επιχειρήσεων.

Οι ίδιες τάσεις παρατηρούνται και σε ότι αφορά τα *επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα*, δηλαδή αύξηση των εργοδοτών, των εργαζομένων για δικό τους λογαριασμό και των συμβοηθούτων μελών οικογένειας, ενώ έχουν εκλείψει οι μισθωτοί. Αυτό σημαίνει ότι όλο και περισσότεροι επιστήμονες της περιοχής δουλεύουν ως ελεύθεροι επιχειρηματίες, αφού παρέχουν υπηρεσίες σε διάφορους κλάδους του τριτογενή αλλά και του πρωτογενή τομέα.

Αντίθετα, σημαντική μείωση έχει σημειωθεί στην κατηγορία των *τεχνιτών και των εργατών*, του κλάδου της μεταποίησης, τόσο στην ομάδα των μισθωτών όσο και σε αυτή των εργαζομένων για δικό τους λογαριασμό. Στην συγκεκριμένη κατηγορία έχουν αυξηθεί οι ομάδες των εργοδοτών και των συμβοηθούτων και μη αμοιβομένων μελών οικογένειας. Αυτό εξηγείται ως εξής: οι μικρές επιχειρήσεις του συγκεκριμένου κλάδου, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα οικονομικής φύσης που μερικές από αυτές τις εξαναγκάζει να ελατώσουν τα έξοδά τους με την μείωση του απασχολούμενου προσωπικού (μισθωτών) και την αντικατάστασή του με μη αμοιβόμενα μέλη της οικογένειάς του επιχειρηματία.

Πίνακας 4.1.2.Γ: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός του Δ. Αλεξάνδρειας κατά ομάδες ατομικών επαγγελματιών και θέση στο επάγγελμα τα έτη 1981 και 1991

Ομάδες επαγγελματιών	Θέση στο επάγγελμα									
	Εργοδότες		Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό		Συμβοηθούμενα και μη αμοιβόμενα μέλη οικογένειας		Μισθωτοί		Δεν δήλωσαν θέση στο επάγγελμα	
	1981	1991	1981	1991	1981	1991	1981	1991	1981	1991
Ασκούντες επιστημονικά και ελευθέρια επαγγέλματα	0	34	42	84	0	331	171	0	0	0
Διευθυντές και ανώτερα διοικητικά στελέχη	20	9	0	2	0	22	10	0	0	0
Υπάλληλοι Γραφείου	0	0	10	6	10	366	232	9	10	0
Έμποροι και πωλητές	20	134	281	370	40	139	40	73	0	0
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	0	50	90	95	0	249	106	27	10	0
Γεωργοί, κτηνοτρόφοι, υλοτόμοι, αλιείς κ.λ.π.	0	81	609	555	90	209	190	138	20	0
Τεχνίτες, εργάτες και χειριστές μετ/κών μέσων	20	148	470	394	30	1.140	1.012	50	20	0
Δήλωσαν ανεπαρκώς ή ασαφώς το επάγγελμα	0	0	0	6	0	36	0	0	130	71
Νέοι άνεργοι	0	0	0	0	0	0	0	0	0	269
Δεν δήλωσαν επάγγελμα	0	0	0	6	20	50	10	0	40	106
Σύνολο	60	456	1.583	1.518	190	2.542	1.771	297	230	446

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει μια μεταστροφή της απασχόλησης κατά την οποία οι κάτοικοι της περιοχής αρχίζουν σταδιακά να ασχολούνται με νέα επαγγέλματα, συνήθως πιο ευέλικτα, αναπτύσσοντας καινούργιες δραστηριότητες και ξεφεύγοντας από τις παραδοσιακές ασχολίες του πρωτογενή τομέα, ο οποίος δεν είναι πλέον ιδιαίτερα αποδοτικός ενώ απαιτεί και εντατική εργασία.

Παρατηρείται δηλαδή, το φαινόμενο τριτογενοποίησης της οικονομίας της πόλης, που σημαίνει μια σχετική μείωση της εξάρτησής της από τον αγροτικό τομέα. Αυτό είναι ιδιαίτερα θετικό ιδίως με την μεγάλη πιθανότητα που υπάρχει να προξενηθούν νέα προβλήματα στον πρωτογενή, με την αύξηση του ανταγωνισμού, την ΚΑΠ κ.λ.π. Επίσης, με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται και η γενικότερη κυκλοφορία του χρήματος, προσφέρονται νέες θέσεις εργασίας, ενώ δημιουργούνται και οι προϋποθέσεις για την ισχυροποίηση της οικονομίας της πόλης και της περιοχής επειδή δίδεται ώθηση και σε άλλους τομείς και κλάδους (π.χ. βιοτεχνία), ελκύονται και άλλες επιχειρήσεις και έτσι, κατά κάποιον τρόπο, δημιουργούνται “οικονομίες κλίμακος”.

4.1.3 ΚΛΑΔΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΟΥ Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΤΗΣ

Προτού πραγματοποιηθεί η ανάλυση της κλαδικής διάρθρωσης της απασχόλησης πρέπει να αναφερθεί ότι, ο πρωτογενής πίνακας που μας διατέθηκε από τη Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού της Νομαρχίας Ημαθίας, αναφέρεται στην Αλεξάνδρεια και στα περίχωρά της. Βέβαια δεν διευκρινίζεται το ποιοί ακριβώς οικισμοί περιλαμβάνονται στα περίχωρα. Πάντως μας γνωστοποιήθηκε ότι πρόκειται για τους οικισμούς που απαρτίζουν την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας.

Έτσι, η κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης, όχι μόνο για τον Δ. Αλεξάνδρειας αλλά και τους γύρω οικισμούς του, παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα. Πρέπει να αναφερθεί ότι αναγράφονται μόνο οι απασχολούμενοι μισθωτοί και τα στοιχεία είναι τα πιο πρόσφατα που μπόρεσαν να βρεθούν, του 1994.

Πίνακας 4.1.3: Απασχολούμενοι μισθωτοί κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας το έτος 1994

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Αριθμός Επιχ/σεων	Απασχολούμενο Εργατικό Προσωπικό				Σύνολο Μισθωτών
		Ειδικότητες	Άνδρες	Γυναίκες	Ανήλικα 17-18 ετών	
Γεωργία-Κτηνοτροφία	17	Εργάτες ανειδίκευτοι	116	16		132
Βιομηχανία Τροφίμων	22	Εργάτες ανειδίκευτοι	1520	1.016		2.536
Βιομηχανία Ποτών	1	Εργάτες ανειδίκευτοι	2	2		4
Καπνοβιομηχ.	4	Εργάτες ανειδίκευτοι	142	432		574
Υφαντικές βιομηχανίες	5	Κλώστριες-Υφάντριες	107	9		116
Βιομηχανία Ενδυμασίας	18	Γαζώτριες-Σιδερώστριες	4	68	2	74
Βιομηχανία Ξύλου	2	Κορδεψάδες κα.	5			5
Επιλοποία	11	Κορδεψάδες κα.	22	1		23
Εκτυπώσεις	1	Στοιχειοθέτες	1			1
Βιομηχανία Ελαστικών	1	Εργάτες ανειδίκευτοι	1			1
Βιομηχανία μη μεταλλικών ορυκτών	5	Εργάτες ανειδίκευτοι	53	1		54
Μεταλλουργικά Προϊόντα	8	Βοηθοί, τεχνίτες	50		1	51
Κατασκευές Μηχανών	7	Βοηθοί, τεχνίτες	16	1	2	19
Κατασκευές Ηλεκτρικών Μηχανημάτων	8	Βοηθοί, τεχνίτες	25	5	1	31
Κατασκευές Μεταφορικών Μέσων	16	Βοηθοί, τεχνίτες	14		4	18

Συνέχεια Πίνακα 4.1.3

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Αριθμός Επιχ/σεων	Απασχολούμενο Εργατικό Προσωπικό				Σύνολο Μισθωτών
		Ειδικότητες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανήλικα 17-18 ετών	
Εργαστ. Βιομηχ.	2	Εργάτες ανειδίκευτοι	2	1		3
Ηλεκτρισμός	1	Ηλεκτρολόγοι, Διοικητικοί	28	5		33
Οικοδομές	72	Οικοδόμοι	790	3		793
Χονδρικό εμπόριο	12	Εργάτες, Τεχνίτες, Διοικητικοί	71	123		194
Λιανικό εμπόριο	64	Εμπορικοί	95	75	2	172
Εστιατόρια- Ξενοδοχεία	4	Ξενοδοχ/λληλοι	11	12		23
Μεταφορές	8	Οδηγοί, Διοικητικοί	10			10
Αποθηκείσεις	1	Φορτηγατζήδες	1			1
Επικοινωνίες	1	Διοικητικοί	19	7		26
Τράπεζες	4	Διοικητικοί	46	20		66
Ασφάλειες	3	Διοικητικοί		3		3
Διεκπαιρέωσεις Υπηρεσιών	9	Διοικητικοί	2	17		19
Παιδεία	9	Διοικητικοί	5	30		35
Ιατρικές υπηρεσίες	2	Διοικητικοί		2		2
Κοινωνική Πρόνοια	9	Διοικητικοί	9	14		23
Προσωπικές υπηρεσίες	5	Υπάλληλοι Γραφείου		3		5
Σύνολο	326		3.167	1.866	14	5.047

ΠΗΓΗ: ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΗΜΑΘΙΑΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

Παρατηρώντας τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται γενικά ότι οι περισσότεροι απασχολούμενοι συγκεντρώνονται σε διάφορους κλάδους του δευτερογενή τομέα (βιομηχανίες τροφίμων, καπνοβιομηχανίες, υφαντικές βιομηχανίες κ.α., βλ. και Πίνακα 4.1.3). Στον δευτερογενή τομέα εργάζονται συνολικά 3.510 άτομα, δηλαδή το 69,5% του συνόλου του απασχολουμένου

μισθωτού εργατικού δυναμικού. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό απασχολουμένων εργάζεται στον τριτογενή τομέα (το οποίο ισοδυναμεί με 28%), ενώ μόνο 132 από τα 5.047 άτομα απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα (2,5%).

Ειδικότερα, ο κλάδος με μεγαλύτερο τον αριθμό μισθωτών απασχολουμένων είναι ο κλάδος της βιομηχανίας τροφίμων, ακολουθεί αυτός της οικοδομικής δραστηριότητας, τρίτος είναι ο κλάδος της καπνοβιομηχανίας και τέταρτος είναι ο αγροτικός τομέας (Πίνακας 4.1.3). Αυτό σημαίνει ότι η συγκεκριμένη περιοχή, ο Δ. Αλεξάνδρειας και τα περίχωρά του, εξειδικεύεται πλέον σε κάποιους συγκεκριμένους κλάδους του δευτερογενή τομέα, αφού εκεί απασχολείται το μεγαλύτερο ποσοστό του μισθωτού δυναμικού. Αρκεί να αναφερθεί ότι στην περιοχή λειτουργούν αρκετά εργοστάσια μεταποίησης αγροτικών προϊόντων (ροδάκινα, μήλα, αχλάδια κ.λ.π.). Αρκετά ανεπτυγμένος εμφανίζεται επίσης και ο τριτογενής τομέας με κύριες δραστηριότητες την οικοδομική και της παροχής τραπεζικών υπηρεσιών.

Το παραπάνω γεγονός είναι κάτι που πιστοποιεί την πολύ ισχυρή παρουσία του δευτερογενή τομέα στην περιοχή. Πάντως το πολύ μεγάλο όμως ποσοστό απασχόλησης των μισθωτών στον δευτερογενή τομέα (ποσοστό που φθάνει το 70%) κρίνεται ως πλασματικό. Αυτό που αναμένεται να συμβαίνει θα πρέπει να σχετίζεται με τα φαινόμενα της άτυπης απασχόλησης και της πολυδραστηριότητας. Έτσι, κάποιο μέλος που εργάζεται στην οικογενειακή αγροτική επιχείρηση μπορεί να δηλώνει απασχολούμενος (εποχιακά απασχολούμενος) σε κάποιον κλάδο του δευτερογενή τομέα. Το σίγουρο πάντως είναι ότι η βιομηχανία της περιοχής είναι δύσκολο να απασχολεί ένα σύνολο εργαζομένων που ξεπερνά τα 3.500 άτομα. Ειδικά για τον Δ. Αλεξάνδρειας θα πρέπει να ισχύει αυτό που διαπιστώθηκε και προηγουμένως ότι δηλαδή εξειδικεύεται στον τριτογενή παραγωγικό τομέα, αν και σε σύνολο μισθωτών ίσως εξισορροπείται ή και να υποσκελίζεται, όχι σε μεγάλο όμως βαθμό, από τον δευτερογενή. Βέβαια και εδώ θα λαμβάνουν χώρα φαινόμενα πολυδραστηριότητας και πολυαπασχόλησης - κάποιος που εργάζεται στην οικογενειακή εμπορική επιχείρηση να δηλώνει

απασχολούμενος, ή πιο σωστά εποχιακά απασχολούμενος ή ημιαπασχολούμενος, στον δευτερογενή τομέα⁴⁷.

4.1.4 ΑΝΕΡΓΙΑ

Σε ότι αφορά το ποσοστό των ανέργων στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, παρατηρείται αύξηση αυτού την δεκαετία 1981-91 κατά πέντε περίπου ποσοστιαίες μονάδες (Πίνακας 4.1.4.A). Έτσι, από το 8% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού που καταλάμβαναν οι άνεργοι το 1981, το 1991 αυξήθηκαν στο 13% αυτού. Αυτό σημαίνει ότι η ανεργία του Δ. Αλεξάνδρειας αυξήθηκε κατά 5% μέσα σε χρονικό διάστημα δέκα ετών. Αντίστοιχες αλλά όχι τόσο έντονες, είναι οι τάσεις που ακολουθούν οι άνεργοι σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό. Η αύξηση σε αυτή την περίπτωση είναι της τάξης των τριών ποσοστιαίων μονάδων, αφού από το 2% ανέβηκαν στο 5% του συνολικού πληθυσμού (Πίνακας 4.1.4.A).

Πίνακας 4.1.4.A: Αριθμός και ποσοστά ανέργων τα έτη 1981, 1991

Έτη	Συνολικός πληθυσμός	Οικονομικώς ενεργοί	Άνεργοι			
			Σύνολο	Από αυτούς, νέοι	% στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό	% στο συνολικό πληθυσμό
1981	11.889	3.834	331	130	8,6	2,78
1991	13.319	5.259	696	269	13,2	5,22

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Ο απόλυτος αριθμός των ανέργων του Δήμου έχει επίσης αυξηθεί σημαντικά την δεκαετία 1981-91. Από τα 331 άτομα που ήταν άνεργα το 1981, υπερδιπλασιάστηκαν στα 696 άτομα το 1991 (Πίνακας 4.1.4.A), επιδεικνύοντας μια αύξηση ίση με 110%. Το πιο σημαντικό είναι όμως ότι αυξήθηκαν επίσης αρκετά οι νέοι άνεργοι, οι οποίοι παρουσίασαν μια αύξηση της τάξης του 106% το ίδιο χρονικό διάστημα.

Σε ότι αφορά την κατά φύλλο σύνθεση της ανεργίας από τον Πίνακα 4.1.4.Γ διαπιστώνονται τα εξής: οι άνδρες άνεργοι το 1981 αποτελούν το 6% του

⁴⁷ Παρακάτω ακολουθεί ειδική αναφορά για τα φαινόμενα της πολυδραστηριότητας και της πολυαπασχόλησης.

ενεργού πληθυσμού, ενώ αντίστοιχα το 1991 το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 6,7%. Στις γυναίκες το φαινόμενο είναι πολύ πιο έντονο, αφού από το 2,6%, κατά την διάρκεια μιας δεκαετίας, το ποσοστό τους στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, αυξήθηκε στο 6,5%, σημείωσε δηλαδή μια αύξηση περίπου ίση με 4 ποσοστιαίες μονάδες (Πίνακας 4.1.4.B). Αυτό σημαίνει ότι η ανδρική ανεργία αυξήθηκε κατά 0,7% κατά την διάρκεια μιας δεκαετίας, ενώ η γυναικεία κατά το ίδιο χρονικό διάστημα κατά 4%.

Σε ότι αφορά τους νέους άνεργους, παρατηρείται ότι το ποσοστό των νέων ανέργων ανδρών στον ενεργό πληθυσμό δεν σημείωσε μεταβολή (Πίνακας 4.1.4.B). Αντίστοιχα το ποσοστό των νέων ανέργων γυναικών παρουσίασε και πάλι μια σημαντική αύξηση κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, αφού από το 1%, σχεδόν τριπλασιαζόμενο, ανέβηκε στο 2,8% (Πίνακας 4.1.4.B).

Πίνακας 4.1.4.B: Ποσοστό του αριθμού των ανέργων και των νέων ανέργων κατά φύλλο στον ενεργό πληθυσμό τα έτη 1981, 1991

Έτη	Άνεργοι				Νέοι άνεργοι			
	Άνδρες	% ποσοστό στον ενεργό πληθυσμό	Γυναίκες	% ποσοστό στον ενεργό πληθυσμό	Άνδρες	% ποσοστό στον ενεργό πληθυσμό	Γυναίκες	% ποσοστό στον ενεργό πληθυσμό
1981	231	6	100	2,6	90	2,3	40	1
1991	355	6,7	341	6,5	122	2,3	147	2,8

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Σε ότι αφορά τώρα την κατά φύλλο σύνθεση του απόλυτου αριθμού των ανέργων παρατηρείται ότι, στους συνολικούς άνεργους το μεγαλύτερο ποσοστό (για το έτος 1991) καταλαμβάνουν οι άνδρες, ενώ αντίθετα, το μεγαλύτερο ποσοστό στους νέους άνεργους το καταλαμβάνουν οι γυναίκες. Έτσι, οι άνδρες άνεργοι την δεκαετία 1981-91 σημείωσαν μια αύξηση της τάξης του 53% και οι γυναίκες του 240%. Αντίστοιχα, σε ότι αφορά τώρα τους νέους άνεργους οι νέοι άνδρες αυξήθηκαν κατά 53%, ενώ οι γυναίκες κατά 267% (Πίνακας 4.1.4.Γ).

Πίνακας 4.1.4.Γ: Αριθμός ανέργων και νέων ανέργων κατά φύλλο τα έτη 1981, 1991

Έτη	Άνεργοι				Νέοι άνεργοι			
	Άνδρες	Γυναίκες	% μεταβολή ανδρών	% μεταβολή γυναικών	Άνδρες	Γυναίκες	% μεταβολή ανδρών	% μεταβολή γυναικών
1981	231	100	53	241	90	40	53	267,5
1991	355	341			122	147		

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Παρατηρείται δηλαδή γενικά μια δραματική αύξηση των ανέργων γυναικών κατά την διάρκεια μιας δεκαετίας, η οποία όμως κατά κάποιο τρόπο είναι πλασματική, αφού η δεκαετία του '80 αποτέλεσε το ορόσημο για την επαγγελματική χειραφέτηση της γυναίκας και την συστηματική πλέον συνεισφορά της στην παραγωγή. Αυτό σημαίνει ότι μέχρι και το 1980 οι γυναίκες απασχολούνταν ως επί το πλείστον στις οικιακές εργασίες με αποτέλεσμα να μην δηλώνουν άνεργες στις απογραφές.

Τέλος, σε ότι αφορά την σύγκριση της ανεργίας του Δ. Αλεξάνδρειας με την αντίστοιχη του Ν. Ημαθίας αυτή παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα. Στον Πίνακα 4.1.4.Δ διαπιστώνεται ότι ο Δ. Αλεξάνδρειας παρουσιάζει μια αύξηση του ποσοστού ανεργίας κατά 4,6%, ενώ αντίστοιχα στο σύνολο του Ν. Ημαθίας η αύξηση αυτή ισούται με 5,35%. Αυτό σημαίνει ότι η ανεργία του Ν. Ημαθίας αυξήθηκε περισσότερο από την αντίστοιχη του Δ. Αλεξάνδρειας, παρόλα αυτά όμως κυμαίνεται σε μικρότερα επίπεδα από αυτή.

Πίνακας 4.1.4.Δ: Ποσοστιαία μεταβολή του αριθμού των ανέργων του Δ. Αλεξάνδρειας και του Ν. Ημαθίας κατά την δεκαετία 1981-91.

Έτη / Χωρική ενότητα	Δ. Αλεξάνδρειας	Ν. Ημαθίας
1981	8,6	4,65
1991	13,2	10
% μεταβολή	4,6%	5,35%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Πιο γενικά, αυτό που παρατηρείται είναι μια αύξηση της ανεργίας στον δήμο Αλεξάνδρειας. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι υπερδιπλασιάστηκε ο αριθμός

των νέων ανέργων. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί και από το γεγονός ότι η μετανάστευση νέων ανθρώπων και ζευγαριών από τα γύρω χωριά προς την Αλεξάνδρεια, είχε σαν αποτέλεσμα την κάλυψη των διατιθεμένων θέσεων εργασίας, αφήνοντας, κατά κάποιον τρόπο άνεργο, ένα τμήμα του νεαρού πληθυσμού της πόλης. Δεν πρέπει βέβαια να λησμονείται, ούτε και στην συγκεκριμένη περίπτωση, και το ζήτημα της άτυπης απασχόλησης. Πολύ πιθανό είναι ένα νεαρό άτομο να απασχολείται κάπου, στην οικογενειακή επιχείρηση να δηλώνει και άνεργο. Η αύξηση της ανεργίας μπορεί να ερμηνευτεί και από το γεγονός του κλεισίματος ορισμένων επιχειρήσεων⁴⁸, και τη δραματική μείωση των μισθωτών όπως φάνηκε και προηγουμένως.

4.2 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

4.2.1 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στον Δ. Αλεξάνδρειας το έτος 1991 λειτουργούν συνολικά 1.122 αγροτικές εκμεταλλεύσεις (γεωργικές και κτηνοτροφικές), οι οποίες καταλαμβάνουν 43.036 στρέμματα (Πίνακας 4.2.1.A). Από τις παραπάνω εκμεταλλεύσεις το 9% κατέχουν οι μεικτές (γεωργικές και κτηνοτροφικές), το 89,5% οι γεωργικές και το υπόλοιπο 1,3% οι κτηνοτροφικές (Πίνακας 4.2.1.A). Τα αντίστοιχα ποσοστά για το νομό Ημαθίας είναι: 12,3% για τις μεικτές, 84,5% για τις γεωργικές και 1,25% για τις κτηνοτροφικές (Πίνακας 4.2.1.A).

Από τις 1.122 αγροτικές εκμεταλλεύσεις που λειτουργούν στην Αλεξάνδρεια η πλειονότητα αυτών είναι ετήσιες καλλιέργειες, ακολουθούν οι δενδρώδεις καλλιέργειες και τέλος αυτές με αμπέλια και σταφιδάμπελα (Πίνακας 4.2.1.B). Σε ότι αφορά τον νομό Ημαθίας τα πράγματα είναι διαφορετικά: υπερισχύουν οι δενδρώδεις καλλιέργειες, δεύτερες είναι οι ετήσιες και οι λιγότερες είναι αυτές με τα αμπέλια και σταφιδάμπελα (Πίνακας 4.2.1.B). Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό των εκτάσεων του Δ. Αλεξάνδρειας κατέχουν οι καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπαύσεις, ενώ χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι εκλείπουν εντελώς οι ιδιωτικοί βοσκότοποι καθώς και οι δασικές εκτάσεις (Πίνακας 4.2.1.Γ).

⁴⁸ Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ξανααναφερθεί το γεγονός του κλεισίματος της κονσερβοποιίας (ΕΒΙΚΟΝ), εξαιτίας του οποίου προέκυψαν αρκετοί άνεργοι.

Σε ότι αφορά των αριθμό των απασχολουμένων στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, αυτός φθάνει τα 2.190 άτομα για το έτος 1991 (Πίνακας 4.2.1.Δ). Από αυτά, την πλειοψηφία αποτελούν οι απασχολούμενοι αποκλειστικά στην εκμετάλλευση του κατόχου (δηλαδή περίπου το 75%), οι 86 από αυτούς (δηλαδή περίπου το 4%) έχουν ως κύρια απασχόληση την αγροτική εκμετάλλευση και οι υπόλοιποι 470 (δηλαδή περίπου το 21%) απασχολούνται δευτερευόντως. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το νομό Ημαθίας είναι: 76% του συνόλου των απασχολουμένων εργάζονται αποκλειστικά στην εκμετάλλευση του κατόχου, το 7% κυρίως και το 17% δευτερευόντως.

Από την παραπάνω ανάλυση διαφαίνεται το γεγονός ότι ο αγροτικός τομέας της οικονομία του Δ. Αλεξάνδρειας στηρίζεται κυρίως στις ετήσιες καλλιέργειες (σιτάρι, καλαμπόκι, τεύτλα, καπνά, βαμβάκι), αφού αυτές κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό των εκμεταλλεύσεων του δήμου. Επίσης ένα μεγάλο ποσοστό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων κατέχουν και οι δενδρώδεις καλλιέργειες, γεγονός που θεωρείται αναμενόμενο αφού στην περιοχή παράγονται σημαντικές ποσότητες ροδακίνων, μήλων, αχλαδιών και κερασιών. Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι έχουν διαφοροποιηθεί και εξελιχθεί κάποιες οργανωτικού χαρακτήρα δραστηριότητες του γεωργικού τομέα, όπως η συλλογή της συγκομιδής (από την τυπική φύτευση με “φούντες”, οι αγρότες πέρασαν στη φύτευση με μορφή “παλέτας”, βλ. Βαΐου Ν. και Χατζημιχάλης Κ., 1997: 163).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι παρόλο που τα αγροτικά προϊόντα του νομού είναι πολύ υψηλής ποιότητας, η ανταγωνιστικότητά τους δεν στηρίζεται σε αυτό το χαρακτηριστικό, αλλά στις χαμηλές τιμές τους. Η εμπορία των προϊόντων λειτουργεί ακόμη με τα δεδομένα των αγορών του 1960, αφού η βαρύτητα δεν δίνεται στην συσκευασία και στην διαφήμιση, χαρακτηριστικά της σύγχρονης σωστής προώθησης ενός προϊόντος (ibid: 177).

Πίνακας 421α, 421β

Πίνακας 4.2.1.Α: Εκμεταλλεύσεις και καλλιεργούμενες εκτάσεις αυτών του Δ. Αλεξάνδρειας και του Ν. Ημαθίας το έτος 1991

(εκτάσεις σε στρέμματα)

Χωρικές ενότητες	Σύνολο		Μικτές		Γεωργικές		Κτην/φικές	Καλλιεργούμενες εκτάσεις	Μη καλλιεργούμενες ή βοηθητικές εκτάσεις
	Εκμετ/σεις	Εκτάσεις	Εκμετ/σεις	Εκτάσεις	Εκμετ/σεις	Εκτάσεις			
Δ. Αλεξάνδρειας	1.122	43.034	103	4.780	1.004	38.256	15	35.423	67
Ν. Ημαθίας	18.593	526.510	2.288	90.485	16.082	436.026	223	540.999	13.894

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΒΕΡΟΙΑΣ

Πίνακας 4.2.1.Β: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις αυτών κατά είδος καλλιέργειας του Δ. Αλεξάνδρειας και του Ν. Ημαθίας το έτος 1991

(εκτάσεις σε στρέμματα)

Χωρικές ενότητες	Εκμεταλλεύσεις		Εκτάσεις	Εκτάσεις κατά είδος καλλιέργειας							
	Σύνολο	Με καλλιεργούμενη έκταση		Ετήσιες καλλιέργειες		Δενδρώδεις καλλιέργειες		Αμπέλια και σταφιδάμπελα		Λοιπές εκτάσεις (λιβάδια, βοσκότοποι, οικολογικοί λαχανόκηποι και αγραναπαύσεις)	
				Εκμετ/σεις	Εκτάσεις	Εκμετ/σεις	Εκτάσεις	Εκμετ/σεις	Εκτάσεις	Εκμετ/σεις	Εκτάσεις
Δ. Αλεξάνδρειας	1.122	1.107	43.034	888	34.194	628	8.690	2	12	249	138
Ν. Ημαθίας	18.593	14.820	526.509	8.641	286.710	14.519	226.881	915	5.583	4.772	7.335

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΒΕΡΟΙΑΣ

Πίνακας 4.2.1.Γ: Αριθμός εκτάσεων του Δ. Αλεξάνδρειας το έτος 1991

Χωρική ενότητα	Σύνολο εκτάσεων	Καλλιεργούμενες εκτάσεις και αγραναπάσεις	Βοσκότοποι		Δάση	Εκτάσεις καλυπτόμενες από νερά	Εκτάσεις οικισμών (κτίρια, δρόμοι κλπ.)	Άλλες εκτάσεις
			Δημοτικοί ή κοινοτικοί	Ιδιωτικοί και άλλοι				
Δ. Αλεξάνδρειας	61,7	43	0,9	-	-	4,7	7,6	0,5
Ν. Ημαθίας	1.770,8	725,6	142,1	203,5	476,3	54,8	85,5	12,8

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΒΕΡΟΙΑΣ

Πίνακας 4.2.1.Δ: Αριθμός απασχολούμενων κατά κατηγορία

Χωρική ενότητα	Αριθμός εκμ/σεων	Απασχολούμενοι				Μόνιμοι εργάτες	Εποχιακοί εργάτες
		Σύνολο	Απασχ/νοι αποκλειστικά στην εκμετ/υση του κατόχου	Απασχ/νοι κυρίως στην εκμετ/υση του κατόχου	Απασχ/νοι δευτερευόντως στην εκμετ/υση του κατόχου		
Δ. Αλεξάνδρειας	1.122	2.190	1.634	86	470	20	4.344
Ν. Ημαθίας	18.586	39.061	29.682	2.729	6.650	175	73.077

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ ΒΕΡΟΙΑΣ

4.2.2 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Σε ότι αφορά τον δευτερογενή τομέα στην περιοχή (Αλεξάνδρεια και ενδοχώρα) λειτουργούν σαράντα πέντε βιοτεχνικές και οκτώ βιομηχανικές επιχειρήσεις. Οι πρώτες παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.2.2.A και οι δεύτερες στον Πίνακα 4.2.2.B.

Πίνακας 4.2.2.A: Είδος βιοτεχνικών επιχειρήσεων στον Δ. Αλεξάνδρειας το έτος 1996

Αύξων Αριθμός	Είδος επιχείρησης	Αύξων Αριθμός	Είδος επιχείρησης
1	Κατασκευή κουφωμάτων	17	Αναγομώσεις Πυροσβεστήρων
2	Κατασκευή επίπλων	18	Κατασκευή επίπλων
3	Κατασκευή γεωργικών μηχανημάτων	19	Ξυλουργική ΟΕ
4	Κατασκευή θερμικών υαλοπινάκων	20	Κατασκευή ετοιμών ενδυμάτων
5	Σιδηροκατασκευές	21	Τυπογραφείο
6	Κατασκευή θερμικών υαλοπινάκων	22	Παρασκευή ξυλουργικής κόλλας
7	Σιδηροκατασκευές	23	Μεταλλικές κατασκευές
8	Εργαστήριο κεντήματος	24	Αρτοποιείο
9	Παραγωγή κάρβουνου	25	Φούρνοι ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ
10	Ξυλουργείο	26	Μονάδα περισυλλογής-ψύξεως γάλακτος
11	Οδοντοεργαστήριο	27	Μονάδα περισυλλογής-ψύξεως γάλακτος
12	Ξυλουργείο	28	Μονάδα περισυλλογής-ψύξεως γάλακτος
13	Αναγομώσεις Πυροσβεστήρων	29	Μονάδα περισυλλογής-ψύξεως γάλακτος
14	Κατασκευή ενδημάτων	30	Μονάδα περισυλλογής-ψύξεως γάλακτος
15	Εκτυπωτήριο φιλμ	31	Μονάδα περισυλλογής-ψύξεως γάλακτος
16	Συσκευασία-Τυποποίηση σπορελαίων	32	Μονάδα περισυλλογής-ψύξεως γάλακτος

Συνέχεια Πίνακα 4.2.2.A

Αύξων Αριθμός	Είδος επιχείρησης	Αύξων Αριθμός	Είδος επιχείρησης
33	Επισκευής και αναβάθμισης ηλεκτρονικών παιχνιδιών	39	Μεταλλικές κατασκευές
34	Παραγωγή αερούχων ποτών	40	Συσκευασία λιπασμάτων
35	Τυπογραφείο	41	Επεξεργασία μαρμάρων
36	Κατασκευή παγοκυβών	42	Κατασκευή παγοκυβών
37	Μηχανουργείο	43	Τροχιστήριο
38	Μηχανουργείο	44	Ξυλουργείο
		45	Ξυλουργείο

ΠΗΓΗ: ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΒΕΡΟΙΑΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι στον Δ. Αλεξάνδρειας λειτουργούν πολλές βιοτεχνίες περισυλλογής και ψύξεως γάλακτος, γεγονός που κατά ένα ποσοστό εξηγείται από την ύπαρξη του εργοστασίου της NESTLE στο Πλατύ. Επίσης λειτουργούν βιοτεχνίες επίπλων και ενδυμάτων, ξυλουργεία, δύο μονάδες παρασκευής παγοκύβων, κάποιες βιοτεχνίες του δευτερογενούς τομέα όπως σιδηροκατασκευές, αναγομώσεις πυρεσβεστήρων, κάρβουνου κ.λ.π., και τέλος κάποιες επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ή ειδών πρώτης ανάγκης.

Πίνακας 4.2.2.B: Είδος βιομηχανικών επιχειρήσεων στον Δ. Αλεξάνδρειας και στην Κ. Πλατέος

Αύξων Αριθμός	Επωνυμία επιχείρησης	Είδος επιχείρησης	Νομική μορφή	Έδρα
1	NESTLE-ΕΛΛΑΣ Α.Β.Ε.	Παρασκευή διατηρούμενου γάλακτος, βουτύρου και γιαούρτης	Α.Ε.	ΠΛΑΤΥ
2	ΜΥΛΟΙ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ Α.Ε.	Άλεση δημητριακών	Α.Ε.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Συνέχεια Πίνακα 4.2.2.Β

Αύξων Αριθμός	Επωνυμία επιχείρησης	Είδος επιχείρησης	Νομική μορφή	Έδρα
3	ΤΕΚΜΩΡ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ	Παρασκευή-τυποποίηση βρωσίμων ελαίων	Α.Ε.	ΠΛΑΤΥ
4	Ε.Α.Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ	Εκκοκιστήρια βάμβακος	Α.Ε.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
5	ΒΙΕΚΑΜ Α.Ε.	Εκκοκιστήρια βάμβακος	Α.Ε.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
6	ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΖΩΟΤΡΟΦΩΝ Α.Ε. (ΕΛΒΙΖ)	Παρασκευή ζωοτροφών, πτηνοτροφών και φυραμάτων αυτών	Α.Ε.	ΠΛΑΤΥ
7	ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΖΩΟΤΡΟΦΕΣ Α.Ε.	Παρασκευή ζωοτροφών, πτηνοτροφών και φυραμάτων αυτών	Α.Ε.	ΠΛΑΤΥ
8	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΑΚΧΑΡΕΩΣ Α.Ε.	Παρασκευή σακχάρεως	Α.Ε.	ΠΛΑΤΥ
9	ΜΠΕΛΛΑΣ ΦΙΛΗΤΑΣ	Τυροκομικά	Α.Ε.	ΚΥΨΕΛΗ
10	ΚΥΡΙΑΖΗΣ Α.Β.Ε.Ε.	Κατασκευή ηλιακών θερμοσιφώνων	Α.Β.Ε.Ε.	ΠΛΑΤΥ
11	ΤΑΤΣΟΥΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Κατασκευή επίπλων	-	ΠΛΑΤΥ
12	ΕΞΕΛΚΑ	Καπνεργοστάσιο	-	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΠΗΓΗ: ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΗΜΑΘΙΑΣ

Σε ότι αφορά τις βιομηχανικές επιχειρήσεις, αυτές αριθμούνται στις δώδεκα. Από αυτές, οι επτά χωροθετούνται εντός των ορίων του Δ. Πλατέος, οι τέσσερις στον Δ. Αλεξάνδρειας και μία στην Κ. Κυψέλης. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο εκκοκιστήρια βάμβακος και δύο επιχειρήσεις παραγωγής ζωοτροφών και πτηνοτροφών. Επίσης υπάρχει βιομηχανία παραγωγής διατηρούμενου γάλακτος και γιαούρτης, βρωσίμων ελαίων, άλεσης δημητριακών και ζάχαρης και, τέλος, ένα καπνεργοστάσιο. Αυτό σημαίνει ότι στην περιοχή λειτουργούν κάποιες, αρκετά δυναμικές, βιομηχανίες, οι οποίες

τόσο άμεσα όσο και έμμεσα προσφέρουν θέσεις εργασίας στους κατοίκους της.

Ειδικά ο νομός Ημαθίας αποτελεί μια από τις πλέον παραγωγικές περιοχές της χώρας με υψηλά γεωργικά εισοδήματα. Ο πρωτογενής τομέας έχει λειτουργήσει προωθητικά και πολλαπλασιαστικά για τη δημιουργία βιομηχανιών, για τις εισροές στον τομέα (λιπάσματα, μηχανήματα, know how παραγωγής, εκπαίδευση), για τη βιομηχανική επεξεργασία (σε α' στάδιο) και για τη διεθνή διακίνηση των εκροών (Βαΐου Ν. και Χατζημιχάλης Κ., 1997: 104).

4.3 ΠΟΛΥΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Σε ότι αφορά το θέμα της πολυδραστηριότητας, η περίπτωση της Αλεξάνδρειας και της ενδοχώρας της αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του φαινομένου. Το συγκεκριμένο φαινόμενο - πολυδραστηριότητα και πολυαπασχόληση - ισχύει, αλλού λιγότερο και αλλού λίγο περισσότερο, σε όλες τις περιοχές της χώρας ιδίως σε αυτές που έχουν αγροτικό και τουριστικό χαρακτήρα. Βέβαια, σε σημαντικό αριθμό περιπτώσεων, αυτό το φαινόμενο (κυρίως με τη μορφή της πολυαπασχόλησης) διαχέεται και σε περισσότερο αστικές περιοχές.

Σε έρευνες πεδίου που διεξήχθησαν το 1990 στο Πλατύ διαπιστώθηκε ότι τα ποσοστά δεύτερης απασχόλησης στο σύνολο του πληθυσμού ήταν 52,5% στην γεωργία, 20,3% σε κάποια άλλη βιομηχανία και 19,6% σε άλλη γενικά απασχόληση. Πιο συγκεκριμένα οι νεαροί γεωργοί απασχολούνταν εποχιακά κατά 60% περίπου στις τοπικές βιομηχανίες. Αυτό δεν ισχύει μόνο για το Πλατύ αλλά και άλλες κοινότητες της περιοχής μελέτης, στις οποίες όπως κατέδειξε η έρευνα οι νέοι συνδυάζουν την τη γεωργική με την εξωγεωργική δραστηριότητα κατά 70-85% κυρίως στις τοπικές βιομηχανίες και το εμπόριο. Από αυτούς σημαντικός αριθμός είναι υπάλληλοι υπηρεσιών, έχουν κληρονομήσει ή φυτεύσει γεωργική γη που δεν την φροντίζουν συστηματικά, αλλά έχουν εισοδήματα από τις επιδοτήσεις και τις αποσύρσεις (Βαΐου Ν. και Χατζημιχάλης Κ., 1997: 103, 166).

Αντίστοιχα, η έρευνα που διεξήχθη με τα ερωτηματολόγια κατέδειξε ότι, πράγματι, το σύνολο σχεδόν των ερωτηθέντων επιχειρηματιών ασχολείται παράλληλα και με αγροτικές δραστηριότητες, παρέχοντας έτσι ένα επιπλέον βοήθημα στο ετήσιο εισόδημά τους. Οι περισσότεροι έχουν κληρονομήσει ορισμένα αγροτεμάχια και τα εκμεταλλεύονται, ενώ κάποιοι άλλοι βοηθούν εποχιακά τον πατέρα τους, όταν αυτό απαιτείται. Μερικοί από τους ερωτηθέντες άφησαν να εννοηθεί ότι, ένα σημαντικό ποσοστό του εισοδήματός τους (αν όχι το μεγαλύτερο) το εξασφαλίζουν από την εκμετάλλευση των αγροτικών τους εκτάσεων. Υπήρξαν και λίγες περιπτώσεις όπου κάποιες οικογένειες διέθεταν και δεύτερη εμπορική επιχείρηση στην περιοχή της Αλεξάνδρειας.

Στην τελευταία περίπτωση παρατηρήθηκε και αλληλοϋποστήριξη των οικογενειακών επιχειρήσεων δια μέσω της αλληλοπροσφοράς εργασίας (εργαζόμενοι από τη μια οικογενειακή επιχείρηση στην άλλη και αντίστροφα), κυρίως στις περιόδους αιχμής και όταν βέβαια οι χρονικές αυτές περίοδοι δεν ταυτίζονται. Επίσης, παρατηρήθηκε και η ενασχόληση με αρκετές δουλειές ταυτόχρονα, όχι μόνιμες, από άνεργα άτομα νεαρής κυρίως ηλικίας. Η ενασχόληση αυτή περιλαμβάνει εργασία σε γκαράζ, μεταφορές, βαφές καθώς και σε εργοστάσια ως εποχιακοί εργάτες. Χαρακτηριστικά επίσης αναφέρεται ότι τα κρατικά εργοστάσια της περιοχής απασχολούν περιορισμένο σταθερό δυναμικό όλο το χρόνο και προσλαμβάνουν εποχιακούς εργαζόμενους στις περιόδους αιχμής.

4.4 Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Στο ερωτηματολόγιο υπήρχε μια πλειάδα ερωτήσεων που στόχευαν στην προσπάθεια προσδιορισμού του “προφίλ” της επιχειρηματικής δραστηριότητας και του επιχειρηματικού πνεύματος που επικρατεί στην πόλη της Αλεξάνδρειας, τουλάχιστον στο επίπεδο του εμπορίου και των υπηρεσιών. Και αυτό διότι η περαιτέρω αναπτυξιακή πορεία της πόλης συναρτάται της δυναμικότητας και “ευελιξίας” που επιδεικνύουν οι μικρές και μεγάλες τοπικές της επιχειρήσεις.

Γεγονός είναι ότι η γενικότερη ύφεση στην οικονομία δημιουργεί μια μείωση στην αγοραστική δύναμη των καταναλωτών και περιορίζει την εμπορική κίνηση στην αγορά. Επίσης, ο ανταγωνισμός που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις της Αλεξάνδρειας από τις αντίστοιχες των μεγαλύτερων πόλεων (της Θεσσαλονίκης, της Βέροιας, ακόμα και των Γιαννιτσών) είναι αδιαμφισβήτητα πολύ έντονος. Κατά τα τελευταία χρόνια, όπως από την τοπική έρευνα και τις συνεντεύξεις προέκυψε, ορισμένες γειτονικές κωμοπόλεις και χωριά (π.χ. το Πλατύ) έχουν επίσης αναπτύξει κάποιες σημαντικές εμπορικές αγορές, που έχουν ελλατώσει την πελατεία και τον τζίρο των επιχειρήσεων της Αλεξάνδρειας. Ορισμένες κατηγορίες επιχειρήσεων αντιμετωπίζουν και έναν έντονο ανταγωνισμό “από τα μέσα”, της πόλης: τα μεγάλα σουπερ μάρκετς (Σ/Μ) που λειτουργούν εδώ και κάποια χρόνια και που, πραγματικά, έχουν απορροφήσει το σύνολο σχεδόν των αγοραστών από τις άλλες μικρότερες ομοειδείς επιχειρήσεις⁴⁹.

Έχει πολύ μεγάλη σημασία ο τρόπος με τον οποίο ένας “μικρός” επιχειρηματίας αντιδρά στις δυσκολίες αυτές, και των μέσων και μέτρων, που επινοεί και εφαρμόζει για το ξεπέρασμά τους.

Στον Δ. Αλεξάνδρειας είναι εγκατεστημένες 700 περίπου εμπορικές επιχειρήσεις. Βέβαια στον εμπορικό σύλλογο του δήμου είναι εγγεγραμμένες περίπου οι 380 από αυτές. Το γεγονός αυτό θεωρείται αναμενόμενο, αφού από την επιτόπια έρευνα που διεξήχθη στην περιοχή και με την συμπλήρωση των ερηματολογίων που αναφέρθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο, διαπιστώθηκε μια αρνητική διάθεση των επιχειρηματιών απέναντι στον εμπορικό σύλλογο

⁴⁹ Τα μεγάλα αυτά Σ/Μ έχουν την έδρα τους αλλού και συνήθως επενδύουν συνεχώς με νέα καταστήματα σε νέες αγορές. Το αρνητικό για την Αλεξάνδρεια στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι ότι δημιουργείται κάποια “διαρροή” χρημάτων από αυτήν. Από την άλλη όμως, το θετικό είναι ότι κάποιοι άνθρωποι (που κατοικούν σε αυτήν ή στην γύρω περιοχή) βρίσκουν εργασία, έτσι μειώνεται η ανεργία με όλα τα θετικά (οικονομικά και κοινωνικά) επακόλουθα. Επίσης, κάποιες άλλες τοπικές επιχειρήσεις που δρουν υποστηρικτικά των Σ/Μ (προσφέροντας υπηρεσίες και προϊόντα), καταφέρνουν να μεγαλώσουν την πελατεία και τον τζίρο τους. Ένα τρίτο θετικό είναι ότι τα μεγάλα καταστήματα αυτού του είδους δημιουργούν συνήθως μια μαζικότερη εισροή καταναλωτών από άλλες, ακόμα και πιο μακρινές, περιοχές κάτι που μπορεί να συμβάλλει και στην γενικότερη αύξηση της κίνησης και στα άλλα καταστήματα (κάποιος που έρχεται από κάποιο γειτονικό χωριό και πραγματοποιεί τα ψώνια του στο Σ/Μ, μετά κάνει μια γενικότερη βόλτα στην αγορά, στα άλλα καταστήματα, επισκέπτεται ένα τοπικό cafe και μετά φεύγει). Άλλα θετικά στοιχεία είναι η αύξηση του ανταγωνισμού και η πτώση των

του δήμου. Η πλειοψηφία των καταστηματαρχών διατύπωσε την άποψη ότι ο εμπορικός σύλλογος τους δεν παρουσιάζει αξιόλογο έργο που να ευνοεί τις επιχειρήσεις και να επιλύει τα προβλήματά τους, ενώ ορισμένοι ισχυρίστηκαν ότι δεν ενεργοποιείται διόλου στα θέματα που τους αφορούν.

Στα συγκεκριμένα ερωτηματολόγια επίσης υπήρξε μια σειρά ερωτήσεων σχετικά με την συνεργασία μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων διαφορετικών κλάδων. Από την επεξεργασία των απαντήσεων εξείχθει το συμπέρασμα ότι το μόνο είδος συνεργασίας που υφίσταται μεταξύ των επιχειρήσεων είναι η συνδικαλιστική. Έτσι, οι επιχειρήσεις δεν παρουσιάζουν τα υπόλοιπα είδη συνεργασίας, τα οποία είναι και τα πιο σημαντικά, όπως η εμπορική και η οικονομική.

4.5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Καταρχήν, θα γίνει η σύνοψη των κυριότερων συμπερασμάτων που προέκυψαν, κατά την προηγούμενη ανάλυση, για την Αλεξάνδρεια και την ενδοχώρα της, στη δεκαετία 1981-1991:

- ⇒ Μικρή αύξηση της ανεργίας, στο Δ. Αλεξάνδρειας. Μεγάλη αύξηση των ανέργων γυναικών, ιδίως των νέων.
- ⇒ Μείωση των εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα (της τάξης του 6%), αύξησή τους στον δευτερογενή (κατά 8%) και πολύ μεγάλη αύξησή τους στον τριτογενή τομέα (της τάξης του 75%), για τον Δ. Αλεξάνδρειας.

Σε ότι αφορά την διάρθρωση της απασχόλησης του Δ. Αλεξάνδρειας, διαπιστώθηκαν τα εξής: τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια έχει αυξηθεί σημαντικά ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων, ενώ ειδικότερα ο αριθμός των γυναικών διαπλασιάστηκε. Συγχρόνως όμως, εξίσου σημαντική είναι και η αύξηση του αριθμού των ανέργων της περιοχής, αφού ισούται με 110%. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι αυξήθηκαν επίσης αρκετά οι νέοι άνεργοι (ιδίως οι γυναίκες), οι οποίοι παρουσίασαν μια αύξηση της τάξης του 106% για το ίδιο χρονικό διάστημα. Η κατά φύλλο σύνθεση της ανεργίας οδήγησε στην διαπίστωση ότι στους συνολικούς

τιμών προς όφελος των καταναλωτών, και η ενεργοποίηση του επιχειρηματικού πνεύματος

ανέργους το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν οι άνδρες, ενώ αντίθετα στους νέους ανέργους οι γυναίκες.

⇒ Σύσταση οικογενειακών επιχειρήσεων.

⇒ Φαινόμενα άτυπης εργασίας και πολυδραστηριότητας.

Σε ότι αφορά την θέση των εργαζομένων στο επάγγελμα διαπιστώθηκε ότι αυξήθηκαν σημαντικά οι εργοδότες και τα συμβοηθούντα και μη αμοιβόμενα μέλη οικογένειας. Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι αρχίζουν σιγα-σιγά να επενδύουν στην περιοχή και να δημιουργούν οικογενειακές κυρίως επιχειρήσεις. Πιο αναλυτικά, αυτό που παρατηρείται για τον Δ. Αλεξάνδρειας είναι μια τάση συνεχής ανόδου του κλάδου του εμπορίου και των υπηρεσιών, άρα η τριτογενοποίηση της οικονομίας του. Υπάρχει μια σταθερή ροή κατοίκων από τα γύρω χωριά προς την πόλη της Αλεξάνδρειας, κυρίως από νεαρά άτομα και ζευγάρια, τα οποία εγκαταλείπουν τις ενασχολήσεις με τη γη και στρέφονται σε κλάδους του τριτογενή τομέα. Η σχετική αύξηση των οικογενειακών επιχειρήσεων σε κλάδους του τριτογενή τομέα, δημιουργεί φαινόμενα άτυπης απασχόλησης (εντός της οικογενειακής επιχείρησης), και ευκαιρίες για αύξηση της πολυδραστηριότητας και της πολυαπασχόλησης (δευτερεύουσα απασχόληση στις αγροτικές δραστηριότητες και την βιομηχανία).

Ως ένα βαθμό, τα φαινόμενα της άτυπης απασχόλησης και της πολυδραστηριότητας συμβάλλουν στην φαινομενική αύξηση της ανεργίας στον Δ. Αλεξάνδρειας, όπως διαπιστώθηκε και κατά την ανάλυση, ιδίως για τους νέους ανθρώπους οι οποίοι είναι οι κατεξοχήν ατύπως απασχολούμενοι. Εδώ πρέπει να αναφερθεί και το θετικό στοιχείο της μικρότερης αύξησης της ανεργίας που παρατηρήθηκε στο δήμο σε σχέση με τον μέσο όρο του νομού Ημαθίας, κάτι που υπονοεί ότι υπάρχουν ορισμένες συνθήκες στο δήμο που συμβάλλουν στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

- ⇒ Επικυριαρχία του πρωτογενή τομέα, σε συνολικά απασχολούμενους, για την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας.
- ⇒ Κυριαρχία του δευτερογενή τομέα, όσον αφορά σε ποσοστό μισθωτών απασχολουμένων σε αυτόν (69,5%), επί του συνόλου τους, για ολόκληρη την περιοχή μελέτης. Ακολουθεί ο τριτογενής τομέας (με 28%) και τέλος ο πρωτογενής (με μόλις 2,5%).
- ⇒ Έντονη βιομηχανική και βιοτεχνική δραστηριότητα σε ολόκληρη την περιοχή.

Όσον αφορά την ενδοχώρα της Αλεξάνδρειας πρέπει να τονισθεί ότι εκεί παρατηρείται μια επικυριαρχία του πρωτογενή τομέα παραγωγής, εκτός από το Πλατύ όπου και εκεί (όπως και στην Αλεξάνδρεια) εντοπίζεται ένας ισχυρός τριτογενής τομέας. Ένα πολύ σημαντικό ποσοστό των εργαζομένων του Δ. Πλατέος, συγκεκριμένα το ένα τρίτο, απασχολείται και στις βιομηχανίες που χωροθετούνται εντός των ορίων του. Οι περισσότεροι εργαζόμενοι στα γύρω χωριά απασχολούνται στον αγροτικό τομέα, ενώ (εποχιακά κυρίως) εργάζονται και στις τοπικές βιομηχανίες. Η πολύ ισχυρή παρουσία των βιομηχανιών στην περιοχή φαίνεται και από την πρωτιά που κατέχει ο δευτερογενής τομέας σε ποσοστό μισθωτών απασχολουμένων (περίπου 70%), κυρίως στον κλάδο της βιομηχανίας τροφίμων.

Οι περισσότεροι μισθωτοί απασχολούμενοι συγκεντρώνονται σε διάφορους κλάδους του δευτερογενή τομέα (βιομηχανίες τροφίμων, καπνοβιομηχανίες, υφαντικές βιομηχανίες κ.α.). Ειδικότερα, ο κλάδος με τον μεγαλύτερο αριθμό απασχολουμένων είναι ο κλάδος της βιομηχανίας τροφίμων, ακολουθεί αυτός της οικοδομικής δραστηριότητας, τρίτος είναι ο κλάδος της καπνοβιομηχανίας και τέταρτος είναι ο αγροτικός τομέας.

Το κυριότερο συμπέρασμα που προκύπτει από όλα τα παραπάνω, είναι ότι ολόκληρη η ΠΕ.ΜΕ. διαθέτει ένα σημαντικό παραγωγικό δυναμικό, με ανεπτυγμένους και τους τρεις τομείς της οικονομίας. Ο πρωτογενής τομέας παράγει καλής ποιότητας αγροτικά προϊόντα, και συμβάλει και στη στήριξη

και διατήρηση της μεταποιητικής βιομηχανίας. Βέβαια, στην περιοχή υπάρχουν και άλλοι κλάδοι του δευτερογενή τομέα, κάτι ιδιαίτερα αισιόδοξο αφού, συνδυαζόμενο με την ύπαρξη του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικό, υποδηλώνει κάποιες εν δυνάμει δυνατότητες για περαιτέρω βιομηχανική ανάπτυξη. Τέλος, η περιοχή κρίνεται ως αυτάρκης και στον τομέα του εμπορίου και των υπηρεσιών αφού διαθέτει δύο σημαντικά κέντρα εξυπηρέτησης όλων των κατοίκων της, αυτών της Αλεξάνδρειας και του Πλατέος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο έντονος ανταγωνισμός της γεωργίας, η προηγούμενη αποβιομηχάνιση αλλά και η επικείμενη κρίση στον δευτερογενή τομέα, καθώς και τα διαφαινόμενα προβλήματα στον κλάδο των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, συνθέτουν ένα εξαιρετικά σοβαρό πλέγμα προβλημάτων που μπορεί να επηρεάσει έντονα την παραγωγική δομή όχι μόνο της Αλεξάνδρειας αλλά και ολόκληρης της ΠΕ.ΜΕ. Γνωστό είναι και ότι τα οικονομικά προβλήματα παράγουν και έντονα κοινωνικά προβλήματα, και αυτά με τη σειρά τους μπορούν να λειτουργήσουν διαβρωτικά στον χώρο της περιοχής μελέτης (με την ιδιαίτερη ταυτότητα, τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά κ.λ.π.). Έτσι, θα πρέπει να τεθούν όλες εκείνες οι βάσεις ώστε να διασφαλιστεί μια συνεχής αναπτυξιακή πορεία, στηριζόμενη κυρίως στην ενδογενή δυναμικότητα της περιοχής.

Μιλώντας για αναπτυξιακή πορεία και ανάπτυξη, εννοείται μια Καθολική Ανάπτυξη που να διέπει όλους τους τομείς της ανθρώπινης παρουσίας και δραστηριότητας, σε επίπεδο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, περιβαλλοντικό κ.λ.π. Για την επιτυχία αυτού του εγχειρήματος, απαιτείται η κατάρτιση ενός Στρατηγικού Σχεδίου, το οποίο λαμβάνοντας υπόψη τα υφιστάμενα προβλήματα και τα πλεονεκτήματα της περιοχής, τις διαφαινόμενες κρίσεις και τις προοπτικές που γεννά το νέο ευρωπαϊκό και διεθνές οικονομικό πλαίσιο, να ορίζει τους στόχους και να προβλέπει εκείνες

τις δράσεις, ώστε πλέον να μπορούν να γίνουν πραγματικότητα οι προϋποθέσεις και να τεθούν οι βάσεις για μια συνεχή αναπτυξιακή πορεία.

Στην παρούσα φάση της διπλωματικής θα τεθούν κάποιοι πρώτοι προβληματισμοί σχετικά με τα διαφαινόμενα προβλήματα και τις προοπτικές, θα παρουσιαστούν τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα της περιοχής και θα τεθούν κάποιοι γενικοί, αλλά και πιο ειδικοί, στόχοι, και θα παρουσιαστούν και κάποιες συγκεκριμένες προτάσεις και δράσεις, έτσι ώστε το συγκεκριμένο κεφάλαιο να αποτελέσει μια πρώτη βάση για ένα τέτοιο Στρατηγικό Σχέδιο Τοπικής Ανάπτυξης.

5.2 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

Στο σημείο αυτό επιχειρείται μια προσπάθεια αξιολόγησης των δυνατοτήτων της ΠΕ.ΜΕ., για την περαιτέρω ανάπτυξή της. Αυτό θα επιτευχθεί με τον προσδιορισμό των μειονεκτημάτων και πλεονεκτημάτων που αυτή παρουσιάζει. Έτσι, η παρούσα αξιολόγηση στηρίζεται κυρίως στις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα που προέκυψαν κατά την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, η παρουσίαση της οποίας έχει προηγηθεί στα προηγούμενα κεφάλαια.

Από την μέχρι τώρα μελέτη της περιοχής διαπιστώθηκαν τα προβλήματα που αυτή αντιμετωπίζει καθώς και τα πλεονεκτήματά της, πάνω στα οποία θα στηριχθούν οι δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξή της.

Συνοψίζοντας λοιπόν, τα μειονεκτήματα που έχει η περιοχή είναι:

- Η καλλιέργεια συμβατικών αγροτικών προϊόντων, τα οποία αποφέρουν χαμηλά εισοδήματα, αφού δεν συνδυάζονται με καλούς όρους εμπορίας. Η εμπορία των προϊόντων στηρίζεται σε μη εκσυγχρονισμένες μεθόδους με αποτέλεσμα με τις υπάρχουσες δομές παραγωγής, προσφοράς προϊόντων και εμπορίας, ο ανταγωνισμός των αγροτικών προϊόντων να περιορίζεται από τους αγρότες μόνο στις τιμές (Βαΐου Ν. και Χατζημιχάλης Κ., 1997: 177).

- Η περιοχή αντιμετωπίζει σημαντικό μειονέκτημα όσον αφορά στον τομέα του τουρισμού. Καταρχήν, δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον γεωμορφολογικό περιβάλλον, αφού στερείται ορεινών όγκων, λιμνών και άλλων φυσικών χαρακτηριστικών που θα μπορούσαν με την δημιουργία κατάλληλης υποδομής να λειτουργήσουν ως πόλος έλξης τουριστών.

Στο θέμα των ιστορικών μνημείων και των αρχαιολογικών ευρημάτων, πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχουν υπόνοιες η περιοχή να βρίθει αρχαίων μνημείων· παρόλα αυτά όμως δεν έχουν γίνει οι απαραίτητες έρευνες και ανασκαφές για τον εντοπισμό και τη μελέτη τους. Επίσης, τα υφιστάμενα αρχαιολογικά ευρήματα έχουν απλώς ξεθαφτεί και έκτοτε, παραμελημένα, απλά υφίστανται τις καταστροφές από φυσικά αίτια και από ανθρώπους (όπως στην περίπτωση των ρωμαϊκών ευρυμάτων στο Νησί).

Στην περιοχή απουσιάζουν εντελώς παραδοσιακοί οικισμοί, ή και αρχιτεκτονικά σύνολα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που θα μπορούσαν να προσελκύσουν τους ενδιαφερομένους επισκέπτες. Σποραδικά απλώς, σε διάφορα χωριά και οικισμούς, υπάρχουν ορισμένα κτίρια που να παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό και ιστορικό ενδιαφέρον (όπως το Κονάκι στην Αλεξάνδρεια, το Κονάκι στην Παλαιόχωρα Κορυφής κ.α.), καθώς επίσης και κάποια αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία, όπως ο μοναστηριακός ναός των Αγίων Αναργύρων στο Νησί, που αναγέρθηκε το 1813.

- Η κλαδική εξειδίκευση που παρουσιάζει ο δευτερογενής τομέας. Οι βιομηχανίες που λειτουργούν στην περιοχή, ασχολούνται με την μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων. Αυτό είναι αρνητικό από την άποψη ότι υπάρχει πολύ στενή εξάρτηση του δευτερογενή από τον πρωτογενή τομέα.

Αντίστοιχα τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η περιοχή είναι:

- Η γεωγραφική της θέση και η εγγύτητα σε μεγάλα αστικά κέντρα. Η περιοχή αποτελεί ενδιάμεσο σταθμό μεταξύ των δύο σημαντικών αστικών κέντρων, της Θεσσαλονίκης και της Βέροιας. Απέχει κατά πενήντα

χιλιόμετρα από την Θεσσαλονίκη και κατά τριάντα από την Βέροια. Αυτό σημαίνει ότι θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί τις αναπτυξιακές δυνατότητες που προσφέρει το γεγονός αυτό, της γεινίασης δηλαδή με τα μεγάλα αστικά κέντρα.

- Οι συγκοινωνιακές της διασυνδέσεις. Η πόλη της Αλεξάνδρειας και τα χωριά της ενδοχώρας της βρίσκονται πολύ κοντά στον οδικό άξονα ΠΑΘΕ, καθώς και στο τμήμα της Νέας Εθνικής Οδού που ενώνει την Θεσσαλονίκη με την Βέροια. Επίσης, από την περιοχή διέρχεται και η Εγνατία Οδός η οποία πρόκειται να λειτουργήσει σε μερικά χρόνια. Συγχρόνως μέσα από την περιοχή περνά και η σιδηροδρομική γραμμή που ενώνει την Θεσσαλονίκη με την Φλώρινα και το Μοναστήρι (και άρα, και με την Ευρώπη). Αυτό σημαίνει ότι η περιοχή βρίσκεται στο κέντρο δύο σημαντικών αναπτυξιακών αξόνων (Βορρά-Νότου και Ανατολής-Δύσης) σε εθνικό αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Η εύφορη πεδιάδα στην οποία εντάσσεται: Η περιοχή βρίσκεται στο κέντρο του αποδοτικότερου και προσοδοφότερου κάμπου της χώρας, του Κάμπου της Μακεδονίας. Αυτό σημαίνει ότι ο πρωτογενής τομέας της περιοχής έχει πολύ μεγάλες προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη, καθώς επίσης και εκείνο το τμήμα του δευτερογενή (μεταποίηση) που στηρίζεται από αυτόν.
- Από την μελέτη που ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής διαπιστώθηκε ότι υπάρχει πολύ καλή δομή του πληθυσμού (αρκετά μεγάλο ποσοστό μικρών ηλικιακών ομάδων και μικρό ποσοστό υψηλών ηλικιακών ομάδων), ενώ επιπλέον παρουσιάζει πολύ καλή αναλογία ενεργού προς εξαρτημένου πληθυσμού. Αυτό σημαίνει ότι η περιοχή έχει το απαραίτητο και κατάλληλο έμψυχο δυναμικό, που θα μπορούσε να εφαρμόσει τις όποιες νέες καινοτόμες προσπάθειες και τις δράσεις εκείνες που θα στηρίξουν την ενδογενή αναπτυξιακή της προσπάθεια.
- Ένα χαρακτηριστικό της περιοχής μελέτης που αποτελεί παράλληλα και ένα σημαντικό πλεονέκτημα της, είναι η ύπαρξη εξειδικευμένου εργατικού

δυναμικού. Επειδή τα εργοστάσια λειτουργούν στην περιοχή για αρκετά χρόνια και απασχολούν εκτός από το μόνιμο και εποχιακό εργατικό δυναμικό, έχει αναπτυχθεί πλέον μια βιομηχανική γνώση και εμπειρία από τους κατοίκους της περιοχής. Σημαντικό είναι ότι υπάρχει εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό όχι μόνο στον δευτερογενή αλλά και στον πρωτογενή τομέα, αφού κάποιες καλλιέργειες όπως τα σπαράγγια απαιτούν ειδικές γνώσεις και δεξιότητες παραγωγής, καλλιέργειας και συγκομιδής.

- Οι παραγωγικές παραδόσεις σε διάφορα μέρη γενικότερα της Βορείου Ελλάδος έχουν συνεισφέρει στο “θετικό επιχειρηματικό κλίμα” που χαρακτηρίζει την περιοχή. Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτισε ο προσφυγικός εποικισμός, με την “ηθική της εργασίας” που τον συνόδεψε, και η μεταφορά τεχνογνωσίας από τους πρόσφυγες στην ύπαιθρο και στις πόλεις, όπου μια παράλληλη “αγροτοποίηση” και “αστικοποίηση” από πληθυσμούς που “έπρεπε να δουλέψουν” δημιούργησε τις πρόσφορες συνθήκες για οικονομική ανάπτυξη (Βαϊού Ν. και Χατζημιχάλης Κ., 1997: 123).

5.3 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τεθούν κάποιοι στρατηγικοί στόχοι για την ανάπτυξη της Περιοχής Μελέτης. Οι στόχοι αυτοί, προέκυψαν από την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης, των μειονεκτημάτων, των δυνατοτήτων και πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει η περιοχή.

1. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.
2. ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.
3. ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΡΟΛΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.

Ο πρώτος στόχος αφορά την αναζήτηση μεθόδων ενίσχυσης και διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας, καθώς και τρόπων για την αύξηση του ποσοστού της προστιθεμένης αξίας που παραμένει στην περιοχή. Αναζητώνται εναλλακτικοί τρόποι ενασχόλησης των κατοίκων, αύξησης των εισοδημάτων και συνεπώς της ευημερίας τους. Επιδιώκεται λοιπόν η μείωση της εξάρτησης της οικονομίας της περιοχής από τον πρωτογενή τομέα και η παράλληλη ανάπτυξη άλλων μορφών δραστηριοτήτων, που μπορεί όμως να λειτουργούν συνοδευτικά με αυτόν, έτσι ώστε πιθανοί - και μέχρις ενός σημείου αναμενόμενοι - κλυδωνισμοί στον αγροτικό κλάδο να μην επηρεάσουν την οικονομία της περιοχής. Ο στόχος αυτός αφορά και τον εκσυγχρονισμό της μεταποιητικής βιομηχανίας και των μεγάλων αλλά και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που βρίσκονται εντός της ΠΕ.ΜΕ., καθώς και την προσέλκυση νέων. Αναφέρεται επίσης και στην ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου, που απουσιάζει εντελώς από την περιοχή, και μάλιστα σε συγκεκριμένες μορφές του που να μπορούν να αποδώσουν στις ιδιαίτερες συνθήκες του υπό μελέτη αυτού χωρικού συνόλου.

Ο δεύτερος στόχος σχετίζεται με όλα εκείνα τα γνωρίσματα που εντοπίζονται στην περιοχή και που της προσδίδουν την ιδιαίτερη πολιτιστική της ταυτότητα και τον πολιτισμικό της χαρακτήρα. Η ΠΕ.ΜΕ. χαρακτηρίζεται από μια πληθώρα παραδόσεων, ιστορικών καταβολών και μοναδικής πολιτιστικής κληρονομιάς που όμως δεν είναι ιδιαίτερα προβεβλημένη ούτε στον ελληνικό, αλλά ούτε και στον διεθνή χώρο. Επίσης, λόγω του ότι στην συγκεκριμένη περιοχή έχουν κατά καιρούς λάβει χώρα αρκετά μεταναστευτικά κινήματα, από διάφορες περιοχές της χώρας, έχουν δημιουργηθεί διάφορα "άτυπα δίκτυα" εισροών-εκροών, που αναφέρονται σε πολιτιστικές και οικονομικές συναλλαγές. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν ένα εξαιρετικά σημαντικό κεφάλαιο που δύναται και πρέπει να αξιοποιηθεί με τρόπο τέτοιο ώστε να εξυπηρετηθούν οι γενικότεροι οικονομικοί και κοινωνικοί στόχοι.

Τέλος, ο τρίτος στόχος έχει να κάνει με τον γενικότερο χωροταξικό σχεδιασμό της ΠΕ.ΜΕ., και τον ρόλο που καλείται το κάθε οικιστικό σύνολο να παίξει, μέσα σε πλαίσια οργάνωσης, διαχείρισης, προγραμματισμού και διοίκησης.

Η οργάνωση και διαχείριση, και τελικά η ισόρροπη ανάπτυξη, του μελετώμενου χώρου δεν μπορεί να επιτευχθεί αποκλειστικά και μόνο από ένα ή δύο κυρίαρχα αστικά/ημιαστικά κέντρα. Το πλεονέκτημα της κεντροβαρικής θέσης των τελευταίων, θα πρέπει να μεταφραστεί και σε πλεονέκτημα για ολόκληρη την περιοχή (χωριά και ύπαιθρος) με απώτερο στόχο τη συνοχή των ξεχωριστών χωρικών υποσυστημάτων.

5.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, απαιτείται μια πολύπλευρη παρεμβατική προσπάθεια, και μια ολοκληρωμένη ενεργοποίηση σε πολλαπλούς άξονες προτάσεων και δράσεων, που να εμπλέκουν τόσο το τοπικό, όσο και το κεντρικό επίπεδο. Οι αναπτυξιακές προτάσεις που έπονται, αλλά και οι δράσεις που τις στηρίζουν, λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες, τα μειονεκτήματα και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής, εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και εν τέλει, λειτουργώντας συνδυαστικά, βοηθούν στην επίτευξη των παραπάνω στόχων. Πρόκειται για τις εξής προτάσεις:

5.4.1 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

Είναι γνωστό ότι τις σημερινές κυρίαρχες τάσεις σε ότι αφορά την διάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας, αποτελούν η εντεινόμενη παγκοσμιοποίηση των αγορών, η απελευθέρωση των εμπορικών φραγμών και η κίνηση του κεφαλαίου και της τεχνολογίας που υποκαθιστά την εργασία και αυξάνει την ανταγωνιστικότητα και την κινητικότητα κεφαλαίου και εργασίας. Όλα τα παραπάνω οδηγούν σε αύξηση της ανεργίας στην γεωργία, εντατικοποίηση του φαινομένου της πολυδραστηριότητας, αύξηση της εξάρτησης από κρατικές και κοινοτικές ενισχύσεις και μείωση της βιωσιμότητας των γεωργικών επιχειρήσεων. Για να μετατραπεί ο γεωργικός τομέας της περιοχής σε ανταγωνιστικός θα πρέπει καταρχήν να προσαρμοστεί η γεωργία στις ανάγκες της αγοράς, επενδύοντας σε νέες εξελίξεις όπως για παράδειγμα είναι η παραγωγή προϊόντων κατοχυρωμένης ονομασίας, η οργανική παραγωγή κ.λ.π.

Η υψηλή αποδοτικότητα της περιοχής με τα ευνοημένα της εδάφη, προσδίδει δυνατότητες για την ανάπτυξη οργανικών ή αλλιώς βιολογικών καλλιεργειών. Με αυτό τον τρόπο συνδυάζεται η προστασία του περιβάλλοντος και η οικολογική ισοροπία με την παραγωγή νέων προϊόντων και την εισαγωγή σε νέες, ταχύρυθμα αναπτυσσόμενες, αγορές. Έτσι, διευρύνεται η ποικιλία των καλλιεργούμενων ειδών και το εισόδημα των αγροτών.

Ο πρωτογενής τομέας της περιοχής έχει λειτουργήσει προωθητικά και πολλαπλασιαστικά για τη δημιουργία βιομηχανιών, για τις εισροές στον τομέα, (όπως λιπάσματα, μηχανήματα, τεχνογνωσία, εκπαίδευση κ.λ.π.), για τη βιομηχανική επεξεργασία (σε πρώτο στάδιο) και για τη διεθνή διακίνηση των εκρρών. Η έντονη παρουσία του βιομηχανικού τομέα στην ΠΕ.ΜΕ, επηρεάζει και επηρεάζεται από τον αγροτικό, συνθέτοντας έτσι ένα πολύ δυναμικό δίπτυχο. Τα προϊόντα όμως που παράγονται από την γεωργία και τη βιομηχανία, παρά την υψηλή ποιότητά τους, στηρίζουν την ανταγωνιστικότητά τους στις αγορές, στις χαμηλές τους τιμές. Δεν υπάρχει ακόμα διαφοροποίηση προϊόντων, παρουσίαση ειδικών ποιοτικών χαρακτηριστικών μέσω της διαφήμισης, προηγμένη συσκευασία κ.α.⁵⁰

Έτσι, από όλα τα παραπάνω, θα μπορούσαν να προταθούν τα εξής:

5.4.1.1 Εκπόνηση μελετών για τις καταλληλότερες καλλιέργειες

Καταρχήν, αυτό που θα πρέπει να γίνει είναι η εκπόνηση κάποιων γεωργοοικονομικών μελετών και ερευνών για την αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων των εδαφών της περιοχής και την προώθηση των καταλληλότερων καλλιεργειών.

5.4.1.2 Παραγωγή βιολογικών προϊόντων

Η βιολογική ή οικολογική ή οργανική γεωργία και καλλιέργεια αποτελεί μια εναλλακτική μορφή αγροτικής ενασχόλησης, τα οφέλη της οποίας εντοπίζονται σε διάφορα επίπεδα. Η Βιολογική Γεωργία (Β.Γ.) αποβλέπει στην ανάπτυξη εξισορροπημένων σχέσεων μεταξύ εδάφους, φυτών, ζώων,

⁵⁰ Κάτι που βέβαια ισχύει όχι μόνο για την ΠΕ.ΜΕ., αλλά και για την ευρύτερη περιοχή (βλ. και Βαΐου Ν. και Χατζημιχάλης Κ., 1997: 177).

ανθρώπων και βιόσφαιρας, διατηρεί τη γονιμότητα του εδάφους, αντιμετωπίζει το έδαφος ως ζωντανό οργανισμό και στηρίζεται στην φυσική αρχή και αλήθεια ότι οι φυσικοί πόροι δεν είναι ανεξάντλητοι. Καταρχήν, με αυτή την μορφή γεωργίας αποφεύγονται οι περιβαλλοντικές οχλήσεις όπως για παράδειγμα η μόλυνση του περιβάλλοντος με την αλόγιστη χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, η διάβρωση των εδαφών, η καταστροφή χλωρίδας και πανίδας κ.α., κάτι που δεν αποφεύγεται με την συμβατική γεωργία (Περιοδικό Οικονομικός Ταχυδρόμος, 6 Μαρτίου 1997).

Επίσης, τα βιολογικά γεωργικά προϊόντα και η βιομηχανική τους επεξεργασία και τυποποίηση αποτελούν μια εναλλακτική παραγωγική ενασχόληση που μπορεί να υποκαταστήσει άλλες δραστηριότητες λιγότερο παραγωγικές. Άλλωστε, τον τελευταίο καιρό υπάρχει έντονη ζήτηση για τα προϊόντα αυτά που πιστοποιούν την γεωγραφική τους προέλευση και τις οικολογικές και βιολογικές μεθόδους παραγωγής τους, που δηλαδή χαρακτηρίζονται από την ιδιαίτερη ποιότητά τους. Τα προϊόντα αυτά χαρακτηρίζονται από την υψηλή ποιότητα και την ελκυστικότητά τους, που βρίσκονται σε σαφώς ανώτερα επίπεδα από τα κοινά προϊόντα, άσχετα αν η τιμή τους είναι αρκετά υψηλότερη από τα δεύτερα.

Η Βιολογική Γεωργία (Β.Γ.) είναι θεσμικά αναγνωρισμένη σε κοινοτικό επίπεδο (καν. 2092/91), χρηματοδοτείται από Κοινοτικούς Κανονισμούς (2078/92), εξελίσσεται ραγδαία στο χώρο της ΕΕ, ενώ ένα θεσμικό κοινοτικό σύστημα εξασφαλίζει τον έλεγχο, την εμπορική διακίνηση για την υψηλή ποιότητα των βιολογικών προϊόντων. Δυστυχώς, η Β.Γ. στην Ελλάδα έχει μείνει αδικαιολόγητα πίσω, δεν έχει προσεχθεί από το κράτος και τις οργανώσεις των παραγωγών και των επιχειρηματιών που έχουν σαν άξονα δραστηριότητας τα αγροτικά προϊόντα (νωπά ή μεταποιημένα).

Ουσιαστικά η βιοκαλλιέργεια στην Ελλάδα ξεκίνησε από το 1993 κατ' εφαρμογή του ειδικού κανονισμού 2092/91. Στο Υπουργείο Γεωργίας έχει συσταθεί το "Γραφείο Βιολογικών Προϊόντων Φυσικής Προέλευσης", και η "Επιτροπή Βιολογικών Προϊόντων" από δεκαπέντε μέλη, ως γνωμοδοτικό

όργανο. Ο έλεγχος και η πιστοποίηση εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια, από την παραγωγή μέχρι τη διάθεση στον τελικό καταναλωτή. Τον έλεγχο - πιστοποίηση έχουν αναλάβει στην Ελλάδα οι εξής τρεις εγκεκριμένοι οργανισμοί: ΣΟΓΕ (Σύλλογος Οικολογικής Γεωργίας Ελλάδος), ΔΗΩ και Φυσιολογική ΕΠΕ⁵¹. Ο Καν. 2092/91 έχει πεδίο εφαρμογής στα μη μεταποιημένα φυτικά γεωργικά προϊόντα, καθώς και στα προϊόντα ανθρώπινης διατροφής που αποτελούνται κατά κύριο λόγο από ένα ή περισσότερα συστατικά φυτικής προέλευσης.

Ο παραγωγός που ενδιαφέρεται να μετατρέψει τις καλλιέργειες του σε βιολογικές, πρέπει να έλθει σε επαφή με κάποιον από τους τρεις παραπάνω οργανισμούς ελέγχου - πιστοποίησης. Υπογράφει συμβόλαιο πενταετούς διάρκειας με τη Διεύθυνση Γεωργίας του νομού, και δεσμεύεται ότι θα εφαρμόσει για ένα διάστημα πέντε ετών τη βιολογική γεωργία σύμφωνα με τους αυστηρά προβλεπόμενους κανόνες. Οι παραγωγοί δικαιούνται ενίσχυσης στα πλαίσια του κανονισμού 2078/92 και μπορεί να είναι φυσικά πρόσωπα, νομικά πρόσωπα, κάτοχοι ή μισθωτές μιας γεωργικής εκμετάλλευσης. Οι στρεμματικές ενισχύσεις διαφέρουν από το είδος της καλλιέργειας (Περιοδικό Οικονομικός Ταχυδρόμος, 6 Μαρτίου 1997).

Στην υπό μελέτη περιοχή, θα μπορούσε να επιδιωχθεί η εξασφάλιση αποκλειστικών δικαιωμάτων στην παραγωγή και στη διακίνηση ορισμένων ειδών από τα παραγόμενα γεωργικά προϊόντα, σαν νωπά φρούτα, αλλά και στην μεταποιημένη τους μορφή (π.χ. κομπόστες, μαρμελάδες). Η βιολογική τους παραγωγή, με συγκεκριμένους παραδοσιακούς τρόπους και η τοπική τους προέλευση, αυξάνουν τις δυνατότητες διείσδυσης στις διάφορες εγχώριες και διεθνείς αγορές, και τελικά θα συμβάλλουν στην τοπική οικονομία. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να γίνει λόγος για τις αξιόλογες προσπάθειες παραγωγής βιολογικών προϊόντων που έχει κάνει ο αγροτικός συνεταιρισμός ΒΙΟΤΟΠ Αλεξάνδρειας Ημαθίας, με δεκαπέντε παραγωγούς,

⁵¹ Χαρακτηριστικά, για την Φυσιολογική ΕΠΕ πρέπει να ειπωθεί ότι έχει η έδρα της βρίσκεται στην ΠΕ.ΜΕ., και μπορεί να επικοινωνήσει κάποιος μαζί της στο (0333) 24970. Τα τηλέφωνα των υπολοίπων: ΣΟΓΕ: 01/2687 027 και ΔΗΩ: 01/9232 259. Επίσης, το τηλ. του Γραφείου Βιολογικών Προϊόντων Φυσικής Προέλευσης του Υπουργείου Γεωργίας: 01/5291 306.

για παραγωγή σιτηρών, ντομάτας, οσπρίων, αμυγδάλων, βερίκοκων και άλλων φρούτων.

Έτσι, η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών μπορεί να γίνει με την στροφή από τα πιο παραδοσιακά προϊόντα προς τα τις οργανικές ή βιολογικές καλλιέργειες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ενώ οι λιανικές τιμές πώλησης των βιολογικών προϊόντων φθάνουν μέχρι και 40% περισσότερο από αυτές των αντίστοιχων συμβατικών προϊόντων, η ζήτησή τους είναι δεδομένη.

5.4.1.3 Καλύτερη τυποποίηση των προϊόντων.

Η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων δεν εξαρτάται μόνο από το επίπεδο των τιμών ή από την ποιότητά τους, αλλά και από άλλους παράγοντες όπως είναι η εμφάνιση, η τυποποίηση, η συσκευασία, η διαφήμιση κ.λ.π., καθώς και από την αλυσίδα παραγωγής - μεταποίησης - εμπορίας. Η σχετική αδυναμία της ελληνικής γεωργίας να προσφέρει προϊόντα επιθυμητά από τους εγχώριους και τους ξένους καταναλωτές, τουλάχιστον στα παραπάνω επίπεδα που προσδιορίζουν το “πλασάρισμα” του προϊόντος, αντανάκλαται στο συνεχώς διευρυνόμενο εμπορικό ισοζύγιο κυρίως με τις χώρες-μέλη της ΕΕ (Περιοδικό Οικονομικός Ταχυδρόμος, 26 Ιουνίου 1997). Στην προκειμένη περίπτωση, θα πρέπει να βρεθεί η κατάλληλη μέθοδος τυποποίησης και συσκευασίας ώστε, τα παραγόμενα στην ΠΕ.ΜΕ. προϊόντα, να γίνονται περισσότερο ελκυστικά στα μάτια του αγοραστή. Επίσης, θα πρέπει να προστατεύονται από πιθανά χτυπήματα κατά τη μεταφορά, ενώ οπωσδήποτε θα πρέπει να τονίζονται και τα ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους.

5.4.1.4 Επιμόρφωση και κατάρτιση νέων αγροτών

Η γεωργική εκπαίδευση και κατάρτιση αποτελεί έναν από τους βασικούς μοχλούς της γεωργικής ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας, αλλά επίσης προσφέρει και ευνοήτες δυνατότητες διατήρησης και δημιουργίας νέου γεωργικού δυναμικού (Περιοδικό Οικονομικός Ταχυδρόμος, 20 Μαρτίου 1997). Πιο συγκεκριμένα, θεωρείται ως απολύτως απαραίτητη μια συνολική πρόταση σύνδεσης του αγροτικού χώρου και του πληθυσμού του με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επιμόρφωσή του, λαμβάνοντας υπόψη και τις τοπικές ανάγκες, τις τοπικές εταιρικές σχέσεις και τις συλλογικές και

ατομικές δεξιότητες. Κάτι τέτοιο θα ήταν εφικτό με την οργάνωση και διεξαγωγή σεμιναρίων, αλλά και τη θέσπιση κινήτρων για τη παρακολούθηση τους, τη συνεχή ενημέρωση σε διάφορα ζητήματα όπως η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, η αναδιάρθρωση και οι βιολογικές καλλιέργειες, ο αγροτουρισμός, οι πολιτικές και τα προγράμματα που εφαρμόζονται από την ΕΕ κ.λ.π.

5.4.2 ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΤΩΝ ΜΜΕ

Η στήριξη των υφιστάμενων επιχειρήσεων στην περιοχή και η προσέλκυση νέων είναι ένα δύσκολο έργο που προϋποθέτει καταρχήν την πλήρη εκμετάλλευση όλων των πλεονεκτημάτων που η περιοχή διαθέτει, κυρίως της κομβικής της γεωγραφικής θέσης, των συγκοινωνιακών της διασυνδέσεων και μεταφορικών δυνατοτήτων καθώς και η εγγύτητα στο λιμάνι και το αεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης. Επίσης, το πλεονέκτημα του εξειδικευμένου εργατικού της δυναμικού, όπως προαναφέρθηκε, ειδικά για τον δευτερογενή τομέα, αλλά και η φθηνή γη που προσφέρει, για προσέλκυση νέων δραστηριοτήτων και επενδύσεων.

Σε ότι αφορά τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) πιστεύεται ότι η ανάπτυξή τους πρέπει να στηριχθεί περισσότερο στην διαδικασία σωστής πληροφόρησης και ενημέρωσης. Με τα νέα διεθνή οικονομικά δεδομένα και την ανάπτυξη του παγκόσμιου ανταγωνισμού η πληροφόρηση έχει αποκτήσει τέτοια σημασία ώστε να θεωρείται ίδιας αξίας παραγωγικός συντελεστής με τους φυσικούς πόρους και την εργασία. Στα σημερινά πλαίσια παραγωγικής δραστηριότητας το επίπεδο, ο χρόνος και η ταχύτητα της πληροφόρησης είναι σημαντικοί παράγοντες για την επιβίωση και την ανάπτυξη όχι μόνο των μικρομεσαίων επιχειρήσεων αλλά και όλων των δραστηριοτήτων που κινούνται μέσα σε μεταβαλλόμενα ή ανταγωνιστικά πλαίσια.

Οι διεθνείς εξελίξεις στις τιμές, στον όγκο και στις τεχνολογίες της παραγωγής, οι σημαντικότερες αποφάσεις σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο καθώς και οι ενδοκλαδικές εξελίξεις αποτελούν απαραίτητα στοιχεία

για τη λήψη αποφάσεων και την καλύτερη ένταξη των τοπικών παραγωγικών ομάδων στον εθνικό και διεθνή καταμερισμό εργασίας. Αυτό που συνήθως συμβαίνει στις ΜΜΕ είναι ελλιπής ενημέρωση σε θέματα κινήτρων και αναπτυξιακών νόμων, τεχνολογικών εξελίξεων και διαφόρων ζητημάτων όπως μηχανοργάνωση. Επίσης επικρατεί πλήρης άγνοια όσον αφορά το πλαίσιο υποστήριξης των ΜΜΕ που έχει θεσμοθετήσει η ΕΕ, με τα διάφορα προγράμματα και πρωτοβουλίες και που αναφέρονται ειδικά σε αυτές

Ο δεύτερος άξονας πάνω στον οποίο πρέπει να κινηθεί η ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της περιοχής είναι η αναβάθμιση της ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού που εργάζεται σε αυτές, και που συμμετέχει στις τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες. Σημαντική είναι επίσης είναι η μακροπρόθεσμη προσέλκυση ανθρώπινου κεφαλαίου υψηλής επιστημονικής κατάρτισης. Ενώ αναμφισβήτητα η ποιότητα και η κατάρτιση του επιστημονικού δυναμικού θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους δείκτες ανάπτυξης, στην Αλεξάνδρεια, το επίπεδο εκπαίδευσης είναι σχετικά χαμηλό και λίγοι είναι οι κάτοχοι τίτλου ανώτερης και ανωτάτης εκπαίδευσης, όπως άλλωστε φάνηκε και από την μελέτη των χαρακτηριστικών του ανθρώπινου δυναμικού στην ανάλυση (βλ. Τρίτο Κεφάλαιο). Γίνεται λοιπόν εμφανές ότι ανάπτυξη της περιοχής δεν νοείται χωρίς την έναρξη διαδικασιών αναβάθμισης των γνώσεων, της ποιότητας και κατά συνέπεια των δυνατοτήτων του τοπικού ανθρώπινου παραγωγικού δυναμικού.

Ο τρίτος άξονας ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων αποτελεί η συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων και η δημιουργία συντονιστικού φορέα που θα τις υποστηρίξει. Ο ρόλος του φορέα αυτού θα είναι καταλυτικός όσον αφορά την ενίσχυση των ΜΜΕ μέσω των τριών αυτών παρεμβατικών αξόνων, ενώ η ίδρυσή του θα πρέπει να αποτελεί προϊόν συναίνεσης και να απολαμβάνει κοινωνικής και πολιτικής υποστήριξης τουλάχιστον στο τοπικό επίπεδο. Ο φορέας θα πρέπει επίσης να είναι στελεχωμένος με άτομα

υψηλής κατάρτισης, με επιστημονικές και διοικητικές ικανότητες, γνώστες του θεσμικού πλαισίου της δημόσιας διοίκησης και της ΕΕ κ.λ.π.⁵²

Τέλος, πιστεύεται ότι με διάφορα μέτρα, όπως η από κοινού πρόσβαση σε υποστηρικτική υποδομή, η συγχρηματοδότηση κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, η ανταλλαγή πληροφοριών και τεχνογνωσίας, η συμπαραγωγή προϊόντων, ακόμη και η συγχώνευση, θα μπορούσε να μειωθεί το κόστος παραγωγής και συνεπώς να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Ένα τοπικό δίκτυο συνεργασίας θα επέτρεπε στις επιχειρήσεις να λειτουργήσουν πιο αποτελεσματικά και ορθολογικά και θα οδηγούσε κάποιες από αυτές στην ανακάλυψη των πλεονεκτημάτων του καταμερισμού της εργασίας.

Οι παραπάνω τρεις άξονες ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, δηλαδή η πληροφόρηση, η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και η οργάνωση τοπικών δικτύων συνεργασίας, κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές και καθοριστικές στην προσπάθεια του ευέλικτου εκσυγχρονισμού που επιχειρείται για την περιοχή. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η ευελιξία που χρειάζεται η τοπική επιχειρηματική δραστηριότητα, αξιοποιείται η δυναμική της και εδραιώνονται τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της.

5.4.3 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η συγκεκριμένη πρόταση αναφέρεται στην αξιοποίηση των υφιστάμενων πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει η περιοχή στο θέμα του τουρισμού, έτσι ώστε να γίνει δυνατή η προσέλκυση ορισμένων τύπων επισκεπτών. Σύμφωνα με τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η περιοχή (ιστορία πορεία και πλούσια πολιτιστική παράδοση, ύπαρξη αρκετών και σημαντικών μνημείων), θα μπορούσαν, με αρκετή βέβαια προσπάθεια των τοπικών φορέων και την βοήθεια του κράτους, να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ορισμένων μορφών τουρισμού. Τέτοιες μορφές τουρισμού είναι:

1. Ο Αγροτουρισμός
2. Ο Μνημειακός-Ιστορικός Τουρισμός

⁵² Ο φορέας αυτός θα μπορεί κάλλιστα να έχει την μορφή Αναπτυξιακής Εταιρίας (παρακάτω ακολουθεί ειδική πρόταση).

3. Ο Εκπαιδευτικός Τουρισμός

4. Ο Επιστημονικός/ Ερευνητικός Τουρισμός

Με την ήπια τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, που εξασφαλίζεται με την προσέλκυση των ειδικών τύπων τουριστών, επιτυγχάνονται τα εξής:

1. Συγκράτηση του πληθυσμού και κυρίως των νεαρών ατόμων που είναι και οι παραγωγικά ικανότεροι, ενώ με τις νέες θέσεις εργασίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής δημιουργούνται οι προϋποθέσεις προσέλκυσης στην περιοχή νέων κατοίκων.
2. Δημιουργία μιας σταθερής εντόπιας αγοράς, για τα αγροτικά προϊόντα της περιοχής, και επιπλέον επιτυγχάνεται η απαγκίστρωση της τοπικής αγροτικής παραγωγής από τα όποια προβλήματα που προκύπτουν από τις κρατικές και ευρωπαϊκές πολιτικές για τον πρωτογενή τομέα.
3. Διάσωση, προβολή και διάδοση της πλούσιας ιστορικής κληρονομιάς της περιοχής.
4. Διασφάλιση του ήπιου τρόπου ζωής των κατοίκων της περιοχής μελέτης, αφού το επίπεδο των επισκεπτών - τουριστών είναι τέτοιο ώστε να μην προκαλούνται αλλοιώσεις στην πολιτιστική φυσιογνωμία και τις παραδόσεις του τόπου. Έτσι λοιπόν αποφεύγονται ζητήματα ηθικοπλαστικής μορφής.
5. Διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος, αφού με τις προτεινόμενες αειφορικές παρεμβάσεις μικρής κλίμακος, μειώνεται ο κίνδυνος περιβαλλοντικής όχλησης στο ελάχιστο.

Στη συνέχεια ακολουθεί ειδική αναφορά για το είδος των παραπάνω μορφών τουρισμού, οι διαπιστώσεις των αναγκών αλλά και οι προτεινόμενες δράσεις:

5.4.3.1 Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού πολύ διαδεδομένη ιδιαίτερα στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη. Στηρίζεται στη στενή συνεργασία πολλαπλού σκοπού αγροτών και τουριστών. Σύμφωνα με τα ελληνικά δεδομένα ως αγροτουρισμός νοείται κάθε είδος τουριστικών υπηρεσιών όπως είναι η διαμονή σε δωμάτια εντός αγροτικών σπιτιών ή σε πανσιόν, αλλά και η προσφορά αγαθών, κυρίως αγροτικών, που παράγονται στους αγροτικούς οικισμούς.

Έτσι εκτός από τα οικονομικά οφέλη έχει σημαντικές πολιτιστικές και κοινωνικές ωφέλειες: αύξηση του εισοδήματος των γαιοκτητών, ευχάριστη, με χαμηλό κόστος και επιμορφωτική διαμονή των τουριστών, ανταλλαγή γνώσεων, πληροφοριών, κουλτούρας και τρόπου ζωής μεταξύ αυτών καθώς και άμεση και προσωπική επαφή ανθρώπων διαφορετικών κοινωνικών τάξεων, νοοτροπιών ακόμη και εθνικοτήτων. Στην υπό μελέτη περιοχή τα παραπάνω τυγχάνουν ιδιαίτερης αξίας λόγω του ότι η αξιολογη πολιτιστική της παράδοση έχει έντονο χαρακτήρα και δύναται να ενσωματώσει στα πλαίσια της και αμύητους σε αυτή ανθρώπους ενώ η γνωστοποίηση της προς τα έξω αποτελεί γι' αυτή παράγοντα πρωταρχικής σημασίας. Για την λειτουργία της παραπάνω δραστηριότητας είναι απαραίτητα:

- ενημέρωση και πληροφόρηση των κατοίκων για αυτή έτσι ώστε να κατανοήσουν τη χρησιμότητα του αγροτουρισμού τόσο για το ίδιο το προσωπικό τους συμφέρον, αλλά όσο και για τη μικρή κοινωνία και την οικονομία της περιοχής,
- διεξαγωγή σεμιναρίων με σκοπό την ευαισθητοποίηση σε θέματα ανθρώπινων σχέσεων, φιλοξενίας, διατήρησης της παράδοσης και διαφύλαξης του περιβάλλοντος, αλλά και
- πληροφόρηση σε τεχνικά θέματα που να αφορούν τον τουρισμό, επιμόρφωση στις μεθόδους προετοιμασίας και παρασκευής σπιτικών εδεσμάτων, παραδοσιακών γλυκών και ποτών, καθώς και στη δημιουργία διαφόρων χειροτεχνημάτων.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να προταθεί και η σύσταση, οργάνωση και λειτουργία Γυναικείων Συνεταιρισμών στην περιοχή με βάση κοινοτικούς κανονισμούς και πρωτοβουλίες⁵³. Οι συνεταιρισμοί αυτοί θα έχουν ως στόχο την υποστήριξη των επαγγελματικών δραστηριοτήτων των γυναικών καθώς και την δημιουργία γυναικείων επιχειρήσεων στον τομέα του αγροτουρισμού. Οι γυναικείες αυτές επιχειρήσεις θα αφορούν την παρασκευή σπιτικών εδεσμάτων και παραδοσιακών γλυκών με οικολογικές μεθόδους και την προβολή τους στους ενδιαφερόμενους επισκέπτες, καθώς και ξεναγήσεις αυτών στους χώρους παρασκευής των προϊόντων. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται πολλαπλά οφέλη σε πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής: βελτιώνεται το οικογενειακό εισόδημα, ενισχύεται η κοινωνική συνοχή, ο πολιτισμός και απασχολείται αποδοτικά ένα ποσοστό του άνεργου γυναικείου πληθυσμού που παρατηρήθηκε και κατά την ανάλυση σε προηγούμενο κεφάλαιο.

5.4.3.2 Μνημειακός - Ιστορικός τουρισμός

Απαραίτητη προϋπόθεση, για την προώθηση του τουρισμού στην περιοχή, είναι η αναστήλωση, η ανακαίνιση-συντήρηση και η προβολή του συνόλου των προαναφερομένων αρχαίων και νεότερων μνημείων. Επίσης, θα πρέπει να συντελεσθεί και ο εξοπλισμός τους με την απαραίτητη υποδομή για την κάλυψη των αναγκών των επισκεπτών. Γεγονός πάντως είναι ότι το υφιστάμενο μνημειακό "απόθεμα", είναι μάλλον δύσκολο να προσελκύσει από μόνο του κάποιον σημαντικό αριθμό επισκεπτών με πεδίο ενδιαφέροντος την συγκεκριμένη μορφή τουρισμού· έτσι, επιδιώκεται η σταδιακή προσέλκυση τουριστών.

Αυτό που θα μπορούσε να γίνει είναι, η ΠΕ.ΜΕ. να εκμεταλευτεί την ύπαρξη του τουριστικού ρεύματος που υπάρχει στην ευρύτερη περιοχή, και που στόχο έχει την Βεργίνα, την Αρχαία Πέλλα κ.α. Αρχικά λοιπόν θα μπορούσαν να πραγματοποιούνται εκδρομές για την επίσκεψη πολλών περιοχών και που να περιλαμβάνουν αρχαιολογικούς χώρους ξεκινώντας π.χ. από την Αρχαία

⁵³ Όπως για παράδειγμα έχει συμβεί πολλές φορές κατά το παρελθόν με την εφαρμογή των Κοινοτικών Προγραμμάτων Ν.Ο.Υ. I & II.

Πέλλα, μεμονωμένα μνημεία κυρίως στην ΠΕ.ΜΕ. και άλλα αξιοθέατα όπως στη Βέροια, και καταλήγοντας στη Βεργίνα.

Σιγά, σιγά όμως θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα αυτόνομο και σταθερό τουριστικό ρεύμα στην περιοχή. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να πραγματοποιηθεί ένα σύνολο συνδυασμένων δράσεων που να περιλαμβάνει από την κατασκευή ορισμένων χώρων ενδιαφέροντος, τον εξωραϊσμό του περιβάλλοντος και την υλοποίηση κάποιων θεσμών, μέχρι την βελτίωση της υφιστάμενης υποδομής.

Για την δημιουργία ορισμένων χώρων που να μπορέσουν να λειτουργήσουν σαν μαγνήτης για τους υποψήφιους επισκέπτες, μπορούν να γίνουν πολλές και διάφορες προτάσεις. Λαμβάνοντας όμως υπόψη τα πιο κύρια πλεονεκτήματα και τα φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής, προτείνεται το εξής:

Κατασκευή μικρού παραδοσιακού-ιστορικού χωριού⁵⁴

Ο οικισμός αυτός, που πρόκειται να έχει πολύ περιορισμένη έκταση, θα βρίσκεται στην παλιά κοίτη του Αλιάκμονα και θα αναπαριστά τον παλιό τρόπο ζωής των κατοίκων. Δεν χρειάζεται να είναι κατοικίσσιμος, αρκεί να έχει την κατάλληλη υποδομή - διάφορες υπηρεσίες όπως μικρές ταβέρνες με παραδοσιακά εδέσματα και γλυκά, εμπορικά καταστήματα με ποιοτικά γεωργικά προϊόντα, με είδη υφαντουργίας και χειροτεχνίας της περιοχής και με άλλα σουβενίρ - για να υποδέχεται και να εξυπηρετεί τους επισκέπτες.

Μετά την έλευση του νερού στην παλαιά κοίτη, ο συγκεκριμένος χώρος υποδοχής του οικισμού θα γεμίσει με την αυτοφυή βλάστηση της περιοχής (καλάμια) και το τοπίο θα ξαναπάρει την αρχική μορφή του. Έτσι, η εικόνα του πρωτότυπου αυτού "χωριού", με τις καλαμένιες καλύβες, τις παραδοσιακές βάρκες (τις πλάβες) και με φόντο τον βάλτο, είναι σίγουρο ότι θα αποτελέσει μοναδικό πόλο έλξης για τους ενδιαφερόμενους επισκέπτες.

⁵⁴ Η συγκεκριμένη πρόταση προέρχεται από μια ιδέα του κ. Γιάννη Μοσχόπουλου.

Με τον τρόπο επιτυγχάνονται πολλά οφέλη: αναβάθμιση της περιοχής αφού θα πρέπει να διαμορφωθεί, να καλωπισθεί και να καθαριστεί αφού είναι μολυσμένη, δημιουργία θέσεων απασχόλησης και αύξηση των εισοδημάτων, συμβολή στην τουριστική κίνηση, πολιτιστικά οφέλη κ.λ.π.

5.4.3.3 Εκπαιδευτικός τουρισμός

Αναφέρεται περισσότερο στη πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια αλλά και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (τεχνολογικά ιδρύματα και πανεπιστήμια). Στόχος είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών και σπουδαστών σε θέματα οικολογίας και περιβάλλοντος. Τέτοιες δράσεις ήδη γίνονται στα πλαίσια σχετικών μαθημάτων που λαμβάνουν χώρα με παράλληλες επισκέψεις στη φύση. Στις επισκέψεις αυτές πραγματοποιούνται διάφορες δράσεις που σχετίζονται με αγροτικό τοπίο και τον ύπαιθρο χώρο, όπως: τέχνη και φυσικό περιβάλλον (φωτογραφία, ζωγραφική, θεατρικό παιχνίδι), παρακολούθηση δράσεων γεωργικών και άλλων δραστηριοτήτων ήπιας μορφής (φρουτόδενδρα και συγκομιδή, μέθοδοι παρασκευής παραδοσιακών γλυκών) κ.α.

5.4.3.4 Επιστημονικός/ Ερευνητικός τουρισμός

Θα μπορούσε να ξεκινήσει κάποια προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση, με τη θεσμοθέτηση ορισμένων δράσεων, οι οποίες να αποβλέπουν στη δημιουργία ενός οργανωμένου χώρου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και έρευνας, και που να απευθύνεται σε συγκεκριμένα τμήματα διαφόρων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, όπως ΑΕΙ (π.χ. Γεωπονικής, Βιολογίας) ή ΤΕΙ (π.χ. Φυτικής, Ζωικής Παραγωγής) ή ακόμα και προς άλλες γεωργικές σχολές.

Παράλληλα, στα πλαίσια κάποιου εκπαιδευτικού φορέα (π.χ. ΤΕΙ Σίνδου, λόγω εγγύτητας με την ΠΕ.ΜΕ.) θα μπορούσε να δημιουργηθεί στην περιοχή κάποιο Τοπικό Κέντρο Αγροτικής Εκπαίδευσης και Έρευνας. Το κέντρο αυτό μπορεί να λειτουργεί επιμορφωτικά και ενημερωτικά προς τους αγρότες της περιοχής βοηθώντας τους σε διάφορα θέματα και προβλήματα που αντιμετωπίζουν (αναδιάρθρωση καλλιεργειών, καταπολέμηση ασθενειών και λίπανση, αγροτουρισμός, βιο-καλλιέργειες κ.α.). Στα πλαίσια λειτουργίας του κέντρου αυτού θα μπορούσαν περιληφθούν και άλλες ενέργειες όπως: οργάνωση και λειτουργία βιβλιοθήκης, μουσείου φυσικής Ιστορίας,

δημιουργία πειραματικού αγρού οργανικής καλλιέργειας, βοτανικό μουσείο, οργάνωση συνεδρίων, επιστημονικών ημερίδων κ.α.

Οι πιο κύριες δράσεις που πρέπει να λάβουν χώρα στην περιοχή, ώστε να συνθέσουν την απαραίτητη υποδομή που να μπορεί να εξυπηρετεί τους επισκέπτες φοιτητές και ερευνητές είναι:

- Η κατασκευή κτιρίου για τη στέγαση του Εκπαιδευτικού Κέντρου, που θα διαθέτει και τον απαραίτητο εξοπλισμό (όπως αίθουσα εποπτικών μέσων, εργαστήρια, αίθουσες διαλέξεων και διδασκαλίας κ.λ.π.). Βέβαια, το κέντρο θα μπορούσε να στεγαστεί και τμηματικά σε κάποια από τα παραδοσιακά κτίρια της περιοχής (π.χ. στο Κονάκι της Αλεξάνδρειας και της Παλαιόχωρας), μετά τις απαραίτητες ενέργειες αναπαλαίωσης και ανακατασκευής.
- Η εξασφάλιση των αναγκαίων αγροεκτάσεων για την έρευνα των σπουδαστών και την επιμόρφωση και κατάρτιση των αγροτών.

Σε συνδυασμό με τον επιστημονικό και τον ερευνητικό τουρισμό, δύναται να αναπτυχθούν στην περιοχή και τα συναρτώμενα με αυτόν είδη του συνεδριακού τουρισμού. Το βασικό πλεονέκτημα που διαθέτει η περιοχή για θέμα αυτό είναι η εγγύτητά της στο μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης το οποίο συνδυάζεται και με όλα τα άλλα τοπικά πλεονεκτήματα που διαθέτει. Αυτό βέβαια αποτελεί στόχο που μπορεί να πραγματοποιηθεί στο απώτερο μέλλον, μετά την γενικότερη οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, και ειδικότερα της Αλεξάνδρειας, την βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, την προσέλκυση επενδύσεων και την κατασκευή σημαντικών ξενοδοχειακών μονάδων, συνεδριακών κέντρων κ.λ.π.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι αν τα αποτελέσματα των ερευνών που πραγματοποιεί το ΙΓΜΕ στην περιοχή είναι θετικά, και που αναφέρονται στην ύπαρξη θερμών πηγών, δύναται να αναπτυχθεί και εκείνη η μορφή τουρισμού η οποία είναι ευρύτερα γνωστή με τα ονόματα ιαματικός ή θεραπευτικός τουρισμός.

Πρέπει να τονισθεί ότι οι παραπάνω παρεμβάσεις δεν είναι δυνατό να αποδώσουν από μόνες τους εάν δεν υπάρξει η ανάλογη διαφημιστική-ενημερωτική υποστήριξη. Έτσι κρίνεται απαραίτητη η έκδοση του κατάλληλου έντυπου υλικού με το οποίο θα γνωστοποιούνται στο κοινό και ιδιαίτερα στους ενδιαφερόμενους οι δυνατότητες και εναλλακτικές μορφές ψυχαγωγίας και επιμόρφωσης που προσφέρει η περιοχή. Το υλικό αυτό θα είναι πληροφοριακό με συνδυασμένη χρήση κειμένων, φωτογραφιών και χαρτών, προκειμένου να προσφέρεται μια πιο εναργής εικόνα της περιοχής, και με στόχο την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού επισκεπτών-τουριστών. Οι χάρτες και οι φωτογραφίες θα συνοδεύονται από το έγγραφο υλικό, το οποίο θα περιλαμβάνει πληροφορίες για τα οικολογικά/ βιολογικά προϊόντα που παράγονται στην περιοχή, για την δραστηριότητα του αγροτουρισμού καθώς και πληροφορίες για τις πολιτιστικές δραστηριότητες και την ιστορία των μνημείων της περιοχής.

Ένα πολύ σημαντικό μέτρο ανάδειξης των πλεονεκτημάτων της περιοχής είναι η εφαρμογή ενός multimedia τουριστικού πακέτου, το οποίο μπορεί να παρέχει υψηλής ποιότητας πληροφορίες και σε μεγάλη ποσότητα. Με την χρήση της εικόνας είναι δυνατή η οπτική γνωριμία του χρήστη με την περιοχή και το πολιτιστικό της περιβάλλον. Το βασικότερο πλεονέκτημα αυτού του τεχνολογικού εργαλείου είναι ότι προσεγγίζει το αντικείμενο μελέτης ανθρωποκεντρικά. Μέσω φωτογραφιών, συνεντεύξεων και video δίνεται η ευκαιρία στο χρήστη να έρθει σε επαφή με τον τοπικό πληθυσμό, τις ιστορικές καταβολές και τις παραδόσεις του.

Εκτός από την εφαρμογή multimedia πακέτου, ένα άλλο μέσο τουριστικής προβολής αποτελεί η δημοσίευση των πλεονεκτημάτων της περιοχής στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ένα παράδειγμα αποτελούν τα έντυπα ενημέρωσης (εφημερίδες, περιοδικά, τουριστικά φυλλάδια κ.λ.π.), τα οποία μπορούν να περιέχουν συνεντεύξεις, κείμενα περιγραφής και ξενάγησης της περιοχής, φωτογραφίες καθώς και πληροφορίες για την παροχή υπηρεσιών διανυκτέρευσης και αναψυχής.

Με την δημιουργία του τουριστικού ρεύματος, δημιουργούνται και ανάγκες για δυνατότητα διανυκτέρευσης, διατροφής, αναψυχής κ.λ.π. Προκειμένου να καλυφθούν αυτές οι ανάγκες, είναι απαραίτητη η αύξηση και βελτίωση της υπάρχουσας υποδομής, όπως η δημιουργία νέων ξενοδοχείων, ξενώνων, εστιατορείων, χώρων αναψυχής και καταστημάτων διάθεσης των οικολογικών και παραδοσιακών προϊόντων της περιοχής. Έτσι, θα πρέπει να γίνουν ενέργειες για την βελτίωση της τεχνικής υποδομής, π.χ. του εσωτερικού οδικού δικτύου της περιοχής, των αθλητικών εγκαταστάσεων, κατασκευής κοινοτικών ξενώνων κ.λ.π. Το υπόλοιπο μέρος των αναγκών αυτών θα καλυφθεί από τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που προβλέπεται ότι θα ακολουθήσουν την είσοδο τουριστών στην περιοχή· οι νόμοι της αγοράς υποδεικνύουν ότι η αύξηση της ζήτησης τέτοιων υπηρεσιών θα δημιουργήσει και την τοπική προσφορά από ιδιώτες.

5.4.4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

5.4.4.1 Δημιουργία αναπτυξιακού φορέα

Η πρόταση αυτή συνίσταται στην δημιουργία ενός αναπτυξιακού φορέα, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει έναν από τους βασικότερους μηχανισμούς για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης. Ένας τέτοιος φορέας λειτουργεί συντονιστικά στις διάσπαρτες, τοπικές και μη, αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, συμβάλλει στον μακροχρόνιο προγραμματισμό των επενδύσεων και τον συντονισμό των επιμέρους προγραμμάτων ανάπτυξης, προωθεί τον εκσυγχρονισμό των θεσμών της τοπικής κοινωνίας, αναδεικνύει την τοπική πολιτιστική κληρονομιά και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά και τέλος μπορεί να συμβάλλει και στην προστασία του περιβάλλοντος. Μέσα στις δραστηριότητές του δύναται να συμπεριληφθεί και η ευθύνη για την κατάρτιση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού, όπως ακριβώς προτάθηκε παραπάνω.

Λόγω όμως του ότι η πιο σημαντική αρμοδιότητα του φορέα αυτού - αν τελικά συσταθεί - πρέπει να είναι η μεταφορά πόρων από το κεντρικό στο τοπικό επίπεδο, θα πρέπει να έχει και την κατάλληλη νομική υπόσταση για να μπορεί να διεκδικήσει κάτι τέτοιο. Ο φορέας μπορεί επίσης να κινητοποιεί τους μηχανισμούς εκείνους που είναι απαραίτητοι για την προώθηση της

συνεργασίας των τοπικών με τους περιφερειακούς φορείς. Άλλος σκοπός του αναπτυξιακού αυτού φορέα, είναι και η προώθηση Ευρωπαϊκών Πρωτοβουλιών και η ανάληψη και διαχείριση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. Έτσι, ένας τέτοιος φορέας μπορεί να προσελκύει σημαντικούς πόρους και από Ευρωπαϊκά Προγράμματα μέσω της εκπόνησης μικρών σχεδίων ανάπτυξης.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχει η Αναπτυξιακή Ημαθίας (ΑΝ.ΗΜΑ.) της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας που λειτουργεί σε επίπεδο νομού και που έχει αναλάβει ορισμένα ευρωπαϊκά προγράμματα⁵⁵. Πιθανή σύσταση τέτοιου φορέα, λοιπόν, πρέπει να δημιουργεί ξεχωριστό νομικό πρόσωπο από την προαναφερθείσα εταιρία, το οποίο θα απευθύνεται περισσότερο στο συγκεκριμένο χωρικό σύνολο (δίχως όμως να αποκλείονται και άλλες γειτονικές περιοχές, εντός και εκτός νομού), υπό την έννοια ότι πρέπει να συσταθεί από τοπικούς φορείς της υπό μελέτης και ίσως της ευρύτερης περιοχής (από ΟΤΑ, αγροτικούς συναιτερισμούς κ.λ.π.). Παράλληλα με τον διεκδικητικό και επιτελικό του ρόλο μπορεί να αναλαμβάνει και διαχειριστικό ρόλο, μέσω της διαχείρισης των Αναπτυξιακών Ταμείων και των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.

Γεγονός πάντως είναι ότι το μέγεθος της ΠΕ.ΜΕ. είναι αρκετά περιορισμένο, και τίθεται το ζήτημα εάν θα μπορούσε μια Αναπτυξιακή Εταιρία να λειτουργήσει αποτελεσματικά εντός των ορίων της. Η δυνατότητα να συμπεριληφθούν κάποιες άλλες περιοχές είναι μικρή καθότι υπάρχουν και οι άλλες αναπτυξιακές εταιρίες που δρουν στην ευρύτερη ζώνη (π.χ. η ΑΝ.ΗΜΑ. και η Αναπτυξιακή Πιερίας). Επίσης, σύμφωνα με τις τελευταίες επικρατούσες απόψεις για τον ρόλο των αναπτυξιακών εταιριών και το πεδίο ευθύνης τους, θεωρείται ότι ακόμα και το επίπεδο νομού είναι αρκετά μικρό για να μπορέσει μια τέτοια εταιρία να λειτουργήσει σωστά, και γίνεται πλέον λόγος για μεγαλύτερα επίπεδα όπως είναι η περιφέρεια. Έτσι, άποψη του γράφοντα είναι ότι πρέπει να προηγηθεί κάποια ειδική μελέτη σκοπιμότητας πριν γίνει οποιαδήποτε κίνηση σύστασης ενός τέτοιου φορέα.

5.4.4.2 Δημιουργία διαδημοτικής εταιρίας προώθησης αναπτυξιακών πρωτοβουλιών (ΔΕΤΑΠ)⁵⁶

Με την εταιρία αυτή, κατά κύριο λόγο, επιτυγχάνεται η σύνδεση της Νομαρχίας Ημαθίας με την ΠΕ.ΜΕ. Απώτερος στόχος είναι να αξιοποιηθεί η νέα διευρυμένη κλίμακα τοπικής αυτοδιοίκησης από διοικητικής πλευράς χωρίς ωστόσο να εγκλωβισθούν δυνητικές αναπτυξιακές δυναμικές εντός των ορίων αυτών. Συνεπώς, η ΠΕ.ΜΕ. μπορεί να στηρίξει το πολύ μία τέτοια εταιρία, και ως έδρα της θα πρέπει να επιλεγθεί το μεγαλύτερο οικιστικό κέντρο τα οποίο λειτουργεί πολωτικά σε αυτήν. Έτσι, προτείνεται η έδρα της ΔΕΤΑΠ να βρίσκεται στην Αλεξάνδρεια.

Οι ΔΕΤΑΠ αποτελούν νομικά πρόσωπα με συμμετοχή των Νέων Δήμων, τοπικών οριζόντιων φορέων (επαγγελματικοί, πολιτιστικοί, περιβαλλοντικοί κ.λ.π.). Οι δράσεις τους συνίστανται στα εξής:

- * Στην αμφίδρομη μεταφορά και διάδοση πληροφοριών.
- * Στην υποστήριξη και ενίσχυση της συνεργασίας τοπικών φορέων σε δημοτικό, διαδημοτικό και νομαρχιακό επίπεδο.
- * Στην προώθηση τοπικών πρωτοβουλιών για αύξηση της προστιθέμενης αξίας και καινοτομικών δράσεων στην ενδοχώρα και στο εσωτερικό του αγροτικού κέντρου.
- * Στην συμβολή στην πληροφόρηση και μεταφορά προσαρμοσμένης τεχνολογίας, στην υποστήριξη χωρικών και διατομεακών δράσεων, στον προσδιορισμό των αναγκών της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και τέλος στη σύνδεση της έρευνας με δράσεις τοπικής ανάπτυξης.

Απαιτείται οργάνωση Γραφείου και Γραμματείας, πλήρης εξοπλισμός σε υπολογιστές, περιφερειακά, σύνδεση με διαδίκτυο κ.λ.π., δημιουργία επιστημονικής ομάδας με τη συμβολή του επιστημονικού προσωπικού των Νέων Δήμων και στενή συνεργασία με την Αναπτυξιακή Εταιρία της περιοχής ή/και του Νομού.

⁵⁵ Συγκεκριμένα, η ΑΝ.ΗΜΑ. έχει καταθέσει πρόταση για την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER II, στην οποία όμως δεν συμπεριλαμβάνεται η ΠΕ.ΜΕ.

⁵⁶ Από ερευνητικό πρόγραμμα του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

5.4.5 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

Στο σημείο αυτό δεν θα πραγματοποιηθεί κάποια εκτενής αναφορά για το δίκτυο των υποδομών, αλλά θα προταθούν κάποιες βασικές δράσεις οι οποίες θα πρέπει να λάβουν χώρα στην περιοχή έτσι ώστε αφενός να βελτιώσουν τη θέση της σε εθνικό επίπεδο και αφετέρου να συμβάλουν, στην διαμόρφωση του νέου πλαισίου οικιστικών σχέσεων (στα πλαίσια της Νέας Αστικότητας), όπως και προαναφέρθηκε.

5.4.5.1 Συγκοινωνιακό και μεταφορικό δίκτυο

Όπως έχει μέχρι τώρα διαπιστωθεί, όχι μόνο η Αλεξάνδρεια αλλά και ολόκληρη η περιοχή είναι ιδιαίτερα ευνοημένη από την γεωγραφική της θέση. Οι οδικές διασυνδέσεις με τα μεγάλα αστικά κέντρα είναι πολύ καλές αφού η περιοχή συνδέεται με την ΝΕΟ Αθηνών-Θεσσαλονίκης και Θεσσαλονίκης-Βέροιας. Επίσης, από την περιοχή περνά, και συγκεκριμένα μέσα από την πόλη της Αλεξάνδρειας, η ΠΕΟ Θεσσαλονίκης-Βέροιας. Η τελευταία θα πρέπει να βελτιωθεί σημαντικά καθότι σε μερικά σημεία της το οδόστρωμα έχει φθαρεί και χρήζει επισκευών.

Όσον αφορά τη σιδηροδρομική σύνδεση της περιοχής με τις πόλεις της Βέροιας και της Θεσσαλονίκης, κρίνεται ότι θα πρέπει να αναβαθμιστεί με την πύκνωση των δρομολογίων με τρένα INTERCITY. Η μελλοντική αναβάθμιση της σιδηροδρομικής σύνδεσης Θεσσαλονίκης - ΠΕ.ΜΕ. - Φλώρινας - Μοναστηρίου - Κ. Ευρώπης με την κατασκευή διπλής γραμμής, η χρήση γρηγορότερων τρένων TGV ακόμα και η δημιουργία μιας σιδηροδρομικής Εγνατίας (στο απώτερο μέλλον) θα προκαλούσε διάφορα οικονομικά οφέλη για την περιοχή. Γενικότερα, η μείωση των χρονοαποστάσεων με τις δράσεις σε οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, κυρίως προς το Π.Σ. της Θεσσαλονίκης και τις υποδομές του (λιμάνι και αεροδρόμιο), είναι σίγουρο ότι θα προκαλέσει πολλαπλές ωφέλειες για την περιοχή, όχι μόνο με την μεταφορά προσώπων αλλά και αγαθών, βοηθώντας έτσι και τις τοπικές επιχειρήσεις.

5.4.5.2 Βελτίωση του εσωτερικού οδικού δικτύου

Στην συγκεκριμένη περίπτωση και ιδίως στα νέα διοικητικά πλαίσια που σύντομα πρόκειται να ισχύσουν, το πλήρες οδικό δίκτυο αποτελεί τη

βασικότερη των προϋποθέσεων για την υγιή κοινωνική εξέλιξη, την ισόρροπη ανάπτυξη και την ομαλή λειτουργία και εξυπηρέτηση όλων των οικιστικών μονάδων που βρίσκονται εντός της ΠΕ.ΜΕ.

Η διασύνδεση των διαφόρων οικισμών της περιοχής λαμβάνει χώρα μέσω ενός αρκετά καλού οδικού δικτύου εθνικών, επαρχιακών και κοινοτικών οδών. Βέβαια, όπως διαπιστώθηκε και από την επιτόπια έρευνα το δίκτυο επιδέχεται βελτιώσεων σε ορισμένα τμήματά του. Έτσι, χρειάζεται επιδιόρθωση του οδοστρώματος σε ορισμένα σημεία του, ενώ για τη βελτίωση των γεωμετρικών του χαρακτηριστικών, απαιτούνται και ορισμένες διαπλατύνσεις.

Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι θα πρέπει να διευρυνθεί το οδικό δίκτυο της περιοχής έτσι ώστε να επιτευχθεί μια ουσιαστική επικοινωνία και διασύνδεση όλων των χωριών με τα μεγαλύτερα κέντρα της Αλεξάνδρειας και του Πλατέος, αλλά και γενικότερα όλων των οικισμών αναμεταξύ τους, ακόμα και με οικισμούς εκτός ΠΕ.ΜΕ. Για παράδειγμα αναφέρεται η οδική σύνδεση του Νησιού με την Μελίκη - με κατασκευή γέφυρας στον Αλιάκμονα στο σημείο του Παλαιού Προδρόμου - και την Βεργίνα⁵⁷. Με τον τρόπο αυτό εξυπηρετούνται διάφοροι στόχοι όπως η σύνδεση των αρχαιολογικών χώρων της περιοχής με άλλους εκτός αυτής και την έλξη τουριστών κ.α.

5.4.5.3 Βελτίωση τηλεπικοινωνιακών τεχνολογιών

Αναβάθμιση του υφιστάμενου τηλεπικοινωνιακού δικτύου - και κυρίως των κέντρων ψηφιακής τεχνολογίας - έτσι ώστε να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες με στόχο την υποστήριξη των κατοίκων και των παραγωγικών μονάδων της περιοχής. Επίσης προτείνεται και η δημιουργία νέων κόμβων για το Διαδίκτυο.

5.4.5.4 Ορθολογική χωροθέτηση κοινωνικών υποδομών

Η οργάνωση και η χωροθέτηση των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών στο εσωτερικό της ΠΕ.ΜΕ. θα πρέπει να γίνει με βάση το μέσο χρόνο

⁵⁷ Από την συνέντευξη με τον Γραμματέα της Κ. Νησιού κ. Μιχάλη Μανόλα.

προσπέλασης και τη χωρική κατανομή του συνολικού πληθυσμού στο εσωτερικό της. Στόχος η επιλογή του οικισμού με βάση την κεντροβαρή του θέση στο εσωτερικό μιας πληθυσμιακής ζώνης και απασχόλησης ανεξάρτητα από το πληθυσμιακό του μέγεθος, για ορισμένες υπηρεσίες (κέντρα πολιτισμού, αθλητισμού κ.λ.π.). Για τα μεγάλα οικιστικά κέντρα της Αλεξάνδρειας και του Πλατέος η χωροθέτηση νέων υπηρεσιών μπορεί να γίνει εκτός οικιστικών ζωνών, στα πλαίσια της Νέας Αστικότητας (βλ. και παρακάτω στο 5.4.6).

Για παράδειγμα ένα νέο σχολείο δεν χρειάζεται να χωροθετηθεί μέσα στην πόλη της Αλεξάνδρειας, όπου τα οικόπεδα είναι μικρά και περιορισμένα, το περιβάλλον επιβαρυνόμενο από κίνηση και ηχορύπανση, αέριους ρύπους κ.λ.π. Μπορεί κάλλιστα να γίνει στον ύπαιθρο χώρο, σε πολύ μεγαλύτερη έκταση εξασφαλίζοντας έτσι και τους αναγκαίους ελεύθερους χώρους, γήπεδα κ.λ.π., σε ένα περιβάλλον απαλλαγμένο από κάθε είδους όχληση. Ο χώρος και το σημείο υποδοχής θα καθοριστεί και από την εξυπηρέτηση που θα πρέπει να παρέχει και προς άλλους οικισμούς, κοντινούς της Αλεξάνδρειας, ενώ προϋπόθεση για την σωστή εξυπηρέτηση όλων είναι η ύπαρξη ενός κατάλληλου μεταφορικού συστήματος (π.χ. μικρά πούλμαν).

5.4.6 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΙΣΟΡΡΟΠΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Όσον αφορά τον Τρίτο Στόχο, θα πρέπει να επιπωθεί ότι και αυτός συναρτάται και με τους άλλους δύο. Κατ' αρχάς, με τις παραπάνω προτάσεις και δράσεις (ανάπτυξη και άλλων δραστηριοτήτων στον ύπαιθρο χώρο, βελτίωση των υποδομών σε όλα τα σημεία της περιοχής, κατάρτιση και ενημέρωση αγροτών κ.λ.π), όχι μόνο δημιουργούνται οι προϋποθέσεις, αλλά ξεκινά και μια διαδικασία ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης της περιοχής.

Το ζήτημα αυτό ζήτημα σχετίζεται και με την νέα διοικητική πραγματικότητα που θέτει η εφαρμογή του νόμου 2539/97 και τον ρόλο που καλείται η κάθε οικιστική οντότητα να παίξει στα πλαίσια των δύο Νέων Δήμων που τελικά θα προκύψουν. Οι προσπάθειες εσωτερικής οργάνωσης του υπό μελέτη χώρου,

π.χ. στα πλαίσια των δύο αυτών δήμων, θα πρέπει να στηρίζονται στην κοινή θέληση και να εξασφαλίζονται από την τοπική κοινωνική συναίνεση, με απώτερο στόχο την εξυπηρέτηση του συνόλου του πληθυσμού και της οικονομίας ολόκληρης της περιοχής. Αυτό, θα εξασφαλίζεται από την σωστή χωροθέτηση και τη λειτουργία των κοινωνικών εξοπλισμών, των εξυπηρετήσεων και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, εντός των πλαισίων μιας στοιχειώδους αστικότητας, της Νέας Αστικότητας όπως τελευταία είθισται να ονομάζεται. Μια τέτοια αναζητούμενη αστικότητα αποτελεί ουσιαστική συμβολή στην επίτευξη τοπικής κοινωνικής συναίνεσης και στην ενίσχυση της χωρικής οργάνωσης και συνοχής.

Πιο γενικά, η ευθύνη της μικρής πόλης εμφανίζεται τελικά σημαντική στη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για την εμπέδωση μιας τέτοιου τύπου αστικότητας που θα ενσωματώνει λειτουργικά το σύνολο της ενδοχώρας της. Η συμβολή των μικρών πόλεων ως κέντρα συγκέντρωσης πληθυσμού, κοινωνικού εξοπλισμού, υπηρεσιών και στελεχών στο εσωτερικό των χωρικών συστημάτων που πολώνουν και των πιο εκτεταμένων εδαφικών ενοτήτων που τείνουν να διαμορφωθούν, δεν θα πρέπει επομένως να αξιολογηθεί μόνο μέσα από το ρόλο τους στη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας, αλλά προπαντός μέσα από την αναβάθμιση των σχέσεων με την γεωργική ενδοχώρα και τη συγκράτηση του πληθυσμού στους οικισμούς της. Η αναβάθμιση αυτή οφείλει να αποβλέπει στη χωρική συνοχή ως πρωταρχικό και βασικό στόχο πάνω στον οποίο θα στηριχθεί η τοπική κοινωνική συναίνεση για ένα κοινό σχέδιο ανάπτυξης. Κατ' αυτό το τρόπο, οι νέες σχέσεις θα πρέπει να βασίζονται στο σεβασμό των δικαιωμάτων των κατοίκων της ενδοχώρας για πρόσβαση σε υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις χωρίς αναγκαστική αλλαγή του τόπου κατοίκησης τους (Γούσιος Δ., 1998).

5.4.7 ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΑΠΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί και το γεγονός των ευρωπαϊκών καινοτόμων δράσεων της ΕΕ, εντός των πλαισίων της για Περιφερειακή Πολιτική, που ουσιαστικά αποτελούν μια δυνατότητα ευρωπαϊκής

χρηματοδότησης στο τοπικό επίπεδο. Σύμφωνα με το άρθρο 10 του Κανονισμού για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξη (ΕΤΠΑ) το 1% περίπου των του ΕΤΠΑ διατίθεται σε αυτές τις δράσεις. Πρόκειται για ενέργειες (δράσεις, παρεμβάσεις, προγράμματα συνεργασίας) μικρού κυρίως βεληνεκούς ή μελέτες, που πρέπει αφενός να προωθούν τη συνεργασία ανάμεσα στους συμμετέχοντες δικαιούχους φορείς (τοπικές και περιφερειακές αρχές ή/και οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι) και αφετέρου να διακρίνονται για την πρωτοτυπία τους, να αποσκοπούν δηλαδή στο να προωθήσουν κάτι το νέο, το καινούργιο⁵⁸.

Μέχρι τώρα έχουν προωθηθεί, αλλά και εξακολουθούν να προωθούνται μια σειρά δράσεων ενίσχυσης των ήδη υφιστάμενων αλλά και δημιουργίας νέων δικτύων συνεργασίας ανάμεσα σε πόλεις και περιφέρειες, όπως τα προγράμματα PACTE, RECITE, ECOS/ OUVERTURE κ.α. Στη προκειμένη περίπτωση θα παρουσιαστεί μια συγκεκριμένη δράση, το πρόγραμμα ECOS/ OUVERTURE, για τον λόγο ότι βρίσκεται ακόμα σε λειτουργία και μπορεί να συμμετέχει σε αυτό κάποιος δραστήριος ΟΤΑ από την ΠΕ.ΜΕ., π.χ. ο Δ. Αλεξάνδρειας ή ο Δ. Πλατέος.

Παρουσίαση του Προγράμματος ECOS/ OUVERTURE

A. Εισαγωγή

Το ECOS/ OUVERTURE 1998-2001, αποτελεί πρόγραμμα της ΕΕ που αφορά την διαπεριφερειακή συνεργασία μεταξύ περιοχών της, με αντίστοιχες τρίτων χωρών. Είναι αποτέλεσμα της ανάγκης των χωρών να αντιμετωπίσουν τις όλο και αυξανόμενες τάσεις της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, την μετάβαση σε μια οικονομία βασιζόμενη στις υπηρεσίες και στις άυλες υποδομές, την ταχύτητα με την οποία ο όγκος των πληροφοριών αυξάνει, την αλλαγή στη αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών θεμάτων, των υψηλών επιπέδων ανεργίας και της παροχής ίσων ευκαιριών σε όλους.

Η διαπεριφερειακή συνεργασία με τρίτες χώρες προσφέρει ένα τομέα κοινής εργασίας, όπου διαφορετικές ιδέες, μέθοδοι και πρακτικές μπορούν να

⁵⁸ INTERNET: <http://www.civitas.gr/EUprograms/a03.htm>

συγκριθούν. Όλοι οι εταίροι του προγράμματος, υποβάλλουν τις μεθόδους εργασίας τους για εκμάθηση από εταίρους άλλων περιοχών, οι οποίοι με την σειρά τους εμπλουτίζουν και τις δικές τους μεθόδους εργασίας. Επιπρόσθετα, η ανταλλαγή εμπειριών και η συνεργασία θα βοηθήσει στην καλύτερη και άμεση επίλυση των όποιων προβλημάτων που αντιμετωπίζει κάθε περιοχή. Μακροχρόνια, τα πιλοτικά προγράμματα θα ενισχύσουν την θέσπιση μεθόδων περιφερειακής και τοπικής οικονομικής ανάπτυξης, καθιστώντας τους τοπικούς παράγοντες ικανούς να αναλάβουν τις ευθύνες τους στα πλαίσια μια εξωτερικής συνεργασίας.

Β. Σκοποί της συνεργασίας

Η διαπεριφερειακή συνεργασία εμπεριέχει πέντε επιδιώξεις:

1. Την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ περιφερειακών επιπέδων διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών, διαμέσω κοινών προγραμμάτων, βασιζόμενα στην εξαγωγή εμπειρίας ή στην μεταφορά τεχνογνωσίας (know how).
2. Την προώθηση της αποκέντρωσης και την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων, με την ενθάρρυνση της ανάπτυξης δεξιοτήτων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
3. Την ενεργοποίηση των τοπικών παραγόντων και τη χρήση καλύτερων μεθόδων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης σε χώρες της κεντρικής Ευρώπης καθώς και σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές της ΕΕ.
4. Την επίτευξη πρακτικών αποτελεσμάτων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν σε πιλοτικά σχέδια.
5. Την ενδυνάμωση των τοπικών αυτοδιοικήσεων, η οποία αφορά την προενταξιακή στρατηγική για χώρες της κεντρικής Ευρώπης.

Γ. Τομείς συνεργασίας

Οι τομείς συνεργασίας που έχουν επιλεχτεί είναι οι εξής:

1. Η βελτίωση των μεθόδων και εργαλείων εργασίας των τοπικών και περιφερειακών αυτοδιοικήσεων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί:
 - εγκαθιδρύοντας τοπικές και περιφερειακές στρατηγικές ανάπτυξης,

- βελτιώνοντας τις αστικές και αγροτικές υπηρεσίες, και ιδιαίτερα την οργάνωση των συστημάτων μεταφοράς και την χρησιμοποίηση της τεχνολογίας της πληροφορικής.
2. Η βελτίωση των υπηρεσιών εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί:
- οργανώνοντας τις κατάλληλες υποβοηθητικές υπηρεσίες,
 - ενισχύοντας την επιχειρηματικότητα των γυναικών: αναβαθμίζοντας τον ρόλο των γυναικών στην τοπική οικονομική ζωή.
3. Προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος λαμβάνοντας υπόψη την αειφόρο ανάπτυξη:
- προστατεύοντας, ενισχύοντας και διαχειρίζοντας σωστά το φυσικό περιβάλλον,
 - βελτιώνοντας τον έλεγχο των προβλημάτων της μόλυνσης, και διαχειρίζοντας ή/και ανακυκλώνοντας τα υγρά απόβλητα,
 - αποταμιεύοντας ενέργεια και προωθώντας τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
4. Εκμετάλλευση της πολιτιστικής κληρονομιάς με σκοπό την διατήρηση ή δημιουργία νέων επαγγελμάτων.

Δ. Οι εταίροι της συνεργασίας

Οι κύριοι συνεργάτες πρέπει να είναι τοπικές αρχές της ΕΕ με τρίτες χώρες ή ένας οργανισμός ελεγχόμενος από αυτές, ο οποίος όμως θα ενεργεί σύμφωνα με τις οδηγίες τους. Ένας από τους κύριους συνεργάτες πρέπει να ανήκει στην ομάδα των κρατών της Κεντρικής Ευρώπης (CCE) ή στην Ένωση και να είναι υπεύθυνος για την διαχείριση των προγραμμάτων Phare και ERDF. Τα project πρέπει να καλύπτουν τρεις έως έξι κύριους συνεργάτες από διαφορετικές περιοχές, τουλάχιστον δύο χωρών-μελών, με τουλάχιστον μια περιοχή χώρας της κεντρικής Ευρώπης.

Ε. Αναμενόμενα αποτελέσματα

- Τα πρακτικά αποτελέσματα που θα προκύψουν, θα χρησιμοποιηθούν ως εμπειρία ή τεχνογνωσία σε πιλοτικά σχέδια για όμορες περιοχές.

- Η κοινή δουλειά σε τοπικό ή/και περιφερειακό επίπεδο και η ενεργοποίηση των τοπικών οργανισμών και ατόμων.
- Η εισαγωγή νέων μεθόδων επίλυσης προβλημάτων ή η βελτίωση των ήδη υφιστάμενων.
- Η ανάπτυξη στρατηγικών δράσης και μελετών σκοπιμότητας, οι οποίες είναι χρήσιμες για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των συμμετεχόντων περιοχών.

ΣΤ. Κριτήρια επιλογής

α) Συνεργάτες:

- Τοπικοί συνεργάτες: Τα κριτήρια για την επιλογή των τοπικών συνεργατών είναι η ποικιλία και συμπληρωματικότητα τους καθώς και ο βαθμός εμπλοκής τους.
- Διαπεριφερειακοί συνεργάτες: Τα κριτήρια για την επιλογή των διαπεριφερειακών συνεργατών είναι τα πολιτικά και “τεχνικά” χαρακτηριστικά τους, η σύσταση της οργανωτικής επιτροπής και η καταλληλότητά τους να εισαχθούν σε κάποιο κοινό πρόγραμμα.

β) Η εμπλοκή των παραγόντων στο τοπικό επίπεδο: Δίνεται προτεραιότητα στην εκμάθηση και εξαγωγή τεχνογνωσίας για ένα σημαντικό αριθμό φορέων σε κάθε τομέα συνεργασίας.

γ) Οργάνωση του δικτύου:

- Η σύσταση της οργανωτικής επιτροπής.
- Η οργάνωση των ομάδων των projects.
- Ο τρόπος οργάνωσης των ομάδων των projects και οι αποτελεσματικές μέθοδοι εργασίας.
- Η διοικητική ικανότητα του ιδρύματος το οποίο διαχειρίζεται την χρηματοδότηση.

Ζ. Κριτήρια εκλογιμότητας

Θα ληφθούν υπόψη μόνο οι αιτήσεις που θα εκπληρώνουν τα παρακάτω κριτήρια:

1. Συνεργασία: Οι συνεργάτες πρέπει να προέρχονται από τρεις αλλά όχι περισσότερες από έξι περιοχές τουλάχιστον δύο κρατών-μελών, και από μία τουλάχιστον χώρα της ομάδας των κρατών της Κεντρικής Ευρώπης.
2. Τουλάχιστον οι μισοί συνεργάτες της Κοινότητας πρέπει να ανήκουν σε εκλεγμένες περιοχές των Διαρθρωτικών της Ταμείων και πρέπει να λαμβάνουν τουλάχιστον την μισή χρηματοοικονομική βοήθεια από το ERDF.
3. Ο κύριος συνεργάτης, ο οποίος και διευθύνει το project, και οι υπόλοιποι κύριοι συνεργάτες κάθε περιοχής, πρέπει να έχουν εξασφαλίσει το ποσό για την συνεισφορά τους.
4. Σε περίπτωση που κάποιος κύριος συνεργάτης δεν έχει την ιδιότητα Τοπικής Αρχής, θα πρέπει να διευκρινίζεται ο τρόπος ελέγχου του.
5. Οι χρηματοδοτικές ενισχύσεις του ERDF πρέπει να διαχειρίζονται από έναν κύριο συνέταιρο από την Ένωση, ενώ οι αντίστοιχες του προγράμματος Phare από κάποιο κύριο συνέταιρο από την Κεντρική Ευρώπη.
6. Οι χρηματοδοτικές ενισχύσεις της Κοινότητας πρέπει να κυμαίνονται από 200.000 έως 800.000 ECU από το ERDF και από 100.000 έως 400.000 ECU από το πρόγραμμα Phare.
7. Μόνο ιδρύματα τα οποία συμμετέχουν στο χρηματοδοτικό μέρος του project μπορούν να αποπληρωθούν ως συνέταιροι για την παροχή έργου.
8. Οι ολοκληρωμένοι φάκελοι υποψηφιοτήτων πρέπει να γίνονται σε επίσημες φόρμες αιτήσεων, σε έξι αντίγραφα και να κατατίθενται όχι αργότερα από τις 15 Νοεμβρίου του 1998, ημερομηνία που αποτελεί και την τελευταία προθεσμία υποβολής των αιτήσεων.

Όπως από τα προηγούμενα διαπιστώθηκε, το ECOS/ OUVERTURE αποτελεί την ιδανικότερη περίπτωση εφαρμογής και χρησιμοποίησης ενός Κοινοτικού Προγράμματος από κάποιον ΟΤΑ, με πολλαπλούς στόχους και επιδιώξεις. Όπως διαπιστώθηκε πιο πάνω, η προθεσμία υποβολής των προτάσεων λήγει στις 15 Νοεμβρίου του 1998, κάτι που σημαίνει ότι υπάρχει αρκετός χρόνος ώστε κάποιος από τους ενδιαφερόμενους δήμους - Αλεξάνδρεια ή Πλατύ - να επιλέξει τους εταίρους του και να ετοιμάσει τον τελικό φάκελο της υποψηφότητας του.

Πρόταση συμμετοχής στο ECOS/ OUVERTURE

Στο σημείο αυτό θα γίνει πρόταση συμμετοχής ειδικά του δήμου Αλεξάνδρειας στο εν λόγω Κοινοτικό Πρόγραμμα. Από την μελέτη των σημαντικότερων προβλημάτων και των προτάσεων που διατυπώθηκαν για την επίλυση αυτών προέκυψε ότι, οι βασικοί άξονες πάνω στους οποίους θα μπορούσε να στηριχθεί η συμμετοχή της Αλεξάνδρειας στο πρόγραμμα είναι:

- I. ο εκσυγχρονισμός και η βελτίωση των μεθόδων λειτουργίας και εργασίας των υπηρεσιών και γραφείων του ΟΤΑ,
- II. οι υποδομές,
- III. η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ως μέσο προβολής και ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας,
- IV. η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και
- V. το περιβάλλον και η ποιότητα ζωής.

Σε ότι αφορά τον πρώτο άξονα, ο εκσυγχρονισμός και η οργάνωση των υπηρεσιών του Δήμου κρίνεται καθοριστικός, ιδιαίτερα εν όψει των τελευταίων εξελίξεων και αλλαγών στην αυτοδιοίκηση (εφαρμογή Ν. 2539/97). Στα πλαίσια του δευτέρου άξονα μπορεί να λάβει χώρα η βελτίωση του οδικού δικτύου τόσο στο εσωτερικό της πόλης, όσο και σε ορισμένα σημεία του στην ευρύτερη περιοχή μελέτης.

Με βάση τον τρίτο τομέα συνεργασίας, το σημαντικό μειονέκτημα που παρουσιάζει η περιοχή στον τομέα του τουρισμού θα μπορούσε να ξεπεραστεί, με την εφαρμογή δράσεων που σχετίζονται με την οργάνωση κατάλληλων υποβοηθητικών υπηρεσιών, την ενίσχυση και κατάρτιση σε θέματα τουρισμού των γυναικών, την σωστή προστασία και διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιοχής κ.λ.π.

Ο τέταρτος άξονας συνεργασίας κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός για την πόλη της Αλεξάνδρειας. Με την συμμετοχή στο συγκεκριμένο πρόγραμμα θα δωθεί η δυνατότητα να επιτευχθούν όλα όσα προτάθηκαν σε παραπάνω υποενότητα για την ανάπτυξη των ΜΜΕ. Αυτό συνεπάγεται ενημέρωση σε

θέματα κινήτρων, αναπτυξιακών νόμων και τεχνολογικών εξελίξεων, αναβάθμιση της ποιότητας του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται σε αυτές και δημιουργία συντονιστικού φορέα που θα τις υποστηρίξει.

Τέλος, σε ότι αφορά τον πέμπτο άξονα θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν:

- I. ολοκλήρωση αποχετευτικού δικτύου,
- II. διαχείριση αστικών λυμμάτων,
- III. ολοκλήρωση (σε περίπτωση που δεν έχει γίνει ακόμη) ο Βιολογικός Καθαρισμός της Αλεξάνδρειας,
- IV. προσπάθειες και ενέργειες ελαχιστοποίησης των μολύνσεων από φυτοφάρμακα και
- V. κατασκευή ΠΟΤΑ.

Με αυτό τον τρόπο θα προστατευθεί το φυσικό περιβάλλον και θα ανέβει το επίπεδο της ποιότητας ζωής των κατοίκων της πόλης. Επίσης θα επιτευχθεί η εισαγωγή εμπειρίας και η μεταφορά τεχνογνωσίας (know how) πάνω στα συγκεκριμένα θέματα.

Γενικότερα, πρέπει να τονισθεί ότι το πιο σημαντικό όφελος που θα μπορούσε η Αλεξάνδρεια να προσκομίσει με την συμμετοχή στο πρόγραμμα (και ίσως το σπουδαιότερο), είναι η ενεργοποίηση, που θα επέλθει, των τοπικών οργανισμών και φορέων (Δήμος Αλεξάνδρειας και Όμοροι Δήμοι, Αναπτυξιακός φορέας, Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης κ.λ.π.) και μεμονωμένων ατόμων (επιχειρηματιών, επαγγελματιών, ανέργων κ.α.). Θα αποκτηθεί εμπειρία σε ότι αφορά την εκμάθηση οργάνωσης και λειτουργίας με σύγχρονες μεθόδους διαχείρισης και διοίκησης καθώς και την μύηση σε νέες πιο αποτελεσματικές μεθόδους εργασίας.

Με την ανάπτυξη στρατηγικών δράσης που θα απαιτηθούν για την ολοκλήρωση των παραπάνω θα χρειασθεί η συνεργασία μεταξύ όμορων ΟΤΑ (για την κατασκευή του οδικού δικτύου και την διαχείριση του πολιτιστικού περιβάλλοντος, για περιβαλλοντικά θέματα κ.α.), οπότε θα αποκτηθεί

εμπειρία και σε αυτό το επίπεδο. Η άμεση και πολλές φορές προσωπική επαφή με ανθρώπους από το εξωτερικό θα οδηγήσει σε μια νέα αντίληψη και θεώρηση των πραγμάτων. Επιπλέον η επίτευξη πρακτικών αποτελεσμάτων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, θα αποτελέσουν τόσο ένα θεωρητικό υπόβαθρο για μετέπειτα ενέργειες και αναπτυξιακά προγράμματα, όσο και εμπειρικό υλικό για τις καινούργιες προκλήσεις που διαγράφονται για τους νέους ΟΤΑ στα πλαίσια της ΕΕ.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική ευκαιρία για τον Δ. Αλεξάνδρειας, ιδίως στα πλαίσια λειτουργίας με την νέα μορφή που σύντομα θα έχει, αφού η συμμετοχή της σε αυτό, εκτός από την απευθείας χρηματοοικονομική υποστήριξη από πηγές της ΕΕ, θα της προσφέρει αξιόλογα οφέλη σε πολλά επίπεδα. Τα οφέλη αυτά έχουν σχέση με την απόκτηση εμπειρίας και γνώσεων σε οργανωτικά ζητήματα, επίλυση κάποιων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η περιοχή και τέλος την ενεργοποίηση των τοπικών παραγόντων.

5.5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τοπική ανάπτυξη αποτελεί μια συνεχή διαδικασία και προσπάθεια που διαρκώς εξελίσσεται, και που απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση και ενεργοποίηση τόσο στο τοπικό όσο και στο κεντρικό επίπεδο. Από μια άλλη σκοπιά, η τοπική ανάπτυξη αντιπροσωπεύει τη βούληση ενός συνόλου ανθρώπων, για μετεξέλιξη των τοπικών κοινωνιών τους σε κάτι άλλο, σε κάτι καλύτερο, το οποίο όμως να ικανοποιεί το σύστημα αξιών τους. Άρα, και η ίδια η διαδικασία εξαρτάται από το πόσο έντονη είναι αυτή η τοπική βούληση για ανάπτυξη. Έτσι λοιπόν, στη διαδικασία αυτή εμπλέκεται ένα σύνολο τοπικών φορέων τόσο σε επίπεδο διοίκησης, προγραμματισμού και πολιτικών, όσο και σε ιδιωτικό επίπεδο. Οι φορείς πολιτισμού σηκώνουν και αυτοί μεγάλο μέρος της ευθύνης για την τοπική ανάπτυξη.

Από την άλλη, δε μπορεί να ευοδώσει καμιά αναπτυξιακή προσπάθεια προερχόμενη “εκ των έσω”, όταν δεν υπάρχει ουσιαστική βοήθεια από τα

υπερκείμενα επίπεδα. Έτσι, την τοπική βούληση και προσπάθεια θα πρέπει να την στηρίξει μια σειρά θεσμικών ενεργειών και ουσιαστικών χωρικών παρεμβάσεων, μέσω εργαλείων σχεδιασμού και κινήτρων, δημιουργίας νέων και βελτίωσης υφιστάμενων υποδομών, που να προέρχεται “από τα πάνω”. Οι δράσεις αυτές δεν θα πρέπει να είναι τυχαίες και αποσπασματικές, αλλά θα πρέπει να λειτουργούν στα πλαίσια κάποιων αναπτυξιακών στόχων οι οποίοι να τίθενται εκ των προτέρων. Η όλη αυτή διαδικασία μπορεί από μόνη της να αποτελεί και ένα *Στρατηγικό Σχέδιο Τοπικής Ανάπτυξης*.

Η σειρά των δράσεων που λαμβάνουν χώρα είτε από το τοπικό είτε από το κεντρικό επίπεδο πρέπει να στηρίζονται στην σωστή αξιολόγηση της πραγματικής κατάστασης που επικρατεί στην περιοχή. Πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα θετικά σημεία και τα πλεονεκτήματα της περιοχής, να τα αναδεικνύουν και να τα ενισχύουν, ενώ από την άλλη πρέπει να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα, να αμβλύνουν τα αρνητικά σημεία και να βρίσκουν τρόπους υποσκελισμού τους.

Πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη και το σύνολο των “εξωτερικών παραγόντων” που μπορούν να επηρεάσουν την αναπτυξιακή προσπάθεια, αφού σύμφωνα με τις τελευταίες εξελίξεις σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο (αναθεώρηση της ΚΑΠ, μέτρα που επιβάλλει η ΠΟΕ κ.λ.π.), οι οποίες τελικά επηρεάζουν το εθνικό-περιφερειακό-τοπικό επίπεδο, ανακύπτουν διάφορες δυσκολίες αλλά και ευκαιρίες που μπορούν να αξιοποιηθούν, ενισχύοντας έτσι τις τοπικές αναπτυξιακές προσπάθειες. Όλα αυτά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την κατάστρωση ενός σωστού στρατηγικού σχεδίου τοπικής ανάπτυξης, και έτσι να τίθενται εκείνοι οι στόχοι που θα επιτρέψουν την εκκίνηση της δέουσας αναπτυξιακής διαδικασίας.

Οι Στόχοι που, στη συγκεκριμένη περίπτωση, τέθηκαν και προήλθαν από τη διάγνωση των δυνατοτήτων και περιορισμών της περιοχής, ανταποκρίνονται στις αναπτυξιακές προσδοκίες ενώ ταυτόχρονα προσφέρουν ένα αναπτυξιακό “όραμα” με απώτερο σκοπό την κινητοποίηση των τοπικών δυνάμεων για την υλοποίησή του. Οι προτάσεις και οι δράσεις που έπονται,

λειτουργούν συνδυαστικά, παρέχοντας έτσι πολλαπλαστικά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη, με αποτέλεσμα να καλύπτουν περισσότερους από έναν στόχους.

Οι κύριοι άξονες της λογικής που διέπουν τις προτάσεις σχετίζονται με:

- την μείωση της εξάρτησης της οικονομίας της περιοχής από τον πρωτογενή τομέα έτσι ώστε να αποφευχθούν ανεπιθύμητα προβλήματα από πιθανούς κλυδωνισμούς σε αυτόν
- στήριξη του πρωτογενή τομέα υπό την έννοια της αναδιάρθρωσης με την καλλιέργεια οικολογικών προϊόντων και γενικά προϊόντων ποιότητας, καθώς και την ταυτόχρονη ανάπτυξη δραστηριοτήτων που λειτουργούν συνοδευτικά με αυτόν όπως μεταποίηση, αγροτουρισμός κ.λ.π.
- παράλληλη ανάπτυξη άλλων τομέων και κλάδων όπως ο τουρισμός ο οποίος απουσιάζει εντελώς από την περιοχή, η στήριξη των ΜΜΕ κ.λ.π.
- αύξηση του ποσοστού της προστιθέμενης αξίας που μένει στην περιοχή
- ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής με προγράμματα και ενέργειες επιμόρφωσης και κατάρτισης
- ξεπέραςμα των δυσκολιών που γεννούν τα μειονεκτήματα της περιοχής και εκμετάλλευση όλων των πλεονεκτημάτων της που σχετίζονται με την καλή γεωγραφική της θέση, τις καλές συγκοινωνιακές διασυνδέσεις, τα μνημεία, την ιστορία και την πολιτιστική της ταυτότητα, τα “άτυπα δίκτυα” σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί από τους κατοίκους-μετανάστες με άλλες περιοχές κ.λ.π.
- την ισόρροπη ανάπτυξη της περιοχής με την δημιουργία κατάλληλου δικτύου εξυπηρετήσεων, την κατασκευή έργων υποδομής και την βελτίωση της υφιστάμενης τεχνικής και κοινωνικής υποδομής
- την εκμετάλλευση διαφόρων ευκαιριών που παρουσιάζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως για παράδειγμα η στήριξη μειονεκτικών περιοχών ή η αναβάθμιση του ρόλου των ΟΤΑ, μέσω Κοινοτικών Προγραμμάτων και Πρωτοβουλιών.

Τελειώνοντας, θα πρέπει να γίνει η υπενθύμιση, ότι η υλοποίηση των παραπάνω απαιτεί την ενίσχυση της συνεργασίας των τοπικών φορέων, όχι

μόνο μεταξύ τους αλλά και με νομαρχιακούς, ίσως και με περιφερειακούς, φορείς. Θα πρέπει να υπάρξει μια κοινή συμφωνία από τους τοπικούς παράγοντες για ενέργειες και δράσεις (π.χ. σύσταση αναπτυξιακού φορέα) που θα έχουν σαν στόχο την ανάπτυξη του τόπου τους, σε τελική ανάλυση δηλ. το κοινό τους όφελος. Φυσικά, η δεύτερη βασική προϋπόθεση είναι να υπάρξει θέληση και ουσιαστική βοήθεια και από το κεντρικό κράτος, σε διάφορα επίπεδα, όπως για παράδειγμα στις τεχνικές και κοινωνικές υποδομές, σε θέματα κατάρτισης και επιμόρφωσης για την ενίσχυση του τοπικού παραγωγικού δυναμικού κ.α.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα διπλωματική είχε ως θέμα της την μελέτη ενός χωρικού συστήματος που εντοπίζεται στον ύπαιθρο χώρο, και που αποτελείται από μια μικρή πόλη και ένα σύνολο μικρότερων οικιστικών ενοτήτων που την πλαισιώνουν και που αποτελούν την ενδοχώρα της. Πρόκειται για την πόλη της Αλεξάνδρειας, του νομού Ημαθίας, και για ορισμένα χωριά και οικισμούς που την περιβάλλουν και που έχουν αναπτύξει στενές σχέσεις με αυτήν, δημιουργώντας τελικά ένα χωρικό σύστημα *Οικιστικού Κέντρου-Αγροτικής Ενδοχώρας*.

Από την παρούσα μελέτη διαπιστώθηκε ότι η πόλη της Αλεξάνδρειας, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, παρουσιάζει μια σημαντικότερη ανάπτυξη. Η ανάπτυξη αυτή δεν προέρχεται από “εξωγενείς” παράγοντες, όπως συμβαίνει στην περίπτωση άλλων οικιστικών κέντρων παρομοίου μεγέθους (π.χ. Μεγαλόπολη), ενώ επίσης η πόλη δεν αποτελεί δορυφόρο κάποιας άλλης μεγαλύτερης πόλης (π.χ. περίπτωση Μαραθώνα)· άλλωστε η Αλεξάνδρεια βρίσκεται αρκετά μακριά από την Θεσσαλονίκη και την Βέροια έτσι ώστε να μην επηρεάζεται και τόσο από αυτές. Πρόκειται δηλαδή για έναν πραγματικό δυναμισμό που προέρχεται κυρίως από ενδογενείς παράγοντες.

Η παρουσία της ενδοχώρας, του πλέγματος δηλ. των χωριών και οικισμών περιμετρικά της Αλεξάνδρειας, με τα δεδομένα παραγωγικά χαρακτηριστικά, αποτέλεσε καταλυτικό παράγοντα στην δημιουργία και διατήρηση μιας αξιόλογης οικονομικής πορείας, αλλά και στην ανάπτυξη συνεκτικών κοινωνικών και εμπορικών σχέσεων με την Αλεξάνδρεια. Αυτές αντικατοπτρίζονται σε μεγάλο βαθμό και από την έντονη παρουσία των διάφορων υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων που διαθέτει το, αδιαμφισβήτητο πλέον, αστικό κέντρο της Αλεξάνδρειας. Το αποτέλεσμα αυτής της χωρικής, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μεταξύ μικρής πόλης και ενδοχώρας συμβάλλει στην αποφυγή αρνητικών φαινομένων όπως μετανάστευση, πληθυσμιακή συρρίκνωση και οικονομικός μαρασμός.

Στο σημείο αυτό προκύπτει το ζήτημα της μελλοντικής ανάπτυξης της περιοχής και του ρόλου που καλείται να διαδραματίσει η Αλεξάνδρεια στην προσπάθεια αυτή. Η ανάπτυξη, εκτός από την οικονομική διάσταση εμπεριέχει και όλες εκείνες τις παραμέτρους που σχετίζονται με την άνοδο της ποιότητας ζωής. Οι εξυπηρετήσεις και οι παρεχόμενες υπηρεσίες, το επίπεδο των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, το περιβάλλον του δομημένου και φυσικού χώρου και ο πολιτισμός, όλα αυτά μαζί αποτελούν βασικά στοιχεία που αντικατοπτρίζουν τον βαθμό ανάπτυξης μιας περιοχής.

Στα πλαίσια του παραπάνω προβληματισμού λοιπόν, ο ρόλος της Αλεξάνδρειας που σχετίζεται με την οργάνωση, την αναπτυξιακή πορεία και την εύρυθμη λειτουργία του χωρικού αυτού συστήματος, είναι πολύ σημαντικός. Θα είναι επιτυχημένος ανάλογα με τον βαθμό που αυτή θα είναι σε θέση να δημιουργήσει νέες σχέσεις, περισσότερο λειτουργικές για τον συντονισμό, τη συνοχή και την ενίσχυση των τοπικών δεσμών, χωρίς όμως να τις επιβάλλει. Με αυτό τον τρόπο νοείται η τοπική ανάπτυξη και θα πρέπει να αναζητηθούν μέθοδοι ώστε η αναπτυξιακή προσπάθεια να στραφεί προς αυτή την κατεύθυνση. Μια τέτοια ευκαιρία δίδεται και στα πλαίσια της νέας διοικητικής μεταρρύθμισης που η εφαρμογή του Ν. 2539/97 θα εισαγάγει και η οποία αποτελεί μια γενικότερη προσπάθεια ανάπτυξης και αναδιοργάνωσης του χώρου.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Αλεξάνδρεια λειτουργεί ουσιαστικά, στα πλαίσια δύο επιπέδων: Του περιφερειακού και του τοπικού. Στο *περιφερειακό επίπεδο*, αποτελεί ένα δυναμικό και δυναμικό κέντρο ανάπτυξης, ανάμεσα σε ένα σύνολο μεσαίου μεγέθους πόλεων και στον υπαίθρο χώρο που το περιβάλλει. Στο *τοπικό επίπεδο*, δημιουργεί και αναπαράγει στενές σχέσεις μεταξύ αυτής και της αγροτικής της ενδοχώρας. Οι σχέσεις αυτές ενισχύονται κυρίως από τα φαινόμενα της πολυαπασχόλησης και της δημιουργίας πολυδραστήριων επιχειρήσεων. Οι τελευταίες, θα μπορούσαν να συμβάλουν στην αύξηση του ποσοστού της προστιθεμένης

αξίας που παραμένει στην περιοχή, αν υπήρχε η κατάλληλη υποστηρικτική πολιτική.

Παρατηρείται λοιπόν ότι η υπό μελέτη περιοχή συνδυάζει τα δύο χαρακτηριστικά γνωρίσματα που είναι ικανά να ενισχύσουν την περαιτέρω αναπτυξιακή της προοπτική. Τα γνωρίσματα αυτά είναι ο δυναμισμός που παρουσιάζει το μεγαλύτερο αστικό της κέντρο, η Αλεξάνδρεια, και οι αμφίδρομες οικονομικές της σχέσεις με το οικιστικό δίκτυο που την περιβάλλει. Αυτό που λείπει είναι η παρουσία κάποιων υποστηρικτικών μηχανισμών που θα λειτουργούν ενισχυτικά στο παραπάνω φαινόμενο. Θα πρέπει να υπάρξει η θέληση και η κατάλληλη στήριξη από τα υπερκείμενα διοικητικά επίπεδα (περιφέρεια, κεντρική διοίκηση), ενώ συγχρόνως θα πρέπει και να τύχει και της δέουσας αντιμετώπισης από την, μεσαίου μεγέθους, πόλη της περιοχής, η οποία δεν θα πρέπει να την αντιμετωπίζει ανταγωνιστικά, αλλά ως αναπόσπαστο τμήμα της οικονομίας της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. (1994): Αλεξάνδρεια: Σιδηρόδρομος και Πόλη 1894-1994. Αλεξάνδρεια: ΕΚΔΟΣΗ ΔΗΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
2. (1994): Ευρώπη 2000+: Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη. Λουξεμβούργο
3. (1995): Αναπτυξιακή Μελέτη Νομού Μαννησίας. Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
4. (1995): Επιλεγμένα Θέματα Διαχείρισης Περιβάλλοντος. Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας
5. (1996): ΘΕΜΑΤΑ ΟΡΕΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πιερίας
6. (1996): Νέα στρατηγική για την ανάπτυξη της υπαίθρου. Οικονομικός Ταχυδρόμος. Αθήνα
7. (1997): Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο "Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης". Αθήνα
8. (1997): Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ). NOORDWIJK
9. (1998) Πρόνοσμιμα: ECOS/OUVERTURE 1998-2001. INTERNET
10. (22/1/1988): Ο νέος Πολιτικός Χάρτης της Ελλάδας. Οικονομικός Ταχυδρόμος, Τεύχος 2281. Αθήνα
11. (26/2/1998): 10 Προτεραιότητες για την αγροτική πολιτική. Οικονομικός Ταχυδρόμος, Τεύχος 2286. Αθήνα
12. Ανδρικοπούλου, Ε. (1995): Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αθήνα: Θεμέλιο
13. Απογραφή πληθυσμού 1951, 1961, 1971, 1981, 1991. ΕΣΥΕ. Αθήνα
14. Βαΐου, Ντ. και Χατζημιχάλης, Κ. (1997): Με τη Ραπτομηχανή στην Κουζίνα και τους Πολωνούς στους Αγρούς. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.
15. Γούσιος, Δ. (1993): Σημειώσεις μαθήματος: Περιφερειακά και Χωροταξικά προβλήματα: ο πρωτογενής τομέας". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

16. Γούσιος, Δ. (1997): Σημειώσεις μαθήματος: Τοπική Ανάπτυξη και Ανθρώπινοι Πόροι". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
17. Γούσιος, Δ. (1998): "Υπαιθρος. Αγροτικός Χώρος και Μικρή Πόλη: από την νεωροποίηση στην τοπική ανάπτυξη". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
18. Ερευνητικό Πρόγραμμα (1998): Σχέδιο Ανάπτυξης της Μαγνησίας για τον 21^ο αιώνα. Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
19. Καρανίκας, Χρ. (6/2/1997): Το τέλος της νεωρσίας.. Οικονομικός Ταχυδρόμος. Αθήνα
20. Κατοχιανού, Δ. και Θεοδωρή, Ε.-Μαρκογιαννάκη (1989): Το Ελληνικό Σύστημα Αστικών Κέντρων. Αθήνα: ΚΕΠΕ.
21. Κατσούλης, Δ. (1997): "Σημειώσεις μαθήματος: Δημόσια Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
22. Κοινότητα Βρυσσακίου: Διάφορα στοιχεία
23. Κοινότητα Λουτρού: Διάφορα στοιχεία
24. Κοινότητα Νησίου: Πρόταση για την σύσταση Δ. Ρουμλουκιού. Νησί
25. Κόρακας, Α. (7/4/1996): Βασικές πτυχές του αγροτικού μας προβλήματος. Οικονομικός Ταχυδρόμος. Αθήνα
26. Κοτζαμάνης, Β. (1994): Σημειώσεις μαθήματος: "Εισαγωγή στην Δημογραφία". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
27. Κυριαζής, Α. (4/12/1997): Πηγή πλούτου για τις ΜΜΕ η αξιοποίηση πληροφοριών. Οικονομικός Ταχυδρόμος. Αθήνα
28. Λατίφης, Κ. (6/3/1997): Το μέλλον ανήκει στην οικολογική νεωρσία. Οικονομικός Ταχυδρόμος. Αθήνα
29. Λυμπεράκη, Α. (1992): Η Πρόκληση της Ανάπτυξης σε Μικρή Κλίμακα: οικονομική ευελιξία και κοινωνικές δυσκαμψίες. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ.
30. Μαρτίνος, Ν. και Παπαγεωργίου, Κ. και Μαραβέγια, Ν. (26/6/1997): Αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων. Οικονομικός Ταχυδρόμος. Αθήνα
31. Μοσχόπουλος, Γ.Δ. (1985): Ρουμλούκι: ιστορία και τοπογραφία. Θεσσαλονίκη: ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ.
32. Μοσχόπουλος, Γ.Δ. (1989): Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα: 1980-1988. Θεσσαλονίκη: ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ.

33. Μοσχόπουλος, Γ.Δ. (1996): Ρουμλουκιώτικα Σημειώματα: 1989-1995. Θεσσαλονίκη: ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ.
34. Μπεριάτος, Η. (1991): Σημειώσεις μαθήματος: "Ανάλυση του Περιφερειακού Χώρου". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
35. Μπεριάτος, Η. (1994): "Η Διοικητική Αναδιάρθρωση σε Τοπικό Επίπεδο: η πολιτική της αναकुτάρωσης των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (1984 - 1994)". Αθήνα: Τόπος
36. Οικονομικά χαρακτηριστικά κατά νομούς 1981. ΕΣΥΕ. Αθήνα
37. Οικονόμου, Δ. (1996): Σημειώσεις μαθήματος: "Χωροταξία Ι: Σχεδιασμός χρήσεων γης". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
38. Πανταζόπουλος Δ.Α. (1995): Η Ιστορία του Χωριού Νησίου και της Μονής των Αγίων Αναργύρων: δύο θεματοφύλακες της ρωμιοσύνης στον Βάλτο. Βέροια: ΕΚΔΟΣΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΝΗΣΙΟΥ.
39. Πετράκος, Γ. και Ζήκος, Σ. και Ζαχαρόπουλος, Θ. (1991): Μικρομεσαίες επιχειρήσεις και η αναζήτηση αναπτυξιακής στρατηγικής σε τοπική κλίμακα: Μια εμπειρική προσέγγιση στο Ν. Καρδίτσας. Αθήνα: ΤΟΠΟΣ
40. Πετράκος, Γ. και Μαρδάκης, Πρ. (1996): Οι πρόσφατες μεταβολές στο ελληνικό σύστημα αστικών κέντρων. Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
41. Πυργιώτης, Ι. (1997): Σημειώσεις μαθήματος: Πολεοδομία V: Στρατηγικές αστικής ανάπτυξης". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
42. Σαρρός, Π. (13/2/1997): Δεν υπάρχει διαδοχή στην γεωργία μας. Οικονομικός Ταχυδρόμος. Αθήνα
43. Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος 1996. ΕΣΥΕ. Αθήνα
44. Ταπεινός, Γ.Φ. (1993): Στοιχεία Δημογραφίας: ανάλυση, κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες και ιστορία των πληθυσμών. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ.
45. ΤΕΔΚ Νομού Ημαθίας (1997): Πρόταση για την εφαρμογή του Προγράμματος "Ιωάννης Καποδίστριας". Βέροια
46. Τζαφερόπουλος, Μ. (1969): Ημαθία-τουριστικός οδηγός. Θεσσαλονίκη
47. Τοπικός Τύπος Περιοχής Μελέτης: Επικαιρότητα, Κεφαλοχωρινά Νέα, Ο Πολίτης, Τα Νέα του Ρουμλουκιού
48. Χουλιάρáκης, Μ. (1988): Εξελίξεις του πληθυσμού των Αγροτικών Περιοχών της Ελλάδος. 1920-1981. Αθήνα: ΚΕΠΕ

49. Χριστοφιλοπούλου, Π. (1995): "Σημειώσεις μαθήματος: Δημόσια Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση". Βόλος: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
50. Ψυχοπαίδης, Κ. και Γετίμης Π. (1989): Ρυθμίσεις Τοπικών Προβλημάτων. Αθήνα: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών

Β. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

51. Barquero, V. (1991): Τοπική Ανάπτυξη: Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης. Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ
52. Bennett, R and Gunter, K. (1991): Local Economic Development. New York
53. Moyeno (1996)